

ปัญหาสังคมในเรื่องสั้นช่วงระยะเวลา พ.ศ. 2538-2542

วิวัฒนาการในด้านเนื้อหาของเรื่องสั้นจะเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพของสังคม คือสะท้อนภาพและแสดงจิตสำนึกของผู้แต่งไปตามสภาพของสังคม เรื่องสั้นในระยะแรกของไทยส่วนมากมีแก่นเรื่องแสดงความรักบ้าง อิทธิพลของศาสนาพุทธในเรื่องกรรมบ้าง ความเชื่อที่มงายไร้สาระบ้าง แต่ต่อมาก็มีการสะท้อนปัญหาสังคม ผลกระทบของการเมืองต่อประชาชนในช่วงที่มีเสรีภาพและประชาธิปไตยในการแสดงออกของนักเขียนซึ่งผลิตผลงานออกมาจำนวนมาก งานเหล่านั้นปลูกเร้าสำนึกทางการเมืองชักชวนให้ร่วมมือร่วมใจกันต่อสู้เพื่อสร้างสรรค์สังคมที่ดีกว่า ปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นในสังคมถูกหยิบยกเป็นข้อมูลในการเขียนมากมายโดยเฉพาะปัญหาของคนส่วนใหญ่ของประเทศ

เมื่อเข้าสู่ยุคของการพัฒนาเป็นสังคมอุตสาหกรรม สภาพสังคมซับซ้อนและสับสนยิ่งขึ้น ปัญหาต่างๆถาโถมเข้ามา เช่นที่ดินขึ้นราคาแบบพรวดพราด ปัญหาโสเภณี จนเมื่อก้าวมาถึงยุคโลกไร้พรมแดนด้วยเทคโนโลยีด้านการสื่อสาร ปัญหาเหล่านี้มิได้ลดลง หากแต่เปลี่ยนรูปแบบไปบ้างเช่นเดียวกันกับที่สังคมต่างๆทั่วโลกเผชิญอยู่ เช่น ปัญหาสิ่งแวดล้อม ปัญหาที่เกิดจากการชิงไหวชิงพริบในเชิงธุรกิจ ฯลฯ จึงกล่าวได้ว่า トラบใดที่นักเขียนยังอยู่ในสังคมมนุษย์และยังมีจินตนาการ นักเขียนย่อมหยิบยกปัญหาเหล่านี้มาเขียนถึงอยู่เสมอ²

ผู้วิจัยได้คัดเลือกเรื่องสั้นที่มีเนื้อหาสะท้อนปัญหาสังคมไทยในช่วงปี พ.ศ. 2538-2542 จำนวน 95 เรื่อง ของนักเขียน 24 คน เพื่อวิเคราะห์ปัญหาสังคมที่ปรากฏในเรื่องสั้นช่วงระยะเวลาดังกล่าว พบว่าปัญหาสังคมที่ปรากฏในเรื่องสั้นเหล่านี้ มีความหลากหลายและเกี่ยวข้องกับครอบครัว เด็กและคนชรา โสเภณี อาชีพการงานของคนในสังคม วิถีชีวิตในเมืองหลวง ความยากจน ความเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อม วงราชการ การทำธุรกิจ และเศรษฐกิจ ในบทรนี้ ผู้วิจัยแยกพิจารณาแต่ละปัญหาโดยยึดถือเนื้อหาในเรื่องสั้นเป็นเกณฑ์สำคัญ

¹ ธีรฤทัย สัจจพันธุ์, *วรรณกรรมปัจจุบัน*, หน้า 68.

² ปราณีย์ สุรสิทธิ์, *การเขียนสร้างสรรค์เชิงวารสารศาสตร์* (กรุงเทพฯ : แสงดาว, 2541), หน้า

3.1 ปัญหาครอบครัว

จากการศึกษาเรื่องสั้นในช่วงเวลาที่กำหนด พบว่าในจำนวนเรื่องสั้นทั้งหมดที่นำมาวิจัย มีเรื่องสั้นจำนวน 14 เรื่องจากผู้เขียน 6 คน ที่มีเนื้อหาแสดงถึงครอบครัวโดยตรง ดังนี้

- ตะวัน สันติภาพ เรื่อง ชายชาตรี ผู้หญิงมีสี่สัน เอาโลกมาทำปากกา สายพันธุ์? เหตุ และ ความทรงจำของชายชรา
- ประชาคม ลุนาชัย เรื่อง เพลงคลื่น
- พิสิฐ ภูศรี เรื่อง บ้านของชายผู้ผูกคอตาย และ จิตบำบัด
- วรรณะ กวี เรื่อง หุบเขาความฝัน และ จินตภาพ
- วินทร์ เลียววาริณ เรื่อง คำสารภาพของช่างเท้าหลัง
- สมพงษ์ ทวี เรื่อง สร้อยคอทองคำ และ คำสวดและนกพิราบปีกหัก

เรื่อง *สร้อยคอทองคำ* เป็นเรื่องราวของภรรยาที่อยากมีสร้อยคอทองคำใส่ในขณะที่สามีรู้สึกเสียดายเงินที่อุตสาหะทำงานหนักแต่ชักหน้าไม่ถึงหลัง *คำสวดและนกพิราบปีกหัก* เป็นเรื่องของคู่ชีวิตสองคนที่ไม่มื่ออะไรเหมือนกันเลย ทั้งนิสัยใจคอและชีวิตความเป็นอยู่ ทว่าฝ่ายชายแม้จะรู้อยู่เต็มอกแต่ก็ไม่สามารถไปจากหญิงสาวได้

เรื่อง *ชายชาตรี* เป็นเรื่องของชายที่ผ่านการแต่งงานมาหลายต่อหลายครั้ง แต่ก็ต้องเลิกลาทุกครั้ง จนกระทั่งมาพบกับแม่เฒ่า แม้ว่าทั้งสองได้อยู่กินกันอย่างมีความสุข แต่ทว่าฝ่ายหญิงก็ไม่สามารถทนการไม่ดูแลเอาใจใส่ภรรยาของฝ่ายชายได้อีกต่อไป สุดท้ายก็จบลงที่การหย่าอีกครั้ง *ผู้หญิงมีสี่สัน* เป็นเรื่องราวของสามีผู้เบื่อภรรยา เขาได้พบกับสี่ หญิงสาวแต่งงานแล้วผู้ซึ่งครั้งหนึ่งในอดีตเป็นที่หมายปองของเพื่อนฝูงในวัยเรียนและตัวเขา เมื่อทั้งสองได้มาพบกันอีกครั้ง อารมณ์เบื่อภรรยาของฝ่ายชายและเบื่อสามีของฝ่ายหญิงทำให้ทั้งสองมีสัมพันธ์สวาทกัน สุดท้ายฝ่ายชายก็พบว่าแม้ภรรยาของเขาจะน่าเบื่อแต่เขาก็รักเธอ ทว่าก็สายเกินไปเพราะภรรยาหอบเสื้อผ้ามืดไปอยู่กับแม่เฒ่าเสียแล้ว *เอาโลกมาทำปากกา* เป็นเรื่องของลูกชายผู้ซึ่งจากบ้านมาเรียนและทำงานในเมืองหลวง เขาหมดเงินและเวลาไปกับหญิงสาวที่ตนรักจนปล่อยให้พ่อแม่รอคอยโดยหลงลืมไปว่าพ่อแม่ที่บ้านรอให้ลูกแวะมาเยี่ยมเยียนบ้าง *ความทรงจำของชายชรา* เป็นเรื่องของลูกสาวที่คิดว่าพ่อไม่รัก แต่ต้องมาเลี้ยงดูพ่อที่เป็นโรคสมองฝ่อ *เหตุ* เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับอดีตของนักโทษคดีฆ่าข่มขืนเด็ก เขาถูกเลี้ยงดูมาอย่างเลวร้ายจากพ่อแม่ ทำให้บั้นปลายกลายเป็นฆาตกร *สายพันธุ์?* เป็นเรื่องของคู่สามีภรรยาที่ไม่มีลูกแต่อยากรับเด็กที่ถูกทอดทิ้งคนหนึ่งเป็นลูกบุญธรรม ทว่าแม่ของเด็กคนนี้เป็นคนไม่ดีมาก่อน ภรรยาจึงสงสัยว่าสายพันธุ์ของความชั่วจะสืบทอดมาที่เด็กหรือไม่

เรื่อง *บ้านของชายผู้ผูกคอตาย* เป็นเรื่องของ “เม้ง” ซึ่งแม่มีฐานะร่ำรวยและไม่ต้องการให้เม้งเรียนศิลปะ ทว่าเขาก็เรียนจบและทำงานในธุรกิจของครอบครัว ด้วยความบีบคั้นของแม่ใน

ที่สุดแม้ก็ผูกคอตาย *จิตบำบัด* เป็นฉากตัดสลับระหว่างชายผู้รับการบำบัดจิตจากแพทย์สาว และหญิงสาวผู้รับการบำบัดจิตจากแพทย์หนุ่ม เนื้อเรื่องเกี่ยวกับการเลี้ยงดูและปมในวัยเด็กที่ส่งผลต่อชีวิตคู่เมื่อโตขึ้น

เรื่อง *หุบเขาความฝัน* ของวรรณะ กวี เป็นเรื่องเกี่ยวกับความฝันของเด็กหญิงคนหนึ่งที่ได้ไปเยือนหุบเขาความฝัน ตัวร้ายในความฝันคือพ่อของเธอเอง เรื่อง *จินตภาพ* ที่แสดงให้เห็นว่าการเลี้ยงดูที่ดีบางครั้งก็ไม่ได้ช่วยขัดเกลาลูกให้เป็นคนดีได้

เรื่อง *เพลงคลื่น* ของประชาคม ลุนาชัย เป็นเรื่องของธ ลูกเรือประมงที่มาติดพันแม่มาย ลูกติด เขามีอดีตเคยติดคุกหลายปีที่ผ่านมาฐานละเมิดน่านน้ำ เมื่อกลับมาปรากฏว่าภรรยาของเขามีสามีใหม่ไปแล้ว เมื่อธอยากจะเริ่มชีวิตครอบครัวใหม่กับแม่มายลูกติดผู้นี้ เขาก็พบว่าแม่มายที่เขาติดพันอยู่นั้นมีสามีที่กำลังติดคุกที่พม่าอยู่เช่นกัน เขาก็เลิกคิดหวังจะเริ่มชีวิตใหม่เพราะรู้ว่าเมื่อสามีของเธอกลับมาและพบเธอแต่งงานใหม่อยู่กับเขา ความรู้สึกของสามีผู้ซึ่งจากไปนาน ก็คงไม่ต่างจากที่เขาเคยรู้สึกเช่นกัน

เรื่อง *คำสารภาพของช่างทำหลัง* ของวินทร์ เลียววาริณ เป็นฉากสลับของบทสนทนาของคู่สามีภรรยาหลายคู่ที่แสดงให้เห็นถึงสภาวะของการใช้ชีวิตคู่ และเรื่องสั้น

เรื่องสั้นทั้งหมดแสดงภาพของครอบครัวขนาดเล็ก ประกอบด้วยความสัมพันธ์ระหว่างพ่อ-แม่-ลูก บางเรื่องมีเนื้อหาเกี่ยวกับสามี-ภรรยา บางเรื่องเสนอแง่มุมความสัมพันธ์ระหว่างพ่อกับลูก หรือแม่กับลูก บางเรื่องก็เสนอเรื่องราวสภาพครอบครัวที่ไม่ได้อยู่พร้อมหน้าใกล้ชิดกัน

3.1.1 ฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว

สภาพครอบครัวของตัวละครในเรื่องสั้นนำเสนอผ่านลักษณะทางกายภาพที่สามารถมองเห็นได้ เช่น เรื่อง *คำสวดและนกพิราบปีกหัก* ของ สมพงษ์ ทวี³ ที่ได้บรรยายสภาพห้องพักของตัวละคร

ในห้องแคบๆ มีเตียงนอนที่ผ้าปูยังยับย่นวางเงียบสนิทอยู่มุมซ้ายของห้อง โต๊ะตัวโตกับตู้เสื้อผ้าใบเซื่องตั้งไว้อยู่อีกด้านหนึ่งชิดผนังห้อง³

³สมพงษ์ ทวี, "คำสวดและนกพิราบปีกหัก," ใน *เสียงสะท้อนของความรู้สึก* (กรุงเทพฯ : ดอกหญ้า, 2538), หน้า 94.

การบรรยายดังกล่าวทำให้ผู้อ่านมองเห็นภาพว่าเป็นห้องแคบ และมีเครื่องเรือนอยู่น้อยชิ้น อีกทั้งยังไม่ได้รับการดูแลเท่าที่ควร ทำให้พอจะทราบได้ว่าเจ้าของห้องมีฐานะทางเศรษฐกิจไม่ค่อยดีนัก หรือใน เพลงคลื่น ของ ประชาคม ลุนาชัย ได้บรรยายลักษณะบ้านของแม่มายที่ตรงติดพัน

(...) ผ่านแยกซอยเล็กๆไม่นานก็ทะลุถึงทางเดินกลางป่าหญ้า เรือนไม้ยกพื้นสูง หลังคาสังกะสียื่นโอดเดี่ยวอยู่เบื้องหน้า⁴

ลักษณะเรือนไม้กลางป่าหญ้างดังกล่าว ย่อมทำให้ผู้อ่านเข้าใจได้โดยทันทีว่าเจ้าของบ้านมีฐานะยากจนพอสมควร

นอกจากนี้ผู้เขียนยังบอกผู้อ่านโดยตรงไปตรงมา เช่นเรื่อง บ้านของชายผู้ผูกคอตาย ของ พิสิฐ ภูศรี ได้กล่าวถึง “เม้ง” ตัวละครหลักของเรื่องว่าเป็นคนมีฐานะดี

เม้งมีฐานะดีกว่าเพื่อนร่วมห้องทุกคน ซึ่งก็เป็นธรรมดาของคนจีนส่วนใหญ่ว่าจะพูดให้ถูกต้องก็ต้องบอกว่า เขามีฐานะดีที่สุดในแผนกของเรา เรียกมายืนเรียงแถวกันทุกชั้นปีก็ไม่มีใครรวยเท่า...⁵

ในเรื่องสั้นทั้ง 14 เรื่องดังกล่าว ตัวละครที่เป็นผู้มีฐานะทางการเงินอยู่ในระดับปานกลางมักจะทำงานในบริษัท เช่นในเรื่อง เขาโลกมาทำปากกา ความทรงจำของชายชรา ของ ตะวัน สันติภาพ เรื่อง คำสารภาพของช่างเท้าหลัง ของ วินทร์ เลียววาริณ หรือเรื่อง จินตภาพ ของ วรรณะ กวี เป็นต้น ส่วนตัวละครที่มีฐานะทางการเงินอยู่ในระดับปานกลางค่อนข้างต่ำ มักอาศัยอยู่ในห้องเช่าเล็กๆ เช่นเรื่อง สร้อยคอทองคำ คำสวดและนกพิราบปีกหัก ของ สมพงศ์ ทวี และตัวละครที่มีฐานะยากจนมักอาศัยอยู่ในเรือนไม้ผู้พังเช่นในเรื่อง เพลงคลื่น ของ ประชาคม ลุนาชัย อีกทั้งยังปรากฏว่าตัวละครที่ถูกต้องไปอาศัยอยู่กับญาติ โดยไม่มีพ่อแม่เหลียวแลก็อยู่ในฐานะยากจนด้วยเช่นกัน เช่นเรื่อง สายพันธุ์? ของ ตะวัน สันติภาพ

⁴ประชาคม ลุนาชัย, “เพลงคลื่น,” ใน นาฏกรรมแห่งชีวิต (นครปฐม : สหการคนวรรณกรรม, 2542), หน้า 90.

⁵พิสิฐ ภูศรี, “บ้านของชายผู้ผูกคอตาย,” ใน สัตว์แปลกหน้า (กรุงเทพฯ : ดอกหญ้า, 2539), หน้า 29.

นอกจากนี้ฐานะทางเศรษฐกิจยังได้ส่งผลกระทบต่อปัจจัยที่ทำให้เกิดปัญหาในครอบครัวด้วย โดยจะแยกพิจารณาฐานะทางเศรษฐกิจที่ส่งผลกระทบต่อค่านิยมทางวัตถุ การเลี้ยงดูและให้การศึกษากับบุตรธิดา การทอดทิ้งและการพลัดพราก และบทบาทผู้นำครอบครัวที่เปลี่ยนแปลงไป

3.1.1.1 ฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวที่ส่งผลกระทบต่อค่านิยมทางวัตถุ

จากการวิจัยพบว่า ฐานะทางเศรษฐกิจของตัวละครในเรื่องสั้นดังกล่าว มีผลทำให้เกิดปัญหาขึ้นในครอบครัว และในบางเรื่องก็ส่งผลโยงใยต่อไปในระดับสังคมโดยรวมด้วยเช่นกัน ในเรื่อง *สร้อยคอทองคำ* ของ สมพงษ์ ทวี' นั้น พรอยากได้สร้อยคอทองคำแม้จะรู้ว่ามานพซึ่งทำงานที่อู่ซ่อมรถก็ไม่ได้มีรายได้มากมายแต่อย่างใด เหตุผลที่พรอยากได้สร้อยคอทองคำก็เพราะเห็นเพื่อนๆ ใส่สร้อยคอทองคำกัน เธอจึงอยากได้บ้าง ทว่าสำหรับมานพแล้ว เขาไม่เห็นว่่าสร้อยคอทองคำเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับชีวิต เขาคิดว่าเงินที่จะเสียไปกับสร้อยคอทองคำ ควรจะเก็บไว้ดาวน์บ้านจะเหมาะสมกว่า

สร้อยคอทองคำในเรื่องคือสัญลักษณ์ของวัตถุมีค่าแต่ไร้ประโยชน์ สะท้อนให้เห็นทัศนคติความคิดของตัวละครทั้งสอง ปัญหาระหว่างพรและมานพเกิดขึ้นเพราะฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวโดยแท้ แม้ว่าปัญหาดังกล่าวจะมีได้แผ่ขยายจนก่อเกิดเป็นปัญหาในสังคมวงกว้าง ทว่าก็ทำให้มองเห็นได้ว่าในสังคมระดับเล็กอย่างครอบครัวสร้อยคอทองคำคือการหลงใหลในวัตถุอันเกินจำเป็น ผู้เขียนสมมุติเหตุการณ์ในเรื่องสั้นเรื่องนี้ขึ้นมาเพื่อชี้ให้สังคมที่กำลังมัวเมาได้วัตถุนิยมได้ตระหนักว่า แม้เรื่องเล็กน้อยเพียงเท่านั้นก็ทำให้เกิดรอยร้าวเล็กๆ ขึ้นได้ในครอบครัว

3.1.1.2 ฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวที่ส่งผลต่อการเลี้ยงดูและให้การศึกษากับบุตร

ในเรื่อง *เหตุ* ของ ตะวัน สันติภาพ ตัวละคร "เขา" เมื่อวัยเด็กจำต้องออกจากโรงเรียนสาเหตุเพราะว่าฐานะทางการเงินของแม่ไม่เอื้ออำนวย จึงทำให้แม่ไม่เห็นความสำคัญของการเรียน

แม่เอาเขาออกจากโรงเรียนไม่ใช่เพียงเพราะพ่อแม่ไม่ใส่ใจสิ่งใดเท่าขอขวดเหล้า แต่หล่อนไม่เห็นประโยชน์ของการเรียนเพื่อให้จบชั้นประถมเจ็ดอันเป็นชั้นสูงสุดของโรงเรียน การไปต่อชั้นมัธยมในโรงเรียนใหม่ที่ห่างไกลเป็นเรื่องสิ้นเปลืองและ

ไร้สาระ อนาคตของคนหาเช้ากินค่ำอยู่ที่เตาทอดกล้วยริมถนน ไม่ใช่ในรั้วโรงเรียน⁶

ข้อความตอนนี้แสดงทัศนคติด้านการศึกษาของแม่ที่มีต่อลูก ในความคิดของแม่ การศึกษาคือสิ่งไร้สาระโดยสิ้นเชิง ทัศนคตินี้ส่งผลต่อไปถึงพฤติกรรมของ “เขา” ที่ไม่ชอบการติดไฟเตา อั้งโล่และการผ่านกล้วย จึงแอบหนีไปยิงนกกับเพื่อนที่ประสบชะตากรรมเดียวกัน การหนีดังกล่าวทำให้เขาถูกแม่ตีและตำท้อสารพัด ถูกพ่อที่ขี้เมาทำร้ายร่างกายเพราะความเกียจคร้าน ส่งผลให้เขาต้องเตลิดออกจากบ้านไปผจญชีวิตอันเลวร้ายโดยลำพัง ความกว้างโลกทำให้จิตใจเขาแข็งแกร่งยิ่งขึ้น ในที่สุดก็กลายเป็นฆาตกรฆ่าข่มขืนเด็ก

เรื่องสั้นเรื่องนี้เสนอเหตุการณ์ที่เป็นเหตุเป็นผลเชื่อมต่อกันเป็นทอดๆ ทว่าเมื่อมองไปยังสาเหตุหลักที่ทำให้ชะตาชีวิตของตัวละครเลวร้ายลงเรื่อยๆ ต้นตออันสำคัญที่สุดคือฐานะทางการเงินที่ฝืดเคือง ทำให้แม่ไม่มีเวลาเลี้ยงดูและให้การศึกษาลูกอย่างถูกต้อง ประกอบกับพ่อที่วันๆไม่ค่อยทำอะไรนอกจากกินเหล้า ก็ยิ่งทำให้ฐานะของครอบครัวเลวร้ายลงไปอีก จนทำให้ลูกต้องกลายเป็นอาชญากร เมื่อโตขึ้นและกลายเป็นปัญหาของสังคมต่อไป

ในทางตรงข้าม บ้านของชายผู้ผูกคอตาย ของ พิสิฐ ภูศรี นำเสนอเรื่องราวที่ตรงข้ามโดยสิ้นเชิงกับเรื่อง เหตุ ของ ตะวัน สันติภาพ ในเรื่องสั้นของพิสิฐ ภูศรี เม้งเป็นลูกชายของพ่อแม่ผู้มีฐานะร่ำรวยและเข้มงวด เม้งเรียนศิลปะด้วยความไม่พอใจของแม่ผู้เป็นเจ้าของโรงงานผลิตแป้งจากมันสำปะหลัง ด้วยเหตุเพราะว่าเม้งเลือกเรียนวิชาที่ผิดแผกจากแนวทางของวงศ์ตระกูล ถึงแม้เม้งจะอดสาหะเรียนจนจบศิลปะ แต่ก็ไม่ได้ทำงานที่ตัวเองรัก กลับต้องมาทำงานกลางลานมันสำปะหลังซึ่งเป็นกิจการของครอบครัว เพื่อนฝูงของเม้งเคยตั้งข้อสงสัยเกี่ยวกับความไม่พอใจและปฏิกิริยาของแม่ที่มีต่อการตัดสินใจของเม้ง

“แม่มันคงแค่นใจซะมากกว่า ก็รู้กันอยู่ว่าแม่ไ้เม้งไม่ชอบที่มันมาเรียนศิลปะ เลยแกล้งให้มันทำงานหนักซะให้สมแค่น”⁷

เมื่อเปรียบเทียบเรื่องสั้นสองเรื่องดังกล่าว พบว่าการเลี้ยงดูและให้การศึกษาล้วนส่งผลต่อพฤติกรรมของลูกทั้งสิ้น การปล่อยปละเลยการศึกษาในเรื่อง เหตุ ส่งผลให้บุตรกลายเป็นอาชญา

⁶ ตะวัน สันติภาพ, “เหตุ,” ใน *ปมเหตุและนกกระจอกสามตัว* (กรุงเทพฯ : ดอกหญ้า, 2541), หน้า 19.

⁷ พิสิฐ ภูศรี, “บ้านของชายผู้ผูกคอตาย,” ใน *สัตว์แปลกหน้า*, หน้า 38.

กรก่อปัญหาให้กับสังคมโดยรวม ขณะเดียวกันการเข้มงวดกวดขันจนเกินเหตุและไม่ปล่อยให้บุตรได้ทำในสิ่งที่รัก ก็ส่งผลทางด้านจิตใจจนทำให้เกิดโศกนาฏกรรมได้เช่นกัน

เรื่องสั้นสองเรื่องนี้แม้ไม่ได้มีลักษณะในเชิงสั่งสอนหรือแสดงให้เห็นถึงทางออกของปัญหาทางการเลี้ยงดูและให้การศึกษา แต่ก็ให้ภาพของความตึงและหย่อนเกินไปของการเลี้ยงดูบุตรได้เป็นอย่างดี อีกทั้งทำให้มองเห็นได้ว่าฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวล้วนแล้วแต่เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลไปสู่การศึกษาของบุตรเช่นกัน

3.1.1.3 ฐานะทางเศรษฐกิจที่ทำให้เกิดการทอดทิ้งและการพลัดพราก

ฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวมีส่วนทำให้เกิดการทอดทิ้งและการพลัดพรากได้เช่นกัน ตัวอย่างที่แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนคือเรื่อง *สายพันธุ์?* ของ ตะวัน สันติภาพ แม่ของลูกสามคน ทั้งลูกและสามีไปแต่งงานใหม่กับเจ้าแกใหญ่ชายเครื่องมีวัสดุก่อสร้าง เหตุเพราะสามีเก่าซึ่งเป็นช่างก่อสร้างตกงานเนื่องจากสภาวะทางเศรษฐกิจที่ตกต่ำ ทำให้สุดใจสามีเก่าต้องดิ้นรนหางานทำเพื่อเลี้ยงดูลูกน้อยทั้งสาม

แม้ว่าแท้ที่จริงแล้วตัวละครฝ่ายหญิงจะทิ้งลูกทั้งสามไปเพราะปราศจากความรับผิดชอบที่มีต่อลูก แต่ก็ปฏิเสธไม่ได้ว่าแรงขับเคลื่อนสำคัญที่ทำให้เธอแสดงออกมาก็คือฐานะทางการเงินของสุดใจสามีเก่าที่เปลี่ยนแปลงไป ภาระการเลี้ยงดูลูกๆตกอยู่กับฝ่ายพ่อแต่เพียงผู้เดียว จนกระทั่งต้องตระเวนหางานในจังหวัดใกล้เคียงและประสบอุบัติเหตุรถชนจนเสียชีวิตในที่สุด ลูกทั้งสามจึงกลายมาเป็นภาระของผู้เป็นอาที่มีอาชีพขายก๋วยเตี๋ยวและไม่มีเวลาจนทำให้การเลี้ยงดูเด็กๆขาดสุขอนามัยที่ดี

ผมแวะไปหาเด็กน้อยอาทิตย์ละครั้งสองครั้งด้วยความคิดถึงและห่วงอาทร รู้สึกไม่สบายใจเมื่อพบเธอในสภาพมอมแมม ห้องเช่าคูหาเดียวที่อาของเธอเปิดเป็นร้านขายก๋วยเตี๋ยวดูสกปรกด้วยรอยเหยียบย่ำของลูกค้า แต่เธอกับลูกชายของอาในวัยไล่ๆกันก็ลงไปเกลือกกิ้งโดยไม่มีใครดูแล^๖

ภาพที่ผู้เขียนบรรยายทำให้ผู้อ่านมองเห็นว่า อาของเด็กเองก็มีฐานะลำบากเช่นกัน การที่แม่ทอดทิ้งลูกและพ่อเสียชีวิตลงยิ่งสร้างภาระให้กับผู้เป็นอามากขึ้นไปอีก ก่อให้เกิดปัญหาทางการเลี้ยงดูเอาใจใส่ ในตอนท้ายของเรื่องที่ปู พี่สาวของเด็กถูกให้ออกจากโรงเรียนเพราะหนีตามผู้ชาย

^๖ ตะวัน สันติภาพ, "สายพันธุ์?" ใน *ปมเหตุและนกกระจอกสามตัว*, หน้า 120.

ไปจึงไม่อาจสรุปได้ว่าเป็นเพราะสายพันธุ์ “ชั่ว” ของผู้เป็นแม่ได้ส่งต่อมายังลูก แต่อาจเกิดจากการขาดการเลี้ยงดูเอาใจใส่อย่างที่เราควรจะเป็น คำพูดของอาที่หลุดปากออกมาว่า “มันรับเลือดชั่วจากแม่ของมัน”⁹ ทำให้คู่สามีภรรยาที่ค่อนข้างมีฐานะไม่กล้ารับเด็กไปเลี้ยงเป็นลูกบุญธรรมและได้ส่งผลไปสู่อนาคตของเด็กหญิงคนนี้อย่างช่วยไม่ได้

ในเรื่อง เพลงคลื่น ของ ประชาคม ลุนาชัย สามีของแม่มาয়ลูกติดเป็นลูกเรือประมงที่ต้องติดคุกพม่าเพราะละเมิดน่านน้ำ ทำให้ครอบครัวขาดเสาหลักในการดำเนินชีวิต อันเป็นชะตากรรมเดียวกับจริง ลูกเรือประมงผู้มาติดพันแม่มาয়ลูกติดคู่นี้เช่นกัน ธงเคยติดคุกพม่าอยู่ปีครึ่ง เมื่อเขากลับมาอีกครั้งก็พบว่าภรรยาของเขามีสามีใหม่ไปแล้ว ครอบครัวของเขาต้องพังทลายลงโดยไม่ใช่ความผิดของใครแม้แต่หน่อย และในชะตาชีวิตที่ซ้ำซ้อนกับของสามีแม่มาয় ธงรู้ดีว่าหากเขาอยู่กินกับแม่มาয়อย่างสามีภรรยา นั่นก็เท่ากับว่าเขาได้ทำลายความเป็นครอบครัวอีกครอบครัวหนึ่งเช่นกัน

เรื่องสั้นทั้งสองเรื่องแสดงให้เห็นว่าฐานะทางการเงินที่อ่อนแอทำให้เกิดการพลัดพรากและการทอดทิ้ง ทำให้ความเป็นครอบครัวแตกสลายลง กลายเป็นภาระต่อครอบครัวหรือสังคมอื่นต่อไป

3.1.1.4 ฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวที่ทำให้บทบาทของผู้นำครอบครัวเปลี่ยนแปลง

เรื่อง คำสารภาพของช่างเท้าหลัง ของวินทร์ เลียววาริณ นำเสนอความเปลี่ยนแปลงของบทบาทที่ผู้ชายเคยเป็นผู้นำครอบครัวในลักษณะ “ช่างทำหน้า” และผู้หญิงทำหน้าที่เป็น “ช่างเท้าหลัง” กลับกลายเป็นผู้หญิงทำหน้าที่เป็นช่างทำหน้าแทน เนื่องจากฝ่ายหญิงสามารถหาเงินได้มากกว่าฝ่ายชาย ด้วยเหตุนี้เองทำให้อำนาจในการตัดสินใจตกอยู่กับฝ่ายหญิง และทำให้ฝ่ายชายจำต้องปรับตัวตามสภาวะ

กรณีของศักดิ์ชายและวันดีในเรื่องสั้นดังกล่าวเป็นตัวอย่างที่ทำให้เห็นบทบาทหน้าที่ของภรรยาที่สังคมกำหนดให้อย่างชัดเจน ศักดิ์ชายมายืนโบล่าออกแทนภรรยาเนื่องจากภรรยาทำงานหนักจนไม่มีเวลาให้ครอบครัว ทว่าเหตุผลที่แท้จริงคือวันดีทำงานก้าวหน้าจนได้เงินเดือนมากกว่าสามี วันดีกล่าวถึงสถานภาพของเธอที่เปลี่ยนแปลงหลังแต่งงานได้อย่างชัดเจนว่า

⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 122.

“หนูคิดว่าปัญหาของเราไม่ใช่เงิน แต่เป็นเรื่องความคิดในเรื่องความเสมอภาค เขายังคิดอยู่ว่าผู้หญิงต้องเป็นทาสผู้ชายอยู่เรื่อย ท่านรู้มั๊ยคะ ก่อนแต่งงาน เขาไปรับไปส่งหนูทุกวัน พอแต่งงานได้วันเดียว เขาก็ขึ้นนั่งรถเหมือนคนใช้แล้ว”¹⁰

ขณะเดียวกัน ศักดิ์ชายก็ตอบคำถามเรื่องการนอกใจราวกับเป็นเรื่องธรรมดา

“คุณว่าการมีเมียน้อยเป็นเรื่องเล็กๆ น้อยๆ ?”

“แน่นอนครับ ผมเป็นชายชาตรีนะครับ เป็นข้างทำหน้าไม่ลี้กหรืออะไร”¹¹

คำตอบของศักดิ์ชายแสดงให้เห็นถึงทัศนคติข้างทำหน้าและผู้นำครอบครัวได้อย่างชัดเจน ตัวละครมิได้ตระหนักเลยว่าฐานะทางเศรษฐกิจของภรรยา กำลังจะทำให้บทบาทการเป็นผู้นำของเขาเปลี่ยนแปลงไป จนสุดท้ายเขาก็ยอมทำหน้าที่ซักผ้า ภูบ้าน ทำกับข้าว แทนภรรยา โดยให้คำตอบที่เคยได้ยินจากหัวหน้าของวันดีภรรยาของเขาว่า “ความรักคือความเข้าใจวิถีชีวิตของคนที่คุณรัก และไม่พยายามไปเปลี่ยนแปลงมัน”¹² ประโยคนี้ปรากฏซ้ำๆ กันเกือบตลอดทั้งเรื่อง และมักถูกอ้างจากฝ่ายชาย ราวกับผู้พูดเพียงแต่ปลอบใจตัวเอง ผู้เขียนซ่อนความนัยถึงการผินใจรับบทบาทข้างทำหลังของฝ่ายชายซึ่งจำเป็นต้องถ่ายโอนบทบาทของผู้นำครอบครัวไปให้ฝ่ายหญิงเนื่องจากการบีบคั้นจากฐานะทางการเงินที่สูงกว่าของฝ่ายหญิง สภาวะดังกล่าวทำให้ฝ่ายชายตกอยู่ในสภาพ “จำทน” เช่นในกรณีของชาคริตและรัชดาภรณ์

“คุณมีความสุขในชีวิตสมรสตามที่ผมอวยพรในงานแต่งงานของคุณไหม?”

“อืม...”

“คุณแต่งงานมาก็ปีแล้ว?”

“เจ็ดปีครับ”

¹⁰วินทร์ เลียววาริณ, “คำสารภาพของข้างทำหลัง,” ใน *สิ่งมีชีวิตที่เรียกว่าคน* (กรุงเทพฯ : ดับเบิลเดย์, 2542), หน้า 218.

¹¹เรื่องเดียวกัน, หน้า 221.

¹²เรื่องเดียวกัน, หน้า 220.

“เซเว่น เยียร์ อิทซ์! คุณเข้าใจอะไรดีขึ้นไหมหลังจากแต่งงานมานานขนาดนั้น?”

“ผมเข้าใจทฤษฎีสัมพันธภาพของไอน์สไตน์อย่างลึกซึ้ง”

“กรุณาพูดภาษาไทยด้วยครับ”

“ไอน์สไตน์บอกว่าความยาวของเวลานั้นไม่เท่ากัน หนึ่งนาที่ที่คุณนั่งบนที่ร้อนอาจยาวเป็นหนึ่งชั่วโมง และหนึ่งชั่วโมงที่นั่งกับสาวสวยดูสั้นแค่หนึ่งนาที่”

“เจ็ดปีของคุณยาวเหมือนเจ็ดนาที่?”

“เหมือนเจ็ดสิบปี”¹³

ในบทสนทนา ชาคริตเปรียบเทียบการแต่งงานเหมือนกับนั่งบนที่ร้อน ทำให้มองเห็นว่าสภาพการแต่งงานที่ทำให้บทบาทของผู้นำครอบครัวเปลี่ยนแปลงไปได้กระทบความรู้สึกและสร้างความทุกข์ให้แก่ฝ่ายชาย แม้ว่าเรื่องสั้นเรื่องนี้จะเสนอผ่านมุมมองของตัวละครฝ่ายชายด้านเดียว ทว่าก็ทำให้มองเห็นสภาพจิตใจของเพศชายได้อย่างชัดเจนโดยเฉพาะ

3.1.2 ความสัมพันธ์ของสมาชิกในครอบครัว

จากการวิจัยพบว่าความสัมพันธ์ของสมาชิกในครอบครัวมีลักษณะเปราะบางที่พร้อมจะแตกสลายหากมีปัจจัยบางอย่างมากกระทบ เช่น ในเรื่อง *สร้อยคอทองคำ* คู่ชีวิตต้องทะเลาะกันเพราะสร้อยคอเส้นเดียว หรือเพราะความแตกต่างของพฤติกรรมใน *คำสบถและนกพิราบปีกหัก* ชายชาติตรี และ *ความทรงจำของชายชรา* ความเบื่อหน่ายจนทำให้ฝ่ายชายมีชู้ใน *ผู้หญิงมีสี่สัน* การเลี้ยงดูที่เข้มงวดเกินไปใน *บ้านของชายผู้ผูกคอตาย* การเลี้ยงดูในวัยเด็กที่ส่งผลจนเมื่อโตขึ้นอย่างในเรื่อง *จิตบำบัด* และ *เหตุ* หรือแม้แต่ภาพอันน่ากลัวของพ่อใน *หุบเขาความฝัน* การทอดทิ้งและพลัดพรากจากเรื่อง *สายพันธุ์?* และ *เพลงคลื่น* และสถานะความเป็นผู้นำครอบครัวที่เปลี่ยนแปลงในเรื่อง *คำสารภาพของช่างเท้าหลัง* และยักรวมถึงความสัมพันธ์ที่พ่อแม่มีต่อลูกเป็นไปอย่างดีแต่ลูกกลับเป็นคนไม่ดีอย่างไม่มีสาเหตุในเรื่องสั้น *จินตภาพ* เป็นต้น

ในที่นี้จะแยกพิจารณาความสัมพันธ์ของคู่ชีวิต พ่อแม่ลูก พ่อกับลูกหรือแม่กับลูก และครอบครัวที่แยกจากกัน

¹³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 224-225.

3.1.2.1 ความสัมพันธ์ของคู่ชีวิต

เรื่องสั้นที่นำมาศึกษาได้สะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของคู่หนุ่มสาวที่อยู่ด้วยกันแต่ยังไม่แต่งงาน และคู่ที่แต่งงานกันแล้วแต่ยังไม่มียูก

ความสัมพันธ์ของคู่หนุ่มสาวพบได้ ในเรื่อง *สร้อยคอทองคำ* พรและมานพใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันโดยไม่ได้แต่งงาน ผู้เขียนไม่ได้ให้รายละเอียดว่าทั้งสองพบกันได้อย่างไร เพียงแต่บอกให้ผู้อ่านรู้อย่างอ้อมๆ ว่าทั้งสองใช้ชีวิตอยู่ด้วยกัน

(...) เธอไม่ได้เรียกร้องว่าจะต้องไปสู่วงของเธอกับพ่อแม่ที่ต่างจังหวัด ไม่ต้องผูกข้อไม้ข้อมือ เมื่อรักกันก็มาอยู่ด้วยกัน เธอไม่อยากทำให้อะไรมันยุ่งยาก¹⁴

ตัวละครเอกใน *คำสบถและนกพิราบปีกหัก* ก็มีชีวิตคู่ในลักษณะที่คล้ายคลึงกัน ตัวละคร “ผม” ย้ายเข้ามาอยู่กับนางยาโดยไม่ได้ผ่านพิธีแต่งงาน แต่ “ผม” ในเรื่องนี้เพิ่งย้ายเข้ามาอยู่ได้เพียงสามสัปดาห์ ขณะที่พรและมานพใน *สร้อยคอทองคำ* อยู่ด้วยกันมานานพอสมควรแล้ว

ความสัมพันธ์ระหว่างพรกับมานพเป็นไปในลักษณะเข้าอกเข้าใจซึ่งกันและกัน ความรู้สึกของพรที่มีต่อมานพอาจเรียกว่าเป็น “ความรัก”¹⁵ สำหรับมานพนั้น ความรู้สึกที่ชัดเจนคือความผูกพันกับผู้เป็นคู่ชีวิต

(...) ความรู้สึกของเขาที่มีต่อพร เป็นความผูกพันและความชอบพอที่เขาที่ไม่รู้เหมือนกันว่าใช่ความรักหรือเปล่า เขาอยากอยู่กับเธอให้นานแสนนาน อยากมีลูก และอยากมีบ้านสักหลัง¹⁶

ข้อความดังกล่าวแสดงให้เห็นว่ามานพตั้งใจจะลงหลักปักฐานกับพร ทว่าเมื่อพิจารณาจากมุมมองของตัวละครทั้งสองแล้วจะเห็นได้ว่ามีความแตกต่างกัน พรรู้ว่ามานพต้องเก็บเงินที่ได้จากการทำงานอยู่ช่อมรดมาดาวน์บ้านหลังเล็กๆ สักหลัง แต่เธอก็ยังอยากได้สร้อยคอทองคำเพื่อใส่อวดเพื่อนที่ทำงานด้วยกัน ทว่ามานพไม่เข้าใจความรู้สึกนี้ ในความคิดของมานพ บ้านเป็นสิ่งสำคัญสำหรับเขากับพร และจะต้องใช้เงินเป็นจำนวนมากเพื่อให้ได้มา แม้ว่าพรจะเข้าใจดีในข้อนี้

¹⁴ สมพงษ์ ทวี, “สร้อยคอทองคำ,” ใน *เสียงสะท้อนของความรู้สึก*, หน้า 83.

¹⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 84.

¹⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 85.

ทว่าความอยากได้ใคร่มีอยู่เหนือกว่าเหตุผลดังกล่าว มานพพิจารณาด้วยเหตุผลและมีความหวังกับอนาคต แต่พรใช้อารมณ์ความรู้สึกมากกว่า จึงกล่าวได้ว่ามานพและพรมิตทัศนคติที่แตกต่างกัน

เรื่อง คำสบถและนกพิราบปีกหัก ความสัมพันธ์ของ “ผม” ที่มีต่ออนาคตก็เป็นไปในทำนองเดียวกัน

(...)ผมรู้สึกว่าชีวิตเป็นเรื่องทุกซ์ทรมานแต่ก็มีค่ามีความหมายในตัวของมันเอง แต่ที่สำคัญที่สุด ผมตอบตัวเองได้ตลอดเวลา นั่นคือผมต้องการความรัก ต้องการผู้หญิงสักคน¹⁷

ข้อความดังกล่าวซ่อนนัยยะสำคัญคือ ชีวิตสำหรับตัวละคร “ผม” นั้นไม่จำเป็นจะต้องเป็นนาคยา แต่ขอให้เป็นผู้หญิงคนไหนก็ได้ ความรักสำหรับตัวละคร “ผม” แท้ที่จริงแล้วคือการสร้างความหมายให้กับชีวิตของตนเท่านั้น ทัศนคตินี้ปรากฏอย่างชัดเจนเมื่อ “ผม” กล่าวถึงข้อบกพร่องทางกายภาพของนาคยา

ผมนั่งลงชี้ ชีวิตคงมีสักวันหนึ่งที่ดีกว่านี้ ไม่รู้เหมือนกันว่าผมรักนาคยาที่ตรงไหน ปากเธอเหม็นมากตอนเช้าตื่นนอนใหม่ๆ ผมรู้สึกว่าผมต้องอดทน เธอว่าผมอ้วนไป เธอเคยพูดอีกว่า ไม่ชอบผู้ชายอ้วน แต่ปัจจุบันเราสองคนมาใช้ชีวิตอยู่ร่วมกัน ผมอยากให้เธอมีหน้าอกเล็กกว่านี้ ผมไม่ชอบผู้หญิงหน้าอกใหญ่เลย แต่ทำอย่างไรได้ ทุกสิ่งทุกอย่างคือความจริง ความจริงที่ว่าเรามาใช้ชีวิตอยู่ด้วยกันแล้ว ผมอาจจะนึกหรือคิดไปได้ แต่ผมต้องยอมรับความจริง¹⁸

ข้อความข้างต้นทำให้เห็นชัดเจนว่าแท้ที่จริงแล้ว ความเป็นคู่รักของตัวละคร “ผม” ที่มีต่อ นาคยา คือความอดทนเท่านั้น ในตอนท้ายของเรื่อง ตัวละคร “ผม” คิดจะออกไปหาเบียร์ดื่มกับเพื่อน ต่อเมื่อเห็นนกพิราบปีกหักดินรอนอยู่หน้าประตูห้อง จึงเปลี่ยนใจคิดจะออกตามหานาคยาที่บ้านเพื่อนของเธอ ในที่นี้อาจตีความได้ว่านกพิราบคือสัญลักษณ์แห่งอิสรภาพของตัวละคร นกพิราบปีกหักก็คือภาพแทนของการสิ้นอิสรภาพ เช่นเดียวกับตัวละคร “ผม” ที่มีสภาพคล้ายคลึงกัน ตกอยู่ในสภาพที่เรียกว่า “ไปไหนไม่รอด” ฉะนั้น ความอดทนของตัวละคร “ผม” ก็คือการไร้ซึ่งเสรีภาพโดยสิ้นเชิง

¹⁷ สมพงษ์ ทวี, “คำสบถและนกพิราบปีกหัก,” ใน *เสียงสะท้อนของความรู้สึก*, หน้า 95.

¹⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 95.

หากพิจารณาความสัมพันธ์ที่นางยามีต่อตัวละคร “ผม” จะพบว่าผู้เขียนมิได้พรรณนาออกมาอย่างชัดเจนว่าเธอมีความรู้สึกอย่างไรต่อตัวละคร “ผม” แต่สิ่งที่เธอแสดงออกมาให้เห็นได้อย่างเด่นชัดคือความไม่พอใจที่เธอมีต่อพฤติกรรมการ “ชด” กว้างตัวของตัวละคร “ผม” และความอับอายแทนเมื่อเห็นสายตาคนอื่นจ้องมองพฤติกรรมของตัวละคร “ผม” จนเธอทนไม่ไหวต้องเดินหนีกลับไปในที่สุด¹⁹

จะเห็นได้ว่าความสัมพันธ์ระหว่างตัวละคร “ผม” และนางยามี มีความเปราะบางเป็นอย่างมาก ฝ่ายชายรักนางยามีเพราะเธอเป็นผู้หญิงและเพื่อสร้างความหมายให้กับชีวิต เขายอมปรับพฤติกรรมหลายอย่าง เช่น จากที่เคยชอบอาบน้ำบ่อยๆ ก็เปลี่ยนเป็นอาบน้ำวันละสองครั้งตามที่นางยามีบอก หมกเสื้อผ้าไว้หลาย ๆ วันแล้วค่อยซักทีเดียวตามที่เธอต้องการ ส่วนนางยามีกลับเป็นฝ่ายไม่ยอมรับพฤติกรรมหลายๆอย่างของเขา และไม่เคยปรับตัวเข้าหาฝ่ายชายเลยแม้แต่น้อย ความสัมพันธ์ของทั้งคู่จึงมีลักษณะแบบฝ่ายหญิงเป็นใหญ่ และการกลักร้ากเถียงกันทั้งสองฝ่ายแตกต่างจากเรื่องสั้น *สร้อยคอทองคำ* ที่พรและมานพปรับตัวเข้าหากันได้อย่างดี ช่วยกันทำมาหากินและร่วมความฝันเดียวกัน เพียงแต่ว่าทัศนคติที่แตกต่างกันระหว่างสองเพศทำให้ทั้งสองต้องมีปากมีเสียงกัน ดังเช่นที่พรกล่าวถึงเหตุผลที่เธออยากได้สร้อยคอเพราะเธอเป็นผู้หญิง ความเปราะบางของความสัมพันธ์ของคู่ชีวิตจึงอยู่ที่ทัศนคติการใช้เหตุผลและอารมณ์ซึ่งแตกต่างกันระหว่างหญิงกับชายนั่นเอง

ส่วนความสัมพันธ์ในฐานะสามีภรรยาที่แตกต่างออกไป เรื่องสั้นที่ศึกษาได้แสดงให้เห็นความสัมพันธ์ของสามีภรรยาที่ไม่มีลูก พบว่าการแต่งงานใช้ชีวิตอยู่ด้วยกันสะท้อนออกมาเป็นปรากฏการณ์ที่แตกต่างจากความสัมพันธ์ของคู่ชีวิตที่ไม่ได้แต่งงาน กล่าวคือการอยู่กินกันอย่างสามีภรรยาที่มีความสัมพันธ์ในรูปแบบของเกมแห่งอำนาจ และความเบื่อหน่าย

เกมแห่งอำนาจ

ในเรื่อง *ชายชาติตรี* การแต่งงานสำหรับตัวละคร “เขา” เป็นเหมือนเกมชนิดหนึ่งที่ต้องผ่านกระบวนการเรียนรู้และความชำนาญ การใช้ชีวิตคู่ครั้งแรกสมัยเป็นนักศึกษา กับหญิงสาวผู้ร่ำรวยทำให้เขาขุนงกับการจากไปของเธอ เมื่อมาถึงการแต่งงานครั้งแรก แม่มายก็จากเขาไปเพราะเพศรัศที่เขaprนเปรอให้มันไม่เพียงพอต่อความต้องการของคู่สมรส เขานำข้อผิดพลาดนี้มาเป็นบทเรียน เขาพบว่าตัวเองสามารถควบคุมความสุขของเกมแห่งกามรมย์ได้เป็นอย่างดีและรู้สึกที่ตัวเองมีอำนาจควบคุมการดำเนินชีวิต ทว่าสุดท้ายแล้วก็ต้องหย่าขาดจากกันอีกจนได้ ด้วยเหตุของทัศนคติในการดำเนินชีวิตคู่

¹⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 92.

แท้ที่จริงแล้วสิ่งที่วางเดิมพันในเกมนี้ หาใช่เรื่องของเพศรสไม่ หากแต่เป็นทัศนคติของการดำรงชีวิตคู่ อันจะนำมาซึ่งอำนาจแห่งการควบคุม ตัวละคร “เขา” มีรสนิยมสำหรับชีวิตคู่แตกต่างจากฝ่ายหญิงโดยสิ้นเชิง

(...)เขารู้สึกว่าความต่างทรงคุณมากกว่าโทษ มันนำพาเสรีภาพกลับคืนสู่ชีวิตคู่ เมื่อแต่ละคนได้แยกออกจากกัน กลับไปสู่มุมอิสระของตัวเอง ทำทุกกิจกรรมตามใจปรารถนา โดยไม่ต้องกังวลกับสายตาใครที่อาจมองด้วยความรู้สึกอย่างไร แต่หล่อนกลับเห็นว่าคู่ชีวิตคือเงาที่สองของกันและกัน การสละชีวิตโสดเพื่อก้าวสู่ชีวิตคู่คือการยอมรับถึงความสิ้นสุดของอิสระเสรี หลอมสองเข้าเป็นหนึ่งร่วมกัน สร้างเสรีภาพสายใหม่ เคียงคู่ไปทุกแห่งหน ไม่ยอมให้สิ่งใดมาพรากจาก²⁰

จะเห็นได้ว่าทัศนคติของการดำเนินชีวิตคู่ของตัวละครทั้งสองตรงข้ามกันอย่างสิ้นเชิง ยังผลให้เกิดพฤติกรรมที่ไปด้วยกันไม่ได้ ความแตกต่างปรากฏชัดเจนเพิ่มขึ้นเป็นลำดับ

วันคืนผลึกใสให้ปริมาณของความต่างทวีขึ้นทั้งด้านปริมาณและคุณภาพ หล่อนเพิ่งประจักษ์ว่าเขาครอบครองคุณสมบัติที่ต่างจากหล่อนมากกว่าที่คาดคิด ความต่างในเรื่องง่าย ๆ อาจก่อให้เกิดความไม่ประสานกลมกลืน ทอดนำสู่ความแปลกแยกอย่างมากมาย หล่อนยังคงต้องนอนดูทีวีคนเดียวเหมือนวันคืนหลังจากการหย่าร้างกับสามีคนก่อน เขาดูเฉพาะรายการข่าว แล้วทิ้งหล่อนเข้าห้องเปิดเพลงป๊อปปร็อกทั้งไทยและฝรั่งกระหึ่ม เขาบ้าฟัง (เพลง) ในขณะที่หล่อนบ้าดู (ทีวี) เขาทุ่มเทเพื่อเครื่องเสียงราคาหลายหมื่น ขณะที่หล่อนใคร่ครวญหลายเดือนก็ยังไม่กล้าตัดสินใจเปลี่ยนทีวีเป็นรุ่นล่าสุดที่จอภาพกว้างขึ้น²¹

เมื่อทั้งสองแต่งงานใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันด้วยทัศนคติที่ตรงข้ามกัน ชีวิตแต่งงานจึงเหมือนกับการปะทะกันของทัศนคติทั้งสองซึ่งไม่อาจประนีประนอมกันได้ ยังผลให้เกิดการหย่าตามมา การ

²⁰ ตะวัน สันติภาพ, “ชายชาตรี,” ใน *เอาโลกมาทำปากกา* (กรุงเทพฯ : ดอกหญ้า, 2538), หน้า 55.

²¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 56.

หย่าก็คือการไม่ยอมจำนนต่ออำนาจของฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดอีกต่อไป ดังเช่นความตอนหนึ่งในความคิดของฝ่ายหญิงที่ “เผ่าครุ่นคิดถึงความแตกต่างด้วยความจำยอมและอดทน”²²

ในเรื่อง *คำสารภาพของข้างเท่าหลัง* เกมแห่งอำนาจในชีวิตสมรสดำเนินไปด้วยการยอมจำนนของฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด ตามคำบอกเล่าของปทุมรัตน์ซึ่งเป็นตัวละครหนึ่ง สามีของเธอไม่ยอมไปรับไปส่งภรรยาอีกต่อไปหลังแต่งงาน

ปทุมรัตน์ (29, คนทำบัญชี) : “เขาบอกให้ดิฉันไปเรียนขับรถ เมื่อดิฉันถามว่าทำไมเขาบอกว่า ‘ก็หัดไว้เผื่อต้องขับรถกลับบ้านเองไงที่รัก’ หนึ่งเดือนต่อมาเมื่อดิฉันสอบได้ใบขับขี่ เขายื่นกุญแจรถคันใหม่ให้ดิฉัน อ้อ! ก็ไม่ใหม่นักหรอกค่ะ เป็นรถมือสองค่ะ เขาบอกว่า ‘ของขวัญแสดงความยินดีที่สอบผ่านจ้ะ อ้อ! พงษ์นี่พี่ไม่ไปรับส่งแล้วนะ’²³

หากจะรักษาสถานภาพสมรสก็จำเป็นต้องมีใครคนใดคนหนึ่งยินยอมในอำนาจของอีกฝ่าย สำหรับกรณีดังกล่าวผู้จำนนคือปทุมรัตน์ เช่นเดียวกับปรานีที่เป็นคนเปลี่ยนผ้าอ้อมเมื่อลูกตื่นทุกชั่วโมงขณะที่สามีหลับสนิท

ปรานี (27, พนักงานห้างสรรพสินค้า) : “พวกเรามีลูก ดิฉันเป็นคนเปลี่ยนผ้าอ้อมเมื่อเด็กตื่นกลางดึกทุกหนึ่งชั่วโมงแปดนาที่ ส่วนเขา...หลับสนิทค่ะ”²⁴

ผู้ที่จำยอมคือฝ่ายภรรยา แต่สำหรับกรณีของดารณี สามีของเธอยอมทำหน้าที่แม่บ้านแทนทุกอย่าง ดังเช่นที่ศักดิ์ชายยินยอมปรับตัวเพื่อคงสภาพของชีวิตคู่เอาไว้เช่นกัน

ความสัมพันธ์ในฐานะสามีภรรยาจึงเป็นเสมือนเกมที่ต้องยืดหยุ่นกันชิงอำนาจความเป็นใหญ่ ต่างคนต่างมีทัศนคติในการดำรงชีวิตคู่ของตนเองเป็นต้นทุนในการเดิมพัน หากฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเพื่องพลา ก็ต้องยอมจำนนต่ออีกฝ่ายเพื่อคงสภาพของเกมเอาไว้ แต่หากต่างฝ่ายต่างไม่ยอมลงให้แก่กันหรือความอดทนต่อการยอมจำนนถึงที่สุด การหย่าก็จะตามมา

²² เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

²³ วินทร์ เลียววาริณ, “คำสารภาพของข้างเท่าหลัง,” ใน *สิ่งมีชีวิตที่เรียกว่าคน*, หน้า 222.

²⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

ความเบื่อหน่าย

ความเบื่อหน่ายส่งผลให้เกิดการคบชู้ ในเรื่อง *ผู้หญิงมีสี่สัน* ชินเบื่อหน่ายที่ต้องอยู่บ้านคนเดียว เพราะ “พัชรา” ภรรยาของเขาต้องไปอบรมประชุมสัมมนานับครั้งไม่ถ้วน แท้ที่จริงแล้วความเบื่อเกิดจากมาจากความเหงา ดังเช่นที่พบได้ในความคิดของตัวละคร

นาที่นี้ผมเหงา หล่อนยังไม่กลับ ผมนั่งกินข้าวมือเย็นคนเดียว ความรู้สึก
เบื่อเมื่อยิ่งขึ้นจุกคอกอหอย²⁵

ความเบื่อนี้เองที่นำไปสู่การมีชู้ ซึ่งเป็นประสบการณ์เดียวกับสินี หญิงชู้ของชิน เธอเองก็รู้สึกเบื่อสามีเช่นกันที่เอาแต่ทำงาน จนกระทั่งเมื่อสินีได้พบกับชิน ทั้งคู่ก็ลักลอบได้เสียกัน จนพัชรา ภรรยาของชินรู้ความจริง เธอจึงขนของไปอยู่บ้านแม่ ทำให้ความเป็นครอบครัวของชินและพัชราจบสิ้นลงอย่างรวดเร็ว

เรื่องสั้นเรื่องนี้ได้เสนอปัจจัยที่ทำให้ครอบครัวแตกแยก แม้จะเกิดจากสามีมีชู้ แต่ต้นตอแห่งปัญหาก็คือฝ่ายหนึ่งจดจ่ออยู่กับงานจนลืมหันมองอีกฝ่ายหนึ่ง ทำให้เกิดสภาวะอารมณ์เบื่อหน่าย อันนำไปสู่การคบชู้ในที่สุด

3.1.2.2 ความสัมพันธ์ของพ่อแม่ลูก

ความสัมพันธ์ของพ่อแม่ลูกในเรื่องสั้นช่วงเวลา พ.ศ. 2538-2542 พบได้ในเรื่อง *เหตุ* ของ ตะวัน สันติภาพ *จิตบำบัด* ของ พิสิฐ ภูศรี และ *จินตภาพ* ของ วรณะ กวี ซึ่งมักนำเสนอความสัมพันธ์ระหว่างพ่อกับแม่ผ่านทางสายตาและความคิดของผู้เป็นลูก

ในด้านความสัมพันธ์ระหว่างพ่อกับแม่ ในเรื่อง *เหตุ* และ *จิตบำบัด* นั้น อำนาจเป็นสิ่งแรกที่นักเขียนนำมากล่าวถึง อำนาจดังกล่าวไม่ได้หมายถึงอำนาจทางเศรษฐกิจเท่านั้น แต่เป็นอำนาจที่จะควบคุมสมาชิกในครอบครัว ในเรื่อง *เหตุ* แม่และพ่อมีอำนาจในครอบครัวเท่าๆกัน แม่เป็นคนหารายได้เลี้ยงครอบครัว ส่วนพ่อไม่ทำอะไรนอกจากกินเหล้าแต่มีพลังกำลังที่สามารถทำร้ายแม่ได้ ขณะที่พ่อของตัวละคร “เธอ” ในเรื่อง *จิตบำบัด* มีอำนาจมากกว่าแม่ แต่อำนาจของแม่ของตัวละคร “ผม” ในเรื่องเดียวกันเกิดจากพ่อเป็นคนนิสัยสุภาพเรียบร้อยและมีเหตุผล

²⁵ ตะวัน สันติภาพ, “ผู้หญิงมีสี่สัน,” ใน *เขาโลกมาทำปากกา*, หน้า 116.

เรื่อง เหตุ ได้แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่า พ่อและแม่มีอำนาจในครอบครัวเสมอกัน สังเกตได้จากการดำเนินชีวิตของทั้งสอง พ่อเป็นกรรมกรแต่ชอบดื่มเหล้ามากกว่าทำงานในขณะที่แม่ขายกล้วยแขกเลี้ยงครอบครัว

พ่อไม่เคยทำงานติดต่อกันเกินสิบห้าวัน เมื่อเงินวีกออกพ่อจะกินเหล้าจนหลับคาบควาง จัวเจียดเงินหลังคล้ายบายวันรุ่งขึ้น เขามีหน้าที่วิ่งไปหิว ๒๘ ดึกริมาให้พ่อถอน²⁶

แม่และพ่อต่างคนต่างทำกิจกรรมของตัวเองตราบเท่าที่ทั้งสองไม่ต้องรบกวนกัน เช่น เมื่อพ่อต้องการให้แม่ซื้อเหล้าให้ หากไม่รบกวนอารมณ์แม่มากนักก็จะโยนเงินให้แต่โดยดี แต่ถ้าเมื่อใดที่แม่ไม่สบอารมณ์ก็จะเกิดการทะเลาะกันขึ้น

ส่วนใหญ่แม่จะโยนเงินมาตกใกล้ๆ วงเหล้า เหยียญบาทกระจายเกลื่อนแม่จะต้องตามตะครุบเก็บเขาก็รู้สึกโล่งใจ พ่อจะพูดเพียงสั้น ๆ ว่า “ไอ้สัตว์” แล้วฉลาดเหล้าเข้าปาก ไม่สนใจคำบ่นสบถหยาบคายจากปากแม่อีกต่อไป²⁷

การโยนเงินให้ของแม่แสดงถึงการโอนอ่อนผ่อนตามอำนาจของพ่อ ขณะเดียวกันอาการตะครุบของพ่อก็คือการยอมอ่อนข้อให้กับอำนาจของแม่ ส่วนคำผรุสวาทของพ่อ คือภาพแทนของการเตือนแม่ว่าอำนาจของพ่อยังอยู่ เช่นเดียวกับคำสบถหยาบคายของแม่ที่บ่งชี้ว่าแม่ก็มีอำนาจอยู่เช่นกัน จึงมองเห็นได้ว่า ทั้งพ่อและแม่มีอำนาจเท่าเทียมกัน หากอำนาจของทั้งสองถูกทำลายแรงปะทะของอำนาจก็จะทำให้เกิดการทะเลาะกัน และลูกก็จะเป็นผู้รับผลกระทบนั้น

แต่ถ้าความต้องการถูกปฏิเสธคลื่นลมอันไม่อาจคาดคะเนจะตามติดทันที เขาและน้องชายจะเผลอออกจากบ้านไปคนละทิศละทาง²⁸

ในเรื่อง จิตบำบัด แม่ของตัวละคร “ผม” มีอำนาจมากที่สุดในครอบครัว เหนือสามีและลูก

²⁶ ตะวัน สันติภาพ, “เหตุ,” ใน ปมเหตุและนกกระจอกสามตัว, หน้า 17.

²⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 18.

²⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

แม่คือผู้ที่ทุกคนในบ้านผมและพ่อต้องเกรงกลัวและเชื่อฟัง ในส่วนของตัวผมนั้น-ปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด ในส่วนของพ่อ อาจมีบางครั้งที่พ่อพยายามยกเหตุผลมาได้แย้ง แต่สิ่งที่ได้รับกลับมาคือคำสั่งให้เงียบ นานๆ ครั้งจะเห็นพ่อขึ้นเสียงถกเถียง แต่ในครั้งนั้นๆ พ่อจะได้รับปฏิกิริยาตอกกลับอย่างรุนแรงทั้งทางคำพูดและกำลัง-ซึ่งทุกครั้งพ่อจะเป็นฝ่ายพ่ายแพ้²⁹

เมื่อแม่คือผู้กุมอำนาจของครอบครัว ความสัมพันธ์ระหว่างพ่อกับแม่จึงอยู่ในฐานะของผู้มีอำนาจและผู้อยู่ใต้อำนาจ ซึ่งเป็นกรณีเดียวกับตัวละคร "เธอ" ในเรื่องเดียวกัน เพียงแต่ผู้กุมอำนาจในครอบครัวคือพ่อ

พ่อของเธอ-พ่อผู้ก้าวร้าวและหยาบกระด้าง เป็นผู้นำครอบครัวที่ไม่ยอมรับฟังเหตุผลของใคร นอกจากตัวเอง พ่อไม่มีวันผิด-แม้จะทำผิด เธอและแม่ต้องเป็นฝ่ายเชื่อฟังและทำตาม ถึงกระนั้น ก็ยังได้รับการตอบสนองด้วยความรุนแรง³⁰

ตามทัศนะที่ตัวละคร "เธอ" มีต่อแม่ แม่อ่อนแอและยอมตกอยู่ภายใต้อำนาจของพ่อด้วยความเต็มใจ

"ดิฉันเกลียดที่แม่เป็นคนอ่อนแอ" เธอเฉลยความสงสัยของผม "ดิฉันเคยสงสัยว่าแม่ที่ตกเป็นเบี้ยล่างของพ่อ แต่ในที่สุดดิฉันก็รู้ว่า แม่ขาดพ่อไม่ได้ แม่อ่อนแอเกินไปที่จะมีชีวิตโดยปราศจากเจ้าของ แม่ตกเป็นเบี้ยล่างของพ่อด้วยความเต็มใจ ถึงแม้จะรู้ว่าต้องเผชิญกับชะตากรรมใด"³¹

จะเห็นได้ว่า แม่ตกอยู่ใต้อำนาจของพ่ออย่างสิ้นเชิง ความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่ของตัวละคร "เธอ" ในเรื่อง จิตบำบัด จึงเป็นไปในลักษณะความสัมพันธ์แบบผู้กุมอำนาจและผู้อยู่ใต้อำนาจเช่นกัน

²⁹ พิสิฐ ภูศรี, "จิตบำบัด," ใน สัตว์แปลกหน้า, หน้า 45-50.

³⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า 52.

³¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 53.

นอกจากนี้เรื่องสั้นจำนวนหนึ่งเสนอแง่มุมความสัมพันธ์เฉพาะแม่กับลูก หรือพ่อกับลูก อย่างใดอย่างหนึ่งเป็นหลัก เรื่องสั้นในกลุ่มดังกล่าวคือเรื่อง *ความทรงจำของชายชรา* ของ ตะวัน สันติภาพ *หุบเขาความฝัน* ของ วรณะ กวี และ *บ้านของชายผู้ผูกคอตาย* ของ พิสิฐ ภูศรี

ในด้านความสัมพันธ์ระหว่างพ่อกับลูก ผู้เขียนได้สร้างภาพพ่อขึ้นมาเหมือนตัวร้ายของชีวิตลูก ในเรื่องสั้น *ความทรงจำของชายชรา* พ่อซึ่งเป็นโรคสมองฝ่อมาอาศัยอยู่กับลูกสาวในเมือง และ *หุบเขาความฝัน* เป็นเรื่องราวความฝันของเด็กหญิงที่เกี่ยวกับพ่อ

ในเรื่อง *ความทรงจำของชายชรา* ตัวละคร "ฉัน" ได้พรรณนาความรู้สึกที่เธอมีต่อพ่อผู้เป็นโรคสมองฝ่อ ทั้งทางด้านพฤติกรรม อารมณ์ และความรู้สึกตั้งแต่เมื่อพ่อย้ายเข้ามาอาศัยอยู่กับเธอในกรุงเทพฯ ในน้ำเสียงดังกล่าวเต็มไปด้วยความน้อยใจ หงุดหงิดรำคาญ และรู้สึกผิดในขณะเดียวกัน สาเหตุที่เป็นเช่นนี้ก็เนื่องจากระบบชีวิตของลูกและพ่อไม่สามารถประสานกันได้ เมื่อครั้งที่เธอเป็นเด็ก พ่อเคยดุด่า เขี่ยนตีเธอ

(...)ในช่วงชีวิตวัยเยาว์ของฉัน พ่อได้นึกถึงใจของฉันมากสักเท่าใด ยามด่าหรือเขี่ยนตี พ่อทำด้วยเหตุผลล้วนๆ หรือมีอารมณ์แทรกซ้อน³²

ปมปัญหาในวัยเด็กที่พ่อเคยกระทำต่อเธอนี้เอง นำมาซึ่งความทุกข์เมื่อเธอต้องทำหน้าที่ดูแลพ่อยามชราและป่วยไข้ ประกอบกับการเป็นโรคสมองฝ่อของพ่อ ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างพ่อและเธอกลายเป็นความไม่เข้าใจซึ่งกันและกัน ทั้งเธอและพ่อก็ไม่สามารถสนองตอบความต้องการของกันและกัน เธอเองปรารถนาสักๆ ให้พ่อเข้าใจว่าการที่เธอไม่สามารถพาพ่อออกไปเที่ยวได้นั้น ไม่ใช่ความผิดของเธอ ดังเช่นที่เธอพรรณนาแสดงความรู้สึกไว้

ฉันไม่อยากกล่าวโทษใครหรือสิ่งใด เรายกมันให้เป็นเรื่องของโชคชะตาก็แล้วกัน เพื่อความสบายใจ ฉันรู้ว่าพ่อเข็งจนไม่สามารถถึงอารมณ์คืนสู่ความปกติตั้งหลายวัน ฉันไม่ตำหนิหรือใคร ๆ ก็ควรมีสิทธิโกรธ เมื่อความปรารถนาถูกขัดขวางซึ่งหน้า โดยเฉพาะผู้กรำโลกมาจนสูงวัย ความน้อยเนื้อต่ำใจ ความรู้สึกเวทนาสงสารตนเองย่อมเกิดขึ้นง่ายเป็นธรรมดา ระบบเหตุผลไม่อาจช่วยให้ความรู้สึกที่เสียไปคืนกลับ ฉันจึงไม่แสดงอาการใดๆ ไม่กล่าวคำใดชี้แจง พ่อคงเห็นแล้ว

³² ตะวัน สันติภาพ, "ความทรงจำของชายชรา," ใน *เอาโลกมาทำปากกา*, หน้า 208.

ว่า ใจฉันเย็นจนผิวดำผืดคน ไม่ว่าพ่อจะแสดงปฏิกิริยาหนักหนาอย่างไร ฉันอดกลั้นอดทนตลอด³³

ขณะที่พ่อก็ต้องการความรักความเข้าใจเช่นเดียวกัน พ่อได้กล่าวไว้ประโยคหนึ่งว่า "มึงอย่าเลี้ยงแต่ตัวกู มึงควรเลี้ยงใจกูด้วย"³⁴ คำพูดนี้สะท้อนความรู้สึกของพ่อที่ไม่ต้องการเพียงการเลี้ยงดูทางวัตถุเท่านั้น หากแต่ปรารถนาการดูแลทางใจด้วยเช่นกัน

สิ่งที่สะกิดกันไม่ให้ทั้งสองสามารถพูดคุยปรับความเข้าใจกันได้ก็คือโรคสมองฝ่อของพ่อ โรคดังกล่าวทำให้ความสามารถในการจดจำของพ่อลดลง อีกทั้งยังพูดจาไม่รู้เรื่อง ความทุกข์ทั้งหลายจึงตกอยู่กับผู้เป็นลูก พ่อกลายเป็นภาวะที่เธอจำต้องทนรับแบกไว้เพราะเธอคิดว่ามันเป็นหน้าที่ของลูก

(...)ในที่สุดคนที่จะฝากผีฝากไข้คือฉัน ลูกสาวที่ควรได้รับความรัก ความอบอุ่น และความเข้าใจจากพ่อมากกว่านี้ ฉันยังไม่เคยเล่าถึงปมปัญหาชีวิตในครอบครัวเราให้ใครฟัง รวมทั้งผู้ชายคนเดียวที่ฉันไว้ใจ คือผัวของฉัน ฉันกลัวว่า เขานึกตำหนิพ่อ ดูถูกพ่อไปจนถึงเกลียดชังพ่อ จะดีจะชั่วอย่างไรพ่อก็คือผู้บังเกิดเกล้า³⁵

ความสัมพันธ์ระหว่างเธอกับพ่อจึงเป็นความทุกข์ที่ไม่สามารถสลัดให้หลุดไปได้เนื่องจาก บ่วงของความกตัญญู

เรื่อง *หุบเขาความฝัน* ได้แสดงให้เห็นอย่างตรงไปตรงมาว่า พฤติกรรมความเลวร้ายของพ่อได้ประทับอยู่ในใจลูกเสมอ ในเรื่องสั้นดังกล่าว ป่อนฝันเห็นหัวพ่อลอยไล่เธอจนต้องวิ่งหนีอยู่เสมอ เพราะในความเป็นจริงพ่อทำร้ายร่างกายแม่ ดุต่ाप่อน และจากไปกับผู้หญิงคนอื่น ความกลัวที่ป่อนมีต่อพ่อส่งผลให้พ่อกลายเป็นสิ่งที่น่ากลัวที่สุดในความฝันของเธอ

ภาพของพ่อฉายชัดอยู่ตรงหน้า น้ำเสียงกราดกรี้วยังดังชัดเหมือนเดิม ป่อนอยากวิ่งหนีไปให้พ้นเสียจริง ทำไมตัวความฝันจึงชักจูงป่อนให้มาที่หุบเขาความ

³³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 208.

³⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

³⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 212-213.

ฝันด้วย หุบเขาที่มีพ่อใจร้าย ป้อนพยายามส่ายทำหนี่คู่เดินร่ำอย่างเจ้าตัวความฝัน แต่มันกลับจับร่างป้อนเอาไว้แน่น และบังคับให้ป้อนต้องเผชิญหน้ากับพ่อ³⁶

เรื่องสั้นทั้งสองได้แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างพ่อกับลูกว่าเต็มไปด้วยความทุกข์สาเหตุประการสำคัญสืบเนื่องจากพฤติกรรมของพ่อที่มีต่อลูกในวัยเด็ก

ด้านความสัมพันธ์ระหว่างแม่กับลูก เรื่อง บ้านของชายผู้ผูกคอตาย แสดงให้เห็นว่าแม่ปฏิบัติต่อลูกด้วยความเข้มงวดจนส่งผลทำให้ “เม้ง” ลูกชายคนเดียวของเธอต้องผูกคอตาย กลุ่มเพื่อนฝูงของเม้งได้ตั้งข้อสังเกตว่าแม่ของเม้งเข้มงวดกับเขาเกินไป

“(…)เรื่องทางบ้านมันก็คงมีส่วน แม่มันดุยิ่งกะเสือ มันโตปานนี้แล้วยังคุมแจเหมือนเด็ก”³⁷

ความเข้มงวดที่แม่มีต่อลูกชาย ทำให้พฤติกรรมหลายอย่างของลูกที่มีต่อเพื่อนเปลี่ยนแปลงไป กลายเป็นคนเงียบขรึมและ “อารมณ์ตายด้าน” ดังที่ตัวละคร “ผม” สังเกตพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงของเม้ง

ผมสังเกตว่าเม้งเปลี่ยนไปไม่น้อยทีเดียว เงียบขรึมซึมเซา พูดน้อย-ช้า และตะกุกตะกัก อันที่จริงแล้วเม้งก็เป็นคนเงียบๆซุ่มๆ อยู่บ้างเหมือนกัน แต่ไม่ถึงกับขนาดปัจจุบัน เม้งในวันนี้ดูคล้ายกับคนอารมณ์ตายด้าน วัตได้จากมารมาเยือนของพวกเขา ทำทางเขาไม่ยินดียินร้ายกับการพบเพื่อนเก่าในครั้งนี้อย่างเหมือนกับเราไม่ใช่เพื่อนรักที่จากกันไปหลายปี³⁸

สุดท้ายเพื่อน ๆ ก็มีข้อสรุปว่า สาเหตุที่เม้งเป็นเช่นนี้เพราะ ได้รับความกดดันจนเกิดความเครียดจัด คิดมาก และมองโลกในแง่ร้าย

³⁶วรรณะ กวี, “หุบเขาความฝัน,” ใน *ดังดอกไม้มีชีวิต* (กรุงเทพฯ : บুদ্ধเบงค์, 2540), หน้า

³⁷พิสิฐ ภูศรี, “บ้านของชายผู้ผูกคอตาย,” ใน *สัตว์แปลกหน้า*, หน้า 38.

³⁸เรื่องเดียวกัน, หน้า 37.

เม้งเครียดหนักเพราะเรื่องทางบ้าน หาทางออกด้วยกัญญา ซึ่งก็ไม่ได้ช่วยอะไรให้ดีขึ้นสักเท่าไร มีแต่ทำให้ยิ่งคิดหนัก คิดมาก จนพาลมองโลกในแง่ร้ายไปทุก ๆ เรื่อง³⁹

แรงกดดันที่แม่กระทำต่อเม้งส่งผลกระทบต่อจิตใจของเขาจนแสดงออกมาให้เพื่อนจับสังเกตได้ และนำไปสู่โศกนาฏกรรมร้ายแรงคือการฆ่าตัวตายของเม้งในที่สุด ผู้เขียนมิได้กล่าวอย่างตรงไปตรงมาว่าความตายของเม้งเกิดจากความเข้มงวดของแม่ แต่ถึงกระนั้นผู้อ่านก็มองเห็นได้ดีว่าความสัมพันธ์ระหว่างแม่กับลูก เต็มไปด้วยแรงกดดันจากสิ่งที่แม่กระทำต่อลูก

นอกจากนี้เรื่องสั้นยังนำเสนอให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของครอบครัวที่แยกจากกัน ลูกไม่ได้อยู่กับพ่อแม่ เรื่องสั้นในกลุ่มดังกล่าวคือเรื่อง *เอาโลกมาทำปากกา* และ *สายพันธุ์?* ของ ตะวัน สันติภาพ และเรื่องสั้น *เพลงคลื่น* ของ ประชาคม ลุนาชัย เรื่องสั้นแต่ละเรื่องนำเสนอลักษณะของความสัมพันธ์ในครอบครัวที่แตกต่างกัน

ในเรื่อง *เอาโลกมาทำปากกา* ตัวละคร “ผม” ไม่ได้อยู่กับพ่อแม่ เขาย้ายมาทำงานใช้ชีวิตอยู่ในกรุงเทพฯ นานครั้งจึงกลับไปเยี่ยมบ้าน ทว่าระยะหลังเขาก็เลยไปเสียเพราะกำลังติดพันหญิงคนหนึ่ง จนกระทั่งมีโอกาสได้ฟังพระเทศน์ จึงตระหนักได้ว่าเขาทอดทิ้งครอบครัวไป แม้ว่าตัวละคร “ผม” แสดงความผูกพันกับครอบครัวด้วยการส่งเงินกลับไปให้พ่อแม่ทุกเดือน แต่เมื่ออยู่ในเมืองมานาน เขาก็ค่อยๆลดการส่งเงินลง

(...)ผมแกลังทำลืมไม่ส่งเงินไปให้ท่านกว่าสามเดือนแล้ว ในช่วงสองปีแรกที่เรียนจบและได้เข้าทำงานนั้น ผมส่งให้ท่านทุกเดือน สองปีต่อมาการส่งเริ่มแปรปรวนเดือนไหนเหลือใช้มากหน่อยก็ส่ง หากเหลือใช้น้อยเพราะใช้เงินผิดประเภทก็แกลังทำลืม ผมไม่เคยรู้สึกผิดบาปกับเจตจำนงอันแกลังลืมนั้น ผมหาเหตุผลเข้าข้างตัวเองง่าย ๆ ว่า คนแก่ออยู่กับเหยาเฝ้ากับเรือน ไม่มีอะไรต้องใช้จ่ายมากมาย เงินงวดก่อน ๆ ที่ส่งไปคงยังเหลือ ขาดนิดขาดหน่อยก็เยี่ยมเอา⁴⁰

ข้อความดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงความรู้สึกนึกคิดของตัวละคร “ผม” ที่มีต่อการส่งเงินไปให้พ่อแม่และข้ออ้างที่ตัวละครมีให้แก่ตนเอง เหตุที่เป็นเช่นนี้เพราะเขาให้ความสำคัญแก่ตัวเองมากกว่าครอบครัว สังเกตได้จากข้อความที่ตัวละครกล่าวถึงแม่

³⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 38.

⁴⁰ ตะวัน สันติภาพ, “เอาโลกมาทำปากกา,” ใน *เอาโลกมาทำปากกา*, หน้า 194.

ผมไม่เคยยอมให้แม่อยู่เหนือกฎ บางครั้งผมผลักไสให้แม่ลงอยู่ใต้กฎด้วยซ้ำ ยามที่แม่ทำดีผมจะรู้สึกว่าเป็นปรากฏการณ์ธรรมดา เป็นหน้าที่ของแม่ที่จะต้องทำสิ่งดี ๆ เพื่อลูก แต่ถ้าคนอื่นทำดีกับผมแม้เพียงเล็กน้อย ผมจะรู้สึกว่าคุณค่าความดีนั้นใหญ่โตเหมือนมองผ่านแว่นขยาย⁴¹

จะเห็นได้ว่าเหตุที่เขาให้ความสำคัญแก่ตัวเองมากกว่าครอบครัวก็เพราะคิดว่าการที่แม่ทำดีต่อตนนั้นเป็นหน้าที่ของแม่ และด้วยวิถีคิดในตรรกะเดียวกันนี้ การที่เขาส่งเงินไปให้ครอบครัวก็คือหน้าที่หนึ่งของความเป็นลูกเช่นกัน ความผูกพันระหว่างเขาและครอบครัวจึงเป็นเพียงหน้าที่ของความเป็นพ่อแม่ และหน้าที่ของความเป็นลูกเท่านั้น

เรื่อง สายพันธุ์? ได้แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่าความรู้สึกที่แม่มีต่อลูกคือภาระที่ต้องแบกรับไว้ และการมีลูกคือความเสียหาย

มีคำถามมากมายเกี่ยวกับลูกน้อยทั้งสาม หล่อนยกไหล่ขีดหน้าตอบด้วยพาดานเสียงสูงอย่างไม่ยี่หระว่า เขาเป็นคนทำให้เด็กสามคนนั้นปฏิสนธิขึ้นในมดลูกของหล่อน โดยหล่อนหาได้เห็นด้วยหรือเต็มใจไม่ เขาอยากมีลูกจึงคุกคามไม่ให้กินยาคุมกำเนิด การอุ้มท้องไม่ใช่อุบัติเหตุเล็กน้อย การคลอดก็ไม่ใช่ว่าเรื่องน่าพิศมิลิตเหมือนไปเดินช้อปปิ้ง หล่อนอยู่ในฝ่ายเสียเปรียบทุกประตูที่เกิดขึ้นเป็นหญิงไม่เพียงแต่ต้องแบกท้องถึงกว่าเก้าเดือนอันยากแค้นแสนสาหัส แต่สระอันงดงามที่หล่อนภูมิใจนักหนาจะมาแต่้วยผลสาวถูกทำลายลงยับเยิน มีพิกพุดถึงการคลอดที่เจ็บปางตาย⁴²

ข้อความข้างต้น แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่าแม่ไม่มีความรู้สึกผูกพันใดๆกับลูกเลยแม้แต่น้อย การให้กำเนิดบุตรคือความทรมานและความยากแค้น อีกทั้งยังนำมาซึ่งรูปร่างที่เสื่อมโทรมลงด้วยเหตุนี้ในที่สุดแม่จึงทิ้งลูกไปอย่างไม่ไยดี ทั้งภาระการเลี้ยงดูไว้กับพ่อ แต่เพียงไม่นานพ่อก็เสียชีวิตลงเพราะอุบัติเหตุ

⁴¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 190.

⁴² ตะวัน สันติภาพ, "สายพันธุ์?" ใน ปมเหตุและนกรระจอกสามตัว, หน้า 114.

เรื่อง เพลงคลื่น ได้เสนอความสัมพันธ์ในครอบครัวจากมุมมองของผู้เป็นพ่อ พ่อในสถานะของผู้หาเลี้ยงครอบครัวอย่างจริงจัง ต้องทำงานเป็นลูกเรือจนต้องไปติดคุกในพม่าเป็นเวลากว่าปีครึ่ง สิ่งที่ทำให้เขามีชีวิตอยู่ได้คือกำลังใจจากลูกเมียและความหวังเท่านั้น

เขาจำฝังใจ วันกลับจากพม่าในสภาพผอมโซสกปรกยิ่งกว่าขอทาน เขาต้องการกำลังใจจากเมียและลูก ต้องการความอบอุ่นอย่างเหลือเกิน หวังว่ามันจะปลุกเขาลุกขึ้นสู้ ก้าวเผชิญอุปสรรคในชีวิตอย่างแข็งแกร่งและทะนง เริ่มต้นดากดางทางสายใหม่ให้ครอบครัวด้วยแรงกายที่เหลืออยู่ เขาหวังเสมอมาว่าลูกเมียจะต้องรอการกลับของเขาด้วยใจจดใจจ่อ เขาวาดภาพทั้งสองผืนเข้าหา สวมกอดกันรำให้ด้วยความดีด้นเหมือนตายแล้วเกิดใหม่ มันจะเป็นวันที่เขาไม่อาจลืมลงได้ชีวิต จดจำหยาดน้ำตาแห่งความปิติของตนและผู้เป็นที่รักไว้ตราบนานเท่านาน⁴³

สำหรับธง ครอบครัวคือความหวังในอนาคต แต่ทว่าระยะเวลาที่ต้องพลัดพรากจากกันยาวนานกว่าปีครึ่งและสภาพร่างกายที่เปลี่ยนแปลงไปของเขาทำให้ภรรยาแต่งงานใหม่และลูกไม่ต้อนรับเขาอีกต่อไป

แต่ในความเป็นจริง เมื่อเขากลับถึงเรือนขานเพียงก้าวแรกก็เผชิญกับสิ่งที่ไม่คาดคิด เมียมองเขาด้วยสายตาตื่นกลัว ลูกน้อยตัวสั้นลนลานเหมือนเขาเป็นผีร้าย⁴⁴

แต่ถึงกระนั้นการที่ธงส่งเงินและจดหมายถึงลูกอยู่เสมอก็แสดงให้เห็นถึงสายสัมพันธ์และความรักที่เขายังมีต่อลูก และการไม่พูดถึงผู้เป็นแม่ของลูกเลยแม้แต่คำเดียวก็บ่งชี้ว่าเขาได้ตัดสัมพันธ์ที่เคยมีต่อเธอไปแล้ว

ทุกๆ สี่เที่ยวเรือ ธงจะขอเบิกเงินเดือนทั้งหมดจากเจ้าแก้วเพื่อส่งให้ลูกสาว เขาคาดว่าปีนี้แคงโตขึ้นมาก เป็นนักเรียนที่ดีของครู เป็นเด็กที่น่ารักสำหรับทุก ๆ คน จดหมายแนบไปกับธนบัตรทุกฉบับมักมีใจความสั้น ๆ ฝากความเป็นห่วง

⁴³ ประชาคม ลุนาชัย, "เพลงคลื่น," ใน *นาฏกรรมแห่งชีวิต*, หน้า 100.

⁴⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

และพร่ำสอนลูก ไม่มีข้อความพาดพิงถึงเมียเก่า ทำใจความจดหมายมักเป็น
ถ้อยคำซ้ำ ๆ ...พ่อสบายดี ลูกไม่ต้องเป็นห่วง⁴⁵

จากข้อความที่ยกมาข้างต้น จะเห็นได้ว่าทรงยังคงทำหน้าที่พ่อที่ดีเท่าที่จะทำได้ด้วยการสั่ง
สอนลูก และยังมีคามคาดหวังในตัวลูกสาวอย่างที่พ่อจะพึงมีอยู่เสมอ ในทางกลับกัน การที่ลูก
สาวและภรรยาของเขาไม่เคยติดต่อหรือเขียนจดหมายมาหาเขาแม้แต่ฉบับเดียว แสดงให้เห็นว่าทรง
ได้กลายเป็นคนนอกครอบครัวไปแล้ว ผู้เขียนได้อุปมาความรู้สึกของทรงในสถานการณ์นี้เอาไว้อย่าง
น่าประทับใจ

(...)ความรู้สึกของเขายามนั้นไม่ต่างจากเรือลำเล็กที่แล่นฝ่ามรสุมโหดร้ายมาจาก
กลางทะเลลึก พอเห็นฝั่งรำไรอยู่เบื้องหน้ากลับถูกแรงคลื่นลูกสุดท้ายโถมซัด
อับปาง⁴⁶

ตรงตกอยู่ในสภาพที่น่าเห็นใจเป็นอย่างยิ่ง การที่เขาจำต้องจากครอบครัวเพราะติดคุกพม่า
ภรรยา มีชายอื่นในระหว่างที่เขาติดคุกเพราะความเหงาและการดิ้นรนเพื่อให้ครอบครัวมีผู้นำ รวม
ทั้งลูกที่ไม่ยอมรับพ่อเพราะกาลเวลาทำให้เป็นเช่นนั้น ทั้งหมดหาใช่ความผิดของเขาไม่ แต่เป็น
“โคกนาฏกรรม” ที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ ดังที่ทรงได้พบกับครอบครัวที่ขาดผู้นำของแม่ฝ่ายซึ่งมีชะตา
กรรมของครอบครัวไม่ต่างกัน

ความสัมพันธ์ของครอบครัวที่แยกจากกันในเรื่องสั้นกลุ่มดังกล่าว ได้แสดงให้เห็นถึงความ
สัมพันธ์ของทั้งพ่อ-แม่-ลูก ในเรื่อง *เอาโลกมาทำปากกา* ลูกแสดงความสัมพันธ์โดยการส่งเงินไปให้
พ่อแม่เพราะถือเป็นเพียงหน้าที่ ในเรื่อง *สายพันธุ์?* แม่ไม่มีความผูกพันกับลูกเพราะถือว่าลูกเป็น
ภาระที่ไม่ต้องการ และในเรื่อง *เพลงคลื่น* พ่อ แม่ และลูกกลายเป็นผู้ที่จำต้องพรากจากกันด้วย
บ่วงของสถานการณ์ แต่ถึงกระนั้นความผูกพันที่พ่อมีต่อลูกก็ยังคงอยู่ ทว่าลูกและแม่นั้นได้ตัด
ความสัมพันธ์ต่อพ่อไปด้วยเงื่อนไขของความเปลี่ยนแปลงและกาลเวลา

ในเรื่องทั้งสามเรื่องดังกล่าว ความสัมพันธ์ของตัวละครจึงเปรียบเสมือนเส้นใยอันบางเบา
ที่เชื่อมความเป็นครอบครัวให้แก่กัน เมื่อเส้นใยดังกล่าวขาดลง ความสัมพันธ์ก็จบสิ้น และความ
เป็นครอบครัวก็แตกสลายลงอย่างไม่อาจเห็นยั้งไว้ได้

⁴⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 94.

⁴⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 100.

3.1.3 ผลกระทบที่ลูกได้รับ

ผลกระทบที่ลูกได้รับจากปัญหาครอบครัวซึ่งนำเสนอผ่านเรื่องสั้นที่นำมาศึกษาส่วนใหญ่ที่ประเด็นมุ่งไปที่พ่อแม่ไม่ตอบสนองความต้องการที่แท้จริงของลูก เพียงแต่มีสิ่งเชื่อมโยงบางประการทำให้ลูกยังเป็นส่วนหนึ่งของครอบครัว เช่นในเรื่อง *จิตบำบัด* แม่ไม่ได้ให้อิสระภาพแก่ตัวละคร “ผม” เช่นเดียวกับที่พ่อแม่ไม่แสดงความอบอุ่นของความเป็นพ่อให้ตัวละคร “เธอ” และในเรื่อง *เหตุ* แม่ไม่ตอบสนองความรักให้แก่ตัวละคร “เขา”

ในเรื่อง *จิตบำบัด* กรอบความคิดของผู้เป็นแม่คือสิ่งเชื่อมโยงเดียวที่ทำให้ตัวละคร “ผม” ยังคงยึดติดอยู่กับครอบครัว แม่สั่งสอนไม่ให้เขาเอาอย่างพ่อ แม่ได้ถ่ายทอดทัศนคติของแม่ที่มีต่อพ่อให้แก่ตัวละครเอก

“โตขึ้นอย่าเป็นอย่างพ่อของแก” แม่มักพูดทำนองนี้ “พ่อแกมันคนอ่อนแอ ซี้ซลัด แกต้องไม่ใช่ผู้ชายแบบนั้น จำคำของแม่เอาไว้”⁴⁷

เมื่อแม่เป็นผู้กุมอำนาจในครอบครัวจนกระทั่งพ่อไร้บทบาทโดยสิ้นเชิง ภาพของพ่อในความทรงจำของ “ผม” จึงรางเลือน

พ่อ-เมื่อนึกถึงชื่อนี้ ผมมีความทรงจำที่ขาดวันเลือนราง ในวัยเด็กพ่อคือผู้ชายอีกคนหนึ่งในบ้านที่ตัวโตกว่าผม นอกเหนือจากนั้นก็แทบจะไม่มีความแตกต่าง⁴⁸

แม่ได้ตีกรอบความคิดของ “ผม” ผู้เป็นลูกเอาไว้ และได้ครอบงำความทรงจำ ทำให้ลูกแทบจะนึกถึงพ่อไม่ออก นอกจากนี้ การอยู่ใต้อิทธิพลความคิดของแม่ได้กลายเป็นเสมือนกรงขังอิสรภาพของลูกไปด้วย จนเมื่อลูกโตขึ้นและเข้าใจว่าพ่อแม่ไม่ได้เป็นอย่างที่แม่พูดแม่แต่น้อย เมื่อนั้นเองที่ตัวละคร “ผม” เริ่มมีสัญญาณที่จะหลุดพ้นจากกรงครอบงำของผู้เป็นแม่ ด้วยการทำทุกสิ่งทุกอย่างตรงข้ามกับที่แม่เคยสอน โดยเฉพาะสูบบุหรี่ ผู้เขียนได้เปรียบเทียบความรู้สึกที่ “ผม” มีต่อแม่กับฉากหนึ่งของละครเรื่อง *The Wall*

⁴⁷ พิสิฐ ภูศรี, “จิตบำบัด,” ใน *สัตว์แปลกหน้า*, หน้า 46.

⁴⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 45.

ในฉากหนึ่งของ The Wall แม่ของฟังก์ชยายตัวใหญ่โตและโอบล้อมลูกๆ ไว้ในวงแขน แม่กลายเป็นกำแพงหนาแน่นสูงทะมึน เป็นหนึ่งในกำแพงที่ล้อมกรอบฟังก์ไว้ ในที่สุดกำแพงก็ถูกพังทลายลงไป เป็นฉากที่ยิ่งใหญ่ ผมรู้สึกสาแก่ใจไปกับฟังก์ ที่แท้คือผมอยากเป็นเหมือนฟังก์นั่นเอง⁴⁹

ฉากดังกล่าวสามารถอธิบายความคิดของ “ผม” ที่มีต่อแม่ได้เป็นอย่างดี และยังแสดงให้เห็นถึงความต้องการหลุดพ้นจากกรอบที่แม่วางไว้ให้ด้วย

สำหรับตัวละคร “เธอ” จากเรื่องเดียวกัน แม่เป็นคนอ่อนแอ ไม่ยอมหนีให้พ้นจากพ่อ ขณะที่พ่อเป็นคนก้าวร้าว ทว่าไม่เคยทำร้ายร่างกายลูกเลยแต่กลับไปทำร้ายภรรยาแทน

แต่แปลกอยู่เหมือนกันที่พ่อไม่เคยแตะต้องตัวเธอเลย ไม่เคยแม้จะเอื้อมมืออันหยาบกร้านมาตีเบา ๆ สักแปะ มีเพียงคำขู่สวาทที่พรั่งพรูออกมา ซึ่งจริง ๆ แล้วมันก็เจ็บปวดพอ ๆ กับการลงไม้ลงมือ พ่อมักจะด่าทอเธอและไปลงมือเอากับแม่ เหมือนใช้แม่เป็นตัวแทนในการกระทำ⁵⁰

แม้ตัวละครจะไม่ได้ถูกทำร้ายทางร่างกาย แต่ก็รู้สึกเหมือนถูกพ่อทำร้ายทางจิตใจ จึงกล่าวได้ว่านอกจากเธอจะเกลียดแม่ที่อ่อนแอแล้ว เธอยังเกลียดพ่อที่ทำร้ายทั้งแม่และเธอด้วย แต่ขณะเดียวกันเธอก็โยยหาสัมผัสของพ่อเช่นกัน การที่พ่อไม่เคยแตะต้องเธอเลยนั้นย่อมแสดงให้เห็นความสัมพันธ์อันห่างเหินด้วย ความห่างเหินดังกล่าวนำมาซึ่งความรู้สึกโยยหาความอบอุ่นดังเช่นที่จิตแพทย์วินิจฉัยปัญหาภายในของเธอและบันทึกเอาไว้

ขาดผู้ชายไม่ได้-ผมบันทึกข้อความนี้ลงบนแผ่นกระดาษรุดปลายปากกา
คาไว้ที่อักษรตัวสุดท้าย ก่อนจะลากปากกากลบมาขีดฆ่าประโยคนี้อีก เขียนคำ
ใหม่แทนไปว่า-ขาดความอบอุ่น!⁵¹

สิ่งนี้ยัวร์ังให้เธอยังคงอยู่ในครอบครัวก็คือการแสวงหาความอบอุ่น จนกระทั่งเธอรู้แล้วว่าไม่อาจแสวงหาความอบอุ่นจากพ่อได้อีก เธอจึงหนีไปจากครอบครัวในที่สุด

⁴⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 47.

⁵⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า 52.

⁵¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 57.

กรณีของตัวละคร “ผม” และ “เธอ” ในเรื่อง *จิตบำบัด* แสดงให้เห็นว่าประสบการณ์ในวัยเด็กสร้างผลกระทบให้เกิดขึ้นกับภาวะทางจิตของตัวละคร “ผม” ต้องการเป็นอิสระจากกรอบที่แม่สร้าง ในที่สุดภาวะจิตใจของเขาก็ต่อต้านแม่ด้วยการทำให้เขามีนิสัยพูดจาสุภาพเรียบร้อยและมีเหตุผลเช่นเดียวกับพ่อซึ่งแม่ของเขาเคยสร้างภาพไว้ว่าพ่อเป็นคนไม่เอาไหน อีกทั้งเขายังสุภาพเพราะเขาเชื่อว่าเป็นสัญลักษณ์ของเสรีภาพ ผลกระทบที่เขาได้รับจากความสัมพันธ์ที่มีต่อแม่นั้นนอกจากจะทำให้เขาสร้างปราการปิดกั้นตัวเองด้วยการสร้างลักษณะนิสัยที่คล้ายพ่อแล้ว ยังส่งผลต่อการเลือกคู่ครองโดยไม่รู้ตัวอีกด้วย

ในขณะที่เราทั้งสองใช้ชีวิตร่วมกัน ผมไม่เคยรู้สึกว่าเขาต่างไปจากแม่ของผม-ไม่เคยคิดแม้แต่น้อย ผมรู้เพียงว่าเขาทำให้ชีวิตของผมมีความสุข เกือบจะไม่ได้คิดเสียด้วยซ้ำว่า มันเป็นความสุขที่ผมพึงจะได้รับ ภายหลังทนทุกข์อยู่ในอ้อมกอดของแม่มายาวนาน⁵²

ที่ว่าแท้จริงแล้ว เขารับเอานิสัยรักความรุนแรงไม่ต่างจากแม่ หลังจากใช้ชีวิตอยู่กับตัวละคร “เธอ” มารยะหนึ่ง เมื่อเขารู้สึกตัวว่าหลุดพ้นจากกำแพงที่แม่ล้อมไว้แล้ว เขาก็เผยลักษณะนิสัยที่แท้จริงออกมาดังเช่นที่คู่รักของเขากล่าวกับหมอในข้อความตอนหนึ่ง

จริง ๆ แล้วอาการที่เขาแสดงออกกับเธอ มันคงเป็นสิ่งที่พยายามปกปิดมาตลอด พอนานวันเข้า ‘ตัวตน’ ที่แท้ของเขาก็เริ่มปรากฏ-ผู้ชายนิสัยก้าวร้าว ไม่แตกต่างไปจากผู้ชายที่เป็นพ่อของเธอ⁵³

พฤติกรรมการใช้ความรุนแรงโดยการทำลายข้าวของและพูดจาหยาบคายที่แสดงออกมา บังเอิญพ้องกับประสบการณ์ที่ตัวละคร “เธอ” เคยได้รับจากพ่อเมื่อวัยเด็ก การที่เขาไม่แตะต้องเธอเลยได้ตอกย้ำให้เธอระลึกถึงความอบอุ่นที่ไม่เคยได้รับจากพ่อ จนส่งผลให้ชีวิตคู่ของทั้งสองต้องจบลง

ในเรื่อง *เหตุ* สิ่งที่ตัวละคร “เขา” ในฐานะลูกได้รับจากพ่อและแม่คือคำตำหนิติเตียนที่ไม่ถูกใจ “เขา” มีหน้าที่ต้องคอยซื้อเหล้าให้พ่อและช่วยแม่ขายก๋วยเตี๋ยวทอด ลูกจึงเปรียบเสมือนส่วนเกินของบ้าน เพราะสมาชิกในครอบครัวต่างมีกิจกรรมของตัวเอง พ่อดื่มเหล้าเป็นกิจวัตร ขณะที่แม่

⁵² เรื่องเดียวกัน, หน้า 49.

⁵³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 55.

ชายกลัวทอด แม้กระนั้นลูกก็ยังมีความรู้สึกที่ผูกพันกับแม่ ผู้เขียนได้บรรยายความตอหนึ่งแสดงความรู้สึกที่ลูกมีต่อแม่ว่า "ถึงอย่างไรเด็กชายก็เชื่อเหลือเกินว่า แม่คือคนเดียวที่รักเขาไม่เสื่อมคลาย"⁵⁴ ข้อความนี้แสดงให้เห็นว่าความรักของแม่ยึดเหนี่ยวให้ลูกยังอยู่ในครอบครัว จนเมื่อพ่อเตะเขาเนื่องจากแม่ฟ้องพ่อว่าเขาหนีหน้าที่ไปเล่นซุกซน ทำให้เขาคิดว่าแม่ไม่รัก การเหนี่ยวรั้งดังกล่าวก็หายไป ทำให้เขาหนีออกจากบ้านไปเผชิญโลกโดยลำพัง

การหนีออกจากบ้านทำให้ต้องพบกับสภาพสังคมเสื่อมทรามที่จุดตั้งให้เขาหันมามัวหมุ่มในช่องโสเภณีและดื่มเหล้าหัวราน้ำไม่ต่างจากพ่อ รวมถึงการมีเพศสัมพันธ์กับโสเภณีมากมายหลายตา แท้ที่จริงแล้วก็คือการเติมเต็มช่องว่างแห่งการโยยหาความรักที่เขามีต่อแม่ และเมื่อต้องใช้ชีวิตอยู่คนเดียวจึงรู้สึกโดดเดี่ยว การใช้ชีวิตอยู่ตามลำพังยิ่งทำให้เขากลับ เช่นเมื่อเขาไม่มีเพื่อน เขาก็จะไม่กล้าออกมาจากที่พักพิง ความรู้สึกโดดเดี่ยวยิ่งทำให้เขาถวิลหาความรักจากแม่ ดังที่ผู้เขียนบรรยายความรู้สึกของตัวละครไว้

ดวงตะวันยังคงเดินข้ามขอบฟ้า ช่างขึ้นสลับกับช่างแรม ตัวเลขอายุเพิ่มจำนวนรวดเร็ว ความซ้ำซากของชีวิตไม่เคยเปลี่ยน อารมณ์มีเมมาโดดเดี่ยวในเพิงพักคนงานก่อสร้างดำเนินต่อไป เด็กหนุ่มอายุ 17 ปี นั่งกอดขวดเหล้าละเมอถึงความรักเหมือนคนบ้า น้ำตาไหลพรากเหมือนเด็กเล็กถูกพ่อแม่ทิ้งไว้ลำพัง⁵⁵

ความรู้สึกโยยหาความรักดังกล่าวซึ่งมีส่วนทำให้เขาต้องหนีออกจากบ้าน ก่อให้เกิดเป็นอุปนิสัยอันเต็มไปด้วยความโดดเดี่ยว ขลาดกลัวการใช้ชีวิต ชี้เหล้า และบ้าตันทา ความรู้สึกทั้งหมดซัดดันให้เขาก่อคดีอาชญากรรมฆ่าข่มขืนเด็กวัย 5-6 ปี สร้างปัญหาให้กับสังคมโดยรวมในที่สุด

การจบลงของชีวิตคู่ของตัวละครในเรื่อง *จิตบำบัด* และการที่ตัวละครกลายเป็นฆาตกรในเรื่อง *เหตุ* นั้น ล้วนย้ำเน้นว่าเป็นผลมาจากประสบการณ์ในวัยเด็กที่ตัวละครทั้งสองได้รับทั้งสิ้น

เรื่องสั้นบางเรื่องก็แสดงให้เห็นว่าแม้ว่าความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่ลูกจะดีเพียงใด ทว่าความสัมพันธ์ที่ดีนั้นก็ไม่ได้ช่วยให้ลูกเป็นคนดีขึ้นมาได้ ในเรื่อง *จินตภาพ* ของ *วรรณะ กวี* แม้ว่าทัศนคติของพ่อที่มีต่อลูกจะเป็นไปในลักษณะหวาดระแวงว่าลูกจะเป็นวิญญาณชั่วอาศัยห้องแม่เข้ามาเกิด ทว่าทั้งสองก็ให้การดูแลเอาใจใส่อบรมเลี้ยงดูลูกอย่างดี แม้กระนั้นก็ไม่สามารถทำให้ลูกกลายเป็นคนดีได้ ลูกชายยังมีเรื่องซกต้อย หนีเรียน และสุดท้ายต้องติดคุกเพราะยาเสพติด ทั้ง

⁵⁴ ตะวัน สันติภาพ, "เหตุ," ใน *ปมเหตุและนกรจกสามตัว*, หน้า 20.

⁵⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 26.

พ่อและแม่ไม่สามารถหาคำตอบต่อความผิดพลาดที่เกิดขึ้นจากการเลี้ยงดูได้ ผู้เขียนไม่สามารถหาคำตอบให้กับปัญหานี้ได้จึงเชื่อมโยงให้เป็นเรื่องของกรรมตามหลักศาสนาพุทธ เพื่อสะท้อนให้เห็นว่าในสังคมมีปรากฏการณ์เช่นนี้อยู่และไม่สามารถกล่าวโทษฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดได้

กล่าวโดยสรุปได้ว่า เรื่องสั้นทั้ง 14 เรื่องข้างต้น กล่าวถึงปัญหาในครอบครัวขนาดเล็กอันประกอบด้วยพ่อแม่ลูกทั้งสิ้น เนื้อเรื่องสะท้อนให้เห็นถึงฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวและความสัมพันธ์ของสมาชิกในครอบครัว อันโยงใยสร้างผลกระทบไปสู่คนในครอบครัว

ฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวทำให้เกิดการคำนึงการหลงไหลในวัตถุที่เกินจำเป็นจนทำให้เกิดปัญหาความไม่เข้าใจกันในครอบครัว ทางด้านการศึกษา ผู้มีฐานะยากจนมักไม่เห็นความสำคัญในการให้การศึกษาแก่บุตร ขณะเดียวกันผู้มีฐานะร่ำรวยก็มักไม่พอใจที่บุตรตนเองไม่ได้ศึกษาในสิ่งที่ตนเองคาดหวัง นอกจากนี้ปัญหาการทอดทิ้งลูกก็เกิดในผู้มีฐานะยากจนเช่นกัน ส่วนผู้มีฐานะปานกลางนั้นกลับต้องประสบกับปัญหาเรื่องบทบาทของผู้นำครอบครัวที่เปลี่ยนแปลงไปจากอดีต โดยตัวแปรสำคัญอยู่ที่โครหาเงินได้มากกว่ากัน

ในส่วนของความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัว เรื่องสั้นที่นำมาศึกษาแสดงให้เห็นระบบความสัมพันธ์ในยุคสมัยอันประกอบด้วยความสัมพันธ์ของคู่ชีวิตและความสัมพันธ์ของพ่อแม่ลูก ลักษณะความสัมพันธ์ทั้งหมดเต็มไปด้วยความเปราะบางเป็นอย่างยิ่ง

เนื่องจากสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป เรื่องสั้นได้นำเสนอความสัมพันธ์ของคู่ชีวิตทั้งที่แต่งงานกันและไม่ได้แต่งงานกัน ในคู่ชีวิตที่ไม่ได้แต่งงานกันนั้น ความเปราะบางของความสัมพันธ์อยู่ที่ทัศนคติของฝ่ายหญิงและฝ่ายชาย ส่วนความสัมพันธ์ในฐานะสามีภรรยาที่มีความเปราะบางเนื่องด้วยอำนาจของผู้นำครอบครัวและความเปื้อนนายเป็นสำคัญ เรื่องสั้นได้แสดงให้เห็นว่าการแต่งงานก็คือการเล่นเกมนชนิดหนึ่งที่เดิมพันชีวิตสมรสกันด้วยอำนาจ เมื่อไม่อาจยอมรับเงื่อนไขซึ่งกันและกันก็จะนำไปสู่การหย่าร้างในที่สุด รวมทั้งความเปื้อนนายในคู่ชีวิตก็ได้ส่งผลให้เกิดปัญหาการมีคู่ชีวิตด้วย

ความสัมพันธ์ของพ่อแม่ลูกนำเสนอผ่านสายตาของลูก ในความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่กับลูกเห็นว่าความสัมพันธ์ของพ่อแม่ยังเกี่ยวข้องกับอำนาจในครอบครัว คล้ายกับความสัมพันธ์ของสามีภรรยา แต่สิ่งที่น่าสังเกตคือในความสัมพันธ์ของพ่อแม่กับลูกนั้นยังมีลักษณะที่คานอำนาจกันอยู่บ้างซึ่งไม่ปรากฏในความสัมพันธ์ระดับสามีภรรยา และผู้มีอำนาจดังกล่าวจะใช้อำนาจนั้นเข้าครอบงำลูก เรื่องสั้นได้เสนอว่าลูกต้องการความรัก ความอบอุ่น และอิสรภาพ แต่พ่อแม่ไม่ได้ตอบสนองสิ่งเหล่านี้แก่ลูกเลยแม้แต่น้อย และหากครอบครัวใดขาดพ่อหรือแม่คนใดคนหนึ่งไป คนที่ยังอยู่จะกลายเป็นสิ่งเลวร้ายสำหรับลูกในทุกๆด้าน เรื่องสั้นมักสร้างภาพให้พ่อเป็นผู้คุกคามด้วยกำลัง ส่วนแม่เป็นผู้คุกคามทางจิตใจ

ในส่วนของความสัมพันธ์ของครอบครัวที่แยกจากกันนั้น ระยะเวลาและวิถีชีวิตได้ส่งผลสำคัญทำให้เกิดความห่างเหินในครอบครัวระหว่างพ่อแม่ลูก และเป็นที่น่าสังเกตว่าเรื่องสั้นได้แสดงให้เห็นว่าความสัมพันธ์ที่ห่างเหินนั้นจะนำไปสู่การตัดความสัมพันธ์กันอย่างสิ้นเชิงในที่สุด และเมื่อนั้นความเป็นครอบครัวก็ล่มสลายลงอย่างไม่มีสิ่งใดเหนี่ยวรั้งไว้ได้

ด้านผลกระทบที่ลูกได้รับนั้นเกิดจากการที่พ่อแม่ไม่ได้ตอบสนองความต้องการที่แท้จริงของลูก ความต้องการดังกล่าวคือความรัก ความอบอุ่น และอิสรภาพ อันส่งผลไปสู่สภาพจิตใจและพฤติกรรมของลูกเมื่อโตขึ้น

สิ่งหนึ่งที่น่าสังเกตก็คือ ความสัมพันธ์ของครอบครัวได้ส่งผลไปสู่ปัญหาในอนาคตแทบทั้งสิ้น ในระยะแรกปัญหาดังกล่าวล้วนเกิดขึ้นกับสภาพจิตใจของลูกเป็นเบื้องต้น อันนำไปสู่ปัญหาทางพฤติกรรมในภายหลัง ปัญหาใหญ่ในครอบครัวจึงเกิดขึ้นจากการที่พ่อแม่ขาดการดูแลเอาใจใส่และความเข้าใจความต้องการของลูกนั่นเอง

3.2 ปัญหาเด็กและคนชรา

เด็กและคนชราถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของสังคมที่ได้รับผลกระทบทั้งทางตรงและทางอ้อม ในฐานะที่เด็กคืออนาคตของสังคม ขณะที่คนชราคือผู้ที่สังคมต้องโอบอุ้ม ในขณะที่สังคมกำลังเจริญรุดไปข้างหน้า ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นได้ส่งผลกระทบและทำให้เกิดปัญหาต่อเด็กและคนชราอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เรื่องสั้นหลายเรื่องได้นำเสนอและสะท้อนให้เห็นถึงสภาพชีวิตความเป็นอยู่และปัญหาที่เกิดขึ้นกับเด็กและคนชรา

เรื่องสั้นที่นำเสนอปัญหาเด็กและคนชรา มีจำนวน 10 เรื่อง จากผู้เขียน 8 คนดังนี้

- กิ่งฟ้า เสนิงวงศ์ ณ อยุธยา เรื่อง *บนเรือข้ามฟาก*
- จำลอง ฝั่งชลจิตร เรื่อง *อนาคตของชาติ*
- ประชาคม ลุนาชัย เรื่อง *นิยายจากชายฝั่ง*
- พิสิษฐ ภูศรี เรื่อง *ทุ่งแห่งดวงดาว*
- มวนยา พร เรื่อง *คุณตา-คุณยาย*
- มาโนช พรหมสิงห์ เรื่อง *ในวันอ้างว้าง*
- วรรรณะ กวี เรื่อง *กลางสังหรณ์ โคนดยายช้วน และ หน้าต่างดวงดาว*
- เอื้อ อัญชลี เรื่อง *วันอันแสนสนุกของเซอร์*

เรื่อง *นิยายจากชายฝั่ง* ของ ประชาคม ลุนาชัย แสดงให้เห็นว่าเด็กต้องหาเลี้ยงแทนผู้ใหญ่ เมื่อครอบครัวขาดเสาหลัก หน้าต่างดวงดาว ของ วรรรณะ กวี แสดงให้เห็นมุมมองที่ต่างกันของเด็กและผู้ใหญ่ที่มีต่อสังคม ทุ่งแห่งดวงดาว ของ พิสิษฐ ภูศรี สะท้อนความรู้สึกของเด็กที่ถูกทอดทิ้ง อนาคตของชาติ ของ จำลอง ฝั่งชลจิตร นำเสนออันตรายจากสังคมที่เด็กจะต้องเผชิญในโลกกว้าง

บนเรือข้ามฟาก ของ กิ่งฟ้า เสนิงวงศ์ ณ อยุธยา สะท้อนให้เห็นถึงการใช้เล่นหกลของเด็กเพื่อความอยู่รอด

เรื่อง ลางสังหรณ์ และ โฉนดยายช้วน ของ วรณะ กวี แสดงให้เห็นถึงความเป็นส่วนเกินของคนชราและการหวังผลประโยชน์ของลูกหลานโดยไม่คำนึงถึงจิตใจคนชราตามลำดับ ในวันอ้างว้าง ของ มาโนช พรหมสิงห์ สะท้อนความรู้สึกของการรอคอยลูกหลานของคนชรา วันอันแสนสนุกของเชอรี ของ เอื้อ อัญชลี แสดงให้เห็นความกระชุ่มกระชวยของคนชราเมื่อมีเด็กคอยอุ้มว้ายอยู่ข้างกาย คุณตา-คุณยาย ของ มวนยา พร สะท้อนภาพของคนชราที่ถูกทอดทิ้ง

ปัญหาที่เกิดขึ้นกับเด็กและคนชราในเรื่องสั้นส่วนใหญ่มักนำเสนอภาวะที่ถูกทอดทิ้ง สำหรับเด็กแล้วการถูกทอดทิ้งทำให้เด็กต้องใช้ชีวิตดิ้นรนเพื่อความอยู่รอด เช่นเรื่อง นิยายจากชายฝั่งทุ่งแห่งดวงดาว และ บนเรือข้ามฟาก แต่สำหรับคนชราการถูกทอดทิ้งหมายถึงการต้องจมอยู่กับสภาพจิตใจที่เต็มไปด้วยความเหงา ความอ้างว้าง และการรอคอย เช่นเรื่อง ในวันอ้างว้าง วันอันแสนสนุกของเชอรี และ คุณตา-คุณยาย ขณะเดียวกันแม้มิได้ถูกทอดทิ้งแต่การปฏิบัติจากคนรอบข้างก็ทำให้คนชราคิดว่าตัวเองเป็นส่วนเกินของสังคม เช่นเรื่อง ลางสังหรณ์ ในเรื่อง โฉนดของยายช้วน นั้นสะท้อนให้เห็นว่าคนชราจะมีค่าสำหรับลูกหลานก็ต่อเมื่อมีทรัพย์สินสมบัติ

3.2.1 การถูกทอดทิ้ง

เรื่อง ทุ่งแห่งดวงดาว สะท้อนความรู้สึกของเด็กที่ถูกทอดทิ้ง และตกอยู่ในความเจ็บปวดเหงา และหวาดกลัว เรื่องสั้นถูกเล่าคล้ายภาพฝันที่มีฉากเด็กถูกฉีกทิ้งร่างกายสลัดกับจากดวงดาวที่สูงสกวบนท้องฟ้า ชับเน้นความรู้สึกอ้างว้างและน่ากลัวยิ่งขึ้น อันเป็นจุดมุ่งหมายที่ผู้เขียนต้องการสะท้อนความรู้สึกดังกล่าวไปสู่ผู้อ่าน

เรื่องสั้นดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงสภาพจิตใจของเด็กที่ละเอียดอ่อน ถูกกระทบกระเทือนได้ง่าย ความรู้สึกที่หนูน้อยพรังพรอออกมาคือความหวาดกลัวที่ถูกทอดทิ้ง และการตั้งคำถามต่อสิ่งที่ไม่เข้าใจทั้งหมด เช่นที่ตัวละครเด็กเอ่ยถามชื่อดาวหลายดวงจากแม่เลี้ยง รวมทั้งมีความรู้สึกอ่อนไหวต่อทุกเรื่อง หรือนิทานดาวลูกไก่ที่แม่เลี้ยงเล่าให้หนูน้อยฟัง ความเศร้าของนิทานทำให้เธอร้องไห้

เรื่อง ในวันอ้างว้าง สะท้อนให้เห็นว่าการถูกทอดทิ้งกระทบกระเทือนต่อความรู้สึกของคนชราเป็นอย่างมาก ทำให้เกิดความอ้างว้างและความเหงา เรื่องสั้นเรื่องนี้นำเสนอเรื่องราวของชายชราและหญิงชราคู่สามีภรรยาที่นั่งรอคอยลูกที่ส่งข่าวว่าจะแวะมาเยี่ยมพร้อมด้วยลูกๆ ทั้งสองนั่งรอคอยจนกระทั่งพลบค่ำแต่ลูกหลานก็ไม่มา

ใบหน้าของชายชราซีดสลดขณะเอนตัวลงนอน ดวงตาและใบหน้าหมองหม่นกลืนหายไปกับสีขาวมอ ๆ ของหมอน (...)...เขายิ้มเศร้า ๆ ให้มัน ดวงตาหมองหม่นพรูพรายหยดน้ำเย็บเย็น หยาดรินจากหางตาผ่านร่องรอยของเนื้อหนังยับย่นลงมาเปียกหมอน⁵⁶

ข้อความดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงความผิดหวังของชายชราที่ลูกหลานไม่มาหาตามนัดหมาย ความรู้สึกของชายชราสะท้อนออกมาเป็นน้ำตา

ในเรื่อง *วันอันแสนสนุกของเชอร์รี่* หญิงชราเกิดความรู้สึกโดดเดี่ยว ความวุ่นวายปั่นป่วนของเด็กหญิงเชอร์รี่ทำให้หญิงชราใช้ชีวิตตัวเองมีค่าขึ้น หญิงชราผู้ขายบ้านหลังใหญ่ย้ายมาอยู่เงียบๆ ในคอนโดมิเนียมหลังจากลูกหลานย้ายออกไปจนหมด เธออยู่ตัวคนเดียวใช้ชีวิตอย่างสงบ อ่านหนังสือธรรมะ จนกระทั่งเด็กหญิงเชอร์รี่เข้ามาพูดคุยด้วย ท่าทางซื่อๆ ของเด็กทำให้เธอเริ่มคิดว่าเธอน่าจะดูแลเด็กคนนี้หากพ่อแม่ของเด็กไม่ว่าง หญิงชราใช้ชีวิตว่าตัวเองกลับมามีคุณค่าอีกครั้ง

ชีวิตสามารถจะมีคุณค่าได้ถ้ารู้จักให้คนอื่น อย่างไม้ต้นนี้ ไม่มีการเรียกร้อง ไม่มีความเห็นแก่ตัว⁵⁷

ในความคิดของหญิงชรา ชีวิตจะมีคุณค่าหากได้ดูแลใครสักคน และบุคคลนั้นในเรื่องก็คือเด็กหญิงเชอร์รี่

ในเรื่อง *คุณตา-คุณยาย ความเหงาและอ้างว้าง* รวมไปถึงความเปื้อนที่ต้องทนอยู่โดยไม่ได้สร้างประโยชน์อะไรทำให้คนชรากลายเป็นโรคหลงลืมเป็นภาวะของสังคมต่อไป เรื่องสั้นเรื่องนี้สะท้อนชีวิตในช่วงเวลาหนึ่งของชายชราและหญิงชราที่อยู่บ้านพักคนชรา หญิงชราใช้เวลาไปกับการเล่นกับหอยทากในขณะที่ชายชรานั่งวาดภาพบนพื้นทราย ทั้งสองถูกลูกหลานหลอกให้มาอยู่ที่นี่ ทั้งคู่จึงใช้ชีวิตไปวันๆ โดยไม่มีจุดหมาย ขณะเดียวกันก็เป็นโรคหลงลืม ดังเช่นที่ชายชรานั่งบ่นว่าอยากวาดรูปทั้งที่ตัวเองก็วาดอยู่ในบทสนทนาของตายายคู่นี้สะท้อนสภาพของคนชราที่อาศัยอยู่ที่นี้ได้อย่างชัดเจน

⁵⁶ มาโนช พรหมสิงห์, "ในวันอ้างว้าง," ใน *ร่างแหแห่งวิหค* (บุรีรัมย์ : บ้านทุ่ง, 2540), หน้า 72.

⁵⁷ เอื้อ อัญชลี, "วันอันแสนสนุกของเชอร์รี่," ใน *ความทุกข์* (กรุงเทพฯ : เมฆปีกนก, 2542), หน้า 131.

“เหอะ...ฉันนะแก่ปุ่นนี้แล้ว แกก็เหมือนกันยายเขียว หัวขายโพลนไปทั้งหัวเขียวนะ ดูเถอะ...ลูกมันยังใจจัดใจดำลอกให้มาอยู่ที่นี้ ลองให้มันมาอยู่อย่างเราดูบ้างสิ แกว่ามัย ให้มันถูกปล่อยปละทิ้ง ๆ ขว้าง ๆ อย่างเรามั่ง ดินะเนี่ยที่ฉันไม่หลง ๆ ลืม ๆ เหมือนแก เล่นเป็นเด็กอย่างแก หูไม่ติงตาไม่ฟาง ถ้าฉันหลงจนไม่รู้เรื่องแบบบางคน ปานนี้ฉันคงไม่ซื้อออกมาปามานั่งตักเล่นแล้ววี บางคนนะกินซี่ของตัวเองเข้าไปด้วยซ้ำ แกได้กินซี่เข้าไปมั่งรียังละลายเขียว”⁵⁸

จากบทสนทนาดังกล่าว เห็นได้ว่าคนชราารู้สึกสะเทือนใจกับการถูกทอดทิ้งเฉกเช่นคนวัยอื่น และสิ่งแวดล้อมที่เต็มไปด้วยคนชราที่ซึ่หลังซึ่ลืมเป็นสิ่งไม่พึงใจของคนชราด้วยตนเองเช่นกัน การถูกทอดทิ้งที่เรื่องสั้นนำเสนอ นั้น แสดงให้เห็นว่าปัญหาดังกล่าวเกิดขึ้นกับเด็กและคนชรา ความรู้สึกถูกทอดทิ้งดังกล่าวกระทบกระเทือนความรู้สึกเป็นอย่างยิ่ง คนชราไม่สามารถหลีกเลี่ยงจากสภาวะดังกล่าวได้ เนื่องจากตกอยู่ในสภาพที่ช่วยเหลือตัวเองไม่ได้อีกต่อไป

3.2.2 การอบรมสั่งสอน

ผู้ใหญ่มักมองโลกในมุมมองของผู้ใหญ่ขณะที่เด็กมีมุมมองของเด็กซึ่งมักขัดแย้งกับผู้ใหญ่ เช่นในเรื่อง หน้าต่างดวงตา ที่สะท้อนความคิดของเด็กที่ไม่เข้าใจคำสั่งสอนของผู้ใหญ่ว่าไม่ให้พูดคุยหรือยิ้มให้กับคนแปลกหน้า เมื่อเด็กหญิงยิ้มให้กับเด็กชายที่ยืนมองอยู่นอกกระจกร้านไก่ทอด แต่กลับถูกแม่สั่งห้ามยิ้ม ทำให้เด็กหญิงต้องตั้งคำถามกับคำสั่งนั้นเพราะไม่รู้จะถามใคร

เด็กหญิงไม่เข้าใจเลยว่าทำไมหล่อนต้องสั่งห้ามไม่ให้ยิ้มด้วย ก็คุณครูที่โรงเรียนสอนว่าการยิ้มเป็นสิ่งที่ดีที่สุด ต้องยิ้มให้คนอื่นเราจะได้มีคนรักเยอะๆ แต่ขณะนี้เด็กหญิงกำลังถูกห้ามยิ้ม⁵⁹

การถูกสั่งห้ามดังกล่าวรวมทั้งการย้ำว่าเด็กเร่ร่อนอย่างเด็กชายนอกร้านเป็นคนไม่ดี เป็นพวกซึ่ขโมย แสดงถึงการสั่งสอนในด้านเดียวของผู้ปกครอง ส่งผลให้เด็กเชื่อตามคำของผู้ใหญ่ ในที่สุดเด็กหญิงก็คิดว่าเด็กชายเป็นพวกหัวขโมยทั้งที่จริงแล้วเด็กชายเพียงแต่สนใจในรอยยิ้มของเด็กหญิงเท่านั้น

⁵⁸ มวนยา พร, “คุณตา-คุณยาย,” ใน *เจ้าลอยลมมาหรือไร* (กรุงเทพฯ : มติชน, 2542), หน้า 18.

⁵⁹ วรรณะ กวี, “หน้าต่างดวงตา,” *ดั่งดอกไม้มีชีวิต*, หน้า 149.

ผู้ใหญ่มักตัดสินเด็กเร็วบนเนื้อตัวสกรปรกจากลักษณะภายนอกว่าเป็นเด็กไม่ดี แต่ตัวละครเด็กหญิงในเรื่องกลับได้เห็นผู้ใหญ่ที่แต่งตัวดีล้วงกระเป๋าคนในร้านโก๋ทอด ภาพที่เห็นจึงขัดกับการสั่งสอนอบรมที่เด็กหญิงได้รับมา เด็กจึงได้เรียนรู้และเข้าใจว่า การอบรมสั่งสอนของผู้ใหญ่ในบางครั้งก็ไม่ถูกต้องนัก

เรื่องสั้นเรื่องนี้ แสดงให้เห็นว่าคนไม่สามารถตัดสินกันได้ด้วยรูปลักษณ์ภายนอกเท่านั้น

3.2.3 ความอยู่รอด

ปัญหาความอยู่รอดนับว่าเป็นปัญหาที่ใหญ่มากสำหรับเด็ก เพราะทั้งสภาพร่างกายและจิตใจของเด็กยังไม่พร้อมที่จะรับมือกับภาระเช่นนี้ได้ เรื่อง นิยายจากชายฝั่ง แสดงให้เห็นว่าการรับมือที่หนักอึ้ง ทำให้ชีวิตชีวาในความเป็นเด็กของเขาเหือดแห้งไปจนหมดสิ้น

เรื่องสั้นดังกล่าวนำเสนอเรื่องของราวของ เด็กชายหมึก เด็กชายคอยเก็บที่เก็บซากปลาตามท่าเรือประมงเพื่อหาเลี้ยงครอบครัวที่แม่เป็นอัมพาตและพ่อถูกจับอยู่ในคุกที่เวียดนาม เมื่อพ่อกลับมาแทนที่จะสามารถกลับมาเป็นเสาหลักของครอบครัวได้ พ่อกลับต้องตัดขาออกทั้งสองข้างไม่สามารถทำมาหากินได้อีกต่อไป สร้างภาระอันหนักหน่วงให้กับเด็กน้อยมากยิ่งขึ้น

สภาพครอบครัวของหมึกที่ขาดเสาหลักทำให้เขาต้องขวนขวายหาเงินมาจุนเจือแม่ที่ป่วยเป็นอัมพาต โดยการทำงานแลกกับผลไม้และปลาที่มาจากเรือประมง ความจำเป็นในการใช้ชีวิตทำให้หมึกไม่มีเวลาเล่นเช่นเดียวกับเด็กคนอื่นๆ เขาจึงกลายเป็นคนเงียบเหมือนคนอมทุกข์ และมียิ้มที่แห้งแล้ง

ทุกครั้งที่เห็นหมึกคลีปากยิ้ม ข้าพเจ้าสังเกตเห็นความผิดปกติบางอย่าง แม้ยามที่เขาหัวเราะ กังวานเสียงยังแฝงความหดหู่ รอยความร่ำเรงทุกอย่างที่ออกมาจากตัวเด็กคนนี้ราวกับเต็มไปด้วยความอดกลั้นและเผื่อฝัน⁶⁰

วัยเด็กของหมึกจึงแห้งแล้งและเต็มไปด้วยความทุกข์ยาก โดยไม่มีโอกาสได้สนุกสนานเหมือนกับเด็กคนอื่นๆ

ในเรื่อง *บนเรือข้ามฟาก* ความต้องการอยู่รอดให้ได้ในสังคมทำให้เด็กต้องกลายเป็นคนเจ้าเล่ห์ และแอบฉกกระเป๋าคนชรา แม้เด็กชายจะมีความทุกข์จากการถูกเลี้ยงดูอย่างทิ้งขว้างของแม่ที่ชอบตีโดยการยุยงของพ่อเลี้ยง แต่เขากลับใช้ความมีเสน่ห์ ช่างพูดช่างคุยช่างสังเกตแบบ

⁶⁰ ประชาคม ลุนาชัย, "นิยายจากชายฝั่ง," ใน *ลูกแก้วสำรอง* (กรุงเทพฯ : สหการคนวรรณกรรม, 2539), หน้า 56.

เด็กๆ หลกหล่อให้ชายชราตายใจ เพื่อหวังกระเป๋าสเงินของเหยื่อ พฤติกรรมดังกล่าวเกิดขึ้นเพราะสภาพสังคมบีบบังคับ

ส่วนเรื่อง *อนาคตของชาติ* สะท้อนให้เห็นถึงความรุนแรงในสังคมที่คุกคามเด็กให้เห็นชาวอาชญากรรมอยู่ทุกเมื่อเชื่อวัน จึงน่าเป็นห่วงว่าเด็กจะสามารถเอาชีวิตรอดจนเติบโตเป็นใหญ่ได้ในอนาคตในสังคมที่โหดร้ายเช่นนี้ได้หรือไม่ เรื่องสั้นเรื่องนี้สะท้อนให้เห็นถึงความเลวร้ายที่สังคมกระทำต่อเด็กชาวโทรทัศน์ออกข่าว เด็กอนุบาลอายุ 6 ขวบถูกฆ่าข่มขืนโดยนักโทษที่เพิ่งออกจากคุก ขณะที่ลูกสาวคนเล็กของ “สอน” แม่ค้าส้มตำเพิ่งถูกคนขับรถสิบล้อเมายาบ้าขับชนรถโรงเรียนตายคาที่ สิ่งที่น่าทึ่งสำหรับเด็กเพื่อเติบโตในอนาคตจึงเต็มไปด้วยภัยอันตรายอย่างยิ่งดังที่เมื่อโทรทัศน์ทำนายว่าทารกคนที่ 60 ล้านของประเทศไทยจะได้เป็นผู้นำของชาติแล้ว สอนอุทานว่า “ขอให้มันอยู่ให้รอดก่อนเถอะ”⁶¹

3.2.4 สุขภาพ

ปัญหาสุขภาพนับว่าเป็นปัญหาใหญ่ที่ต้องเกิดขึ้นกับคนชราอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เมื่อแก่ชราลง ร่างกายย่อมเสื่อมสภาพ การดูแลเอาใจใส่จากสมาชิกในครอบครัวเป็นสิ่งสำคัญ แต่ดูเหมือนว่าในเรื่องสั้นที่นำมาศึกษา แม้ว่าส่วนใหญ่จะสะท้อนให้เห็นถึงสุขภาพอันทรุดโทรมของคนชรา ทว่ากลับไม่มีลูกหลานคนใดให้ความสนใจ โดยเฉพาะเรื่องสั้น *โหนดของยายช้วน* ที่ลูกชายคนโตไม่แยแสต่อสุขภาพของแม่ ถึงกับลากสังขารแม่ไปยังสำนักงานที่ดินเพื่อหวังส่วนแบ่งที่ดินของยายช้วน เมื่อไม่ได้ก็ปล่อยให้ยายช้วนซึ่งเป็นแม่ตายไปที่สำนักงานนั้นอย่างอนาถ

ในเรื่อง *กลางสังหรณ์* ลูกสาวไม่ล่วงรู้เลยสักนิดว่าคุณยายสียวงกำลังจะตาย ที่สุดแล้วคุณยายสียวงก็สิ้นลมใต้ต้นไม้ที่สวนสาธารณะโดยลำพัง ข้อความตอนหนึ่งบรรยายความลำบากในการลุกขึ้นยืนของคุณยายไว้

คุณยายสียวงพุงตัวลุกขึ้นยืน แก่ผืนแข็งใจทุ่มแรงยกตัวขึ้นสุดกำลัง ร่างอ้วนเซลด้าไปด้านข้างโคลงเคลงอยู่ชั่วขณะ แก่พยายามเอาชนะสังขารจนสำเร็จ หยัดตัวตรงตั้งฉากกับพื้นโลก⁶²

สุดท้ายคุณยายสียวงก็แพ้สังขารของตัวเองสิ้นลมได้ร่วมเงาไม้ในสวนสาธารณะอย่างสงบ

⁶¹จำลอง ผึ้งชลจิตร, “อนาคตของชาติ,” ใน *เมืองน่าอยู่* (กรุงเทพฯ : แพร่สำนักพิมพ์, 2542), หน้า 18.

⁶²วรรณะ กวี, “กลางสังหรณ์,” ใน *ดังดอกไม้มีชีวิต*, หน้า 61.

ในเรื่อง *ในวันอ้างว้าง* ความเจ็บป่วยของชายชราไม่ได้ล่วงรู้ถึงลูกชายที่ทำงานอยู่แดนไกล ต้องปล่อยให้รักษาตามมีตามเกิด ชายชรานอกจากจะเป็นโรคกระเพาะอาหารเรื้อรังอยู่นานแล้ว เมื่อแก่ตัวลงยังเป็นโรคนอนไม่หลับอีกด้วย ชายชราต้องกินยาทุกวันหลังมีอาหาร จนอาจเรียกได้ว่าเป็นคนชราที่อมโรค

ร่างกายของคนชราในเรื่องสั้นอยู่ในสภาพ “ไม้ใกล้ฝั่ง” การเคลื่อนไหวเชื่องช้า อีกทั้งสุขภาพเปราะบางพร้อมจะแตกสลายได้ตลอดเวลา

3.2.5 การเป็นส่วนเกินของสังคม

คุณยายสี่วงในเรื่อง *กลางสังหรณ์* กลายเป็นส่วนเกินของบ้านลูกสาว ไม่ว่าเธอจะทำอะไร ก็ดูจะขวางหูขวางตาไปเสียหมด จนลูกสาวเคยหลุดปากออกมาว่า “แม่เฝ้าบ้านสู้หมาไม่ได้เลย”⁶³ คำพูดนี้ทำร้ายจิตใจของคุณยายสี่วงเป็นอย่างมาก มีหลายครั้งที่การเลียดหลานของคุณยายสี่วงไม่เป็นที่ถูกต้องใจของลูกสาว เช่นเมื่อคุณยายเลียดหลานด้วยขบวนการ ก็ถูกลูกสาวต่อว่า

“หนูบอกแม่ก็หนแล้วว่าเด็กสมัยนี้เขาให้หย่านม แล้วนี่ถ้าหนูเอาไปฝากโรงเรียนอนุบาล เขาด่าหนูตายเลย ปล่อยให้ลูกติดขบวนการแบบนี้ โรงเรียนเขาจะว่าเราเลียดลูกไม่เป็น”⁶⁴

คำตอบว่าของลูกสาวแสดงให้เห็นว่าความหวังดีของคุณยายไม่ได้รับการตอบสนองที่ดี นอกจากนี้เหตุการณ์เล็กๆน้อยๆเช่น ต้นไม้ในบ้านหายไปสามต้น ลูกสาวก็โทษว่าคุณยายเฝ้าบ้านไม่ได้เรื่อง คำเหน็บแนมต่อว่าต่างๆค่อยๆสะสมสร้างความรู้สึกน้อยใจให้กับคุณยายสี่วงก่อนที่จะหมดลมหายใจไปอย่างสงบและเดี่ยวดายในสวนสาธารณะ

เรื่องสั้นสะท้อนให้เห็นว่าปัญหาจากความเป็นส่วนเกินของสังคมนั้นมีผลกระทบกระเทือนถึงสภาพทางจิตใจของคนชราอย่างยิ่งยวด

3.2.6 ความสัมพันธ์ระหว่างเด็กและคนชรา

ในเรื่องสั้นกลุ่มดังกล่าวมักจะสะท้อนให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างเด็กและคนชราซึ่งมักสนิทสนมกันได้เร็วจากการพูดจาเพียงไม่กี่ประโยค อาจเป็นเพราะผู้เขียนเห็นว่าเด็กและคนชรามัก

⁶³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 66.

⁶⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 65.

ไม่มีพิษมีภัยต่อกัน เด็กใช้ความเชื่อเข้าหาขณะที่คนชราเห็นว่าเด็กสามารถเติมเต็มสภาพจิตใจที่เหงาหงอยได้

เรื่องสั้นที่เสนอความสัมพันธ์ระหว่างเด็กและคนชรา มีอยู่ 2 เรื่องคือ *บนเรือข้ามฟาก* ของ กิ่งฟ้า เสนีวงศ์ ณ อยุธยา และ *วันอันแสนสนุกของเซอรี* ของ เอื้อ อัญชลี เป็นที่น่าสังเกตว่าเรื่องสั้นทั้งสองเรื่องแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ในเบื้องต้นของเด็กและคนชราที่เป็นไปอย่างราบรื่นและดูเหมือนจะพัฒนาไปสู่ความแนบแน่นขึ้นตามลำดับ ทว่าในตอนสุดท้ายความสัมพันธ์กลับขาดสะบั้นลงอย่างรวดเร็ว เนื่องมาจากพื้นฐานอารมณ์และสภาพแวดล้อมของทั้งตัวเด็กและคนชราเอง

ความสัมพันธ์ที่พัฒนาขึ้นนั้นมีสาเหตุมาจากการที่ความเป็นเด็กสามารถเติมเต็มความรู้สึกที่คนชราสูญเสียไปได้เป็นอย่างดี สำหรับคนชราแล้ว เด็กช่วยสร้างชีวิตชีวาให้ เด็กคือเครื่องแก้เหงาที่ดีที่สุดในความเหงาเข้าเกาะกินสภาพจิตใจ คนชรามักถูกทอดทิ้งจากลูกหลานให้อยู่คนเดียว การเฝ้ารอคอยและใช้ชีวิตไปวันๆโดยไม่มีจุดหมายก่อเกิดเป็นความเหงาว้าเหว เมื่อได้พบกับเด็กที่ช่างพูดช่างเจรจา รวมทั้งความคิดใสซื่อ คนชราจึงร่วมสานสัมพันธ์ด้วย เช่นเรื่อง *วันอันแสนสนุกของเซอรี* หญิงชราขายบ้านหลังใหญ่ย้ายมาอยู่เจียงในคอนโดมิเนียมหลังจากลูกหลานย้ายออกไปจนหมด เธออยู่ตัวคนเดียวใช้ชีวิตอย่างสงบ อ่านหนังสือธรรมมะ จนกระทั่งเด็กหญิงเซอรีเข้ามาพูดคุยด้วย ท่าทางชื่อๆของเด็กทำให้เธอเริ่มคิดได้ว่าเธอน่าจะดูแลเด็กคนนี้หากพ่อแม่ของเด็กไม่ว่าง หญิงชราารู้สึกว่าตัวเองกลับมาคุณค่าอีกครั้ง

ในเรื่อง *บนเรือข้ามฟาก* เพียงแวบแรกที่ชายชราเห็นเด็กชายก็รู้สึกสนใจจนต้องเอ่ยปากทักทาย แม้ในเรื่องสั้นไม่ได้บอกอย่างชัดเจนว่าชายชราสนใจเด็กน้อยเพราะดวงตา แต่จากบทพรรณนาที่มักเน้น “ดวงตากกลมโตและขนตาอนยาว”⁶⁵ หลายครั้งตั้งแต่เมื่อพบกันครั้งแรก จึงสามารถตีความได้ว่าชายชราสนใจในชีวิตชีวาของความเป็นเด็กที่เขาได้สูญเสียไปเพราะวัยที่ล่วงเลย ความสัมพันธ์ของทั้งคู่จึงแนบแน่นขึ้นอย่างรวดเร็วจนถึงขนาดนั่งเล่นทายจำนวนผู้คนบนเรือข้ามฟากกันได้ทั้งวัน

แม้ว่าเด็กจะเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้ความสัมพันธ์กับคนชราพัฒนาขึ้นอย่างรวดเร็ว ทว่าในเวลาเดียวกัน เด็กก็เป็นผู้ทำให้ความสัมพันธ์ดังกล่าวขาดสะบั้นลงได้อย่างง่ายดายเช่นเดียวกัน ทั้งนี้เนื่องจากความใสซื่อของเด็กเองที่ยังผลให้เกิดความอึดอัดใจให้กับผู้ใหญ่เช่นในเรื่อง *วันอันแสนสนุกของเซอรี* ความซุกซนของเซอรีที่ไปเล่นของรักของหวงของหญิงชราจนทำให้เธออึดอัดใจและตัดสินใจตัดความสัมพันธ์นั้นทันที หรือการใช้ความมีชีวิตชีวาของเด็กชายหลอกล่อให้ชายชราตาย

⁶⁵ กิ่งฟ้า เสนีวงศ์ ณ อยุธยา, “บนเรือข้ามฟาก,” ใน *แม่น้ำสีเทา* (กรุงเทพฯ : ประพันธ์สาส์น, 2542), หน้า 71.

ใจในเรื่อง *บนเรือข้ามฟาก* เพื่อหวังแอบล้วงกระเป๋าชายชราเปลือยตัว พฤติกรรมการใช้เล่ห์กลหรือการสนุกเกินเหตุของเด็กดังกล่าว ทำให้ผู้อ่านเข้าใจได้ว่าความรู้สึกดีที่คนชรามอบให้แก่เด็กถูกทรมาน ความสัมพันธ์ระหว่างเด็กและคนชราจึงขาดสะบั้นลง แต่หากวิเคราะห์ในอีกมุมหนึ่ง เซอร์เป็นเด็กซุกซนเกินไปเพราะพ่อแม่ของเซอร์ไม่ได้ดูแลเอาใจใส่เท่าที่ควร เด็กหญิงจึงไม่ได้ถูกสั่งสอนให้สำรวมกิริยามารยาทให้มากพอ ขณะเดียวกัน การไม่ดูแลเอาใจใส่ของพ่อเลี้ยงและแม่ของเด็กชายทำให้เขาต้องใช้ชีวิตโดยลำพังอยู่บ่อยๆ สิ่งแวดล้อมของท่าเรือที่เต็มไปด้วยเล่ห์เพทุบายจึงหล่อหลอมให้เขาใช้ทุกสิ่งที่มีในตัวเองเพื่อเป็นเครื่องมือในการหากิน ฉะนั้นเมื่อวิเคราะห์ในมุมดังกล่าว แม้ว่าตัวเด็กเองจะเป็นผู้ทำลายความสัมพันธ์ที่มีต่อคนชรา แต่ก็สามารถกล่าวได้ว่าสิ่งเหล่านี้ล้วนเกิดมาจากสภาพแวดล้อมที่หล่อหลอมตัวเด็ก

สรุปได้ว่าเรื่องสั้นที่นำเสนอปัญหาเด็กและคนชราได้สะท้อนให้เห็นปัญหาการถูกทอดทิ้ง ปัญหาการอบรมสั่งสอน ปัญหาความอยู่รอด ปัญหาสุขภาพ ความเป็นส่วนเกินของสังคม และปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างเด็กและคนชรา

ปัญหาการถูกทอดทิ้งนั้น เรื่องสั้นสะท้อนให้เห็นว่าเกิดขึ้นทั้งกับคนชราและเด็ก ปัญหาดังกล่าวกระทบกระเทือนด้านความรู้สึกของเด็กและคนชราเป็นอย่างยิ่ง

ด้านปัญหาการอบรมสั่งสอนนั้น เรื่องสั้นนำเสนอให้เห็นว่าผู้ใหญ่มักจะอบรมสั่งสอนเด็กในมุมมองของผู้ใหญ่ โดยไม่คำนึงถึงความคิดความรู้สึกของเด็ก

ด้านปัญหาความอยู่รอดนั้น เรื่องสั้นนำเสนอให้เห็นว่าเกิดขึ้นกับเด็กเมื่อเด็กจำเป็นต้องรับภาระที่หนักเกินวัย ทำให้เด็กขาดชีวิตชีวา อมทุกข์ ไม่สดใสตามวัยเด็ก เรื่องสั้นยังสะท้อนความเจ้าเล่ห์เพทุบายของเด็กที่จำต้องใช้เล่ห์ของความเป็นเด็กหลอกล่อเพื่อให้ได้ในสิ่งที่ต้องการ นอกจากนี้ยังสะท้อนความรุนแรงในสังคมที่นับวันจะยิ่งคุกคามเด็กมากขึ้น

ด้านปัญหาสุขภาพ เรื่องสั้นสะท้อนให้เห็นสุขภาพของคนชราที่อ่อนแอ อมโรค และอยู่ในสภาพไม่ไถลฝั่ง

ด้านความเป็นส่วนเกินของสังคม เรื่องสั้นสะท้อนให้เห็นว่าคนชราถูกผลักไสออกไปจากสังคม กลายเป็นส่วนเกินสำหรับสังคม

อย่างไรก็ตาม เรื่องสั้นที่สะท้อนปัญหาเด็กและคนชราทำให้ผู้อ่านตระหนักได้ว่ายังมีบุคคลเหล่านี้ที่ถูกทอดทิ้งให้กลายเป็นคนนอกสังคม ขาดการดูแลเอาใจใส่และการรับรู้จากสังคม สังคมควรมองย้อนมาที่เด็กและคนชราและมอบความรักความเอาใจใส่ให้มาก เพราะอย่างน้อยเด็กก็คืออนาคตของชาติ ขณะที่คนชราคือผู้ที่เคยทำประโยชน์ให้ชาติบ้านเมือง สังคมจึงควรต้องโอบอุ้มดูแล ในขณะที่บุคคลเหล่านี้ไม่สามารถช่วยเหลือตัวเองได้

3.3 ปัญหาโสเภณี

กล่าวได้ว่านักเขียนมักจะหยิบยกเรื่องเกี่ยวกับโสเภณีมานำเสนอผู้อ่านอยู่เสมอเพื่อสะท้อนให้เห็นถึงสภาพชีวิตความเป็นอยู่และความจำเป็นบางประการที่ทำให้ผู้หญิงต้องผันตัวไปเป็นโสเภณี เรื่องสั้นในช่วง พ.ศ. 2538-2542 ก็เช่นกัน

เรื่องสั้นกลุ่มที่กล่าวถึงปัญหาอันเกี่ยวเนื่องโดยตรงกับโสเภณี มี 4 เรื่อง จากผู้เขียน 4 คน ดังนี้

- ทินกร หุตางกูร เรื่อง *ทางสายไกลที่ไม่มีแสงไฟ*
- พิลิฐ ภูศรี เรื่อง *คำคืนในเมืองใหญ่*
- ไพโรจน์ บุญประกอบ เรื่อง *อันตราย*
- วรรณะ กวี เรื่อง *โลกีย์กรรม*

เรื่อง *โลกีย์กรรม* ของ วรรณะ กวี เป็นเรื่องของวัฏจักรการเป็นโสเภณีที่สืบทอดจากแม่สู่ลูก เรื่อง *คำคืนในเมืองใหญ่* ของ พิลิฐ ภูศรี เสนอเรื่องของโสเภณีในรูปแบบนักเดินอะโกโก้ เรื่อง *ทางสายไกลที่ไม่มีแสงไฟ* ของ ทินกร หุตางกูร นำเสนอการเดินทางของเด็กลูกครึ่งที่เกิดจากโสเภณี และ *อันตราย* ของ ไพโรจน์ บุญประกอบ สะท้อนให้เห็นถึงชีวิตอันบริสุทธิ์ของเด็กหญิงคนหนึ่งที่ถูกกระทำจากสังคมจนต้องเลือกเป็นโสเภณีในที่สุด

ปัญหาโสเภณีแม้จะมีได้เป็นปัญหาสังคมที่ร้ายแรงมากตามที่มีการเข้าใจกัน ทั้งนี้เพราะจะมีหญิงประเภทนี้หรือไม่มีก็ตาม มิได้มีผลกระทบต่อการพัฒนาการเศรษฐกิจของประเทศแต่อย่างใด⁶⁶ แต่ปัญหาที่ตามมาคืออาชีพโสเภณีซึ่งนำเสนอในเรื่องสั้นส่วนใหญ่กลับส่งผลร้ายแรงต่อสังคมและตัวของโสเภณีเอง เช่น ปัญหาความเสื่อมโทรมทางศีลธรรม ปัญหาสภาพจิตใจของโสเภณี และปัญหาเด็กที่เกิดจากโสเภณี

3.3.1 ความเสื่อมโทรมทางศีลธรรม

ปัญหาความเสื่อมโทรมทางศีลธรรมเห็นได้ชัดจากเรื่องสั้น *โลกีย์กรรม* ทั้งจากตัวละครไม่ผู้เป็นแม่ที่เห็นว่าการล่วงเกินทางเพศเด็กเช่นชายผู้เป็นลูกค้าของลูกสาวเป็นเรื่องธรรมดา อีกทั้งเมื่อรู้ว่าลูกตัวเองค้าประเวณีเหมือนกับตัวเอง แทนที่จะเข้าห้ามปรามกลับกลายเป็นการตอรองขึ้นค่าตัวลูกสาว ขณะที่ละมุนลูกสาววัย 15 ก็เห็นว่าการค้าประเวณีเป็นเพียงธุรกิจประเภทหนึ่งเท่านั้น

ในเรื่อง *โลกีย์กรรม* ละมุนลูกสาวของละไมซึ่งเป็นโสเภณียอมประกอบอาชีพโสเภณีเหมือนแม่ด้วยความสมัครใจทั้งที่อายุแค่เพียง 15 ปี เธอมองว่าอาชีพดังกล่าวเป็นเพียงการค้า

⁶⁶ อานนท์ อาภาภิรม, *ลักษณะสังคมและปัญหาสังคมของไทย* (กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, 2521), หน้า 204.

ประเภทหนึ่ง เธอใช้วิชาความรู้ที่ได้เรียนในโรงเรียนพาณิชย์วางแผนการค้า โดยดึงโสเภณีในช่องของ “เจ็เล็ก” เข้ามาอยู่ในสังกัดและบีบให้เจ็เล็กซึ่งเคยเป็น “แม่เล้า” ของแม่ เข้ามาร่วมหุ้นอีกต่อหนึ่ง ละไมแม่ของเธอก็จะกลายเป็นเจ้าแม่แทนไปโดยปริยาย

การที่เธอมีความคิดที่แหวกแนวเช่นนี้เป็นเพราะสภาพแวดล้อม เธอเติบโตมากับอาชีพโสเภณีจากแม่ของเธอ และเห็นได้ชัดเจนยิ่งขึ้นว่าทัศนคติดังกล่าวสืบเนื่องมาจากสิ่งแวดล้อมในตอนทีละไมแม่ของละมุนได้ยินเสียงลูกกำลังรักรักกับชาย แทนที่เธอจะเข้าว่ากล่าวห้ามปราม เธอกลับนั่งรอน้ำบ้านจนลูกเสร็จธุระ และขึ้นค่าตัวลูกจาก 500 บาท เป็น 2,000 บาท ความสมัครใจของละมุนจึงเกิดขึ้นเพราะสภาพแวดล้อมที่อยู่ในสังคมของโสเภณี

เรื่อง *คำคืนในเมืองใหญ่* แสดงให้เห็นว่า “หญิงที่ถูกสามีทอดทิ้ง ย่อมจะหมดที่พึ่งทางเศรษฐกิจ ทำให้ถูกชักจูงไปประกอบอาชีพค้าประเวณีได้ง่าย”⁶⁷ สถานการณ์ดังกล่าวเกิดขึ้นกับนางสาวนักเต้นอะโกโก้ันมีอาชีพแอบแฝงเป็นโสเภณี เธอเรียนจบเพียงชั้นประถม 6 ก็ก้าวเข้าสู่โลกของการทำงาน ผลัดเปลี่ยนงานไปหลายที่ส่วนมากไม่พ้นลูกจ้างหรือลูกมือ จนกระทั่งได้มาเป็นลูกจ้างในโรงพยาบาล หลังอายุครบ 15 ปีเธอก็ตกเป็นของลูกจ้างที่ทำงานด้วยกัน แต่แล้วเธอก็ถูกทอดทิ้ง เธอทำใจไม่ได้ต้องออกจางาน ที่สุดเพื่อนชวนมาเต้นอะโกโก้เธอก็จึงเข้าสู่วงการโสเภณี นานแล้วถึงการตัดสินใจมาเต้นเปลื้องผ้าว่า “...เป็นงานง่าย ๆ ไม่ต้องใช้แรงสมอง...งานเบา เงินดี อาศัยหน้าด้านนิดหน่อย หรือคิดเสียว่ากำลังแก้ผ้าอาบน้ำก็สิ้นเรื่อง”⁶⁸

เรื่องสั้นยังแสดงให้เห็นว่าสภาพของที่ทำงานของนางเป็นแหล่งเสื่อมโทรม เต้นเปลื้องผ้าในบาร์อะโกโก้ที่แคบและมีมืด แต่เมื่อไฟสว่างความน่าเกลียดก็ปรากฏขึ้นให้เห็น

(...)แลเห็นเบาะสีกระดำกระด่างน่าเกลียด บางเบาะมีรอยขาดวินเผยเนื้อฟองน้ำ เหลืองชุ่น บนโต๊ะเคลื่อนไปด้วยขวดเปล่าแก้วเปล่าคราบน้ำไหลนองเลอะเทอะ ชีบุหรือหล่นเขลอะอยู่นอกจานเขี่ย⁶⁹

ข้อความบรรยายดังกล่าวแสดงถึงสภาพสถานที่ทำงานอันแสนสกปรกน่าเกลียด เพื่อสะท้อนถึงโลกของโสเภณีที่สังคมมองว่าเป็นอาชีพที่น่ารังเกียจแต่ก็ปฏิเสธไม่ได้ว่าอาชีพดังกล่าวมี

⁶⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 213.

⁶⁸ พิสิฐ ภูศรี, “คำคืนในเมืองใหญ่,” ใน *คนไซในปราสาท* (กรุงเทพฯ : ดับเบิ้ลนายน, 2542), หน้า 36.

⁶⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 37.

ขึ้นเพื่อสนองตอบความต้องการของคนในสังคมนั่นเอง และยังสะท้อนให้เห็นว่าการร่วมประเวณี กลายเป็นความบันเทิงชนิดหนึ่งของคนกลางคืน และผู้ชมเองก็ชอบออกชอบใจด้วยเช่นกัน

เรื่อง *อันตรธาน* ของ ไพโรจน์ บุญประกอบ ได้สะท้อนให้เห็นถึงสภาพครอบครัวที่มีปัญหา อันมีผลไปสู่การตัดสินใจก้าวเข้าสู่อาชีพโสเภณีของอุไร เรื่องสั้นเรื่องนี้เริ่มเรื่องตั้งแต่แรกเกิดของ อุไรไปจนถึงการทำแท้งลูกตัวเองที่เกิดกับศักดิ์คนรักที่ไม่ยอมรับเป็นพ่อ อาจถือได้ว่าการเกิดมาเป็นคนผิวขาวสวยผิพื้ท้องก่อให้เกิดผลร้ายต่ออุไร ความเป็นคนสวยทำให้พ่อแคลงใจว่าอุไรอาจเกิดจากชายชู้ แม่ได้ปฏิเสธคำกล่าวหาของพ่ออย่างแข็งขัน ความขาวสวยของอุไรทำให้พ่อเกลียดเธอและพูดจาเหน็บแนมเธอและแม่อยู่ตลอดเวลา จนในที่สุดด้วยความเกลียดและโกรธ พ่อข่มขืนเธอซึ่งเป็นลูกสาวแท้ๆของตัวเอง อุไรไม่สามารถอยู่กับพ่อได้อีกต่อไปจึงไปอยู่กับน้ำ และโชคชะตาก็ทำร้ายเธออีกครั้งเมื่อเธอถูกครูล่วงเกินทางเพศอีก อุไรกัดฟันเรียนจนจบมัธยมแล้วเข้าโรงเรียน ดิวกการสอบเอ็นทรานซ์ในกรุงเทพฯ เธอได้พบกับอรอุษา ทั้งสองสนิทสนมกันจนอุไรสามารถเล่าทุกอย่างที่เกิดขึ้นกับตัวเองให้อรอุษาฟังจนหมด และเมื่อทั้งสองต่างเล่าความหลังของกันและกัน เธอก็พบว่าอรอุษาเองก็มีปัญหาทางบ้านเช่นกัน แม่ของอรอุษาเป็นนักพนัน ส่วนพ่อเป็นคนจน เธอจึงหนีออกจากบ้าน ข้อความตอนหนึ่งสะท้อนให้เห็นถึงสถานการณ์ที่ทำให้อรอุษากลายเป็นโสเภณี

สภาพละเหาะไม่เป็นแก่นสารของครอบครัวและความเบื่อหน่ายของตัวเอง ทำให้หล่อนเตลิดไปอย่างไร้ทิศทาง ระยะเวลาที่ยังไม่หนีออกจากบ้านก็ใช้เงินแม่เที่ยวเตร่ เงินขาดมือขึ้นมาก็ใช้ร่างกายตัวเองเข้าแลก มันเป็นไปเอง ไม่ต้องตั้งอกตั้งใจ ไม่ต้องใช้การตัดสินใจด้วยซ้ำ เหตุเพราะมันเป็นวัฒนธรรมของกลุ่มเด็กมีปัญหาเด็กใจแตกไปเสียแล้ว⁷⁰

ข้อความดังกล่าวทำให้มองเห็นว่า อรอุษาก็คือภาพสะท้อนของเด็กสาววัยรุ่นในปัจจุบันที่กำลังเกิดขึ้นในสังคมและยังได้แสดงให้เห็นว่าศีลธรรมในตัวค่อยๆเสื่อมโทรมลง อุไรตัดสินใจประกอบอาชีพเดียวกับเพื่อน ด้วยความสมัครใจ ตั้งแต่นั้นมาเธอก็เข้าสู่วงการโสเภณี การที่เธอตัดสินใจเป็นโสเภณีเพื่อหลุดพ้นจากผู้คนและอดีตอันรวดร้าว และเพื่ออิสระแห่งพันธนาการทั้งปวง⁷¹

เรื่องราวของอุไรและอรอุษาสะท้อนให้เห็นว่าครอบครัวที่มีปัญหามีผลต่อการตัดสินใจเป็นโสเภณีของหญิงสาววัยรุ่นทั้งสอง อีกทั้งยังสะท้อนให้เห็นว่าการเป็นโสเภณีทำให้ความรู้สึกผิดชอบ

⁷⁰ไพโรจน์ บุญประกอบ, "อันตรธาน," ใน *มรณะจำนรรจ* (กรุงเทพฯ : ดับเบิลยู.บี.บี.บี., 2542), หน้า 50.

⁷¹เรื่องเดียวกัน, หน้า 54.

ชีวิตของเด็กสาววัยรุ่นเช่นอรอุษาและอุไรลดลงจนเห็นว่าการค้าประเวณีเป็นความขายขิ้นและสามารถสร้างรายได้จำนวนมาก

อย่างไรก็ตามสังเกตได้ว่าในเรื่องสั้นที่นำเสนอปัญหาโสเภณีนั้น ค่าของความเป็นมนุษย์ที่ดีค่าได้เป็นตัวเงิน ค่าตัวของโสเภณีมากขึ้นอยู่กับอายุ ยิ่งอายุน้อยก็ยิ่งสามารถเรียกค่าตัวได้มาก ดังเช่น ในเรื่อง *โลกีย์กรรม* ละมุนลูกสาววัย 15 ของละไมสามารถเรียกค่าตัวได้ 2,000 บาท ขณะที่ละไมผู้เป็นแม่ได้เพียง 50 บาท ขณะที่ในเรื่อง *ทางสายไกลที่ไม่มีแสงไฟ* หลังจากแม่ตายไปแม่เหลือเงินให้ลูกเพียง 1,900 เท่านั้น ส่วนในเรื่อง *อันตราย* ความเป็นเด็กสาววัยบริสุทธิ์ของอุไรและอรอุษา ทำให้ทั้งสองเรียกค่าตัวได้มากและมีรายได้เป็นกอบเป็นกำจนอุไรสามารถออกค่าใช้จ่ายทั้งหมดให้ศักดิ์ผู้เป็นคนรักได้โดยไม่เดือดร้อน

ในจำนวนเรื่องสั้นทั้ง 4 เรื่อง มีเพียงเรื่อง *คำคืนในเมืองใหญ่* เรื่องเดียวที่โสเภณีไม่มีสังกัดหรือสำนัก ขณะที่ทุกเรื่องมี “แม่เล้า” คอยเก็บเปอร์เซ็นต์ค่าตัว เป็นเพราะว่านางคือโสเภณีแอบแฝงในรูปของนักเดินเปลื้องผ้า เธอจึงมีอิสระที่จะรับแขกหรือไม่รับก็ได้ ขณะที่ตัวละครที่เป็นโสเภณีจากเรื่องสั้นอื่นๆทั้งหมดไม่ได้มีอิสระเช่นนั้น สำหรับอุไรและอรอุษาในเรื่อง *อันตราย* แม้จะเป็นโสเภณี แต่ก็ผ่านการฝึกฝนการเอาใจมาอย่างดีจากหญิงกลางคนที่ทำหน้าที่เป็นคนกลางติดต่อกับแขก ส่วนละไมและแม่ในเรื่องสั้น *โลกีย์กรรม* และ *ทางสายไกลที่ไม่มีแสงไฟ* ตามลำดับ เป็นโสเภณีที่ไม่สามารถปฏิเสธแขกคนใดได้เลย เพราะทั้งสองอยู่ในช่วงปลายของการทำอาชีพนี้แล้ว อาจกล่าวได้ว่า “แม่เล้า” คือผู้แสวงประโยชน์จากการค้ามนุษย์

จะเห็นได้ว่าการค้าประเวณีทำให้ด้านศีลธรรมของสังคมเสื่อมทรามลง มนุษย์เห็นวามมนุษย์ด้วยกันมี “ราคา” ซื้อขายได้ ขณะเดียวกันก็ทำให้กิจกรรมทางเพศกลายเป็นความบันเทิงชนิดหนึ่ง และยังทำให้แม่ขาดความรับผิดชอบต่อลูกในฐานะที่เป็นแม่อีกด้วย

3.3.2 สภาพจิตใจ

อาชีพโสเภณีทำให้สภาพจิตใจของโสเภณีถูกบั่นทอนอยู่ตลอดเวลา โดยเฉพาะความรู้สึกที่ค่าของความเป็นมนุษย์ของตัวเองลดลง ความสาวถูกตีค่าเป็นตัวเงิน ร่างกายเป็นเพียงเครื่องระบายอารมณ์ของลูกค้า เช่น ละไมใน *โลกีย์กรรม* ที่จำต้องรับเงิน 50 บาทด้วยความจำใจเพราะรู้ตัวดีว่าสังขารของตัวเองไม่อำนวย ดังเช่นบทสนทนาตอนหนึ่งระหว่างละไมกับตำรวจซึ่งเป็นลูกค้า

“ไม่เอาแล้ว หมดอารมณ์ ใช้อ่า... ภูนี้กว่าจะถึงสวรรค์ชั้นฉิมพลี ที่ไหนได้
มึงเสือกพากุมตกรนรกแท้ๆ มึงเอาไปห้าสิบบาทก็พอ ตกลงกันร้อย แต่มึงทำไม่ได้

เรื่องเลย หมดน้ำยาแล้ว มึงไปทำอย่างอื่นเหอะ เดี่ยวคนอื่นเจออย่างนี้แหมงโหดขึ้น
 มามึงอาจตายคาเตียงก็ได้”⁷²

จะเห็นได้ว่าคำพูดของผู้ใช้บริการเต็มไปด้วยคำหยาบคายและเหยียดหยามไม่เป็นอย่างยิ่ง
 ทั้งยังตีค่า “ความเป็นมนุษย์” ของละไมเพียงแค่ 50 บาทเท่านั้น

ในเรื่อง *ค่าคืนในเมืองใหญ่* นาจำต้องเก็บความรู้สึกคิดถึงบ้านเกิดเมืองนอนเอาไว้เงียบๆ
 คนเดียว จนน้ำตาหลังยามเมื่อได้ยินเสียงเพลงอีสาน ใน *ทางสายไกลที่ไม่มีแสงไฟ* ทุกครั้งที่แม่ค้า
 ประเวณีหมายถึงเม็ดเงินที่จะส่งลูกไปพบพ่อที่นิวยอร์กในสหรัฐอเมริกา แต่ก็ไม่มีทางเก็บได้
 ครบ เธอเก็บจำความรู้สึกเสียใจและสิ้นหวังไว้จนกระทั่งตายลง ในตอนหนึ่งของเรื่องสั้นได้สะท้อน
 ให้เห็นถึงสภาพจิตใจของแม่

ผู้หญิงของเรือนไม้สี่เหลี่ยมลัดเปลี่ยนไปหลายคน ยกเว้นแม่ซึ่งอยู่กับที่
 รวากับถูกตะปุดอก แดดจ้าสาดไปในบ้านที่ลิ้มปิดหน้าต่าง เป็นสัญญาณของฤดู
 ร้อน แต่แม่ซึมเหมือนไม่พบทางออกจากความสะลึมสะลือของฤดูฝน ตาเคย
 เรื่องรองเมื่อเล่าเรื่องพ่อกับนิวยอร์กก็หลุบโรย โสเภณีนั่งเศร้าในห้อง ทอดดู
 โคนคนมาที่หลังแขง ราทิงจุดผ้าสีน้ำตาลบนฟูกแพบ⁷³

ข้อความดังกล่าวไม่ได้บรรยายถึงสภาพจิตใจของแม่โดยตรง แต่ใช้ฉากช่วยในการสะท้อน
 ความรู้สึกของแม่ซึ่งเป็นโสเภณีผ่านทางดวงตาที่ “หลุบโรย” แสดงถึงสภาพจิตใจที่ถูกบั่นทอน สุด
 ท้ายเธอก็นั่งร้องไห้เมื่อรู้ว่าตัวเองกำลังจะตาย

ในเรื่อง *อันตราย* ความรู้สึกผิดชอบชั่วดีของอุไรทำให้เธอต้องทนทุกข์ในอาชีพโสเภณี
 ก้าวแรกที่ต้องมาเป็นโสเภณีทำให้วุ่นใจ จนกระทั่งความเคยชินทำให้เธอค่อยๆทำใจได้
 แต่ว่าในสภาพจิตใจแท้จริงของเธอแล้วหาได้เป็นเช่นนั้นไม่

⁷²วรรณะ กวี, “โลกีย์กรรม,” ใน *ดั่งดอกไม้มีชีวิต*, หน้า 166.

⁷³ทินกร หุตางกูร, “ทางสายไกลที่ไม่มีแสงไฟ,” ใน *คนไต่ลวดบนดาวสีฟ้า* (นครปฐม :
 สหการคนวรรณกรรม, 2542), หน้า 73.

ชีวิตภายนอกดีขึ้นเรื่อยๆ ด้วยเงินที่ทำมาหาได้ แต่ภายในดูเหมือนไม่มีอะไรมาบูรณะให้ดีขึ้น มันทรุดทรุดอยู่ในสภาพเก่า เพียงแต่ว่าชาวชินเจนไม่ค่อยรู้จักอะไรกับมัน⁷⁴

ข้อความข้างต้นชี้ให้เห็นว่าสภาพจิตใจของอุไรนับวันมีแต่ทรุดโทรมลงจากการที่ตัดสินใจก้าวเข้ามาประกอบอาชีพโสเภณี

3.3.3 เด็กที่เกิดจากโสเภณี

ในเรื่องสั้น *ทางสายไกลที่ไม่มีแสงไฟ* ของ ทินกร หุตางกูร ได้สะท้อนให้เห็นถึงชะตาชีวิตของลูกที่เกิดจากโสเภณีและทหารอเมริกัน อนาคตของเด็กชายมีดมนเพราะอาชีพโสเภณีของแม่ไม่สามารถสร้างรายได้เป็นกอบเป็นกำไว้ให้ลูกเพื่อตั้งตัว ประกอบกับเด็กชายไม่มีใบเกิดหรือสำเนาทะเบียนบ้าน ทำให้ไม่ได้รับการศึกษาในโรงเรียน ไม่ได้รับการเอาใจใส่อย่างถูกต้องเท่าที่ควร หลังจากขาดแม่แล้วเสาหลักของชีวิตก็หายไปด้วย ทำให้เด็กชายต้องออกไปเผชิญโลกโดยลำพัง ใช้แรงงานแลกเงินกลายเป็นแรงงานเด็ก เพื่อสะสมเป็นทุนรอนเพื่อเดินทางไปนิวยอร์กซึ่งเป็นที่อยู่ของพ่อ เด็กชายต่อสู้กับความรู้สึกผิดชอบชั่วดีโดยลำพังและที่สที่สุดก็ตัดสินใจขโมยเงินนายจ้าง

อุไรจากเรื่องสั้น *โลกีย์กรรม* ก็ต้องประสบกับปัญหาการตั้งครรรค์กับศักดิ์ศรีที่ยังเรียนอยู่ และเธอเป็นผู้หาเลี้ยง การตั้งครรรค์ของเธอทำให้ศักดิ์ศรีไม่รับผิดชอบเพราะรู้ว่าอาชีพอย่างเธอสามารถตั้งครรรค์กับใครก็ได้ ชายหนุ่มจึงทิ้งเธอไป ทางเลือกทางเดียวของเธอจึงเป็นการทำแท้งเพื่อไม่ให้ลูกประสบชะตากรรมเดียวกับเธอ ดังจะเห็นได้จากข้อความบรรยายความรู้สึกของอุไรที่มีต่อลูก

เธอพยายามคิดว่าเลือดก้อนนี้มีชะตากรรมที่ดีกว่าเธอ เธอกำจัดเขาเสียก่อนที่จะโดนชะตากรรมบู๊บู๊อย่างที่เราเคยโดน ถ้าเขามีญาณอะไรที่พอจะรับรู้เจตนาของเธอได้ เขาคงไม่อาฆาตพยาบาท มีหน้าซ้ำยังจะต้องขอบคุณการกระทำของเธออีกด้วย⁷⁵

⁷⁴ไพโรจน์ บุญประกอบ, "อันตราย," ใน *มรณะจําพรรค์*, หน้า 56.

⁷⁵เรื่องเดียวกัน, หน้า 31.

การตัดสินใจทำแท้งของอุไรคือการป้องกันไม่ให้เกิดเกิดมาเผชิญโลกและชะตากรรมที่โหดร้ายดังที่เธอได้รับ แต่ขณะเดียวกันการทำแท้งก็เป็นปัญหาอย่างหนึ่งของสังคมเช่นเดียวกัน

กล่าวโดยสรุปอาชีพโสเภณีเป็นอาชีพที่นักเขียนมักจะหยิบยกมานำเสนอในเรื่องสั้นอยู่เสมอ เรื่องสั้นในช่วง พ.ศ. 2538-2542 ก็เช่นเดียวกัน แม้ว่าปัญหาโสเภณีจะไม่ได้ส่งผลกระทบต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศแต่อย่างใด ทว่าปัญหาที่ตามมากับอาชีพโสเภณีนั่นกลับส่งผลร้ายต่อสังคมและตัวโสเภณีเอง เรื่องสั้นได้สะท้อนให้เห็นปัญหาใหญ่ๆ คือ ปัญหาความเสื่อมโทรมทางศีลธรรม ปัญหาสภาพจิตใจของโสเภณี และปัญหาเด็กที่เกิดจากโสเภณี

ด้านปัญหาความเสื่อมโทรมทางศีลธรรมของสังคม ที่มีการแสวงหาประโยชน์โดยคนกลางระหว่างโสเภณีและลูกค้า มนุษย์ถูกตีค่าเป็นเงิน และกิจกรรมทางเพศเป็นความบันเทิงชนิดหนึ่ง อีกทั้งล้ามนึกของความเป็นแม่เห็ดหายไ้

ปัญหาด้านสภาพจิตใจของโสเภณีคือความรู้สึกว่าค่าของความเป็นมนุษย์ของตัวเองลดลง ร่างกายถูกใช้เป็นเครื่องระบายให้กับผู้ชายที่สามารถซื้อหาเอาได้ และความรู้สึกผิดชอบชั่วดีที่ขัดแย้งกันในตัวเองตลอดเวลา

ปัญหาเด็กที่เกิดจากโสเภณีคือการไม่ได้รับการดูแลเอาใจใส่เท่าที่ควร และการไม่ได้รับการศึกษาที่มากพอ และตัวโสเภณีเองอาจต้องประสบปัญหาการตั้งครรภ์และต้องทำแท้งในที่สุด

3.4 ปัญหาทางด้านอาชีพการงานของคนในสังคม

อาชีพต่างๆ เป็นเสมือนฟันเฟืองที่ช่วยขับเคลื่อนสังคมให้ไปสู่ทิศทางใดทิศทางหนึ่ง บุคคลในสังคมที่ประกอบอาชีพนั้นๆ ล้วนสร้างหรือรับผลกระทบบางอย่างกับสังคมไม่ทางใดก็ทางหนึ่ง เพียงแต่ว่าผลกระทบดังกล่าวจะนำไปสู่ปัญหาสังคมหรือไม่เพียงใดเท่านั้น

เรื่องสั้นที่นำเสนอปัญหาทางด้านอาชีพการงานของคนในสังคม มีทั้งหมด 8 เรื่อง จากผู้เขียน 6 คนดังนี้

- ฉลอง เจयाคม เรื่อง คนก่อสร้าง
- ชัชวาลย์ โคตรสงคราม เรื่อง ชาวนาผู้ประสบภัย
- ตะวัน สันติภาพ เรื่อง อาจารย์มืออาชีพ
- ประชาคม ลุนาชัย เรื่อง สุดฝั่งขอบฟ้า บ่วงไฟ มหกรรมแห่งชีวิต
- ไพโรจน์ บุญประกอบ เรื่อง คนหนีนาง
- สมพงษ์ ทวี' เรื่อง นายแพทย์

นักเขียนหลายคนได้แสดงให้เห็นผ่านทางเรื่องสั้นหลายเรื่องในช่วงปี พ.ศ. 2538-2542 บางเรื่องแสดงให้เห็นว่าแรงผลักดันจากสังคมบางอย่างส่งผลให้ตัวละครในเรื่องต้องไปประกอบ

อาชีพที่เสี่ยงต่อชีวิตตนเอง เช่นเรื่อง *สุดฝั่งขอบฟ้า* ของ ประชาคม ลูนาชัย หรือเพราะแรงผลักดันนี้เองทำให้ตัวละครต้องละทิ้งอาชีพเก่าไปอย่างช่วยไม่ได้เช่นเรื่อง *คนหนีนา* ของ ไพโรจน์ บุญประกอบ บางคนไม่มีหนทางจะเปลี่ยนอาชีพได้ต้องทนทำต่อไปแม้จะเหนื่อยยากลำบากกาย เช่นเรื่อง *ชาวนาผู้ประสพภัย* ของ ชัชวาลย์ โคตรสงคราม และ *คนก่อสร้าง* ของ ฉลอง เจยาคม หรือเป็นเพราะผลจากแรงผลักดันของสังคม ทำให้ตัวละครต้องทำอาชีพเดิมด้วยความเหนื่อยหน่าย เช่นเรื่อง *นายแพทย์* ของ สมพงศ์ ทวี' และ *อาจารย์มืออาชีพ* ของ ตะวัน สันติภาพ

แต่ก็เชื่อว่าแรงผลักดันดังกล่าวจะมาจากสังคมแต่ฝ่ายเดียว ผู้มีอาชีพบางอาชีพสามารถทำให้เกิดแรงผลักดันสร้างผลกระทบต่อสังคมได้เช่นเดียวกัน เช่นเรื่อง *บ่วงไฟ* และ *มหรรรรมชีวิต* ของ ประชาคม ลูนาชัย

เรื่องสั้นในกลุ่มที่เสนอปัญหาด้านอาชีพการงานของคนในสังคมมีทั้งหมด 8 เรื่องดังที่ได้กล่าวไปแล้ว พบว่าสาขาอาชีพที่มีทั้งมีอาชีพที่ต้องใช้แรงงาน และอาชีพที่ใช้สมอง

ด้านอาชีพที่ต้องใช้แรงกาย เรื่อง *คนหนีนา* ของ ไพโรจน์ บุญประกอบ นำเสนอเรื่องราวของทายาทชาวนาที่ในอดีตถูกผลักดันจากพ่อให้เข้ามาจำเรียนเพื่อประกอบอาชีพที่ดีกว่าในกรุงเทพฯ เพราะความเหนื่อยยากของอาชีพทำนา อีกทั้งผลแห่งความเหนื่อยยากนั้นไม่ได้รับการตอบแทนที่ควรได้ ขณะที่เรื่อง *ชาวนาผู้ประสพภัย* ของ ชัชวาลย์ โคตรสงคราม แสดงให้เห็นถึงภาวะหวาดผวาของชาวนาที่กลัวจะสูญเสียที่นาของตัวเองไปทุกเวลา เรื่อง *คนก่อสร้าง* สะท้อนภาพชีวิตที่ต้องเร่งร้อนไปเรื่อยๆตามแต่จะมีการก่อสร้างที่ใดที่หนึ่ง อีกทั้งยังไม่มีสวัสดิการที่ดีพอจะทำให้อยู่ได้อย่างเป็นสุขในเบื่องปลาย และยังถูกเอาเปรียบจากนายจ้างอีกด้วย ขณะที่เรื่อง *สุดฝั่งของฟ้า* แสดงให้เห็นผลจากความแร้นแค้นของท้องถิ่นเดิมทำให้หนุ่มอีสานสองคนต้องออกมาหางานทำเป็นชาวประมงทั้งที่ไม่เคยเห็นทะเลเลยสักครั้ง โดยหวังว่าจะเก็บเงินได้สักก้อนใหญ่มาแต่งงานและส่งให้ครอบครัวที่บ้าน เรื่องสั้นสะท้อนให้เห็นว่าอาชีพที่ต้องใช้แรงงานนั้นเต็มไปด้วยความยากลำบากทั้งสิ้น

ด้านอาชีพที่ใช้สมอง อาชีพที่ไม่ต้องใช้แรงกายเข้าแลกปรากฏในเรื่องสั้น 4 เรื่องคือ *นายแพทย์* ของสมพงศ์ ทวี' ที่สะท้อนความรู้สึกของนายแพทย์ที่มีต่องานของตัวเอง *อาจารย์มืออาชีพ* ของ ตะวัน สันติภาพ ซึ่งเป็นเรื่องราวของครูที่พยายามสร้างกิจกรรมรักการเขียนทว่าไม่ประสบผลตอบรับจากนักเรียนเท่าที่ควร *บ่วงไฟ* และ *มหรรรรมแห่งชีวิต* ของ ประชาคม ลูนาชัย ที่นำเสนอเรื่องราวของศิลปินนักดนตรี

3.4.1 ผลกระทบของสังคมที่มีต่ออาชีพ

สภาพสังคมมีส่วนสร้างผลกระทบทำให้เกิดปัญหาในอาชีพต่างๆ เรื่อง *นายแพทย์* เป็นเรื่องราวของหมอคนหนึ่งที่ต้องเข้าเวรทำงานในวันอาทิตย์ การไม่มีเวลาพักผ่อนอย่างเพียงพอ

เพราะต้องดูแลผู้ป่วย ทำให้หมอเกิดความเบื่อหน่าย และเมื่อพบกับญาติคนไข้ที่จู้จี้จุกจิกยิ่งส่งผลกระทบต่ออารมณ์ของหมอ เช่นญาติคนไข้รายหนึ่งยืนยันจะให้แม่พักที่โรงพยาบาลให้ได้แม้ว่าหมอจะวินิจฉัยแล้วว่าไม่ได้เป็นอะไรมาก คำกล่าวเสียดแทงสะท้อนหัวใจจนหมอแทบข่มความโกรธไว้ไม่อยู่

(...)แต่เขาก็รู้มากไปกว่านี้ว่าบางทีความอดกลั้นก็มีขีดจำกัด ที่สำคัญนี่มันวันอาทิตย์ เขาอยากตะโกนออกไปดังๆให้ทุกคนได้ยินว่ามันเป็นวันอาทิตย์ วันอาทิตย์เข้าใจกันบ้างไหม?⁷⁶

ความรู้สึกดังกล่าวหายไปทันทีเมื่อญาติคนไข้กลับออกไป ทว่าเมื่อได้ทราบข่าวว่าหมอก็คคนมาเข้าเวรต่อ เขาก็ตั้งใจจะตามใจผู้ป่วยทุกอย่าง แม้ว่าหลังจากวินิจฉัยแล้วว่าไม่ได้เป็นอะไรแต่คนไข้ต้องการนอนโรงพยาบาล เขาก็ไม่ขัด ขอเพียงให้เขาได้พักผ่อนเท่านั้น ความคิดดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าหมอเริ่มมีภาวะหย่อนยานในจรรยาบรรณของความเป็นแพทย์ และอาจทำให้เกิดการวินิจฉัยโรคผิดพลาดได้อย่างง่ายได้อันส่งผลไปสู่ตัวคนไข้เอง ผลกระทบดังกล่าวเกิดจากการไม่ได้พักผ่อนจากภาระหน้าที่อันหนักหน่วงและเครียดกับการต้องรับมือขอชีวิตคน การบีบรัดจากสภาพสังคมเช่นนี้ส่งผลกระทบต่อสภาพร่างกายและจิตใจของผู้เป็นแพทย์ เรื่องสั้นเรื่องนี้สะท้อนให้เห็นว่าผลจากการตรวจรักษาคนไข้เกี่ยวเนื่องกับสภาวะอารมณ์ของนายแพทย์ที่มีผลกระทบมาจากการตรากตรำทำงาน

เรื่อง *อาจารย์มืออาชีพ* ของ ตะวัน สันติภาพ เป็นเรื่องของครูคนหนึ่งที่เป็นนักเขียนด้วยตั้งใจสร้างกิจกรรมวิชาการเขียน อันเป็นกิจกรรมเสริมของนักเรียนชั้นมัธยมปลายด้วยหวังว่าจะสามารถทำให้นักเรียนสามารถคิดและเขียนเป็น ถึงแม้ว่าในจำนวนนักเรียนที่เรียนอยู่ยี่สิบกว่าคนจะมีเพียงสองคนเท่านั้นที่มีที่ท่าว่าจะตั้งใจจริง แต่เมื่อนักเรียนพบว่าการเขียนเรื่องสั้นให้ดีสักเรื่องเป็นเรื่องแสนยากเย็น ที่สุดแล้วความตั้งใจของนักเรียนก็ค่อยๆเหือดแห้งจนหายไปโน้ที่สุด เรื่องสั้นเรื่องนี้สะท้อนให้เห็นถึงความอดสาหัสของนักเรียนในยุคปัจจุบันที่ท้อแท้ต่ออุปสรรคได้ง่ายดายด้วยความตั้งใจของครูที่จะผลักดันให้นักเรียนได้ความรู้ แต่เมื่อต้องพบกับผลตอบรับเช่นนี้ สุดท้ายแล้วผลที่สะท้อนกลับทำให้ครูเองก็ท้อแท้เกินกว่าจะให้ความรู้ได้อีกต่อไป

เรื่อง *คนก่อสร้าง* นั้น อาชีพคนงานก่อสร้างเป็นอีกอาชีพหนึ่งที่นักเขียนใช้นำเสนอเรื่องราวของความยากลำบากในฐานะผู้ถูกกระทำ กรรมกรก่อสร้างได้รับผลกระทบจากสังคมรอบตัวเป็น

⁷⁶ สมพงษ์ ทวี, "นายแพทย์," ใน *เสียงสะท้อนของความรู้สึก*, หน้า 117.

อย่างมาก ชีวิตของคนก่อสร้างวนเวียนอยู่กับการโยกย้ายไปมาตามสถานที่ก่อสร้าง ไม่สามารถลงหลักปักฐานที่หนึ่งที่ได้ได้ ดังเช่นที่ผู้เล่าเรื่องพรรณนาเอาไว้

เคยมีคนเปรียบเทียบพวกฉันเหมือน “ปลาไร้วัง” ฉันฟังดูแล้วก็อดชมเชยในความฉลาดเข้าใจอุปมาอุปไมยของเขาคนนั้นไม่ได้ มันช่างเป็นการอุปมาที่ลงตัวอย่างดีเยี่ยม ใช่แล้วอาชีพอย่างพวกฉันจะต้องร่อนเร่ย้ายแล้วย้ายอีกอย่างไม่รู้จบสิ้นเหมือนปลาไร้วังไม่มีผิ⁷⁷

อีกทั้งที่พักอาศัยชั่วคราวก็ต้องใช้สังกะสีกับไม้จำนวนจำกัดเพื่อลดค่าใช้จ่ายของบริษัทรับเหมาก่อสร้าง ทำให้สภาพความเป็นอยู่ค่อนข้างทรุดโทรมเพราะต้องใช้สังกะสีและไม้ที่จำกัดมาสร้างห้องแถวเพื่ออยู่อาศัย ไม่แต่เท่านั้นแม้แต่การทำงานเองก็ยิ่งเสี่ยงต่ออันตรายจากอุบัติเหตุที่ไม่คาดฝันเพราะมีการป้องกันที่ไม่ดี คนงานก่อสร้างทุกคนมีสิทธิ์ได้รับอุบัติเหตุกันทุกคนจนเป็นเรื่องปกติ สวัสดิการก็ไม่ได้รับอย่างเต็มเม็ดเต็มหน่วยเนื่องจากความเห็นแก่ตัวและความเอารอดเอาเปรียบของนายจ้างโดยอาศัยความไม่รู้ของลูกจ้าง ดังเช่นที่ผู้เล่าเรื่องกล่าวถึงการไม่รู้ความหมายของคำว่าสวัสดิการของคนก่อสร้าง

(...)ความจริงแล้วจะเอาอะไรกับพวกกรรมกรอย่างเราๆ การศึกษาหรือก็ไม่มีสูงส่งไม่รู้จักแม้คำว่า “สวัสดิการ” หมายถึงอะไร หลักการรักษาความปลอดภัยมีเท่าไรอะไรบ้างก็ไม่รู้ รู้เพียงแต่จะทำอย่างไรถึงจะมีกินมีใช้ไปวันๆ⁷⁸

ทิน กรรมกรคนหนึ่งพลัดตกจากไม้กระดานจนขาหัก เมื่อ “นายหัว” ตัวละครผู้เล่าเรื่องเข้าไปเจรจาเพื่อขอค่ารักษาพยาบาล แม้นายจ้างจะให้เงินเป็นค่ารักษา แต่ก็หักจากค่าแรงของทินครึ่งหนึ่ง ความไม่เป็นธรรมดังกล่าวเป็นเรื่องปกติจนชินใจไปแล้วสำหรับนายหัวและกรรมกรคนอื่นๆ อาชีพคนก่อสร้างจึงสะท้อนออกมาในงานเขียนว่าเป็นอาชีพที่ไม่สามารถตั้งตัวในสังคมได้เลย แม้ว่ากรรมกรก่อสร้างจะมีอาชีพก่อสร้างบ้านเรือนให้ผู้อื่นอาศัย ทว่าสำหรับตัวเองแล้วกลับไม่มีโอกาสได้สร้างบ้านของตัวเองเลยแม้แต่คนเดียว

⁷⁷ ฉลอง เจยาคม, “คนก่อสร้าง,” ใน *ฐานันดรสุดท้าย* (กรุงเทพฯ : ต้นอ้อแถมมี, 2539), หน้า 58.

⁷⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 61.

อาชีพชาวนาสะท้อนออกมาในเรื่องสั้นที่แสดงถึงการเป็นผู้ถูกกระทำ ถูกเอารัดเอาเปรียบ ในทุกวิถีทาง ในเรื่อง *ชาวนาผู้ประสบภัย* สะท้อนความหวาดหวั่นด้วยกลัวว่าจะเสียที่ดินของผู้ประกอบอาชีพชาวนาโดยผ่านทางความฝันของชาวนาคนหนึ่ง ชาวนาฝันว่าเกิดแผ่นดินไหว ฝันนาทรุดยวบหายไป สำหรับชาวนาแล้วที่นาเป็นเสมือนชีวิตของชาวนา การสูญเสียที่นาสำหรับชาวนาแล้วไม่ต่างจากการสูญเสียชีวิตไป ดังที่ชาวนากล่าวไว้ว่า “นาของฉันจะต้องคงอยู่ เพราะการที่นาเหลืออยู่ ก็เท่ากับว่าฉันและคนอื่นๆ ก็ยังคงมีชีวิตอยู่”⁷⁹

สิ่งที่เอารัดเอาเปรียบชาวนาจนอาจมีผลทำให้ชาวนาต้องสูญเสียยานั้น สะท้อนให้เห็นในภาพความฝันของชาวนา เช่น การพังทลายของธนาคารเพื่อการเกษตร

(...)นั่นปีกมัตเงินสดและตู้เก็บเอกสารบัญชีหนี้สินของชาวنال้มพับเทขายลงไปในดินแยก...⁸⁰

บทบรรยายดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าธนาคารเพื่อการเกษตรเป็นหนึ่งในสิ่งที่ก่อกวนหนี้สินให้กับชาวนา มีผลทำให้ชาวนาต้องสูญเสียที่ดิน นอกจากความล่มสลายของธนาคารเพื่อการเกษตรแล้ว ในความฝันยังมีการพังทลายของบ้านกำนันอันเป็นสัญลักษณ์ของนักการเมือง โรงเรียนซึ่งเป็นตัวแทนของการศึกษาที่ล้มเหลว โรงงานและเมืองตัวแทนของความเจริญ การพังพาบของสถานที่แต่ละแห่งคือความหมายของสิ่งที่คุกคามชาวนา แต่ละสิ่งมีผลเกี่ยวเนื่องกันอันจะนำไปสู่ความล่มสลายของอาชีพชาวนาทั้งสิ้น

สิ่งที่คุกคามชาวนาถูกสะท้อนออกมาในความฝันอันประกอบไปด้วย หนี้สินจากธนาคารเพื่อการเกษตร การศึกษาอันอ่อนด้อย นักการเมืองที่แสวงหาผลประโยชน์ โรงงานอุตสาหกรรม และเมืองที่กลืนกินอาชีพชาวนาให้กลายเป็นคนงานในโรงงาน ทั้งหมดคือความชั่วร้ายที่เกาะกินชาวนา สิ่งเดียวที่ชาวนายึดเหนี่ยวจิตใจคือ “ผีใต้ผืนดิน” ซึ่งเชื่อว่าเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่คอยปกป้องผืนนาของตน

ในเรื่อง *คนหนีนา* ผู้เป็นพ่อถึงขนาดพยายามผลักดันลูกให้เข้ามาเรียนและทำงานในกรุงเทพฯ หากได้ทำงานเป็นข้าราชการด้วยก็ยิ่งดีตามค่านิยม เพื่อหนีจากสภาพถูกเอารัดเอาเปรียบของชาวนา สิ่งที่เอาเปรียบชาวนาคือเจ้าแกโรงสีดังที่ปรากฏในคำปราศรัยของพ่อ

⁷⁹ ชัชวาลย์ โคตรสงคราม, “ชาวนาผู้ประสบภัย,” ใน *ชาวนาผู้ประสบภัย* (กรุงเทพฯ : แพร่สำนักพิมพ์, 2542), หน้า 78.

⁸⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า 82.

“(...)อย่ามาเป็นชาวนาอย่างพ่อเลย มันเหนื่อย ต้องก้มหน้าทำงานจุดไปไม่รู้ร้อน
 รู้หนาว แต่ ฮี...” พ่อหัวเราะขึ้นๆ “มันก็ยังไม่ค่อยจะพอกิน ไปรวยอยู่นั่นแหละ...
 เจ้าแกโรงสี”⁸¹

ขณะเดียวกันก็พอทำให้มองเห็นว่าอาชีพชาวนาไม่ใช่อาชีพที่น่าปรารถนาแต่อย่างใด แม้
 ว่าชาวนาจะเป็นอาชีพที่มีเกียรติ⁸² ก็ตาม

เรื่อง *คนหนีนา* แสดงให้เห็นว่าอาชีพชาวนาเป็นอาชีพที่ไม่น่าทำอีกต่อไป พ่อแม่ที่พอมิทุน
 จำต้องส่งลูกเข้าเรียนดีๆและทำงานในกรุงเทพฯเพื่อหนีจากสภาพความเป็นอยู่อันยากแค้นแต่ไม่
 ได้รับโภชนิผลอันควรได้ ซึ่งกลับตกไปอยู่กับเจ้าแกโรงสี จนไม่รู้ว่าวันใดจะสูญเสียที่นาให้กับเจ้า
 แกโรงสีและได้แต่เช่าที่นาที่เคยเป็นของตัวเองหากิน คำกล่าวที่ว่า ชาวนาเป็นอาชีพมีเกียรติจึง
 เสมือนเป็นคำเยาะเย้ยอยู่ในที่ แท้จริงแล้วอาชีพชาวนาเป็นอาชีพที่ถูกคุกคามจากสังคมโดยรอบ
 ทั้งสิ้น เรื่องสั้นทั้งสองเรื่องทำให้มองเห็นว่าอาชีพชาวนาเป็นอาชีพที่ถูกบีบคั้นจากสภาพรอบตัว
 อีกทั้งยังเต็มไปด้วยความเหนื่อยยาก แต่ผลประโยชน์ทั้งหลายที่ได้กลับตกเป็นของคนอื่น ชาวนา
 ต้องอยู่อย่างหวาดผวากลัวจะสูญเสียที่นาอันเป็นทรัพย์สินสมบัติของตัวเอง นอกจากนี้หากเป็นไปได้
 ชาวนาไม่ต้องการประกอบอาชีพนี้อีกต่อไป

ในเรื่อง *สุดฝั่งขอบฟ้า* หนุ่มจากอีสานสองคนคือ “ชื่น” กับ “ชอบ” เดินทางมาทำงานเป็น
 ชาวประมงในภาคใต้ เป็นครั้งแรกที่ทั้งสองได้เห็นทะเล ความเป็นคนซีโรคทำให้ชื่นต้องใช้เวลาใน
 การปรับตัวมากกว่าชอบ แต่ที่สุดก็สามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาพงานหนักในเรือได้ เรื่องสั้นเรื่องนี้
 สะท้อนให้เห็นถึงสภาพความเป็นอยู่ในเรือประมงที่ต้องนอนเบียดเสียดกันในห้องเล็กๆใต้ท้องเรือ
 กว่าเดือนต่อหนึ่งเที่ยว หากจะถ่ายอุจจาระก็ต้องไปนั่งถ่ายเรือพร้อมกับรดเชือกที่เอวเอาไว้ อีกทั้ง
 ต้องทำงานหนักที่ต้องทนตากแดดตากน้ำเค็ม กว้านทุ่นลงอวน ทั้งยังต้องต่อสู้กับความรู้สึกเหงาที่
 ต้องจากฝั่งเป็นเวลานาน และแบกความหวังว่าจะเก็บเงินก้อนใหญ่ส่งให้ทางบ้าน และเมื่อเกิด
 อุบัติเหตุต้องจมน้ำตาย ก็ไม่มีใครสามารถช่วยเหลือได้ ทั้งที่ชาวประมงจับปลาเพื่อหล่อเลี้ยง
 สังคม เรื่องสั้นเรื่องนี้แสดงให้เห็นว่าอาชีพประมงเป็นงานหนัก ชาวประมงส่วนใหญ่เป็นผู้พลัดถิ่น
 เช่นเดียวกับชอบและชื่น ชาวประมงยังคงเป็นชนชั้นล่างของสังคมที่ถูกผลักดันให้เลือกอาชีพนี้
 อย่างน่าเห็นใจในความเป็นอยู่ โดยหาได้เกิดจากความสมัครใจแต่อย่างใดไม่

⁸¹ไพโรจน์ บุญประกอบ, “คนหนีนา,” ใน *พระเจ้ามาสาย* (กรุงเทพฯ : ต้นอ่อนแการรมมี,
 2539), หน้า 49.

⁸²เรื่องเดียวกัน, หน้า 55.

จะเห็นได้ว่าสังคมนั้นสร้างผลกระทบให้แก่ผู้ประกอบการอาชีพ นอกจากจะทำให้คุณภาพในการทำงานลดลงแล้ว ผู้ประกอบการอาชีพบางครั้งยังถูกเอาเปรียบจากสังคมจนต้องใช้ชีวิตอยู่ด้วยความหวาดผวา และไม่ได้รับความคุ้มครองจากอันตรายของการทำงานอีกด้วย

3.4.2 ผลกระทบของอาชีพที่มีต่อสังคม

นักดนตรีเป็นอาชีพที่มีเสน่ห์ในเรื่อง *บ่วงไฟ* ของประชาคม ลุนาชัย เสน่ห์ดังกล่าวหาได้มาจากรูปร่างหน้าตาแต่อย่างใด หากแต่ว่ามาจากการรู้จักหว่านล้อมผู้หญิง ดังที่ผานิตตั้งข้อสังเกตจากการที่มีผู้หญิงหลายคนมาติดพันลายไทยนักดนตรีในเรื่องไว้

(...)ผู้ชายอย่างลายไทย รู้จุดอ่อนผู้หญิงดี รู้ว่าจะหว่านล้อมยังไง ไล่ต้อนเวลาไหน เหมือนพรานล่ากวางที่รู้นิสัยกวางอย่างแทงทะลุนั้นแหละ นักล่ำมักมีกลิ่นพิเศษติดตัวที่สามารถล่อเหยื่อให้เข้าไปติดกับดัก จะเรียกว่าเสน่ห์ก็ได้นะแข็ง แต่เป็นเสน่ห์ที่ชั่วร้าย..."⁸³

ลายไทยเป็นนักดนตรีที่มีชื่อเสียง เขาเล่นดนตรีและร้องเพลงที่สะท้อนให้เห็นถึงความเหลวแหลกของสังคม ทว่าสิ่งที่เขาทำคือสิ่งเดียวที่เขาถนัด ใช้ชีวิตอย่างโลกียชน โดยเฉพาะเรื่องผู้หญิง ลายไทยเห็นผู้หญิงเป็นเพียงของเล่นสนุกชั่วคราว เมื่อเบื่อก็กิ่งขว้าง ภาพของนักดนตรีที่ไม่จริงจังกับผลงานสร้างสรรค์ของตัวเอง หลอกลวงผู้ฟังจนก่อเกิดเป็นความคลั่งไคล้ถูกตีแผ่ในเรื่องสั้นเรื่องนี้ ทว่าในเรื่องสั้น *มหรรรรมแห่งชีวิต* ผู้เขียนคนเดียวกันได้ชี้ทางแก่นักดนตรีเพื่อชีวิตว่าการถูกปรุงแต่งจากบริษัทเทปเพื่อแสวงหากำไรเป็นสิ่งไม่จริง สักวันหนึ่งประชาชนจะไม่ยอมรับ สิ่งที่ศิลปินควรทำคือลงไปคลุกคลีและเข้าใจถึงแก่นของปัญหาที่แท้ในสังคม ดังที่ตัวละคร ยืนชัย โอบอาหาร เริ่มเดินทางค้นหาความแท้จริงของปัญหาหลังจากผู้ฟังจับได้ว่าเขาเป็นตัวปลอม การเดินทางดังกล่าวทำให้เขาได้พบ สัมผัส และถ่ายทอดออกมาเป็นมหรรรรมดนตรีแห่งชีวิตได้อย่างถึงแก่นแท้ที่สุดในที่สุด

เรื่องสั้นทั้งสองเรื่องนำเสนออาชีพเดียวกันของนักเขียนคนเดียวกัน ทว่าทั้งสองเรื่องยืนอยู่ในวิถีทางที่ตรงกันข้าม ลายไทยที่มัวเมากับบอบายมุข หลอกล่อหญิงสาวและหลอกลวงประชาชน ในขณะที่ผู้เขียนได้เสนอภาพของอุดมคติของนักดนตรีที่ควรจะเป็นดังเช่นยืนชัย โอบอาหาร

อาชีพศิลปินนักดนตรีที่นำเสนอผ่านเรื่องสั้น 2 เรื่องคือ *บ่วงไฟ* และ *มหรรรรมแห่งชีวิต* แสดงให้เห็นว่าเป็นอาชีพที่มีผลกระทบต่อสังคมเป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะนักดนตรีที่มีชื่อเสียงอย่าง

⁸³ประชาคม ลุนาชัย, "บ่วงไฟ," ใน *นาฏกรรมแห่งชีวิต*, หน้า 161.

ลายไทยและยืนชัย ทั้งสองเป็นนักดนตรีที่มีแฟนเพลงมากมาย แต่สำหรับลายไทยแล้วผลงานที่เขาสร้างออกสู่สาธารณะไม่ได้เป็นอะไรอื่นนอกจากการสร้างภาพของตัวเอง เขาพร่ำพูดถึงความเลวร้ายของสังคม ยาเสพติด และเรื่องเพศ ทว่าสิ่งที่เขาทำหลังจากลงเวที เป็นสิ่งที่เขาต่อต้านในผลงานเพลงทั้งสิ้น ความลุ่มหลงของสังคมที่มีต่อลายไทย ทำให้มีผู้หญิงมากมายผ่านเข้ามาในชีวิตเขา และเขาก็มองผู้หญิงเหล่านี้เป็นเพียง “คนบริการที่ไม่ต้องเสียเงินจ้าง”⁸⁴ กว่าที่รู้ว่าแท้จริงแล้วลายไทยเป็นคนเช่นไรก็ต้องเสียน้ำตาไปมากต่อมาก ทว่าสังคมก็ยังคงถูกเขาล่อลวงไม่เว้นแม้แต่ดีเจสาวที่เรียกร้องให้ผู้หญิงยืนได้ด้วยขาของตัวเอง

ยืนชัย โอบอาทร ทำในสิ่งตรงกันข้ามกับลายไทย เขาเข้ามาเป็นศิลปินนักร้องนักดนตรี เพราะแผนการตลาดของบริษัทที่เจ้านักดนตรีเพื่อชีวิตสักคน แรงโฆษณาทำให้เขาโด่งดังมีชื่อเสียง เพลงของเขาได้รับการต้อนรับอย่างล้นหลามทั้งจากผู้ฟังทั่วไปและนักวิจารณ์เพลง จนเมื่อถึงจุดอิ่มตัวเขาจึงรู้ว่าสิ่งที่เขาร้องออกไปนั้นล้วนแต่เป็นสิ่งหลอกลวง เขาไม่เคยคิดถึงปัญหาสังคมเหมือนดังในเนื้อเพลงเหล่านั้น สังคมไม่ได้ล่วงรู้ถึงความเลวร้ายที่เป็นจริงในสังคม ยืนชัยตัดสินใจเดินทางค้นหาความหมายแห่งบทเพลงเพื่อชีวิต แล้วเขาก็ค้นพบ อดีตลูกเรือประมงนิรนามกับเครื่องดนตรีที่ทำจากวัสดุได้นำเล่าขานความล่มสลายของระบบนิเวศน์ในท้องน้ำใต้ทะเลผ่านทางเสียงเพลง พบว่าในซอกหลืบของเมืองใหญ่ยังมีหญิงชรา กับ “ขอเส้นผมโสเภณี” ร้องเพลงเล่าเรื่องราวความเจ็บปวดและทุกข์ทรมานของหญิงโสเภณี พบว่าในชุมชนเขามีชายนิรนามอีกคนกับกลองที่ร้องเพลงเล่าถึงมลพิษในอากาศและน้ำที่เกิดจากความเจริญกำลังคร่าชีวิตผู้คน และสุดท้ายพบคนเปล่าขลุ่ยที่ทำจากกระดูกมนุษย์ที่เล่าขานความยากแค้นจนของชาวนา ทั้งหมดนี้พาเขาไปสู่ความเข้าใจถึงแก่นแท้แห่งปัญหาสังคม และเข้าใจว่าเพลงเพื่อชีวิตที่แท้จริงเป็นอย่างไร

ยืนชัยคือภาพอุดมคติของศิลปินผู้ถ่ายทอดเรื่องราวให้สังคมได้รับรู้ ผู้คนต่างๆที่เขาพบเป็นสัญลักษณ์ที่พาเขาไปสู่แก่นแท้แห่งปัญหาที่เกิดขึ้นกับผู้คนในสังคมระดับต่างๆ ผู้เขียนเสนอว่าแท้ที่จริงแล้วอาชีพศิลปินนักร้อง มิใช่อาชีพที่ฉาบฉวยสร้างภาพไปวันๆเหมือนดังลายไทยในเรื่องบ่วงไฟ ที่ขอให้แมลงเม่าอันเป็นภาพแทนของสังคมเข้ามาติดกับและตายไปในที่สุด หากแต่เป็นอาชีพที่ต้องบอกเล่าความจริงที่เกิดขึ้นไปสู่สังคมเหมือนดังยืนชัย โอบอาทร ที่ต้องลงแรงค้นหาและตระหนักถึงสิ่งที่ตัวเองกำลังจะพูดถึง เพื่อให้สังคมตระหนักในปัญหาเหล่านี้ด้วยเช่นกัน

ผลกระทบของอาชีพที่มีต่อสังคมนั้นจึงเกิดจากการไม่รับผิดชอบต่อสังคมของผู้ประกอบอาชีพ

กล่าวโดยสรุปแล้ว อาชีพต่างๆเป็นเสมือนฟันเฟืองที่ช่วยขับเคลื่อนสังคมให้ไปสู่ทิศทางใดทิศทางหนึ่ง อาชีพแต่ละอาชีพล้วนสร้างผลกระทบใดๆต่อสังคม ในทางตรงข้าม สังคมก็สามารถ

⁸⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 158.

สร้างผลกระทบให้เกิดต่ออาชีพนั้นได้ด้วยเช่นกัน สุดแต่ที่ว่าผลกระทบดังกล่าวนำมาซึ่งปัญหาสังคมหรือไม่เพียงใดเท่านั้น ในเรื่องสั้นทั้งหมด 8 เรื่อง คือเรื่อง นายแพทย์ ของ สมพงศ์ ทวี อาจารย์มีอาชีพ ของ ตะวัน สันติภาพ คนก่อสร้าง ของ ฉลอง เจยาคม คนหิน้ำ ของ ไพโรจน์ บุญประกอบ ชาวนาผู้ประสพภัย ของ ชัชวาลย์ โคตรสงคราม สุดฝั่งขอบฟ้า บ่วงไฟ และ มหกรรมแห่งชีวิต ของ ประชาคม ลุนาชัย นำเสนอให้เห็นถึงผลกระทบของสังคมที่มีต่ออาชีพ และผลกระทบต่ออาชีพที่มีต่อสังคม

อาชีพหมอ ครู กรรมกรก่อสร้าง ชาวนา กรรมกรก่อสร้างและชาวประมง เป็นอาชีพที่ถูกผลกระทบจากสังคมในกลุ่มเรื่องสั้นที่นำเสนอ สำหรับอาชีพหมอนั้นได้รับผลกระทบจากการต้องทำงานตรากตรำและไม่ค่อยได้พักผ่อนเนื่องจากภาระหน้าที่ที่สังคมมอบให้ ทำให้สภาพจิตใจของหมอย่ำแย่ลงอันส่งผลไปสู่จรรยาบรรณในการทำงาน อาชีพครูที่นำเสนอในเรื่องสั้น ได้รับผลของการขาดความกระตือรือร้นของนักเรียน ความยอมแพ้ต่ออุปสรรคโดยง่ายของนักเรียน ทำให้กำลังใจของครูค่อยๆ หดหายไป จนในที่สุดครูเองก็เหนื่อยหน่ายที่จะสอนต่อ ขณะที่อาชีพชาวนาเป็นอาชีพที่กำลังจะสูญสลายเพราะชาวนาไม่ยากให้ลูกหลานทำงานนี้ เนื่องจากสภาพของการทำงานเหน็ดเหนื่อยยากแค้นทั้งยังถูกเอารัดเอาเปรียบต่าง ๆ นานาและต้องอยู่ด้วยความหวาดระแวงกับการจะสูญเสียที่นา ส่วนกรรมกรก่อสร้างไม่มีทางจะสร้างหลักฐานให้ตัวเอง มีอาชีพของการทำงานที่ต้องอยู่กับความเสี่ยงอันตรายจากอุบัติเหตุและสวัสดิการที่ไม่ได้รับอย่างเต็มที่ และอาชีพชาวประมงที่ต้องทำงานหนักทั้งยังอันตรายจนอาจเสียชีวิตได้

ส่วนอาชีพนักดนตรีสร้างผลกระทบให้เกิดแก่สังคมจากผลงานการสร้างสรรค์ นักดนตรีจึงจำเป็นต้องจริงจังในผลงานของตัวเอง มุ่งมั่นในการค้นหาความจริงของปัญหามาตีแผ่เพื่อให้สังคมรับทราบ แต่หากทำไม่ได้นักดนตรีก็เป็นเพียงแต่คนหลอกลวงปวงประชชนบนเวทีเท่านั้น

ฉะนั้นอาชีพต่างๆ ที่นักเขียนนำมาสะท้อนในเรื่องสั้นส่งผลกระทบต่อซึ่งกันและกันระหว่างผู้ประกอบอาชีพกับสังคม อันนำไปสู่ความเลวร้ายของร่างกายและจิตใจของผู้ประกอบอาชีพนั้นๆ และยังนำไปสู่ความเลวร้ายต่อสังคมรอบข้างด้วยเช่นกัน นักเขียนตีแผ่สิ่งเหล่านี้เพื่อให้สังคมเหลียวมองบางอาชีพที่กำลังถูกทอดทิ้งและแง่มุมบางประการที่สังคมอาจไม่รับทราบ

3.5 ปัญหาวิถีชีวิตในเมืองหลวง

เรื่องสั้นหลายเรื่องนำเสนอปัญหาอันหลากหลายของเมืองหลวง นักเขียนเชื่อว่ากรุงเทพฯ เป็นแหล่งหมักหมมของปัญหามากมายที่ไม่อาจแก้ไขเยียวยาได้ ภาพของกรุงเทพฯ ในสายตาของนักเขียนเปรียบเสมือนกรงขังผู้คน

เรื่องสั้นที่นำเสนอปัญหาวิถีชีวิตในเมืองหลวง มี 12 เรื่อง โดยผู้เขียน 8 คน ดังนี้

- จำลอง ผึ้งชลจิตร เรื่อง เมืองน่าอยู่ และ แคว่เริ่มต้นเท่านั้น

- จุฬาลงกรณ์ เรื่อง เหล้าขวดเดียวกัน
- ตะวัน สันติภาพ เรื่อง กรง รongเท้าเปื้อนเลือด และ นกกระจอกสามตัว
- ทินกร หุตางกูร เรื่อง เพลงแมลง
- พิสิษฐ ภูศรี เรื่อง นรก เรื่อง หลังจากสงคราม
- ไพโรจน์ บุญประกอบ เรื่อง รดน้ำศพ
- มาโนช พรหมสิงห์ เรื่อง ผู้สูญหาย
- เอื้อ อัญชลี เรื่อง มัคคุเทศก์

เรื่อง กรง ของตะวันสันติภาพ เปรียบชีวิตของคนกรุงเทพฯ เหมือนกับนกที่หลงบินเข้ามา ติดลูกหมุนระบายอากาศในห้องครัวแล้วพยายามดิ้นรนให้พ้นจากแรงดูดอันมหาศาล แต่ก็ดูเหมือนจะไม่สามารถหลุดพ้นจากสภาพดังกล่าวได้ วิถีชีวิตในกรุงเทพฯ เองก็ไม่ต่างอะไรกับนรก ดังเช่นตัวละคร “เขา” ต้องชดใช้บาปด้วยการใช้ชีวิตอยู่ในนรกขุมที่ 19 เป็นเวลา 1 กัปกัลป์ ซึ่งมีสภาพไม่ต่างจากกรุงเทพฯ ในเรื่อง นรก ของ พิสิษฐ ภูศรี

ผู้คนที่อาศัยอยู่ในกรุงเทพฯ จึงอยู่ในสภาพจำนนต่อสิ่งล่อลวงทั้งหลาย ในเรื่อง เหล้าขวดเดียวกัน ของ จุฬาลงกรณ์ แม้ชายสองคนจะดื่มเหล้าและคุยกันเรื่องความเลวร้ายและระบบที่บังคับให้ดำเนินชีวิตในเมือง ทว่าท้ายที่สุดพวกเขาก็ไม่อาจเดินหนีไปได้ง่ายๆ เหมือนคำพูดของผู้สูญหาย ของ มาโนช พรหมสิงห์ ก็ใช้สัญลักษณ์ของการหายไปของคนนำเสนอนำมาจของ กรุงเทพฯ ที่ทำให้คนดีที่มีเสรีภาพต้องค่อยๆ หายไปที่ละคนๆ เพื่อเปรียบเทียบว่าวิถีแห่งเมืองย่อยสลายเสรีชน ใน เพลงแมลง ของ ทินกร หุตางกูร เพตรานันท์ร้องยอตนนิยมหลงอยู่กับชื่อเสียงจนหลงตัวเองโดยหารู้ไม่ว่านั่นคือสิ่งล่อลวงให้เธอติดอยู่ในบ่วงและจะพ่ายแพ้ต่ออำนาจของเมือง หรือใน เรื่อง รongเท้าเปื้อนเลือด ของ ตะวัน สันติภาพ ต่างคนต่างอยู่ ไม่มีใครสนใจจะค้นหาหญิงสาวที่หายไปอย่างไร้ร่องรอยในคอนโดมิเนียมแห่งหนึ่ง

ขณะเดียวกันการใช้ชีวิตของคนในกรุงเทพฯ ก็เปรียบเสมือนการทำสงครามกันอย่างเต็มที่เพื่อความอยู่รอด ทำให้สังคมเมืองเต็มไปด้วยการเอาตัวรอดเอาเปรียบและรีบเร่ง เช่นเรื่อง หลังจากสงคราม ของ พิสิษฐ ภูศรี เมืองเปลี่ยน “ผม” ให้กลายเป็นคนไร้ความรู้สึก มัคคุเทศก์ ของ เอื้อ อัญชลี ผู้เล่าเรื่องนำพาผู้อ่านไปมองการแก่งแย่งของคนบนรถเมล์ และผู้คนรีบเร่งจนไม่นำพาหญิงชราทำให้นางต้องถูกเหยียบตายใน รดน้ำศพ ของ ไพโรจน์ บุญประกอบ ขณะเดียวกันภาวะอันบีบคั้นของเมืองทำให้คนที่อาศัยในเมืองต้องดิ้นรนตลอดเวลา เช่นเรื่อง เมืองน่าอยู่ สะท้อนให้เห็นว่าภาระแห่งการงานและเงินยังคงบีบบังคับให้คิดแม้เวลาตลอดลูก ขณะที่ *แค่เริ่มต้นเท่านั้น* เป็นเรื่อง ความเจ็บป่วยของลูกที่ต้องใช้เงินเป็นเครื่องลำดับความสำคัญในการรักษา

ในเมื่อกรุงเทพฯ เป็นกรงขังผู้คน อิศรภาพจึงกลายเป็นสิ่งแปลกปลอมสำหรับวิถีชีวิตของคนเมือง เช่นเรื่อง *นกกระจอกสามตัว* ของ ตะวัน สันติภาพ ที่เล่าถึงความวุ่นวายในห้างสรรพสินค้าแห่งหนึ่งหลังจากการหลงเข้ามาของนกกระจอกสามตัว

เรื่องสั้นที่เสนอปัญหาของสังคมกรุงเทพฯ มีทั้งหมด 12 เรื่อง ทั้งหมดไม่ได้กล่าวถึงที่มาแห่งปัญหาและหนทางแก้ไข เพียงแต่นำเสนอสภาพอันเลวร้ายของกรุงเทพฯ และสะท้อนวิถีชีวิตที่ต้องต่อสู้ดิ้นรนเพื่อความอยู่รอด ปัญหาหลักที่พบคือ สภาพของกรุงเทพฯ และวิถีชีวิตของคนเมือง

3.5.1 สภาพของเมือง

ในเรื่องสั้นทั้งหมด 12 เรื่อง คือ *กรง รongเท้าเปื้อนเลือด* และ *นกกระจอกสามตัว* ของ ตะวัน สันติภาพ *นรก* และ *หลังจากสงคราม* ของ พิลิฐ ภูศรี *เหล้าขวดเดียว* ของ จุฬาลักษณ์ ผู้สูญหาย ของ มาโนช พรหมสิงห์ *เพลงแมลง* ของ ทินกร หุตางกูร *มัคคุเทศก์* ของ เอื้อ อัญชลี *รดน้ำศพ* ของ ไพโรจน์ บุญประกอบ *เมืองน่าอยู่* และ *แค่เริ่มต้นเท่านั้น* ของ จำลอง ผึ้งชลจิตร ส่วนใหญ่ชี้ชัดว่าเมืองในที่นี้หมายถึงกรุงเทพฯ และทุกเรื่องกล่าวถึงสภาพของกรุงเทพฯ ในลักษณะครอบงำชีวิตของผู้คนในเมือง กล่าวคือกรุงเทพฯ เป็นสถานที่ไม่น่าอภิรมย์ ทว่าก็ไม่อาจหนีออกมาได้ง่ายนัก กรุงเทพฯ จึงมีสภาพไม่ต่างจากนรก และคนที่ใช้ชีวิตในเมืองจึงเปรียบได้กับการการใช้ชีวิตในนรก และผู้คนที่ใช้ชีวิตในเมืองล้วนตกอยู่ในอำนาจของเมืองทั้งสิ้น

3.5.1.1 เมืองคือกรงขัง

กรงขังคือสภาพปิดที่กักขังสิ่งที่อยู่ภายใน และสภาพของกรุงเทพฯ ในเรื่องสั้นก็เป็นเช่นนั้น นกในเรื่องสั้น *กรง* ที่บังเอิญหลงเข้ามาในห้องครัวและถูกแรงลมดูดของลูกหมุนเหนือห้องครัวก็ตกอยู่ในสภาพที่ไม่ต่างกัน เป็นเช่นเดียวกับตัวละคร “ผม” ผู้เล่าเรื่อง ก่อนหน้าที่เขาจะมาเป็นครูในกรุงเทพฯ เขาชวนขวยหางานเหมือนเช่นคนอื่นทว่าไม่เคยได้งานเพราะไม่ใช่ “เด็กฝาก” ของใคร จนกระทั่งมาเป็นครูด้วยการกาข้อสอบง่าย ๆ เขารู้ตัวดีว่าอาชีพครูไม่เหมาะกับเขา แต่ที่จำต้องฝันเป็นครูเพราะไม่มีทางเลือกดังที่เขาพูดกับตัวเองไว้

(...) คำตอบที่ไม่อยากฟังตนเองตอบก็คือ ‘แก่’ ไม่สามารถไปทำอย่างอื่นที่ดีกว่านี้⁸⁵

⁸⁵ ตะวัน สันติภาพ, “กรง,” ใน *เอาโลกมาทำปากกา*, หน้า 168.

การไม่สามารถทำงานอย่างอื่นที่ตัวเองเหมาะสมกว่าได้ คือกรงขังชั้นหนึ่งที่เกิดขึ้นกับตัวเขา อีกทั้งการแต่งงานมีลูกทำให้มีภาระที่รัดตรงไม่สามารถให้อิสระภาพแก่ตนเองด้วย รวมถึงความชอบที่ต่างกันระหว่างเขาและภรรยา เขาเป็นคนชอบเดินทางสู่ชนบท สูดกลิ่นดินกลิ่นหญ้า มองพระอาทิตย์ตกดินขณะที่ภรรยาชอบเดินดูสินค้าตามห้างสรรพสินค้าติดแอร์เย็นฉ่ำ

ในสายตาของเขานั้น กรุงเทพฯมีแต่ความเลวร้ายและน่าเบื่อ เขาเบื่อข่าวการเมืองที่เป็นเรื่องของการแย่งชิงอำนาจ ข่าวอาชญากรรมที่นับวันจะร้ายแรงขึ้นทุกที วิถีชีวิตซ้ำซากอยู่ชีวิตที่แออัดบนรถเมล์ที่แน่นขนัดบนถนนที่รถติดสาหัส สิ่งเหล่านี้ที่เป็นเสมือนกรงล้อมชีวิตเขาเอาไว้ในกรงที่เรียกว่ากรุงเทพฯ ทำให้อิสระภาพของเขาหมดสิ้นเช่นเดียวกับลูกหมูที่ดูคนก็ให้ติดบนหลังคา

นอกจากนี้ ชีวิตการแต่งงานของครูก็เป็นอีกสิ่งหนึ่งที่กลายเป็นกรงขังไม่让他ได้รับอิสระภาพที่จะกระทำตามใจ เขาจำต้องตามใจภรรยาบางครั้งด้วยการไปเดินห้างสรรพสินค้าที่แสนเก๋ลึกลับ ขณะที่เมื่อได้ไปเยือนชนบทสมใจ ก็ต้องรีบกลับมาเพราะรู้ว่าภรรยาเบื่อชนบท เขาเปรียบตัวเองเหมือนนกที่ถูกลูกหมูในครีวดูด แม้จะพยายามต่อสู้เพื่อหนีแรงดูดนั้นเท่าใดก็ไม่อาจสลัดหลุดพ้นได้ แต่แล้วเมื่อลูกชายเขาเอาหนังสือที่ยังงกแต่พลาดไปถูกปีกลูกหมูเป็นรูทำให้นกหลุดมาได้ อิสระภาพของนกทำให้เขาต้องหวนนึกถึงสภาพของตัวเอง

(...)สักวันหนึ่ง คงมีใครสักคน เอาอะไรมายิงผม เพื่อจะสามารถหนีพ้นจากกรงขังอันแข็งแกร่งอภิมหามหิมานี้⁸⁶

ข้อความดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า เขาได้ใช้ชีวิตอย่างยอมจำนนโดยไม่สามารถทำตัวเองให้หลุดพ้นออกมาจากกรงขังนี้ได้ นอกจากจะมีใครคอยมากระตุ้นให้เขาลุกขึ้นสู้กับสภาพเช่นนี้เพื่อนำไปสู่อิสระภาพอีกครั้ง

สภาพของกล่องมายากลที่ทำให้คนในกล่องหายไปจากเวทีในเรื่อง *ผู้สูญหาย* ก็ไม่ต่างจากเรื่อง *กรง* เช่นกัน กล่องมายากลในเรื่องสั้นดังกล่าวถูกใช้แทนอำนาจลึกลับของเมืองที่ทำให้เสรีชนหายไป ดังเช่นที่นักเขียนหนุ่มช่างห้องด้านทิศตะวันตกของ "เขา" ผู้เล่าเรื่องที่วันหนึ่งก็หายไป คนทั้งหมดหายไปหลังจากถูกดึงเข้าไปในกล่องดำที่ลึ้นดาลบนเวทีด้วยฝีมือของนักมายากลมือของนักมายากลที่จุดดึงเขายามเมื่อถึงเวลา ก็คือบางสิ่งที่จุดดึงเขาเข้าสู่วังวนแห่งกระแสชีวิตแบบเมืองซึ่งไร้อิสระภาพ การหายไปของคนจึงถูกตีความว่าเป็นการหายไปของเสรีภาพในการใช้ชีวิต เมื่อชีวิตขาดเสรีจึงไม่ต่างจากการการถูกขังภายในกรงนั่นเอง

⁸⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 179.

ส่วนเรื่อง เหล้าขวดเดียวกัน ของ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย "ผม" และประกาย ซึ่งดูเหมือนจะเป็นคนที่มองสภาพของความเลวร้ายที่เกิดขึ้นในเมืองออก สามารถวิพากษ์วิจารณ์สังคมได้เป็น เรื่องเป็นราว ขณะเดียวกันก็มองสมชายว่าเป็นคนมีความคิดคับแคบ คิดแต่เรื่องของตัวเองและมีแต่ โว้ยวาย จนสมชายทนไม่ได้เดินจากไป การพูดคุยของผมและประกายล่องเลยจากวิพากษ์วิจารณ์ สังคมจนไปถึงปรัชญาชีวิต ก่อนจะลุกขึ้นเดินกลับบ้าน ทว่าสุดท้ายก็ไม่ได้กลับ แต่เปลี่ยนใจเป็น เข้าไปนั่งดื่มในร้านที่มีแสงไฟ สุนัข และนารีแทน

คำพูดและการแสดงออกทางความคิดของตัวละคร "ผม" และประกาย สวนทางกันอย่าง สิ้นเชิงกับการกระทำหลังจากมาได้ที่ โดยแท้จริงแล้วทั้งสองนั้นต่างพูดคุยกันถูกคอเพราะทั้งคู่ถูก ล่อลวงให้ลุ่มหลงกันเองเพื่อปฏิเสธตัวเองจากการจำนนต่อสภาพในเมือง เช่น การที่ตัวละคร "ผม" เหยยว่าในความเป็นจริงสภาวะของคนเมืองเช่นเขาและประกายคือสภาวะของการถูกบังคับ แต่ ประกายเสนอให้มองปัญหาหลายด้านว่าคนที่ เป็นเจ้านายก็จำต้องบังคับลูกน้อง วิธีการค้ำของ ประกายก็คือการปฏิเสธการจำนน ทั้งที่จริงแล้วเขาทั้งสองได้จำนนต่อวิถีชีวิตไปแล้ว ในความ พยายามหาเหตุผลหาทางวิพากษ์วิจารณ์สิ่งที่เกิดขึ้นในสังคม ทั้งสองคิดว่ารู้เท่าทันกับดักของเมือง ทว่าก็ไม่สามารถสลัดพ้นจากเมืองไปได้เหมือนกับที่ตัวละครทั้งสองไม่สามารถอดกลั้นต่อสิ่งยั่วเย้า ในร้านอาหารได้อย่างที่พูด สิ่งที่ตัวละครในเรื่องสั้นดังกล่าวคิดจึงหม่นหมองอยู่ในสภาพกรงขังที่เรียก ว่ากรุงเทพฯ

เรื่องสั้นแสดงให้เห็นว่า กรุงเทพฯในฐานะของเมืองคือกรงขังมนุษย์ทุกคน และกระชากเสรี ภาพออกจากชีวิตของคนในสังคมเมือง

3.5.1.2 เมืองคือนรก

ในมุมมองของนักเขียน กรุงเทพฯไม่ใช่เมืองที่น่าอยู่ ทั้งสภาพแวดล้อมรอบตัว ผู้คน รวมถึง การดำเนินชีวิตเต็มไปด้วยความเลวร้าย กักขฬะ และน่าขยะแขยง วิถีชีวิตในกรุงเทพฯเต็มไปด้วย ความน่าเบื่อและจำต้องทนโดยไม่รู้จักจบสิ้น สภาพในกรุงเทพฯจึงไม่ต่างจากการขดใช้บาปในนรก

ในเรื่อง นรก พิสิฐ ภูศรี ได้ทำให้กรุงเทพฯเป็นนรกอย่างแท้จริง ผู้เขียนนำเสนอการดำเนิน ชีวิตหนึ่งวันในนรกของตัวละคร "เขา" นรกขุมที่ 19 มีรตติดเหมือนกรุงเทพฯ มีมลพิษทางอากาศ และเสียงคล้ายคลึงกับกรุงเทพฯในปัจจุบัน รวมถึงรายละเอียดเล็กๆน้อยๆของพฤติกรรมกรงขังที่ ยวดยานของผู้ใช้รถใช้ถนนซึ่งสอดคล้องกับสภาพของกรุงเทพฯในปัจจุบัน เห็นได้ชัดว่าผู้เขียนลอก แบบจากกรุงเทพฯมาอย่างจงใจเพื่อแสดงให้เห็นถึงทัศนคติของนักเขียนที่มีต่อกรุงเทพฯ

ชีวิตของตัวละครต้องผจญอยู่กับสภาพเมืองอันเลวร้ายเช่นเดิมทุกวันจนกว่าจะครบเวลา ขดใช้บาปคือ หนึ่งกับกัลป์

(...)ในปรโลกจะมีสระใหญ่ กว้าง 1 โยชน์ ยาว 1 โยชน์ ลึก 1 โยชน์ ทุกๆ 1 ปีจะมี
นกครบนเม็ดมะละกอ 1 เม็ดมาปล่อยทิ้งลงในสระ เม็ดมะละกอเต็มสระเมื่อไหร่ ก็
เป็นอันว่าครบหนึ่งกัปป์⁸⁷

ระยะเวลาที่ยาวนานเช่นนี้แสดงถึงความจำนนที่มีต่อการใช้ชีวิตในเมือง ผู้เขียนเขียนเรื่อง
สั้นเรื่องนี้ในเชิงเสียดสีเย้ยหยัน (satire) วิถีชีวิตในเมืองว่าเหมือนกับการชดใช้บาปกรรมที่เคยทำ
มา ไม่มีทางแก้ไข จึงต้องปล่อยเป็นเรื่องของกรรม

สภาพของนครในเรื่องสั้นเรื่องนี้เต็มไปด้วยความเลวร้ายในทุกด้านดังที่ปรากฏเช่น

- ด้านมลภาวะ มลภาวะในกรุงเทพฯ เลวร้ายในทุกด้าน อากาศเต็มไปด้วยควันพิษและฝุ่น
ละออง ด้านมลภาวะทางเสียงเต็มไปด้วยเสียงเครื่องยนต์และเสียงบีบแตรดังไม่ขาดระยะ ด้านมล
ภาวะทางน้ำมีแต่น้ำเน่าเหม็น

- มารยาทในการใช้รถใช้ถนน การขับรูดปาดซ้ายปาดขวาเป็นเรื่องธรรมดา เช่นเดียวกับ
อุบัติเหตุที่เกิดขึ้นบนท้องถนนมิให้เห็นจนชินตา การปาดจากช่องทางขวาเข้าจอดชิดด้านซ้ายเพื่อ
ส่งผู้โดยสารถือเป็นเรื่องปกติ การหยุดรถกระทันหันหันผู้โดยสารหัวทิ่มหัวคะมำเป็นเรื่องที่เกิดขึ้น
ตลอดเวลา

- พฤติกรรมของคนบนรถโดยสารประจำทาง สภาพของรถคือสภาพที่แออัดยัดเยียดและ
ร้อนจัด ผู้ชายแก่งลับลับเมื่อมีหญิงต้องแกมยีนใกล้ๆ ในเรื่องสั้น *เมืองน่าอยู่* ได้อ้างถึงสภาพเดียว
กันในกรุงเทพฯ ด้วย และมีการทำอนาจารทางเพศกับนักเรียนหญิงบนรถ

- สาธารณูปโภค ไม่แน่นอน บางวันมีน้ำปะปาใช้ บางวันไม่มี

- ความบันเทิงหย่อนใจ สำหรับรายการวิทยุมีแต่การตอบคำถามไร้สาระ ดีเจพูดไม่ชัด
และไม่มีรายการประเภทอื่นเป็นทางเลือก ส่วนนักร้องเน้นขายความเย้ายวนทางเพศมากกว่าขาย
เสียงและความสามารถ

จะเห็นได้ว่า นครในเรื่องสั้นชื่อเดียวกันของ พิสิฐ ภูศรี มีส่วนคล้ายคลึงกับสภาพของ
กรุงเทพฯ ในด้านร้ายเป็นอย่างมาก และทุกด้านที่เกี่ยวข้องกับตัวละครทั้งการเดินทาง การใช้ชีวิต
รวมถึงการหย่อนใจในความบันเทิง มีแต่สิ่งซ้ำซากจำเจหมุนเวียนในวัฏจักรเดียวกันอยู่ชั่วชีวิต
สภาพของกรุงเทพฯ ในเรื่องสั้น ก็คือสภาพของนครบนดินนั่นเอง

⁸⁷พิสิฐ ภูศรี, "นคร," ใน *สัตว์แปลกหน้า*, หน้า 70.

3.5.1.3 เมืองคืออำนาจ

อำนาจในที่นี้หมายถึงอำนาจที่สามารถบังคับและครอบงำวิถีชีวิตของผู้คนที่อาศัยอยู่ในเมืองให้อยู่ใต้กฎข้อบังคับที่ทุกคนจำต้องปฏิบัติตาม เป็นกฎลึกลับที่ไม่ได้ถูกเขียนขึ้นจากใครคนใดคนหนึ่ง ในเรื่อง เพลงแมลง แม้ว่าเพตราจะเป็นนักร้องที่สวยและโด่งดังแค่ไหนก็ตาม แต่เธอก็ต้องประสบกับปัญหาโรคติดเหมือนคนอื่น หรือแม้ว่าเธอจะง่วงงุนเพียงใด เธอก็ต้องรีบไปสนามบินให้ทันเครื่องขึ้น สิ่งเหล่านี้คือตัวอย่างของกฎข้อบังคับทุกคนที่อาศัยอยู่ในเมืองจำต้องปฏิบัติตาม ผู้เขียนเรียกสิ่งเหล่านี้ว่า "วิถีคนเมือง"⁸⁸

เพลงแมลง นำเสนอเรื่องราวของเพตราหญิงสาวที่มีเสียงอันไพเราะและใบหน้าที่สวยงาม เธอได้เป็นนักร้องยอดนิยมในเวลาไม่นานนัก ชื่อเสียงที่ได้มาอย่างรวดเร็วและมีคนคอยตามเอาใจ ทำให้เธอกลายเป็นคนหยิ่งและหลงตัวเอง ที่สุดชื่อเสียงทำให้เธอหลงคิดไปว่าตัวเองมีอำนาจเหนือกว่าทุกสิ่ง ทว่าเธอก็พบความจริงว่าความหยิ่งและเอาแต่ใจทำให้เธอต้องเสียคนรักไปให้กับเพื่อนนางแบบ แม้ว่าเนื้อหาจะดูเหมือนเป็นเรื่องรักธรรมดา ทว่าผู้เขียนได้เสนอมุมมองนำพาผู้อ่านให้ใคร่ครวญถึงอำนาจของเมืองที่มีต่อเพตรา แม้เพตราจะเป็นนักร้องที่มีชื่อเสียง มีคนคอยเอาใจมาก แต่ขณะเดียวกันเธอก็เป็นหนึ่งในผู้อาศัยในเมือง เธอเป็นคนหนึ่งที่ใช้ชีวิตตามวิถีคนเมือง จึงเป็นไปได้ที่เธอจะมีอำนาจเหนือกฎข้อบังคับของความเป็นเมือง

กล่าวเชิงอุปมา : เมืองเป็นฝ่ายมีอำนาจ บังคับคนถ้วนหน้า ไม่อนุญาติให้ใครมีอภิสิทธิ์ ดังนั้นเมื่อเพตราคิดว่าเธอสูงส่งที่สุด เป็นราชินีครองอาณาจักร มีอำนาจกับอภิสิทธิ์ เธอจึงถูกเมืองต่อต้าน เพตราใช้ความงามกับเสียงไพเราะสู้กับมัน⁸⁹

ดังนั้นไม่ว่าใครก็ตามที่เข้ามาอาศัยอยู่ในเมืองเช่นกรุงเทพฯ ทั้งหมดจะต้องตกอยู่ใต้อำนาจแห่งเมืองนั้นเท่าเทียมกันหมด และผู้ใดก็ตามที่ลุกขึ้นสู้กับอำนาจของเมือง จะต้องพ่ายแพ้เหมือนอย่างเพตราในที่สุด

ในเรื่อง *เมืองน่าอยู่* อำนาจของกรุงเทพฯ คือค่าครองชีพที่สูง การคลอดแต่ละครั้งหมายถึงจำนวนเงินมากมายซึ่งคนที่อาศัยในเมืองจำต้องหามาใช้จ่าย

“โหย...เสียเงินกันเป็นแสนแน่” เขาส่ายหน้าไม่เข้าใจ

⁸⁸ ทินกร หุตางกูร, “เพลงแมลง,” ใน *คนใต้ลวดบนดาวสีฟ้า*, หน้า 157.

⁸⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

“ถ้าออกก่อนกำหนดสองเดือน ก็เท่ากับได้เวลาทำงานเร็วขึ้นสองเดือนฟรีๆ หน้าที่ไหนได้ละ เวลาสองเดือนคงพอทำอะไรให้รวยได้” สีหน้าของเธอดูจริงจังอย่างน่าแปลกใจ⁹⁰

บทสนทนาของตัวละครทั้งสองชี้ให้เห็นว่าแม้กระทั่งการหยุดงานเพื่อคลอดลูกยังต้องคิดถึงค่าใช้จ่ายที่มากมาย ค่าใช้จ่ายดังกล่าวบังคับให้ต้องคิดวางแผนคลอดก่อนกำหนดเพื่อหาเงิน ตัวละครทั้งสองจึงตกอยู่ใต้อำนาจของเมือง

ในเรื่อง *แค่เริ่มต้นเท่านั้น* การวางแผนรักษาพยาบาลลูกจะต้องคำนึงถึงเงินเป็นสำคัญเหนือกว่าสภาพร่างกายของลูก

“เขาให้โอกาสที่กับนาเป็นพ่อแม่ใจละ ขึ้นอยู่กับเราว่าเราจะยอมรับบทบาทที่ค่อนข้างหนักนี้แค่ไหน”

เธอยิ้มทั้งน้ำตา “นาไม่กลัวหรอกค่ะ”

“พอหัวใจแหหายดี เราก็ค่อยพาแกไปผ่าตัดตา...แค่นั้นเอง”

“ค่ะ” นารีกุมมือสามีแน่นขึ้น⁹¹

เมื่อลูกของตัวละครทั้งสองเกิดมาพร้อมกับเป็นทั้งโรคหัวใจและโรคตา ตัวละครซึ่งเป็นพ่อแม่จึงต้องตัดสินใจเลือกรักษาหัวใจก่อนเพื่อรักษาชีวิตลูกและผ่าตัดตาหลังจากโรคหัวใจของลูกหายขาด สะท้อนให้เห็นถึงการมีเงินไม่พอค่ารักษาพยาบาล การรักษาลูกจึงต้องวางแผนที่ละชั้น ค่าใช้จ่ายที่สูงเหล่านี้ล้วนเป็นส่วนหนึ่งในวิถีคนเมืองที่ตกอยู่ใต้อำนาจของเมืองทั้งสิ้น

3.5.2 วิถีชีวิตของคนเมือง

ลักษณะการดำเนินชีวิตของผู้คนในเมืองแม้จะถูกตรึงด้วยสภาพของเมืองที่เป็นเหมือนกรงขัง เป็นความเลวร้ายราวนรก หรือตกอยู่ใต้อำนาจของความเป็นเมืองเอง ทว่าในสภาพที่บีบรัดเช่นนี้คนเมืองจำเป็นต้องปรับตัวให้เข้ากับสภาพที่เป็นอยู่

ในเรื่องสั้น *รองเท้าเปื้อนเลือด* ของ ตะวัน สันติภาพ สะท้อนให้เห็นวิถีชีวิตแบบต่างคนต่างอยู่ไม่ยุ่งแก่กัน ไม่มีใครห่วงใคร ต่างคนต่างใช้ชีวิต ทั้งนี้เพราะจากสภาพของเมืองเท่าที่เป็นอยู่ก็สร้างความลำบากให้แก่ผู้อาศัยในเมืองมากเกินพออยู่แล้ว การไม่ต้องห่วงหาอาทรต่อกันเท่ากับ

⁹⁰ จาลอง ฝั่งชลจิตร, “เมื่อน่าอยู่,” ใน *เมื่อน่าอยู่*, หน้า 31.

⁹¹ จาลอง ฝั่งชลจิตร, “แค่เริ่มต้นเท่านั้น,” ใน *เมื่อน่าอยู่*, หน้า 40.

การไม่ต้องรับผิดชอบใดๆกับคนที่ไม่รู้จัก หรือไม่ก็ต้องเห็นแก่ตัวเพื่อความอยู่รอดเช่นที่ในเรื่องสั้น *มัคคุเทศก์* ของ เอื้อ อัญชลี นำเสนอ

เรื่องสั้น *รดน้ำศพ* ของ ไพโรจน์ บุญประกอบ นำเสนอความริบเร่งของวิถีชีวิตในเมือง ไม่มีใครหยุดสนใจใคร และใครที่ล้มก็พร้อมจะเหยียบซ้ำดังที่หญิงชราต้องประสบ ขณะที่นกกระจอกสามตัว ในเรื่องสั้น *นกกระจอกสามตัว* กลายเป็นความแปลกแยกที่นำความยุ่งเหยิงมาสู่วิถีคนเมือง

เรื่องสั้น *เมืองน่าอยู่* และ *แค่เริ่มต้นเท่านั้น* ของ จำลอง พิงชลจิตร สะท้อนให้เห็นถึงค่าครองชีพที่สูงอันเป็นตัวบีบรัดให้ต้องคำนึงถึงเงินตลอดเวลาแม้กระทั่งการเกิดและการรักษาอาการเจ็บป่วย

วิถีของคนเมืองสะท้อนผ่านเรื่องสั้นในกลุ่มเรื่องสั้นที่สะท้อนภาพปัญหาสังคมออกมาหลายรูปแบบ แต่สามารถแบ่งได้เป็น 4 รูปแบบด้วยกันคือ วิถีชีวิตต่างคนต่างอยู่ วิถีชีวิตแห่งความเห็นแก่ตัว วิถีชีวิตแห่งความริบเร่ง และวิถีชีวิตที่ต้องดิ้นรนภายใต้ค่าครองชีพที่สูง

3.5.2.1 วิถีชีวิตต่างคนต่างอยู่

เรื่อง *รองเท้าเปื้อนเลือด* ของ ตะวัน สันติภาพ เสนอภาพชีวิตของคนเมืองที่ต่างคนต่างอยู่ หญิงสาวที่อาศัยอยู่คอนโดมิเนียมชั้นเจ็ดหายไปโดยไม่มีใครสนใจนอกจากป้าแดง แม่ค้าขายผักไทยหน้าตึกที่บังเอิญไปพบรองเท้าเปื้อนเลือดและจำได้ว่ารองเท้าคู่นั้นเป็นของหญิงสาว ป้าแดงพยายามสอบถามจากลูกค้าที่อาศัยอยู่ในคอนโดมิเนียมแห่งนั้น ทว่าไม่มีใครล่วงรู้เรื่องราวของการหายไปของหญิงสาวไม่มีความหมายอะไร แม้แต่คนที่อาศัยอยู่ชั้นเดียวกับเธอก็จำไม่ได้ว่ามีเธออยู่ด้วยซ้ำ หรือแม้แต่ยามรักษาความปลอดภัยของคอนโดมิเนียมเองก็ไม่คิดว่ามีหน้าที่ต้องรับผิดชอบต่อการหายไปของเธอ

ป้าแดงไม่กล้าแจ้งความกับตำรวจเพราะอาจนำความเดือดร้อนมาสู่ตน ป้าแดงอาจถูกห้ามไม่ให้เข้ามาขายในพื้นที่คอนโดมิเนียมแห่งนี้ก็หากว่าตำรวจเกิดเข้ามาสืบสวนการหายไปของหญิงสาวให้เป็นที่วุ่นวาย ทางที่ดีที่สุดคือทำเป็นลืมไปเสียว่ามีหญิงสาวคนนี้อยู่

วิถีชีวิตที่ต้องดิ้นรนเอาตัวรอดในเมืองใหญ่ที่มีปัญหามากมายพอกอยู่แล้ว ทำให้เกิดเงื่อนไขในการใช้ชีวิตที่จะไม่ยุ่งเกี่ยวเรื่องส่วนตัว ต่างคนต่างอยู่ไม่สร้างภาระให้แก่กัน ดังเช่นที่ผู้อาศัยที่ร่วมอยู่ในตึกเดียวกับหญิงสาวกว่าสามร้อยคนไม่เคยรู้จักเธอเลยแม้แต่หนึ่ง ด้วยสภาพที่บีบรัดดังกล่าว ถึงแม้ป้าแดงจะมีใจกุศลต้องการช่วยเหลือหญิงสาวที่หายตัวไป แต่กระนั้นความตั้งใจดีของแกอาจทำให้เส้นทางค้าขายของแกต้องปิดฉากลงอย่างช่วยไม่ได้ สภาพชีวิตของคนเมืองจึงเป็นไปในทิศทางที่ต่างคนต่างอยู่

3.5.2.2 วิถีชีวิตแห่งความเห็นแก่ตัว

พิสิฐ ภูศรี ได้กล่าวถึงหนทางหลุดพ้นจากชีวิตของเมืองในเรื่องสั้น หลังจากสงคราม ไว้ว่า จะต้องเกิดจากการถูกใช้งานจากสภาพ “คุ้มค่า” ไปสู่ความ “ไร้ค่า”⁹² และที่สุดก็ต้องถูกเขี่ยออกจากสังคมเมือง

เรื่องสั้นดังกล่าวเปรียบเทียบการเดินทางไปทำงานในกรุงเทพฯว่าเป็นการไปทำสงครามแทนความหมายของการใช้ชีวิตดิ้นรนอยู่ในเมือง สะท้อนให้เห็นภาพชีวิตของการเอาตัวเอาเปรียบ แก่งแย่งชิงดีชิงเด่นชิงไหวชิงพริบ และพร้อมจะล้มใครสักคนหนึ่งเพื่อให้ตัวเองก้าวไปข้างหน้าต่อไป วิถีชีวิตเช่นนี้ทำให้ “ผม” ในเรื่องสั้นกลายเป็นคนเลือดเย็น ชาด้น และกลายเป็นชีวิตที่ตายซาก⁹³ “ผม” ผู้เล่าเรื่องได้บรรยายความรู้สึกของตัวเองที่มีต่อระยะเวลา 16 ปีที่ต้องต่อสู้มาในชีวิต

(...)ผมเบื่อเต็มทน...ไอ้สงครามรอกจกปรตนี้ มันมีแต่เรื่องเหยียดเหยียดเจียนน่าเบื่อ มันตื่นเต้นจนทำให้ประสาทตายด้าน⁹⁴

การใช้ชีวิตในกรุงเทพฯเป็นระยะเวลานานๆจึงมีอำนาจมากพอที่จะเปลี่ยนแปลงคนให้กลายเป็นคนใหม่ได้ไม่ยาก เพียงแต่ความเปลี่ยนแปลงดังกล่าว นำพาไปสู่ความเย็นชา รวมไปถึงการไม่รู้จักเห็นอกเห็นใจคนด้วยกัน ดังเช่นที่ผู้เล่าเรื่องตั้งข้อแม้ว่าไว้กับหญิงคนที่ตนเคยรักด้วยเงื่อนงำที่เห็นแก่ตัวเองอย่างยิ่ง หรืออาจกล่าวได้ว่า กรุงเทพฯหล่อหลอมให้มีความเป็นคนน้อยลงนั่นเอง

เรื่อง *มัจจุเทศก์* ของเอื้อ อัญชลี นำพาผู้อ่านไปเผ้ามองชีวิตและความเป็นไปของผู้โดยสารรถประจำทางสายหนึ่ง สภาพสังคมเมืองทำให้แต่ละคนต้องยื้อแย่งกันเพื่อโดยสารรถ ความแออัดยัดเยียดประกอบกับความร้อนทำให้ผู้โดยสารพยายามจะห้อยโหนอยู่บริเวณบันได ประตูรถเพื่อรับลมคลายความอึดอัดและความร้อนยามเมื่อรถแล่น ทำให้ผู้โดยสารที่จะลงก็ลงด้วยความลำบาก จะขึ้นก็ยากเย็น นอกจากนี้ผู้โดยสารบางคนยังไม่ยอมสูญเสียที่นั่งแม้ว่าจะมีหญิงชราตัวเล็กๆมาขึ้นเกาะอยู่ข้างๆ จนกระทั่งหญิงชราต้องเล่นละครตบตาเพื่อให้ได้มาซึ่งที่นั่งอันชอบธรรม สิ่งเหล่านี้แม้เป็นสิ่งเล็กๆน้อยๆ ทว่าก็ทำให้มองเห็นว่า แม้แต่เรื่องเล็กๆผู้คนก็ยังพยายามเอาเปรียบเล็กๆน้อยๆกับคนอื่นอยู่เสมอ และเพราะการพยายามเอาเปรียบกันนี้เองที่ทำให้แต่ละผู้คน

⁹²พิสิฐ ภูศรี, “หลังจากสงคราม,” ใน *คนไซในปราชัย*, หน้า 44.

⁹³เรื่องเดียวกัน, หน้า 42.

⁹⁴เรื่องเดียวกัน, หน้า 43.

ป้องกันตัวเองจากการเสียประโยชน์โดยการทำให้ตัวเองได้ประโยชน์มากกว่าคนอื่นเสียก่อน ซึ่งก็คือความเห็นแก่ตัวนั่นเอง

3.5.2.3 วิถีชีวิตแห่งความริบเร่ง

เรื่อง *รดน้ำศพ* ของ ไพโรจน์ บุญประกอบ สะท้อนภาพของความเร่งรีบในสังคมเมืองด้วยเสียงตะโกนบอกข่าวดีบางอย่างแก่ผู้คนที่เร่งเดินบนทางเท้า ทว่าไม่มีใครสนใจจะรับฟังข่าวดีและเจ้าของเสียง และถึงแม้จะมีคนอยากฟังทว่าคลื่นของคนทีถาโถมไปข้างหน้าทำให้ผู้สนใจไม่อาจหยุดรับฟังได้ จนกระทั่งได้มาพบกับหญิงชราคนหนึ่งที่ไม่มีความสนใจ ทว่าหญิงชรานั้นก็ถูกคลื่นมนุษย์โถมทับจนล้มลงและถูกเหยียบตายในที่สุด โดยกล่าวทิ้งท้ายกับเจ้าของข่าวดีว่าไว้บอกชาติหน้า⁹⁵

เรื่องสั้นเรื่องนี้สะท้อนให้เห็นว่ามนุษย์รีบเร่งทั้งที่ไม่รู้ว่าตัวเองรีบเร่งไปทำไม ขณะเดียวกันการรีบเร่งดังกล่าวถือเป็นเรื่องเลวร้าย เพราะความหมายของการนำข่าวดีมาบอกแต่ไม่มีใครฟังหรือฟังไม่ทันนั้นตีความได้ถึงวิถีชีวิตที่แต่ละคนต้องเร่งต้องรีบโดยไม่มีเวลาหยุดพักซึ่งเป็นการทรมาณชนิดหนึ่ง หากเมื่อใดที่พักนั้นหมายถึงหายนะเพราะจะถูกคลื่นมนุษย์เบื้องหลังบดขยี้ อีกทั้งด้วยความเร่งรีบและแก่งแย่งกันนี้เองที่ทำให้คนในสังคมไม่รู้สึกรู้เห็นใจคนอื่น ดังที่หญิงชราประสบชะตากรรม ด้วยเหตุนี้ความทรมาณชนิดนี้จะหมุนเวียนไม่มีวันสิ้นสุด

3.5.2.4 วิถีชีวิตที่ต้องดิ้นรนภายใต้ค่าครองชีพที่สูง

เรื่อง *เมืองน่าอยู่* ของ จำลอง ฝั่งชลจิตร สะท้อนให้เห็นถึงค่าครองชีพที่สูงอันเป็นตัวแปรสำคัญสำหรับการให้กำเนิดบุตร การเจ็บท้องจะคลอดบุตรก่อนกำหนดของนรีทำให้สมโภชเป็นห่วงว่าอาจต้องเสียเงินอีกมากมาย เพราะการคลอดก่อนกำหนดหมายถึงการต้องให้เด็กอยู่ในตู้อบอีกสองเดือน แต่แต่ละวันที่เด็กอยู่ในตู้อบหมายถึงค่าใช้จ่ายที่ต้องมากขึ้นเป็นเงาตามตัว ภาพที่สมโภชเห็นในห้องพักรักกำลังจะคลอดคือภาพของหญิงสาวหลายคนทีโทรศัพท์สั่งงานทางธุรกิจ ทำให้เขาขบขันอย่างขมขื่น

สำหรับเรื่อง *แค่เริ่มต้นเท่านั้น* ของผู้เขียนคนเดียวกัน มีลักษณะคล้ายคลึงกัน กล่าวคือการรักษาพยาบาลบุตรที่ต้องใช้เงินจำนวนมากซ้ำร้ายบุตรแรกคลอดยังเป็นโรคถึงสองโรคคือโรคหัวใจรั่วและต่อกระฉกที่ตา สิ่งที่สองสามีภรรยากังวลแทนที่จะเป็นอาการของลูก แต่กลับเป็นเงินค่ารักษาพยาบาล ฝ่ายสามีตัดสินใจรักษาโรคหัวใจรั่วของลูกก่อนเพราะมีเงินไม่พอ

⁹⁵ไพโรจน์ บุญประกอบ, "รดน้ำศพ," ใน *มรณะจรรย์*, หน้า 169.

เรื่องสั้นทั้งสองเรื่องแสดงให้เห็นว่า ด้วยภาวะที่บีบรัดตัวและค่าครองชีพที่สูง ทำให้ต้องคิดคำนึงถึงเงินอยู่ตลอดเวลา เช่นเรื่อง *เมืองน่าอยู่* แม้ว่าจะต้องคลอบุตร แต่บางคนก็ยังไม่ยอมทิ้งงาน ขณะที่เรื่อง *แค่เริ่มต้นเท่านั้น* การเงินสำคัญยิ่งกว่าการรักษา

กล่าวโดยสรุปแล้วเรื่องสั้นกลุ่มที่เสนอปัญหาของเมืองทั้ง 12 เรื่องอันประกอบด้วย *กรรกรงเท้าเปื้อนเลือด* และ *นกกกระจอกสามตัว* ของ ตะวัน สันติภาพ นรก และ *หลังจากสงคราม* ของ พิสิฐ ภูศรี *เหล่าขวิดเดียว* ของ จุฬาลงกรณ์ ผู้สูญหาย ของ มาโนช พรหมสิงห์ *เพลงแมลง* ของ ทินกร หุตางกูร *มดคุเทศก์* ของ เอื้อ อัญชลี *รดน้ำศพ* ของ ไพโรจน์ บุญประกอบ *เมืองน่าอยู่* และ *แค่เริ่มต้นเท่านั้น* ของ จำลอง ผึ้งชลจิตร ได้แสดงให้เห็นสภาพของเมืองที่เต็มไปด้วยสภาพแวดล้อมที่เลวร้าย เมืองดังกล่าวคือกรุงเทพฯตามที่เรื่องสั้นหลายเรื่องชี้ชัด สภาพของกรุงเทพฯเป็นสภาพที่ไม่น่าอยู่ แต่ก็ไม่สามารถหนีออกมาได้ เมืองจึงมีลักษณะสภาพคล้ายกรงขังที่ปิดล้อมผู้ใช้ชีวิตในเมืองอยู่ภายใน ไม่อาจมีอิสรภาพในการดำเนินชีวิตได้ดังที่ใจปรารถนาและไม่อาจถอนตัวออกจากเมืองได้ นอกจากนี้สภาพของกรงขังยังจุดดึงเสรีภาพออกจากชีวิตของคนในสังคมด้วยกลไกต่างๆ อีกทั้งเมืองยังเหมือนกับนรกที่ผู้อาศัยอยู่ต้องทนทุกข์ทรมานกับสภาพความเป็นอยู่ กรุงเทพฯมีแต่ความเลวร้ายทั้งทางด้านมลภาวะเป็นพิษ ความไม่มีมารยาทในการใช้รถใช้ถนน สภาพอันไม่น่าชื่นชมในขณะเดินทางบนรถเมล์ การบริการสาธารณสุขไม่แน่นอน รวมถึงความบันเทิงที่มีแต่เรื่องไร้สาระ กรุงเทพฯจึงมีลักษณะของนรกบนดิน ขณะเดียวกันเมืองก็มีอำนาจบางอย่างที่ครอบงำวิถีชีวิตของผู้คน อำนาจที่ว่าคือการมีกฎข้อบังคับอันมองไม่เห็นที่ทุกคนต้องกระทำตามโดยปราศจากเงื่อนไข ไม่มีใครมีอภิสิทธิ์เหนือใคร ข้อบังคับที่ว่านี้ ทินกร หุตางกูร ผู้เขียน *เพลงแมลง* เรียกว่า "วิถีคนเมือง" โดยกล่าวว่าผู้ที่ลุกขึ้นต่อกรกับอำนาจของเมืองจะต้องพ่ายแพ้

ผู้คนที่อาศัยอยู่ในเมืองต้องดำเนินวิถีชีวิตป้องกันตัวเองจากปัญหาที่จะตามมามากขึ้นโดยไม่จำเป็น ด้วยการใช้ชีวิตแบบต่างคนต่างอยู่ ไม่พึ่งพากัน และไม่พยายามรู้จักกัน และขณะเดียวกันก็ดำเนินวิถีชีวิตที่ต้องเห็นแก่ตัวเองเพื่อความอยู่รอด ขณะเดียวกันด้วยค่าครองชีพที่สูงทำให้ผู้ที่อยู่ในเมืองต้องอยู่อย่างหวาดระแวงโดยตกอยู่ใต้อำนาจของเงิน และสภาพของเมืองที่บีบรัดให้ทุกคนต้องมีวิถีชีวิตแบบเร่งรีบตลอดเวลา ทำให้ไม่สามารถหาความสุขได้ และไม่รู้สึกเห็นใจคนที่ด้อยกว่าแต่อย่างใด

เมืองจึงเป็นสถานที่ที่ไม่น่าอยู่แต่อย่างใด ขณะเดียวกันเมื่อหลวมตัวเข้าไปอยู่แล้วก็จะถูกวิถีชีวิตแบบชาวเมืองรัดรั้งจนไม่อาจถอนตัวออกจากสังคมเมืองได้เลย

3.6 ปัญหาด้านความยากจน

ความยากจนเป็นปัญหาที่มักถูกหยิบยกมาพูดถึงในเรื่องสั้นไทยอยู่เสมอ นับแต่เรื่องสั้นสะท้อนสังคมช่วง พ.ศ. 2501-2520 โดยเฉพาะช่วง 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516 ถึง 6 ตุลาคม พ.ศ. 2519 อันเป็นช่วงเวลาที่นิสิตนักศึกษาที่มีพลังอย่างสูงในสังคมไทย เหล่าหนุ่มสาวได้ดีแม่เรื่องราวสะท้อนภาพชีวิตความยากจนของคนในสังคมออกมอย่างต่อเนื่องและในปริมาณที่มากมายแม้ว่าบางเรื่องจะมีลักษณะเป็นสูตรสำเร็จที่เสนอความทุกข์ยากของความจน สุดท้ายเรื่องสั้นส่วนใหญ่ก็ชี้ให้เห็นต่อสู่กับความอยุติธรรมที่เกิดขึ้นในสังคม แต่กระนั้นก็ตามการที่ยังปรากฏเรื่องสั้นที่นำเสนอปัญหาของความยากจนอยู่เสมอแสดงให้เห็นว่าปัญหาของความยากจนยังคงเป็นปัญหาใหญ่ที่นักเขียนมักจะหยิบยกมากล่าวถึงอยู่ตลอดมา

อย่างไรก็ตามเรื่องสั้นที่สะท้อนให้เห็นถึงปัญหาของความยากจนเท่าที่สำรวจพบ มีอยู่ 6 เรื่อง จากผู้เขียน 5 คนดังนี้

- ฉลอง เจยามคม เรื่อง คนด้อยค่า และ ทางเลือกสุดท้ายของบุญเรือน
- ไพโรจน์ บุญประกอบ เรื่อง เหตุเกิดในวันเกิด
- วีระ สุดสังข์ เรื่อง ทองมา...วันนี้ไม่มีใครตายหรือคะ
- สังคม ภาสขมาลา เรื่อง หายหา
- เอื้อ อัญชลี เรื่อง ลูกคนที่สิบของแม่

เรื่อง ทางเลือกสุดท้ายของบุญเรือน นำเสนอการแก้ปัญหาของบุญเรือนที่ต้องทำผิดเพื่อให้ติดคุก เรื่อง คนด้อยค่า สะท้อนคุณค่าของคนจนที่มีน้อยกว่าสุนัข เหตุเกิดในวันเกิด นำเสนอเหตุการณ์ของผู้ใหญ่ผู้กล่าวยินดีในงานวันเกิดนายบุญผู้ซึ่งเป็นนักการเมืองในจังหวัด

เรื่อง ลูกคนที่สิบของแม่ สะท้อนการมีลูกมากเกินไปจนทำให้พ่อต้องขายลูก และทำให้ครอบครัวยากจนลง เรื่อง ทองมา...วันนี้ไม่มีใครตายหรือคะ นำเสนอวิธีการเลี้ยงตัวเองและครอบครัวของทองมา ในเรื่อง หายหา พ่อส่งลูกมาหางานทำในเมืองเพื่อส่งเงินกลับไปบ้าน

เรื่องสั้นทั้งหมดสะท้อนภาพชีวิตความเป็นอยู่ของคนยากจน อีกทั้งยังแสดงให้เห็นปัญหาที่คนจนได้รับจากการใช้ชีวิตอันทุกข์ยาก

3.6.1 การขาดแคลนปัจจัยในการดำเนินชีวิต

ความจนที่ปรากฏในเรื่องสั้นนั้น มักมีสภาพที่อดคัดัดสนเป็นสำคัญและนำมาซึ่งแรงผลักดันที่ทำให้คนจนต้องดิ้นรนเพื่อเอาชีวิตรอดให้ได้ในสังคม

เรื่องสั้น ทองมา...วันนี้ไม่มีใครตายหรือคะ ของ วีระ สุดสังข์ แสดงให้เห็นว่า ทองมาและครอบครัวขาดปัจจัยหลักที่สำคัญคืออาหาร ด้วยเหตุนี้ทองมาจึงเดินเข้าออกวัดเป็นว่าเล่นเพื่อหา

อาหารตามงานศพที่จัดเลี้ยงยามดึก เขามีความสุขกับความตายของผู้คนเนื่องจากอาหารเลี้ยงแขกในงานศพทำให้เขาและครอบครัวอิ่มท้องได้ทุกวัน

ทองมาไม่เคยอธิษฐานให้ใครต้องตายเพื่อความอิมหน้าของเขา แต่เขาก็พอใจที่มีคนตายในแต่ละวัน⁹⁶

เขาเลือกที่จะชอกกินอาหารตามงานศพเพราะไม่มีทางเลือกอื่นแม้กระทั่งการประกอบอาชญากรรมที่อย่างน้อยก็ต้องใช้มีดสักเล่มซึ่งเขาไม่มีเงินซื้อ ความตายของคนอื่นคือทางรอดเดียวของเขา

นอกจากนี้ ที่พักของทองมาและครอบครัวเองก็อยู่ในสภาพเลวร้ายเต็มทน ดังที่มีการบรรยายลักษณะที่พักของทองมาไว้

(...)เพิงพักของเขาคลายเค้าไก่ มันเป็นเพิงหมาแหงน ด้านหน้ามีเสาสูงๆสองต้น ด้านหลังก็มีเสาเตี้ยๆสองต้น พาดไม้ระหว่างเสาระหว่างคานกับเศษกระเบื้อง เศษสังกะสีมางหลังคา ด้านหลังและด้านข้างอีกสองข้างก็ติดฝาด้วยแผ่นลังกระดาษ ปูเสาดเสื่อด้านในพอเป็นที่หลับที่นอนและเก็บข้าวของซึ่งมีกระเป๋าสองสามใบ พวกเครื่องครัวที่เคยมีครั้งอยู่ที่บ้านเกิด คำไหลก็ฝากเพื่อนบ้านไว้ ติดตัวมาเพียงถ้วยจานสองสามใบและช้อนไม้ก็คัน⁹⁷

จากการบรรยายดังกล่าว ที่พักของทองมาและครอบครัวมีสภาพการใช้ประโยชน์เป็นเพียงที่ซุกตัวนอนและอาศัยหลบแดดหลบฝนได้เท่านั้น ไม่ได้มีลักษณะเป็นบ้านที่แท้จริง ในละแวกเดียวกับทองมา ยังมีอีกหลายครัวเรือนที่สร้างเพิงพักเช่นเดียวกับทองมาติดกันเป็นชุมชนเล็กๆ บางครั้งบางครั้งวเจ้าหน้าที่ของรัฐก็มารื้อไล่ที่ของพวกตั้งชุมชนเพราะบุกรุกที่สาธารณะ สร้างความไม่เป็นระเบียบเรียบร้อย เมื่อเหตุการณ์สงบ ทุกคนก็กลับมาสร้างเพิงพักกันใหม่ เป็นเช่นนี้วนเวียนเป็นวัฏจักร ชีวิตของทองมาจึงเป็นชีวิตที่ไม่เป็นสุข เป็นชีวิตที่ขาดแคลนปัจจัยในการดำเนินชีวิต ทั้งอาหารและที่อยู่อาศัย

⁹⁶วีระ สุดสังข์, "ทองมา...วันนี้ไม่มีใครตายหรอกนะ," ใน *ความไม่เอาไหนของคนไม่เอาไหน* (กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น, 2542), หน้า 70.

⁹⁷เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

ในเรื่อง ทางเลือกสุดท้ายของบุญเรือน ของ ฉลอง เจयाคม บุญเรือนพยายามจะไปรับศพสามีที่เบตง แต่มาได้แค่อำเภอชะอวดก็ต้องถูกไล่ลงจากรถไฟเพราะไม่มีเงินจ่าย ปัญหาใหญ่ของบุญเรือนคือที่พักและอาหาร

บุญเรือนได้รับโทรเลขว่าสามีของเธอตายที่เบตง เธอต้องไปรับศพ จึงตัดสินใจหยิบยืมเงินจากญาติและเพื่อนบ้าน แม้ว่าเงินจะไม่พอเดินทางไปถึง แต่เธอก็ซื้อตั๋วรถไฟไปชุมพร หวังจะหลบๆซ่อนๆเจ้าหน้าที่รถไฟไปได้จนถึงเบตง แต่โชคไม่เข้าข้างเมื่อเจ้าหน้าที่จับได้ ปัญหาการขาดแคลนเงินของบุญเรือนไม่ได้รับความเห็นอกเห็นใจจากเจ้าหน้าที่แม้แต่น้อย สังเกตได้จากคำกล่าวที่เจ้าหน้าที่พูดกับเธอ

“ผมเจอคนเหลียมจัดอย่างคุณมามากแล้ว ถ้าไม่มีเงินเสียค่าปรับก็ต้องลงสถานีหน้า”⁹⁸

การไม่มีเงินของบุญเรือนถูกประเมินค่ากลายเป็นความเหลียมจัดฉ้อฉลในสายตาของนายตรวจสถานีจนกระทั่งบุญเรือนถูกไล่ลงที่ชะอวด บุญเรือนจึงไม่มีทางเลือกนอกจากจำต้องนั่งอยู่ที่สถานีรถไฟชะอวดกับลูกโดยไม่รู้ชะตากรรมของตัวเอง

จะสังเกตได้ว่าความขาดแคลนปัจจัยในการดำเนินชีวิตของตัวละครทั้งทงมาและบุญเรือนในเรื่องสั้นทั้งสองเรื่องดังกล่าว ไม่สามารถทำให้เจ้าหน้าที่รัฐผู้มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงเข้าใจสภาพปัญหาของคนจนได้ อีกทั้งยังมีผลทำให้สภาพของคนจนที่ยากแค้นอยู่แล้วยิ่งเลวร้ายลงไปอีก

ในเรื่อง เหตุเกิดในวันเกิด ของ ไพโรจน์ บุญประกอบก็เช่นเดียวกัน เรื่องสั้นเรื่องนี้เสนอเรื่องราวของชาวโนนระกำที่มีแต่ความยากจนกระทั่งต้องส่งผู้ใหญ่ผู้มางานวันเกิดของนายบุญกู่ นักการเมืองใหญ่เพื่อหวังจะให้มีคนสนใจเหลียวแลชาวโนนระกำบ้าง

ผู้ใหญ่ผู้ผู้ใหญ่แห่งหมู่บ้านโนนระกำอันห่างไกล เดินทางไปร่วมงานวันเกิดของนายบุญกู่ นักการเมืองใหญ่ระดับจังหวัดด้วยหวังว่าจะบอกเล่าความยากจนขั้นแค้นให้ใครต่อใครรับทราบ ทว่าความจริงที่ผู้ใหญ่ผู้ยกกล่าวบนเวทีกลับเป็นความโง่เง่าและไม่สบอารมณ์ของผู้ร่วมงานทุกคน สภาพของบ้านระโนดก็จะคงดำเนินอยู่ในวิถีแห่งความจนโดยไม่มีใครเหลียวแลต่อไป

“ข้าพูดตามสัตย์ งานนี้ข้าก็ไม่ได้อยากมา ข้ารู้สึกอึดอัดหนักใจ เพราะงานมันหรูหรา ไม่เหมาะที่คนไร่นาอย่างข้าจะมามั่วสุมด้วย แต่ลูกบ้านเขาต้องการให้มาอย่างที่บอก เขาอุตส่าห์เจียดบั้นไซ่กับปลาแห้งมาบ้านละหน้อย เขามาฝาก

⁹⁸ ฉลอง เจयाคม, “ทางเลือกสุดท้ายของบุญเรือน,” ใน *ฐานันดรสุดท้าย*, หน้า 109.

เขาอยากให้เข้ามาเพื่อให้พวกท่านรู้จักโนนระกำ เขาบอกว่าถ้าใครมาคุยกับข้า ให้ข้าเล่าว่าโนนระกำมันเป็นยังไง แต่มานี่ข้า ได้พูดกับไอ้หนุ่มนั่นแป็บเดียว ยังไม่ทันเล่าถึงโนนระกำ มันก็หายไปซะก่อน แล้วก็ไม่มีใครมาคุยกับข้าอีกเลย ไม่มีใครสนใจถามเรื่องโนนระกำ..."⁹⁹

คำกล่าวของผู้ใหญ่ผู้ยิ่งใหญ่ แสดงถึงจุดประสงค์ของการมางานวันเกิดนายบุญคุ้มเพื่อเล่าถึงความยากแค้นของชาวโนนระกำเพื่อให้ผู้ใหญ่ในบ้านในเมืองสนใจเหลียวแลมาพัฒนาช่วยเหลือ แต่สิ่งที่ได้รับคือการไม่นำพาไม่สนใจจากนักการเมืองผู้ได้รับการเลือกตั้งจากประชาชน การขึ้นไปกล่าวของผู้ใหญ่ผู้ยิ่งใหญ่จึงกลายเป็นเรื่องตลกสำหรับคนในงาน และไม่เป็นที่สับอารมณ์ของเจ้าภาพ ที่สุดแล้ว บ้านโนนระกำก็ยังไม่มีการเข้ามาเหลียวแลช่วยเหลือ

เรื่องสั้นดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงความไม่แยแสต่อความจนของคนในสังคม หมู่บ้านโนนระกำจะเป็นหมู่บ้านที่ไม่มีใครเคยได้ยินชื่อต่อไป สังคมมองว่าความจนคือความโง่ ดังที่ผู้ใหญ่ผู้ถูกหัวเราะเยาะเมื่อเล่าถึงความจนของหมู่บ้านตัวเอง คนที่อยู่ดีกินดีในสังคมอย่างนายบุญคุ้มเลือกที่จะมองข้ามคนจน ปล่อยให้ต้องประสบชะตากรรมโดยไม่สนใจว่ามีความจนอยู่ในพื้นที่รับผิดชอบของตัวเอง

เรื่อง ลูกคนที่สิบของแม่ ของ เอื้อ อัญชลี ได้สะท้อนให้เห็นถึงการไขว่คว้าหาความหวังเพื่อตะเกียกตะกายให้หลุดพ้นจากสภาพแห่งความจน แม่เชื่อหมอดูที่มากายทักเป็นตุเป็นตะว่า แม่เป็นนางฟ้าตกยาก แม้ว่าแม่จะมีลูกแล้วถึงห้าคน แต่หมอดูทำนายว่าลูกคนที่สิบจะเป็นผู้มีบุญมาเกิด จะนำความสมบูรณ์พูนสุข ชีวิตที่สุขสบายมาให้ทั้งวงศ์ตระกูล¹⁰⁰ ความเชื่ออย่างงมงายดังกล่าวทำให้แม่ไม่ยอมคุมกำเนิด แม่ให้กำเนิดลูกเพิ่มขึ้นทีละคนๆ ยิ่งมีลูกมากขึ้นสภาพครอบครัวก็ยิ่งจนลง ท้ายที่สุดพ่อก็มีภรรยาใหม่ ลูกๆ ต้องออกจากโรงเรียนมารับจ้างล้างจาน และแม่กลายเป็นคนที่มีสุขภาพทรุดโทรม

ลูกคนที่สิบของแม่ นำเสนอเรื่องราวเพื่อเน้นย้ำความเชื่อที่ว่า "มีลูกมากจะยากจน" ครอบครัวซึ่งมีฐานะยากจนอยู่แล้ว การมีลูกมากเกินไปในสภาพครอบครัวที่ฐานะไม่ดีและมีปัจจัยในการดำรงชีวิตจำกัด ส่งผลอย่างร้ายแรงสู่ครอบครัว นำไปสู่ความขาดแคลนอาหาร การศึกษา สภาพความเป็นอยู่ และสุขภาพของคนในครอบครัว

ในเรื่อง หายหา ของ สังคม เกสิทธิ์มาลา ตาผู้ขออกตามหาลูกสาวที่หายไปหลังจากส่งไปทำงานในเมือง โดยหารู้ไม่ว่าลูกสาวมีสามีและคลอดลูกไปแล้ว การส่งลูกสาวไปทำงานในต่างถิ่น

⁹⁹ไพโรจน์ บุญประกอบ, "เหตุเกิดในวันเกิด," ใน พระเจ้ามาสาย, หน้า 95.

¹⁰⁰เอื้อ อัญชลี, "ลูกคนที่สิบของแม่," ใน ความทุกข์, หน้า 44.

ก็เพื่อจะให้ใช้แรงงานแลกเป็นเงินส่งกลับมาบรรเทาภาระความจนที่บ้าน หลังจากเห็นว่าเพื่อนบ้านรอบๆส่งลูกไปทำงานในกรุงเทพฯแล้วได้เงินกลับมามากมาย ด้วยความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ตาผุยหาว่าไม่ว่ากรุงเทพฯไม่ใช่ดินแดนที่กอบโกยเงินส่งกลับบ้านมาได้โดยตรง กรุงเทพฯยังเป็นแหล่งยั่วยวนที่อาจทำให้เด็กสาวเช่นนางนุชใจแตกได้ และก็เป็นที่ไปตามนั้น ความจนของตาผุยทำให้มองเห็นแต่ความมั่งมีในวันข้างหน้า มีคבודต่อสภาพที่แท้จริงที่ลูกจะได้รับ ผลสุดท้ายนางนุชก็ตั้งท้องกับเจ้าทุยและคลอดบุตรออกมาเป็นเด็กปัญญาอ่อนปล่อยให้ไปเป็นภาระของสังคมต่อไป อาจเรียกได้ว่า ความจนผลักดันให้ตาผุยส่งลูกสาวไปเสียคน และลูกสาวก็ผลิตทายาทที่ไม่สมประกอบกลับสู่สังคมอีกครั้ง

3.6.2 คุณค่าของความเป็นมนุษย์

ความจนทำให้คุณค่าของความเป็นมนุษย์ตกต่ำลงในสายตาของสังคม ในเรื่องสั้นเรื่อง *คนด้อยค่า* ลุงสินเป็นคนมีลูกมากถึง 13 คนจนได้รับสมญาว่า "สินลูกดก" เพียงแต่ว่าลูกของลุงสินทั้ง 13 คนมีงานทำเป็นคณงานตามไร่นาหมด มีอยู่คนหนึ่งแต่งงานทำให้ลุงสินได้สินสอด 3,000 บาท ลุงสินนำเงินจำนวนดังกล่าวไปซื้อวัวผอมๆได้ตัวหนึ่ง ลุงสินนำวัวตัวดังกล่าวมาช่วยทำไร่ วันหนึ่งเมื่อลุงสินจูงวัวเข้าใกล้เพื่อนของลูกสาวกำนันที่กำลังอุ้มสุนัขตัวเล็กๆอยู่ตัวหนึ่ง สุนัขดังกล่าวเห่าว๊วของลุงสินจนลูกสาวกำนันต้องสั่งให้ลุงสินจูงวัวออกไปห่างๆ ด้วยเกรงว่าวัวจะทำร้ายสุนัข ลุงสินจึงคุยเชิงด้วยความภูมิใจในทำนองว่าถึงวัวขวิดสุนัขตายลุงสินก็มีปัญญาชาติใช้ด้วยวัวตัวใหญ่กว่า แต่เมื่อลูกสาวกำนันกล่าวว่าสุนัขตัวนี้มีราคา 30,000 บาท ทำให้ลุงสินต้องรีบจูงวัวหนี เพราะรู้ว่าถึงแม้จะขายไร่ ขายวัวจนหมดตัวก็ไม่มีปัญญาชาติใช้ค่าเสียหาย

นี่ก็จะหาเงินได้เท่ากับราคาลูกหมา นั่น เราคงจะต้องให้ลูกสาวแต่งงานไปถึงสิบคนเชียวนะหรือ¹⁰¹

คำเปรียบในความคิดของลุงสินสะท้อนให้เห็นถึงค่าของความเป็นคนจนที่มีน้อยเสียยิ่งกว่าสุนัขหนึ่งตัวของคนรวยเสียอีก

สำหรับเรื่อง *ลูกคนที่สิบของแม่* สภาพชีวิตความเป็นอยู่ของแม่และลูกๆ ถูกเปรียบว่าต่ำยิ่งกว่าสุนัข การมีลูกมากทำให้แม่สุขภาพย่ำแย่ลง ทำให้ลูกๆผอมแห้งเพราะอดอาหาร แม่เคยกล่าวถึงสภาพของครอบครัวเปรียบเทียบกับสุนัขไว้ว่า "หมายังสบายกว่าเรา เพราะมันกินที่และ

¹⁰¹ ฉลอง เจยามคม, "คนด้อยค่า," ใน *ฐานันดรสุดท้าย*, หน้า 36.

ของบุญเนาได้"¹⁰² คำกล่าวนี้สะท้อนให้เห็นว่าความจนทำให้มนุษย์มีสภาพตกต่ำยิ่งกว่าสุนัขซึ่งถือว่าเป็นสัตว์เดรัจฉานเสียอีก

3.6.3 การหาทางออกของคนจน

เมื่อขาดแคลนปัจจัยในการดำเนินชีวิต อีกทั้งสังคมยังมองไม่เห็นค่าของความเป็นคน คนจนจึงจำต้องดิ้นรนต่อสู้กับสภาพที่เป็นอยู่เพื่ออยู่รอดให้ได้ในสังคม เรื่องสั้นได้สะท้อนให้เห็นทางเลือกของคนจนในการใช้ชีวิต คนจนจำต้องเลือกกระทำบางอย่างแม้ว่าจะผิดกฎหมายก็ตาม เช่นเรื่อง ทางเลือกสุดท้ายของบุญเรือน เมื่อบุญเรือนและลูกน้อยหมดทางเลือกอย่างสิ้นเชิงที่จะดำเนินชีวิตต่อไปได้ เธอจึงตัดสินใจโมยเพื่อให้ตำรวจจับเข้าคุก อย่างน้อยที่สุดเธอและลูกก็จะมีอาหารสามมื้อและที่คุ้มหัวนอน การกระทำของบุญเรือนเป็นตัวอย่างหนึ่งที่กระบวนการยุติธรรมไม่สามารถตอบได้อย่างแน่นอนว่าบุญเรือนเป็นคนเลวเพราะขโมยของ

ในเรื่อง ทองมา...วันนี้ไม่มีใครตายหรอกนะ คนจนเช่นทองมาเลือกที่จะหากินจากอาหารเลี้ยงในงานศพเพื่อให้อยู่รอดไปวันๆ นี่เป็นทางออกเดียวสำหรับทองมาและครอบครัวที่จะได้มีกินเป็นมื้อๆทุกวัน ต่อเมื่อทางเลือกในการกินอาหารจากงานศพนี้หมดลงเพราะไม่มีใครตายในวันนั้น คำโหลจึงตัดสินใจขายตัวแลกกับอาหารของเพื่อนบ้านที่ปลูกเฟิงผักใกล้ๆ และเมื่อทองมาเห็นเข้า เขาก็พบว่านี่เป็นทางออกอีกทางหนึ่งที่จะสามารถทำให้เขาและครอบครัวดำเนินชีวิตต่อไปได้ ทางเลือกดังกล่าวคือการให้ภรรยาขายตัวแลกอาหารหรือเงิน ความคิดของทองมาถูกถ่ายทอดออกมาโดยผ่านทางรอยยิ้มของเขาในตอนท้ายเรื่อง

จากตัวอย่างเรื่องสั้นทั้งสองเรื่อง จะเห็นได้ว่า สังคมไม่อาจตัดสินได้ว่าสิ่งที่ตัวละครกระทำนั้นถือว่าเป็นความเลวหรือไม่ เพราะเหตุผลที่ตัวละครตัดสินใจเช่นนั้นก็เพื่อดิ้นรนให้อยู่รอดในสังคม ในสภาพของหนทางการดำเนินชีวิตที่แสนตีบตัน

กล่าวโดยสรุปแล้ว ปัญหาความยากจนถูกหยิบยกนำเสนอเรื่องสั้นอยู่เสมอ เรื่องสั้นในช่วงเวลา พ.ศ. 2538-2542 ก็เช่นกัน ผู้วิจัยได้หยิบยกเรื่องสั้นขึ้นมา 5 เรื่องคือ ทางเลือกสุดท้ายของบุญเรือน และ คนด้อยค่า ของ ฉลอง เจयाคม เหตุเกิดในวันเกิด ของ ไพโรจน์ บุญประกอบ ลูกคนที่สิบของแม่ ของ เอื้อ อัญชลี ทองมา...วันนี้ไม่มีใครตายหรอกนะ ของ วีระ สุดสังข์ และ หายหา ของ สังคม เกษขมาลา เรื่องสั้นดังกล่าวสะท้อนให้เห็นปัญหาด้านการขาดแคลนปัจจัยในการดำเนินชีวิต ปัญหาด้านคุณค่าของความเป็นมนุษย์ และปัญหาการหาทางออกของคนจน

¹⁰² เรื่องเดียวกัน, หน้า42.

ในส่วนปัญหาด้านการขาดแคลนปัจจัยในการดำเนินชีวิตนั้น เรื่องสั้นได้นำเสนอให้เห็นว่า คนจนมักมีสภาพที่อึดอัดขัดสนอันผลักดันให้ต้องดิ้นรนเพื่อดำเนินชีวิตให้รอดในสังคม สิ่งที่คนจนขาดแคลนและถูกนำเสนอในเรื่องสั้นคือ อาหาร ที่อยู่อาศัย และ เงิน การขาดแคลนปัจจัยดังกล่าวไม่ได้รับการเหลียวแลและเห็นอกเห็นใจจากสังคมเลยแม้แต่น้อย คนจนกลายเป็นคนโง่ในสายตาของสังคม ความจนกลายเป็นเรื่องตลก อีกทั้งการมีลูกมากก็เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ยิ่งขาดปัจจัยในการดำเนินชีวิตเช่นกัน รวมถึงเมื่อความยากจนทำให้ขาดปัจจัยแล้ว พ่อในชนบทจึงได้ส่งลูกเข้ากรุงเทพฯ เพื่อหาปัจจัยกลับมาจนเจือครอบครัว

ส่วนปัญหาด้านคุณค่าของความเป็นมนุษย์นั้น ความจนทำให้คุณค่าของความเป็นมนุษย์ตกต่ำลงในสายตาของสังคม ในเรื่องสั้น คนจนมีค่าน้อยกว่าสุนัขตัวหนึ่ง สภาพชีวิตความเป็นอยู่ก็แร้นแค้นยิ่งกว่าสุนัข

ด้านปัญหาการหาทางออกของคนจนนั้น เรื่องสั้นได้นำเสนอให้เห็นว่าคนจนไม่มีทางเลือกมากนัก เมื่อหนทางในการดำเนินชีวิตของคนจนมาถึงทางตัน คนจนก็จำต้องกระทำการบางอย่างที่ขัดต่อกฎหมายหรือศีลธรรมเพื่อใช้ชีวิตต่อไป

3.7 ปัญหาความเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อม

นักสังคมวิทยาบางคนมีความเชื่อว่า ปัญหาสังคมหลายประการเกิดขึ้นเพราะความแตกต่างของอัตราการเปลี่ยนแปลงทั้งในด้านสังคมหรือวัฒนธรรม¹⁰³ เรื่องสั้นในช่วงปี พ.ศ. 2538-2542 ได้นำเสนอความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในสังคมโดยเฉพาะการเปลี่ยนจากการพัฒนาเศรษฐกิจจากสังคมเกษตรกรรมไปสู่สังคมอุตสาหกรรมใหม่ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านวัตถุต่อวิถีชีวิตที่เคยเรียบง่ายของสังคม อีกทั้งยังมีผลไปสู่ความคิดความเชื่อและความศรัทธาของผู้คนในสังคมอีกด้วย ความเจริญดังกล่าวแม้จะนำมาซึ่งความมั่งคั่งร่ำรวยของคนส่วนหนึ่งในสังคม แต่ขณะเดียวกันก็ทำให้เกิดการล่มสลายของวิถีชีวิตแบบเดิม เรื่องสั้นหลายเรื่องที่น่าเสนอเรื่องราวดังกล่าวมองความเจริญทางด้านวัตถุเป็นสิ่งอันตรายหากแต่ยากจะปฏิเสธ โดยเฉพาะสังคมชนบทนั้นได้รับผลกระทบมากที่สุด

ขณะเดียวกันความเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติก็สร้างผลกระทบต่อผู้คนในสังคมด้วยเช่นเดียวกัน ความเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติทำให้สังคมเกษตรกรรมที่ต้องพึ่งพาธรรมชาติต้องประสบกับความแห้งแล้งจนคนในภาคเกษตรกรรมต้องหนีจากความแห้งแล้งดังกล่าวไปสู่เมืองอันก่อให้เกิดปัญหาสังคมตามมา

¹⁰³ อานนท์ อาภาภิรม, ลักษณะสังคมและปัญหาของสังคมไทย, หน้า 127.

กลุ่มเรื่องสั้นที่นำเสนอปัญหาความเปลี่ยนแปลงในสังคม มีทั้งหมด 20 เรื่องจากผู้เขียน 14 คน และมีเนื้อหาคล้ายคลึงกัน ดังนี้

- กนกพงศ์ สงสมพันธุ์ เรื่อง แม่มดแห่งหุบเขา และ แพะในกุโบร์
- จุฬาลักษณ์ เรื่อง หมอลำหมอแคน
- ฉลอง เจयाคม เรื่อง ความเจริญ และ ลมหนาวโลกหัน
- ชัชวาลย์ โคตรสงคราม เรื่อง สนามบิน
- ตะวัน สันติภาพ เรื่อง ไทรศัพท
- ทินกร หุตางกูร เรื่อง ในอุโมงค์น้ำใต้ดิน
- ประมวล มณีโรจน์ เรื่อง กระท่อมในดงหญ้า และ ภูเขา
- พิสิฐ ภูศรี เรื่อง ผู้รุกราน การมาเยือนของมนุษย์ต่างดาว และ เสียงเพรียกจากขอยร้าง
- มวนยา พร เรื่อง ปรากฎการณ
- มาโนช พรหมสิงห์ เรื่อง ระบายคางคก
- วรรณะ กวี เรื่อง หลุดโลกมหัศจรรย์
- วินทร์ เลียววาริณ เรื่อง ทัวร์สยาม 4001
- วีระ สุตสังข์ เรื่อง ความตายของชายชรา และ ชาวนาชานเมือง
- สนั่น ชูสกุล เรื่อง ถนนไปชายเล

เรื่อง ลมหนาวโลกหัน ของ ฉลอง เจयाคม นำเสนอเรื่องราวความเปลี่ยนแปลงของฤดูกาลที่วิปริตผิดเพี้ยนเพราะนายทุนบางคนตัดไม้ทำลายป่า และลูกสาวของผู้เฒ่าวัย 70 เศษต้องไปทำงานเป็นแม่บ้านที่ฮ่องกง ทั้งที่สมัยก่อนคนจีนเดินทางเข้ามาทำงานในเมืองไทย เรื่อง ความเจริญ โดยผู้เขียนคนเดียวกันกล่าวถึงความสะดวกสบายมากขึ้นของโจรขโมยควาย และคนหนุ่มสาวในท้องถิ่นติดรายการโทรทัศน์จนเกินกว่าจะมาช่วยตามจับโจร เรื่อง หลุดโลกมหัศจรรย์ ของ วรรณะ กวี เป็นเรื่องราวในความฝันของเด็กชายโยเยที่ได้เข้าไปในป่าและได้เห็นสัตว์ป่าถูกรังแกโดยมนุษย์ผู้แสวงประโยชน์จากสัตว์ป่า

เรื่อง แม่มดแห่งหุบเขา เสนอเรื่องราวความเชื่อเรื่องแม่มดที่ต่างกันของมัดและเล็ก ผลสุดท้ายทั้งหมดก็ให้เห็นความล่มสลายของแม่มดคนสุดท้ายแห่งหุบเขา และ แพะในกุโบร์ กล่าวถึงการแข่งขันทางธุรกิจของอานนท์ทำให้เขาจำใจต้องมองข้ามคุณธรรมและคำมั่นที่พ่อเคยให้กับชุมชนมุสลิมในกุโบร์และจำต้องไล่ผู้คนในชุมชนนี้ออกไปจากที่ดิน ทั้งสองเรื่องนี้ กนกพงศ์ สงสมพันธุ์ เป็นผู้เขียน หมอลำหมอแคน ของ จุฬาลักษณ์ เป็นเรื่องของหมอลำและหมอแคนที่มีชื่อเสียงในบ้านเกิด แต่เมื่อย้ายมาอยู่กรุงเทพฯ กลับต้องมาร้องเพลงเป่าแคนข้างถนนขอเศษเงิน

เรื่อง *ระบำคางคก* ของ มาโนช พรหมสิงห์ นำเสนอหมู่บ้านจัดสรรโครงการใหญ่ที่เข้ามาทำให้ชาวบ้านต้องขายที่ดิน และกลายเป็นคนงานในโครงการนั่นเอง ถนนไปขายเล ของ สนั่น ชูสกุล เล่าถึงโครงการพัฒนาความเจริญของรัฐโดยการตัดถนน ทำให้สองเกลอที่เคยสนิทกันแต่รุ่นพ่อ ต้องมาตัดเพื่อนกัน คนหนึ่งติดคุกส่วนอีกคนหนึ่งร่ำรวยขึ้นมาจากการตัดถนน และชาวบ้านก็ไม่เหลือน้ำใจให้แก่กันอีกต่อไป *การมาเยือนของมนุษย์ต่างดาว* คือเรื่องราวสะท้อนการรุกรานทางธุรกิจของนักธุรกิจต่างดาวที่ฉลาดกว่าและมีแผนการตลาดที่แยบยลกว่า ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงสภาพการณ์ของธุรกิจข้ามชาติในช่วงเวลานั้นอันส่งผลกระทบต่ออย่างใหญ่หลวงต่อชุมชน ขณะเดียวกันเรื่อง *ผู้รุกราน* นำเสนอภาพของความเปลี่ยนแปลงที่ความเจริญจากกรุงเทพฯ หลังไหลเข้าสู่จังหวัดอันเป็นบ้านเกิด และ *เสียงเพรียกจากซอยร้าง* แสดงถึงความเปลี่ยนแปลงของ “ทุ่งสว่าง” สถานรวมแหล่งของโสเภณีที่เมื่อครั้งอดีตเคยรุ่งโรจน์แต่เมื่อเวลาผ่านไปกลับกลายเป็นเพียงซอยร้างผิดู ทั้งสามเรื่องเขียนโดย พิสิฐ ภูศรี

เรื่อง *ชาวนาซานเมือง* ของ วีระ สุขสังข์ กล่าวถึงโรงงานอุตสาหกรรมที่มาตั้งอยู่ในที่ดินของชายและหญิงชรา แม้ทั้งสองจะไม่เปลี่ยนวิถีชีวิต แต่ลูกสาวก็ตกเป็นทาสโรงงานด้วยการเรียนจบแล้วเข้าทำงานที่นั่นไปจนได้ ขณะที่ความเจริญจากการตัดถนนนำมาซึ่งเสียงรถมอเตอร์ไซค์และความเหลวแหลกของวัยรุ่นในท้องถิ่นในเรื่อง *ความตายของชายชรา* โดยผู้เขียนคนเดียวกัน *ปรากฏการณ์* ของ มวนยา พร สะท้อนภาพการขายที่ดินเพื่อสร้างนิคมอุตสาหกรรม ทำให้ชาวบ้านส่วนใหญ่ร่ำรวยขึ้น แต่ก็ใช้เงินไม่เป็น จับจ่ายมือเติบเพื่อซื้อสิ่งอำนวยความสะดวก สุดท้ายเงินที่ได้มาก็ไม่มีเหลือ ต้องไปเป็นคนงานในโรงงาน ใช้ชีวิตหาเช้ากินค่ำ

เรื่อง *สนามบิน* ของ ชัชวาลย์ โคตรสงคราม เป็นเรื่องของตาเฒ่าเฒ่าที่ยอมขับเกวียนบรรทุกไม้ล้อมสนามบินสมัยสงครามอินโดจีนที่เล็งนกทา เนื่องจากทำใจไม่ได้เพราะพื้นที่ของสนามบินดังกล่าวเคยเป็นที่ฝังศพของบรรพบุรุษ อีกทั้งลูกสาวก็หนีตามทหารจากสนามบินที่นั่น เรื่อง *กระท่อมในดงหญ้า* กล่าวเล่าเรื่องราวความงดงามของชีวิตคนสติไม่ดีที่อาศัยอยู่กับพ่อแม่ในกระท่อมหลังดงหญ้า เขาเป็นคนที่สร้างสิริสรรให้กับท้องถิ่น เป็นคนรับใช้ที่ซื่อสัตย์ และเป็นตัวตลกที่น่าขบขัน แต่เมื่อปลัดอำเภอเอาเงินสมทบไปมอบให้พ่อแม่เพื่อรักษาอาการ ครอบครัวยุติของเขา กลับนำไปซื้อโทรทัศน์แทน เรื่อง *ภูเขา* โดย ประมวล มณีโรจน์ บรรยายให้เห็นอย่างชัดเจนว่าคนที่อยู่บนภูเขาทั้งหลายกำลังทยอยเดินทางลงมาในเมืองพร้อมกับถนนที่ตัดผ่านเพื่อขายสินค้าจากป่า

เรื่อง *ทิวรสยาม 4001* ของ วินทร์ เลียววาริณ เป็นเรื่องราวของแผนการท่องเที่ยว 14 วันในประเทศไทยที่พาไปชมประเทศหลังจากสภาพแวดล้อมเปลี่ยนแปลงไปจนหมดสิ้นแล้ว เรื่อง *อุโมงค์ส่งน้ำใต้ดิน* ของ ทินกร หุตางกูร เสนอเรื่องราวของนางเงือกที่ร้องไห้ให้กับทะเลที่ถูกทำลาย

ด้วยน้ำมือมนุษย์ สูดท้ายเรื่อง ไทรศัพท ของ ตะวัน สันติภาพ นำเสนอถึงรีสอร์ทที่ไปตั้งอยู่ในท้องถิ่นที่หาไม่ได้มีส่วนช่วยเหลือใดๆแก่ท้องถิ่นเลย

เนื้อหาของเรื่องสั้นส่วนใหญ่แสดงถึงการคุกคามของความเจริญทางด้านวัตถุที่มีต่อสังคมชนบทและสิ่งแวดล้อม และส่วนมากเกี่ยวข้องกับที่ดิน อันทำให้วิถีชีวิตที่เคยมีมาแต่เดิมได้รับผลกระทบเกือบทั้งสิ้น อันจะได้นำเสนอโดยละเอียดต่อไป

3.7.1 ความเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ

ความเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ มีสาเหตุมาจากการตัดไม้ทำลายป่าสร้างผลกระทบต่อผู้ทำอาชีพชาวไร่ชาวนา ทำให้ไม่สามารถสร้างผลผลิตได้เท่าที่ควร จนทำให้คนในชนบทต้องเข้าไปหางานอื่นทำในเมือง เรื่องสั้นที่สะท้อนผลกระทบดังกล่าว ได้แก่

เรื่อง *ลมหนาวโลกหัน* ของ ฉลอง เจयाคม นำเสนอเรื่องราวของการตัดไม้ทำลายป่าที่สร้างผลกระทบทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านสภาพภูมิอากาศต่อเนื่องไปจนถึงสภาพอันยากลำบากของการทำไร่นาเนื่องจากฤดูกาลแปรปรวน อันนำไปสู่การเปลี่ยนวิถีชีวิตจากชนบทไปสู่การขายแรงงานในเมือง และสุดท้ายต้องข้ามประเทศไปทำงานที่ฮ่องกง

เรื่องสั้นเล่าเรื่องของลูกๆของชายชราผู้เผชิญความเปลี่ยนแปลงของภูมิอากาศจนทำให้ปลูกข้าวขายไม่ได้ราคาเหมือนครั้งอดีต สาเหตุเกิดจากการตัดไม้ทำลายป่าจนทำให้ฤดูกาลเปลี่ยนแปลง ฝนไม่ตกต้องตามฤดูกาล เกิดความแร้นแค้นขึ้นทั่วทุกหย่อมหญ้า จนทำให้ลูกๆทั้งหมดของชายชราต้องย้ายไปขายแรงงานในเมือง เมื่อลูกชายคนเล็กกลับมาบ้านโดยปราศจากน้องสาวยังคงความสงสัยให้ผู้เฒ่ายิ่งนัก เมื่อถามจึงได้ความว่า “แก้ว” ลูกสาวอีกคนไปทำงานเป็นแม่บ้านที่ฮ่องกงแล้ว ยิ่งความแปลกใจให้ผู้เฒ่าเป็นอย่างมากเพราะจำได้ว่าสมัยก่อนคนจีนเข้ามาทำงานเป็นกุลิไนไทย แต่ปัจจุบันนี้คนไทยกลับไปเป็นลูกจ้างที่เมืองจีน แล้วผู้เฒ่าก็ตระหนักได้ว่าโลกนี้เปลี่ยนแปลงไปแล้ว

เรื่องสั้นเรื่องนี้เล่าเรื่องเป็นลำดับขั้นตอนอย่างตรงไปตรงมา ทำให้มองเห็นถึงจุดเริ่มต้นแห่งความเปลี่ยนแปลงว่าสาเหตุหลักที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในชีวิตครอบครัวของชายชราคือการตัดไม้ทำลายป่าของคนพวกหนึ่งที่ไม่ต้องอาศัยสภาพดินฟ้าอากาศเหมือนอย่างอาชีพชาวนา อันทำให้เกิดผลลัพธ์ที่ค่อยๆเลวร้ายลงเป็นลูกโซ่ การตัดไม้ทำลายป่าส่งผลไปสู่สภาพดินฟ้าอากาศที่วิปริต ทำให้การทำนาประสบปัญหา ก่อให้เกิดความยากจนข้นแค้นจนลูกๆอยู่ไม่ได้ต้องไปทำงานในเมืองที่มีโอกาสมากกว่า และสุดท้ายลูกสาวก็ต้องพรากจากไปยังดินแดนที่ห่างไกลจนยากจะจินตนาการไปถึง

เรื่อง *ทิวรสยาม 4001* ของ วินทร์ เลียววาริณ นำเสนอในรูปแบบตารางการท่องเที่ยวประเทศไทย เนื้อหาประชิดประชันความเปลี่ยนแปลงที่ส่งผลให้ทัศนียภาพในทุกๆด้านของประเทศ

ไทยเลวร้ายจนหมดสิ้น ทว่าความเลวร้ายดังกล่าวทำให้เป็นสถานที่ที่น่าท่องเที่ยว ห้วยขาแข้งในปี ค.ศ. 4001 กลายเป็นทะเลทรายจนหมดสิ้น เรื่องสั้นเรื่องนี้เสียดสีการทำลายธรรมชาติด้วยการ บันทึกว่าทะเลทรายห้วยขาแข้งเป็นแหล่งปลูกต้นกระบองเพชรที่ใหญ่ที่สุดในโลก สัตว์ป่านานา พันธุ์ทำด้วยปูนจึงทำให้ไม่เป็นอันตรายต่อนักท่องเที่ยว ส่วนทางด้านเกาะสมุย ตารางการท่องเที่ยวในเรื่องบันทึกไว้ว่าเกาะสมุยไม่มีปะการัง ทำให้ไม่เป็นอันตรายต่อการดำน้ำและไม่รกลายตา

หากท่านเป็นนักดำน้ำ ที่นี้เป็นสวรรค์ของท่านอย่างที่สุดเพราะทะเล เกาะสมุยไม่มีปะการังให้เป็นอันตรายต่อการดำน้ำของท่านและไม่รกลายตาอีกด้วย ก่อนกลับอย่าลืมแวะชมหมู่บ้านประมงที่สาธิตการจับปลาชนิดให้นักท่องเที่ยวดู เป็นการจำลองการจับปลาในยุคโบราณ ท่านจะเพลิดเพลินกับวิธีจับปลา ของคนสมัยสองพันปีก่อน¹⁰⁴

จะเห็นได้ว่า สภาพของท้องทะเลและวิถีชีวิตของคนในสังคมปี ค.ศ. 4001 เปลี่ยนแปลงไป หมดสิ้นอันเป็นผลมาจากการการทำลายธรรมชาตินั่นเอง

เรื่อง *ในอุโมงค์ส่งน้ำใต้ดิน* ของ ทินกร หุตางกูร เน้นหาหนทางทะเลอันเกิดจากความ เปลี่ยนแปลงด้วยฝีมือมนุษย์ ผืนทะเลทั้งหมดถูกทำลายเพราะการพัฒนาทางด้านวัตถุเพื่อตัดวงจร พืชพรรณในท้องทะเลมาใช้ประโยชน์ ทำให้ท้องทะเลไม่น่าอยู่อาศัยสำหรับเงือกอีกต่อไป

“ไม่นาน เงือกกับสิ่งมีชีวิตอื่นใต้ทะเลตายเป็นเบือ ปริมาณออกซิเจนใน น้ำลด ทะเลมืดกลืนแสงจมูก เป็นแผลพุพอง ปวดหัว ตาพว้า หายใจขัด กินอาหาร ไม่ได้ เงือกกินพีชน้ำเป็นอาหาร พ่อแม่ ญาติพี่น้องของฉันทอกรหนัก ฉันทยังทรง ตัวว่ายน้ำได้ คอยพยาบาล แต่ยาเจ็บอยู่สิบวันก็ตาย ฉันทสลบ...”¹⁰⁵

คำบอกเล่าของเงือกดังกล่าวสะท้อนการจํานนหนทางต่อสู้กับความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น อันนำไปสู่การทำลายสิ่งมีชีวิตที่อยู่ในน้ำ

เรื่องสั้น *หูดโลกมหัศจรรย์* ของ วรรณะ กวี สะท้อนภาพของการแสวงประโยชน์จากสัตว์ ป่าของมนุษย์ โยเยหลับไปกับหนังสือนิทานภาพ ในความฝัน เด็กชายพบกับช้างที่ถูกตัดงาโดยน้ำ

¹⁰⁴วินทร์ เลียววาริณ, “ทิวส์สยาม 4001,” ใน *เดือนช่วงดวงเด่นฟ้าดาดาว* (กรุงเทพฯ : ดอก หญ้า, 2538), หน้า 228.

¹⁰⁵ทินกร หุตางกูร, “ในอุโมงค์ส่งน้ำใต้ดิน,” ใน *คนใต้ลวดบนดาวสีฟ้า*, หน้า 113.

มีอมมนุษย์ ต่อมาได้พบกับยิปซาฟซึ่งหาต้นไม้สูงๆเพื่อกินยอดไม่ได้เพราะมนุษย์ตัดต้นไม้จนหมด และพบเสื้อที่กำลังถูกนายพรานล่าจับเสื้อไปให้เศรษฐีเลี้ยง

“เจ้ารู้ไหมว่าเสื้อตัวนี้ราคาเท่าไร? มีเศรษฐีเขาสั่งให้จับเสื้อลายเมฆไปให้เขาเลี้ยง เขาต้องการแสดงอำนาจที่สามารถมีเสื้อลายเมฆไว้ในครอบครอง เพราะเสื้อแสดงถึงความเป็นเจ้าป่าเหมาะที่จะเอามาอวดศักดิ์ดาความเป็นมหาเศรษฐีของเขา”¹⁰⁶

ข้อความข้างต้นแสดงให้เห็นถึงค่านิยมของเศรษฐีที่ต้องการเลี้ยงเสื้อเพื่อแสดงถึงฐานะบารมีของตน ซึ่งเป็นค่านิยมที่ทำให้เกิดการล่าสัตว์ป่า สร้างผลกระทบต่อระบบนิเวศน์ในป่า เรื่องสั้นเรื่องนี้แม้จะเป็นเพียงภาพความฝันของเด็กชายคนหนึ่ง แต่ก็สะท้อนให้เห็นว่าสถานการณ์เช่นนี้มิใช่มีแต่ในความฝันของเด็กเท่านั้น แต่ได้ปรากฏเป็นจริงอยู่ทุกเมื่อเชิ้อวัน

กล่าวได้ว่าความเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติล้วนเป็นฝีมือของมนุษย์ที่ตัดไม้ทำลายป่า ล่าสัตว์ป่า ไม่รักษาสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ ทำให้ทะเลเป็นพิษ ก่อให้เกิดผลกระทบต่อวิถีชีวิตของชาวชนบทและเปลี่ยนแปลงทัศนียภาพดั้งเดิมในธรรมชาติ

3.7.2 ความเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรม

เรื่องสั้นหลายเรื่องที่น่าเสียดายความเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรม ได้สะท้อนให้เห็นถึงจุดเริ่มต้นของความเปลี่ยนแปลงอันยังผลไปสู่สภาพที่เลวร้ายลงเรื่อยๆของวิถีชีวิตดั้งเดิมในตัวบุคคลและชุมชน ทั้งจากการรุกรานของโรงงานหรือสนามบิน อันเป็นตัวแทนของความเจริญ และจากสภาวะบังคับของการแข่งขันในเชิงธุรกิจ แต่ก็มีเรื่อง *หมอลำหมอลำแคน* ของจุฬา ละคร ที่ผู้เขียนไม่ได้เสนอจุดเริ่มต้นของปัญหา แต่ได้สะท้อนสภาพของหมอลำและนักเป่าแคนที่ถูกผลกระทบจากความเปลี่ยนแปลงนั้น ผู้เขียนไม่ได้ให้เหตุผลที่ทำให้ทั้งสองต้องมาร้องเพลงแลกละแผลต่างข้างถนนที่กรุงเทพฯ เพียงแต่กล่าวถึงผ่านๆว่าคณะหมอลำแตกวงจึงต้องแยกย้ายเข้ามาหากินในกรุงเทพฯ บทสนทนาของตัวละครสะท้อนให้เห็นถึงสภาพความเป็นอยู่ที่แร้นแค้นจากการใช้ชีวิตดิ้นรนร้องเพลงเป่าแคนไปวันๆในเมืองกรุง “ทองปาน” ชายตาบอดชาวอีสานที่เป็นหมอลำมีฝีมือจนใครๆต่างเรียก “ครูทองปาน” แต่กลับต้องมาเป็นขอทานแลกละแผลเงินด้วยการร้องเพลงริมถนนที่กรุงเทพฯ ส่วน “คำจริง” ก็ไม่ได้แตกต่างกับนัก เขาเป็นนักแคนมีฝีมือที่อีสานบ้านเกิด แต่ก็ต้องประสบชะตากรรมคล้ายคลึงกับทองปาน เมื่อทั้งสองพบกันต่างก็กอดคอ

¹⁰⁶ วรรณะ กวี, “หลุดโลกมหัศจรรย์,” ใน *ดังดอกไม้ไม่มีชีวิต*, หน้า 177.

กันทำให้ถึงความทุกข์ยากที่ตัวเองได้รับ สุดท้ายทั้งคู่ตัดสินใจย้ายไปอยู่ด้วยกันและดำเนินชีวิตดิ้นรนในเมืองใหญ่ต่อไป เรื่องราวที่ถูกถ่ายทอดออกมาสะท้อนให้เห็นถึงการดำเนินชีวิตที่แปรผันไปอย่างสิ้นเชิงในดินแดนที่ต่างกัน เมื่ออยู่บ้านเกิดทั้งคู่มีสถานะเป็นครูเพลงยอดฝีมือ ทว่าเมื่อพวกเขาใช้ชีวิตเดียวกันหากินวิธีเดียวกันในกรุงเทพฯ สถานะของเขากลับไม่ต่างจากขอทาน โดยนัยยะของเรื่องแล้ว ผู้เขียนสะท้อนภาพของคุณค่าในเชิงศิลปะที่ถูกมองข้ามในสังคมเมืองอันซับซ้อนไปด้วยระบบทุนนิยมและแวดล้อมไปด้วยวัตถุ ขณะที่ภาพของอีสานคือภาพของสังคมชนบทอันบริสุทธิ์และมองเห็นคุณค่าในเชิงศิลปะ ดังในข้อความตอนหนึ่งที่คำเรื่งกล่าวกับทองปานเกี่ยวกับชาวอีสานที่เขาเป่าแคนให้ฟัง

(...)คนให้เงินกะมีแต่คนอีสานบ้านเฮานั้นละ ฟังเสียงแคนแล้วม่วนสิ้น คิดฮอดบ้าน คิดลุดนสงสารกะเลยให้เงินน้องนี่กะได้พอกอยู่พอกินไปมี้อๆ"¹⁰⁷

เมื่อพิจารณาความหมายที่แฝงในบทสนทนา จะเห็นได้ว่าผู้เขียนได้เปรียบเทียบชีวิตความเป็นอยู่ในเมืองใหญ่กับชีวิตชนบทอีสานผ่านทางนักดนตรีทั้งสองซึ่งพยายาม “ขาย” คุณค่าทางจิตใจ แต่ได้รับการตอบสนองที่แตกต่างกันอย่างสิ้นเชิงในสถานที่ต่างกัน

บริบทของเรื่องสั้นในกลุ่มที่เสนอให้เห็นถึงปัญหาของความเปลี่ยนแปลงทั้ง 17 เรื่องเป็นไปในทิศทางที่เลวร้ายลงกว่าที่เคยเป็นอยู่ และสร้างผลกระทบอย่างใหญ่หลวงต่อสภาพแวดล้อมของชุมชน เช่นเรื่อง ลมหวนโลกหัน แพะในกุโบร์ ระบายคางคก ชาวนาชานเมือง และ ปราบกฎการณ์ ในบางเรื่องความเปลี่ยนแปลงส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตดั้งเดิม เช่นเรื่อง ความตายของชายชรา กระต้อมในดงหญ้า ความเจริญ โทรศัพท์ และ ผู้รุกราน บางเรื่องส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของแนวคิดดั้งเดิม เช่นเรื่อง แม่มดแห่งหุบเขา และ สนามบิณ บางเรื่องนำเสนอเค้าลางแห่งความล่มสลายของอาชีพดั้งเดิม เช่นเรื่อง หมอลำหมอลแคน การมาเยือนของมนุษย์ต่างดาว และ ภูเขา และมีเรื่องที่สะท้อนความรู้สึกต่อสภาพปัจจุบันและอดีตเช่นเรื่อง เสียงเพรียกจากซอยร้าง บริบทในเรื่องสั้นทั้งหมดประกอบกันเป็นภาพใหญ่ที่แสดงให้เห็นถึงความไม่สมปรารถนาและไม่พึงปรารถนา การจําาน และการถูกผลักดันเข้าสู่กลไกแห่งความเปลี่ยนแปลงทั้งสิ้น

หากจะวิเคราะห์และจัดกลุ่มของผลกระทบของความเปลี่ยนแปลงในเรื่องสั้นแล้ว พบว่ามีสาเหตุใหญ่ๆที่แสดงให้เห็นถึงผลของความเปลี่ยนแปลง 5 ลักษณะคือ ผลกระทบต่อสภาพแวดล้อม

¹⁰⁷ จุฬาลักษณ์ ละคร, “หมอลำหมอลแคน,” ใน คำบอกเล่าของชายคนนั้น (กรุงเทพฯ : ต้นอ้อแกรมมี, 2540), หน้า 150.

ล้อมของชุมชน ผลกระทบต่อแนวคิดดั้งเดิม ผลกระทบต่อวิถีชีวิตดั้งเดิม ผลกระทบต่อค่านิยม อาชีพ ผลกระทบในความรู้สึกต่อสภาพอดีตและปัจจุบัน

3.7.2.1 ผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมของชุมชน

ความเจริญได้สร้างผลกระทบต่อชุมชน ทำให้ชุมชนต้องถูกย้ายออกไป ความเจริญยังสร้างผลเสียต่อผลิตผลทางการเกษตร เปลี่ยนแปลงสภาพชีวิตของชุมชน และเปลี่ยนแปลงชีวิตความเป็นอยู่ของคนในชนบท

ในเรื่องสั้น *แพะในกุโบร์* ของ กนกพงศ์ สงสมพันธุ์ การเติบโตอย่างรวดเร็วของสังคมเมืองส่งผลกระทบต่อชุมชนมุสลิมในกุโบร์ เสียงขับคำสวดอาซานของชาวมุสลิมกลายเป็นเสียงแห่งความเศร้าและน่ากลัวสำหรับผู้คนในห้างสรรพสินค้าที่ต้องการเสียงเพลงร่วมสมัย อาคารทันสมัยคร่ำหวอดชีวิตชาวมุสลิม แม้แต่ลูกสาวของชาวมุสลิมก็ถูกดึงไปทำงานแผนกเครื่องสำอางด้วยความเย้ายวนใจ ผู้เขียนตั้งข้อสังเกตของจุดเริ่มต้นแห่งความเปลี่ยนแปลงโดยผ่านนักศึกษาหัวรุนแรงว่าสาเหตุแห่งการเปลี่ยนแปลงทำให้เกิดจากใครคนใดคนหนึ่งไม่ “หากแต่เป็นสายลมซึ่งพัดกระหน่ำเป็นสายเดียวกันทั่วโลกหลังลัทธิคอมมิวนิสต์ล้มลง”¹⁰⁸

“สายลมที่พัดกระหน่ำ” นี้เองที่นำพาความเจริญและโอกาสทางธุรกิจมาให้อาานนท์ ขณะเดียวกันก็บีบคั้นให้เขาต้องขับไล่ชาวกุโบร์ออกไปจากพื้นที่ซึ่งพ่อของเขาเคยเป็นผู้อุปถัมภ์ค้าชูด้วยคุณธรรม เขาตั้งใจจะนำพื้นที่ดังกล่าวไปสร้างท่าจอดรถทัวร์เพื่อเสริมสร้างฐานะและฉกฉวยโอกาสทางธุรกิจเพื่อความอยู่รอดให้ได้ในเศรษฐกิจทุนนิยม ขณะที่จำต้องขัดแย้งกับคุณธรรมของพ่อที่ฝังร่ำไปแล้วกับคุณธรรมในใจของตัวเอง

ความเจริญค่อยๆไหลป่าโอบล้อมชุมชนมุสลิมกุโบร์จนไม่สามารถต้านทานกระแสแห่งความเจริญได้ ห้างสรรพสินค้าอันเป็นตัวแทนแห่งความเจริญค่อยๆปลดผ้าคลุมศีรษะของสาวรุ่นชาวมุสลิมไปสู่ทรงผมแบบใหม่และเครื่องสำอางแต่มีระบายบนใบหน้า เพลงสมัยใหม่ดังกระหึ่มล้อมรอบเสียงขับคำสวดอาซานที่นับวันจะเบาลงจนแทบจะเป็นเสียงกระซิบ และในที่สุดชุมชนอันเข้มแข็งด้วยแรงศรัทธาแห่งศาสนาก็มีอายยืนหยัดต่อสู้กับการคุกคามของความเจริญได้อีกต่อไป ทางเลือกเดียวที่อาานนท์ผู้สืบทอดการเป็นเจ้าของที่ดินต่อจากพ่อ ก็คือจำใจต้องทำตามที่ถูกสมัยเรียกร้องด้วยการขับชุมชนกุโบร์ไปอยู่ที่อื่นทั้งที่ขัดแย้งกับคุณธรรมในตัวเอง

¹⁰⁸ กนกพงศ์ สงสมพันธุ์, “แพะในกุโบร์,” ใน *แผ่นดินอื่น* (ปทุมธานี : นาคร, 2539), หน้า

เรื่อง ชาวนาขานเมือง แสดงให้เห็นเขตแดนกันชนระหว่างความเจริญและวิถีชีวิตดั้งเดิม เรื่องราวเล่าถึงครอบครัวของชายชราที่ทำนาติดกับโรงงานอุตสาหกรรม เขาแบ่งขายที่นาเพราะต้องการนำเงินมารักษาดัว จนกระทั่งที่นาที่แบ่งขายกลายเป็นโรงงานอุตสาหกรรม ส่งควันเสียคละคลุ้งไปทั่วที่นาของเขา เพื่อนบ้านที่เคยเป็นชาวนาด้วยกันก็ค่อยๆทยอยกันเข้าไปทำงานในโรงงาน รวมไปถึงลูกสาวคนเดียวของชายชราที่เปลี่ยนวิถีชีวิตเข้าไปทำงานที่นั่นด้วยเช่นกัน

ชายชรากับภรรยายังคงใช้ชีวิตแบบดั้งเดิม หลังจากทำนาก็หากบหาเขียดมาคดลูกเกลือย่างไฟ จุดเตาถ่านสุ่มฟางไล่ลมหนาว ในขณะที่ถัดไปจากที่นาของเขาไม่เท่าไร หลอดไฟให้แสงสว่างแก่โรงงานและเมืองทั้งเมืองสว่างไสวไปด้วยแสงไฟจากหลอดไฟฟ้า เสียงดังจากมอเตอร์ไซค์ของชายหนุ่มที่มารับลูกสาวของทั้งสองไปเที่ยวก็ไม่ต่างจากการที่ความเจริญได้ล่วงล้ำเข้าสู่ผืนดินแห่งนี้ และนำมาซึ่งความเปลี่ยนแปลงในวิถีชีวิตครั้งใหญ่เมื่อชายชราเห็นลูกสาวแสดงพฤติกรรมไม่เหมาะสมในความเป็นหญิงกับเจ้าหนุ่มโรงงานในที่ดินของเขาเอง ค่านิยมรักษนวลสงวนตัวไม่ได้ถูกยึดมั่นเหมือนวิถีชีวิตดั้งเดิม ชายชรามองเห็นแล้วว่าสิ่งที่ยึดถือกลายเป็นของล้าสมัย ความเจริญนอกจากจะสร้างมลพิษในอากาศและทำลายต้นข้าวของเขาแล้ว ยังได้ทำลายค่านิยมเก่าจนหมดสิ้น และเปลี่ยนกระบวนทัศน์ใหม่ของผู้คนทั้งหมด

เรื่องสั้นเรื่องนี้แสดงให้เห็นการปะทะกันระหว่างวิถีชีวิตแบบเก่าที่ถูกแรงปะทะของความเจริญ กับค่านิยมแบบใหม่ ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจึงมิใช่ค่อยๆเกิดขึ้นอย่างช้าๆ หากแต่เริ่มต้นอย่างรวดเร็วและต่อเนื่อง นอกจากนี้ยังสร้างความเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านกายภาพคือการมีโรงงานมาตั้งบนที่นา และทางกระบวนความคิดคือการท้าทายค่านิยมเก่าวิถีชีวิตเก่า การที่ชาวนาเปลี่ยนอาชีพเป็นคนงานในโรงงานก็เพราะมลพิษทำให้ข้าวไม่ได้ราคา แสดงให้เห็นว่าความเจริญดังกล่าวกำลังกลืนกินวิถีดั้งเดิมอย่างรวดเร็ว การที่ลูกสาวของชายชราเลิกยึดถือการรักษนวลสงวนตัวคือการทอดทิ้งค่านิยมดั้งเดิมที่เคยมีเพราะความเจริญเปลี่ยนแปลงทุกสิ่งแม้แต่ค่านิยมดั้งเดิม

ผลกระทบจากควันพิษที่ถูกปล่อยออกมาจากโรงงานอุตสาหกรรมข้างแปลงนาของชายชราทำให้ผลผลิตเสียหาย แม้ว่าทั้งชายชราและยายชราจะแข็งขันใช้ชีวิตแบบดั้งเดิมทั้งที่ความเจริญแผ่คลุมมาจนขีดหมุดหมายอันเป็นเสมือนชายแดนระหว่างความเจริญกับวิถีดั้งเดิม ทว่าลูกสาวของทั้งสองก็พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงอย่างไม่มีหยัระ ยอมละทิ้งค่านิยมรักษนวลสงวนตัวอันเป็นจารีตเก่าแก่ และเข้าทำงานในโรงงานที่ปล่อยควันเสียทำลายต้นข้าวของพ่อแม่ ทั้งยังเห็นว่าการใช้ชีวิตหุงหาอาหารด้วยเตาถ่านเป็นของล้าสมัยไม่ต้องวิถีชีวิตของคนสมัยใหม่ การใช้ชีวิตของชายชราและยายชราในเรื่องจึงเหมือนกับเป็นการต่อสู้กับวิถีแห่งความเจริญเพื่อปกป้องวิถีชีวิตดั้งเดิม ทว่าพฤติกรรมและการใช้ชีวิตของลูกสาวในเรื่องชี้ให้เห็นเค้าลางแห่งความพ่ายแพ้ของวิถีชีวิตดั้งเดิมในเบื้องปลาย

ดูเหมือนว่าโรงงานจะเป็นเสมือนสัญลักษณ์ของความเจริญอันนำไปสู่ความเปลี่ยนแปลงของชุมชนที่นักเขียนเลือกใช้ในเรื่องสั้นหลายเรื่อง ใน *ปรากฏการณ์* ของ มวนยา พร ก็เช่นเดียวกัน ต่างกันแต่ว่าในเรื่อง *ชานาชาเมือง* แสดงภาพของดินแดนสุดท้ายระหว่างความเจริญและวิถีชีวิตดั้งเดิมที่ถูกสั่นคลอน ขณะที่เรื่อง *ปรากฏการณ์* นำเสนอภาพของวิถีชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไปแล้ว ความเจริญรุกล้ำเข้ากลืนกินชุมชนจนหมดสิ้น โรงงานในนิคมอุตสาหกรรมได้สร้างความเปลี่ยนแปลงต่อชุมชนอย่างใหญ่หลวงในสายตาของตัวละคร “ผม” ซึ่งเพิ่งกลับมาจากกรุงเทพฯ หลังได้ข่าวว่าพี่ชายชายที่ดินอันเป็นมรดกร่วมและได้เงินมามากมาย เขาได้เห็นว่าคุณนนี่ที่เคยซุซุระบัดนี้กลับราบเรียบ สວນຍາງกับไร่มันหายไปหมด บ้านเรือนและโรงเรียนแปรสภาพไปจนไม่เหลือเค้าเดิม ทะเลถูกถมภูเขาแห่งวัน อีกทั้งลุงสำราญเพื่อนบ้านที่เขารู้จักก็กลายเป็นคนร่ำรวยและเพิ่งกลับจากการท่องเที่ยวต่างประเทศ เขาวาดหวังว่าเมื่อพบพี่คงจะได้แบ่งเงินกันคนละครึ่ง และเขาคงกลายเป็นเศรษฐีไปด้วยอีกคน แต่แล้วก็กลับพบว่าพี่ชายใช้เงินจนหมดและกลายเป็นคนงานในนิคมอุตสาหกรรม โนบทสนทนาของพี่ชาย ผู้เขียนได้เผยให้เห็นถึงสาเหตุที่ทำให้ชาวบ้านที่ส่วนใหญ่ร่ำรวยจากการขายที่ดินสามารถละลายเงินจนหมดกระเป๋าได้ในพริบตา

“ไม่กี่วันเองเข้าไปทุ่มเขาโครม เสียเงินไปโข รอดมาได้ก็บุญเหลือเกินแล้ว ...ไม่เคยมีเงินนี้หว่า เป็นฟอนๆ ซ้อมันสารพัดละ วิดีโอ โทรทัศน์ เครื่องซักผ้า เตอบ ทั้งอำนวยความสะดวก ทั้งบันเทิงเจริญยศเยี่ยแหละ ทองงี้ซื้อมาใส่ให้เหลืออง ทำบุญทำกุศลเอาหน้าเอาตามัง กลางคืนนะไว้วัยเที่ยวผับเที่ยวสวนอาหารลูบซาอ่อนสาวเลิฟ สุขชิบหายเลยละ ฮี...ใครจะคิดว่าแผล็บเดียวเกลี้ยง”¹⁰⁹

เงินที่ได้มาจากการขายที่ดินเพื่อเปิดโอกาสให้ความเจริญเข้ามาเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต ได้นำไปสู่วิถีชีวิตแบบใหม่ที่ต้องมีอุปกรณ์อำนวยความสะดวกและความบันเทิงเร้าใจ วิถีชีวิตแบบใหม่ถูกแลกมาได้ด้วยภาษี เงินจำนวนมากถูกใช้ไปกับการซื้อวัตถุที่มาพร้อมกับความเจริญจึงเป็นเสมือน “วงจรรูปาทวี” ที่วางกับดักไว้รอบทิศ เมื่อความเจริญเข้ารายล้อมกว่าจะรู้ตัวก็ตกเป็น “ทาส” อย่างช่วยไม่ได้ เหมือนกับพี่ชายที่เมื่อใช้จ่ายจนหมดตัว สุดท้ายก็ต้องเข้ามาทำงานในนิคมอุตสาหกรรมเพื่อให้มีชีวิตอยู่รอด ความเปลี่ยนแปลงจากวิถีชีวิตดั้งเดิมไปสู่วิถีชีวิตใหม่ด้วยคำว่า “ความเจริญ” จึงเป็นความเปลี่ยนแปลงอันนำไปสู่ความเป็นทาส

ปรากฏการณ์ มวนยา พร ให้รายละเอียดของสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนไปได้ชัดเจนเห็นภาพ ตั้งแต่ถนนที่เคยเป็นถนนลูกรังกลับราบเรียบหลังการผุดขึ้นของนิคมอุตสาหกรรม บ้านเรือน

¹⁰⁹ มวนยา พร, “ปรากฏการณ์,” ใน *เจ้าลอยลมมาหรือไร*, หน้า 87.

เปลี่ยนสภาพจากบ้านไม้ที่ไม่มีรั้วล้อมกลายเป็นบ้านอิฐบล็อคราคาๆ มีรั้วล้อมอีกทั้งยังมีประตูรั้วอัลลอยแต่ที่ดินของบ้านถูกหดเหลือแค่พอปลูกบ้านได้ สวนยางพาราและไร่มันทั้งหมดหายไปบนท้องฟ้าเหนือบริเวณหมู่บ้านเต็มไปด้วยควันจากท่อไอเสียของโรงงานที่ส่งเสียงดัง ผู้เขียนเปรียบเทียบเสียงเครื่องจักรทำงานดังแข่งกันกันว่า *ผลิต ผลิต ผลิต ผลิต*¹¹⁰

ใน *ระบำคางคก* ของ มาโนช พรหมสิงห์ ที่นำถูกกลืนกินด้วยหมู่บ้านจัดสรรดุจเดียวกับคางคกที่ถูกงูกินดังที่ผู้เขียนบรรยายภาพในเชิงสัญลักษณ์ไว้ในเรื่องสั้นเรื่องนี้ “พ่อ” ชายที่นาให้หมู่บ้านจัดสรร แต่ที่สุดก็ต้องมาเป็นคนงานในโครงการหมู่บ้านนี้เอง นอกจากนี้คนงานหลายตำแหน่งในโครงการก็ล้วนมาจากผู้ที่เคยเป็นเจ้าของที่ดินแห่งนี้ด้วยกันทั้งสิ้น

แม้ผู้เขียนจะให้ภาพของหมู่บ้านจัดสรรเป็นระเบียบสวยงามราวกับ “ทิพย์วิมานบนสวรรค์”¹¹¹ แต่ในความงามเหล่านี้ ถนนยางมะตอยที่ทอดยาวผ่านทุ่งหญ้าไปสู่หมู่บ้านกลับเต็มไปด้วยซากของคางคกและงูที่ถูกฉีกรบดจนบี้แบนน่าขยะแขยง ผู้เขียนใช้โวหารพรรณนาให้เห็นแววดาสน์ห้วงของสรรพสัตว์ในทุ่งโดยแฝงความหมายสะท้อนไปถึงผู้คนในชุมชนด้วยเช่นกัน

เดือนหงายฉายแสงงาม ขบวนอพยพฝ่าข้ามถนนใหญ่กันอย่าง ลุกลี้ลुकลน หลบหลีกยวดยานที่พุ่งทะยานผ่านไปมา บางตัวตายและทิ้งซากไว้บนถนนยางมะตอยสีดำอันเยียบเย็น บางตัวข้ามพ้นไปสู่อีกฟากหนึ่งซึ่งไร้หนองน้ำ และแห้งแล้ง ทว่ายังคงมีแววดาสน์ห้วงจำนวนหนึ่งอยู่ในท้องทุ่งแห่งความเปลี่ยนแปลง มันทอแววริบหรี่กลางแสงเดือนอันเหน็บหนาว โดยไม่รู้ชะตากรรม¹¹²

จุดเริ่มต้นของความเปลี่ยนแปลงคือถนนลูกรังที่ตัดแยกจากถนนใหญ่เข้าสู่ท้องทุ่ง และขบวนรถบรรทุกที่แล่นทั้งวันทั้งคืน ภาพของทุ่งหญ้าที่เต็มไปด้วยชีวิตชีวาของคางคกและแมลงกลับเปลี่ยนผันเป็นความตายอันน่าสยดสยองของพวกเขา นอกจากนี้ *ระบำคางคก* ยังนำเสนอปรากฏการณ์ “ปลาใหญ่กินปลาเล็ก” ที่เกิดขึ้นในสังคมสอดแทรกในเรื่องสั้นเรื่องนี้ด้วยเช่นกัน โดยให้ภาพของงูที่กินคางคกขณะที่คางคกกำลังกินแมลง อันเป็นภาพที่สะท้อนให้เห็นถึงการเอาตัวเอาเปรียบของคนที่มีอำนาจเงินมากกว่า โครงการหมู่บ้านจัดสรรกลืนกินท้องทุ่งทำให้ชาวบ้านชายที่ต้องมาเป็นคนงานในหมู่บ้าน เพื่อนบ้านที่พ่อตั้งฉายาว่า “ไอ้คางคก” ได้เป็นยาม มีเงินเดือนมาก

¹¹⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า 84.

¹¹¹ มาโนช พรหมสิงห์, “ระบำคางคก,” ใน *ร่างแหแห่งวิหค* (บุรีรัมย์ : บ้านทุ่ง, 2540), หน้า 117.

¹¹² เรื่องเดียวกัน, หน้า 116.

กว่าตำแหน่งสูงกว่าก็สามารถสั่งพ่อให้ทำหน้าที่ตัดหญ้าหรือซุดลอกท่อ ขณะเดียวกันพ่อก็สั่งแม่ และ “ผม” ให้ช่วยพ่อทำงานนารังเกียจนี้ ปรัชญาการณื่อดังกล่าวจึงไม่ต่างกับสภาพที่งูกินคางคก ขณะที่คางคกกินแมลง แต่แม้กระนั้นทั้งงูและคางคกก็ไม่พ้นถูกรถทับตายกลางถนนอยู่ดี อันเป็น บทสรุปหนึ่งของผู้เขียนแสดงให้เห็นความพินาศของชุมชนในอนาคตไว้อย่างมีชั้นเชิง

ระบำคางคก ยังสะท้อนภาพของอดีตชาวนาผู้พ่ายแพ้และตกเป็นทาสของความเจริญโดยไม่เต็มใจ ผู้เขียนไม่ได้บอกอย่างชัดเจนว่าเหตุใดพ่อจึงต้องขายที่นาให้โครงการหมู่บ้านจัดสรร แต่ผู้อ่านก็สามารถคาดเดาได้ว่าน่าจะเกิดจากความอยากได้เงินเหมือนกับเพื่อนบ้านคนอื่นๆ ที่ขายที่นา กัน และต้องเข้ามาทำงานเป็นคนสวนและคนซุดลอกท่อในหมู่บ้าน ระบำคางคก สื่อให้เห็นถึงปรากฏการณ์ “ปลาใหญ่กินปลาเล็ก” เหมือนกับที่โครงการหมู่บ้านจัดสรรกลืนกินท้องทุ่ง ขณะเดียวกันก็กลืนกินวิถีชีวิตท้องถิ่น โดยใช้เงินเป็นเหยื่อล่ออันโอชะ ชาวบ้านที่ “สุข” เหยื่อนั้นที่ สุดแล้วก็ใช้เงินจนหมดและตกเป็นลูกจ้างให้ทำงานต่อไป อีกทั้งยังทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนบ้านที่เคยมีน้ำใจให้แก่กันกลายเป็นลักษณะนาย-บ่าว เหมือนดังความสัมพันธ์ของพ่อและ “ไอ้คางคกขึ้นวอ” เพื่อนบ้านที่พ่อตั้งฉายาให้

สภาพที่เกิดขึ้นรายล้อมชุมชนในเรื่องสั้นเหล่านี้ล้วนแต่แสดงถึงความพ่ายแพ้ของวิถีชีวิตดั้งเดิมทั้งสิ้น แม้ว่าจะมีการแข็งขืนยืนสู้ด้วยวิถีชีวิตแบบเดิมในขณะที่ความเจริญรุกคืบเข้ามา แต่สุดท้ายแล้วตัวละครก็ต้องพ่ายแพ้และตกเป็นทาสของความเจริญนั้นแม้จะโดยเต็มใจหรือไม่ก็ตาม

3.7.2.2 ผลกระทบต่อแนวคิดดั้งเดิม

การคืบคลานเข้ามาของความเจริญทำให้แนวคิดดั้งเดิมของชุมชนค่อยๆเปลี่ยนแปลงไปอย่างช้าๆ เวลาทำให้ค่านิยมความเชื่อเก่าค่อยๆลบลบหายไปอย่างในเรื่อง *แม่มัดแห่งหุบเขา* ของ กนกพงศ์ สงสมพันธุ์

แม่มัดแห่งหุบเขา บอกเล่าเรื่องราวของการเสียชีวิตของแม่เฒ่าหมา ผู้ซึ่งชาวบ้านขนานนามว่าเป็นแม่มัดแห่งหุบเขาคณสุดท้าย การกล่าวว่าแม่เฒ่าหมาเป็นแม่มัดมีความหมายเชิงสัญลักษณ์ที่บ่งบอกความเชื่อของวิถีชีวิตแบบดั้งเดิม ความเชื่อดังกล่าวคือความมั่งคั่งแห่งวิถีชีวิต คำบอกเล่าของคนขับรถกระบะที่ว่า “...อย่าไปยุ่งเกี่ยวไม่ว่าในทางใดกับแม่เฒ่าหมา, จงรับฟัง หากว่าชาวบ้านเล่าขานเกี่ยวแก่ตัวแก แต่อย่าวิพากษ์วิจารณ์, อย่าลบหลู่ดูหมิ่น”¹¹³ จึงเป็นการเน้นย้ำถึงทัศนคติแบบชาวบ้าน ซึ่งขัดแย้งกับหลักวิทยาศาสตร์ของวิถีชีวิตสมัยใหม่ที่กำลังคืบคลานเข้ามา

¹¹³ กนกพงศ์ สงสมพันธุ์, “แม่มัดแห่งหุบเขา,” ใน *แผ่นดินอื่น*, หน้า 250.

ปาฏิหาริย์ของแม่เฒ่าหมาจึงไม่ได้เกี่ยวข้องว่าแม่เฒ่าหมามีอิทธิฤทธิ์จริงหรือไม่ แต่เกิดจากความเชื่อของผู้คนว่ามีโดยไม่จำเป็นต้องพิสูจน์ด้วยเหตุผลใดๆ ขณะที่คนขายยาแม้จะพิสูจน์ได้ว่ายาของเขาสามารถป้องกันไฟไหม้ได้ด้วยการลงทุนไปนั่งในเตาเผาถ่านข้ามวันข้ามคืนและกลับออกมาโดยไม่เป็นอันตราย แต่กลับไม่มีใครสนใจจะซื้อยา และไม่ได้รับการยอมรับว่าเป็นปาฏิหาริย์ ขณะเดียวกันก็ถูกสบประมาทว่าทั้งหมดเป็นเพียงแค่มายากล สิ่งเหล่านี้ไม่ได้เป็นเพราะชาวบ้านยังหลงมกมายกับความเชื่อดั้งเดิม แต่เป็นเพราะคนขายยาแสดงปาฏิหาริย์ผิดวิธีในกาลเวลาที่แปรเปลี่ยนไปแล้ว ดังที่ผู้เขียนแสดงทัศนะผ่านทางตัวละคร “ผม” ไว้อย่างน่าสนใจ

(...)หากคิดจะขายความมหัศจรรย์กันละก็ ไม่ต้องเสี่ยงถึงขนาดจุดไฟเผาตัวเองหรืออก แค่นำรถเข้าสักคัน คนทีวี. และหม้อเบตเตอร์ไปให้พร้อม แล้วตระเวนไปเถอะตามหมู่บ้านแถบเทือกเขาต่างๆ นั้นละความมหัศจรรย์ซึ่งใครๆ ล้วนอ้าแขนต้อนรับ¹¹⁴

ข้อความดังกล่าวบ่งบอกว่า “ปาฏิหาริย์” ในสมัยปัจจุบันหาใช่ความเชื่ออีกต่อไป หากแต่เป็นเครื่องรับโทรทัศน์ซึ่งสร้างความตื่นตาตื่นใจให้ชาวบ้านได้มากกว่าการจุดไฟเผาตัวเอง

ชาวบ้านในเรื่องมีความเชื่อเก่าแก่ที่ว่าไม้ตะเคียนหินเป็นที่สิงสถิตของนางพราย การโค่นตะเคียนหินขนลงมาขายทุกวันๆ ได้บ่งบอกถึงความเชื่อที่ค่อยๆ เปลี่ยนแปลงไปอย่างช้าๆ ตามยุคสมัย และในที่สุดตะเคียนหินก็จะเป็นเพียงไม้ชนิดหนึ่งซึ่งเป็นไม้พาณิชยต์ดุจเดียวกับไม้ยาง ความเชื่อเก่าก็จะค่อยๆ สูญสลายไปในที่สุด

การเสียชีวิตของแม่เฒ่าหมาและการล้มต้นตะเคียนจึงถือเป็นความสิ้นสุดของชนบความเชื่อแบบเก่าในวิถีชีวิตแบบดั้งเดิม และจะไม่มีที่ว่างให้ปาฏิหาริย์ของแม่เฒ่าหมาคนใหม่อีกต่อไป

กนกพงศ์ สงสมพันธุ์ นำเสนอความเชื่อเก่าแก่เรื่องปาฏิหาริย์ของแม่เฒ่าหมาเป็นตัวแทนของแนวคิดดั้งเดิมของชุมชน ความเชื่อและมุมมองของ “มัด” สวนทางกับวิถีชีวิตดั้งเดิม ขณะเดียวกันก็ยากที่จะใช้ชีวิตตามวิถีใหม่ได้ มัดใช้ชีวิตอย่างไม่ยึดติดกับอะไรราวกับเหยยหยันโลก มัดจึงเป็นเสมือนแนวคิดที่ดิ้นรนอยู่ตรงกลางระหว่างวิถีความเชื่อแบบเก่าและความเชื่ออย่างใหม่ เขามักจะเถียงกับ “เล็ก” หนูน้อยที่หลงรักลูกสาวแม่เฒ่าหมาอยู่เสมอรว่านางเป็นเพียงหญิงชราตาบอดเท่านั้น หากได้เป็นแม่มดใดๆ ไม่ และการปฏิเสธความเชื่อเก่าแก่ของเล็กนี้เองที่มักทำให้มัดกับเล็กมีปากเสียงกันบ่อยๆ แม้ที่จริงแล้วมัดก็ไม่ได้คิดว่าแม่เฒ่าหมาเป็นแม่มด เพียงแต่มัดเข้าใจแก่นแท้ของความเชื่อดั้งเดิมนั่นเอง ดังที่มัดบอกกับตัวละคร “ผม” ผู้เล่าเรื่องไว้ที่น่าสนใจ

¹¹⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 272.

มัดบอกว่ากำเนิดของแม่มดก็เหมือนกำเนิดของศาสดา คือเริ่มจากความเชื่อเพื่อนำไปสู่ศรัทธา และเรื่องราวปาฏิหาริย์ก็เป็นสิ่งเดียวที่จะตอกหมุดความเชื่อให้ฝังแน่นลงสู่ศรัทธาได้ง่ายที่สุด¹¹⁵

จากคำกล่าวของมัด ความเชื่อของวิถีชีวิตแบบเก่าในความหมายที่แท้จริงก็คือความศรัทธา เช่นเดียวกับศรัทธาต่อปาฏิหาริย์ของแม่เฒ่าหมาแม้จะไม่มีใครประจักษ์ด้วยสายตา เช่นเดียวกับชาวบ้านที่ศรัทธาว่าต้นตะเคียนหินเป็นที่สถิตของนางพรายจนไม่มีใครกล้าโค่น ต่อเมื่อเกิดความเปลี่ยนแปลงขึ้น ต้นตะเคียนหินถูกล่าเลียงเข้าสู่เมืองต้นแล้วต้นเล่า และความพยายามไล่ที่แม่เฒ่าหมาออกจากบริเวณด้วยการขุดดินรอบบ้านแม่เฒ่า นั้นแสดงให้เห็นว่าศรัทธาเริ่มค่อยๆ เลื่อนหายไปช้าๆ ดังที่เลียมองเห็นว่าแม่เฒ่าหมาคือหญิงชราตาบอดที่น่าสงสารคนหนึ่ง มัดมองเห็นความเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ เพียงแต่เขาทำอะไรไม่ได้นอกจากประจักษ์กับการใช้ชีวิตของตัวเอง การใช้ชีวิตแบบไม่มีหระและยึดโยงกับสิ่งใด จึงตีความได้ว่าเป็นความสิ้นหวังต่อวิถีแนวคิดเก่าที่กำลังแตกดับและสิ้นหวังต่อวิถีความเชื่อแบบใหม่ที่ไร้รากเหง้า ดังเช่นเขาบอกกับ “ผม” เมื่อครั้งคนขายยามาแสดงสรรพคุณของยาป้องกันไฟลวกไว้

(...)บางที่ชายเฒ่าอาจมองไม่เห็นปัญหาสำคัญของตัวเอง สิ่งที่แกแสดงมองดูเป็นปาฏิหาริย์มากเกินไปกระทั่งน่าเคลือบแคลง ขณะโลกสมัยใหม่ไม่เหลือที่ว่างให้กับปาฏิหาริย์ใดมากนัก¹¹⁶

ความตายของแม่เฒ่าหมาจึงไม่ต่างอะไรกับการสิ้นสุดของยุคสมัยแห่งแนวคิดดั้งเดิม ขณะเดียวกันความตายของเล็กผู้มองโลกด้วยใจพิสุทธิ์ก็คือความตายของความบริสุทธิ์ ราวกับเรื่องสั้นเรื่องนี้จะบอกเป็นนัยว่าหากต้องการใช้ชีวิตในวิถีแห่งโลกสมัยใหม่ก็ไม่ควรมีแนวคิดบริสุทธิ์ ผุดผ่องเหมือนเช่นเล็ก

ดูเหมือนว่ากนกพงศ์ สงสมพันธุ์ไม่ได้เสนอทางออกในการปรับตัวให้เข้ากับยุคสมัยไว้ในเรื่องสั้นเรื่องนี้ สิ่งที่เรื่องสั้นนำเสนอล้วนแต่หดหู่และเต็มไปด้วยความรู้สึกเศร้าหมองสิ้นหวังในแนวคิดสมัยใหม่ ขณะที่ในเรื่องสั้น *สนามบิน* ทางออกของเฒ่าเฝ้าคือการใช้ชีวิตเมื่อความเจริญมาถึง

¹¹⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 262.

¹¹⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 272.

บุตรดาและเดมาฝ้าคนนับเป็นตัวเปรียบเทียบได้ดีถึงแนวคิดที่มีต่อความเจริญที่รุกเข้ามา ในท้องถิ่น ในเรื่อง *สนามบิน* ของ ชัชวาลย์ โคตรสงคราม สนามบินคือตัวแทนของสิ่งแปลกปลอม อันก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงในแนวคิด *สนามบิน* เหมือนกับ *แม่มดแห่งหุบเขา* ตรงที่ว่า วิถีชีวิต และสภาพแวดล้อมไม่ได้เปลี่ยนแปลงไปมากนัก แต่ความเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นในแนวคิด บุตรดาคนหนุ่มรุ่นใหม่และเดมาฝ้าต่างก็ทำงานเป็นคนขับเกวียนขนไม้ปอดิบจากในป่าเข้ามาในท้องที่ ระหว่างทางต้องผ่านสนามบิน เดมาฝ้าเลือกที่จะเดินทางอ้อมแม้ว่าบางวันจะชนไม้ไปไม่ทันเวลา แต่บุตรดากลับชอบที่จะผ่านสนามบินเพื่อดูความงามของเครื่องบิน ในความคิดของคนหนุ่มเขาไม่เคยเข้าใจเลยว่าทำไมเดมาฝ้าถึงต้องยอมเสียเวลาอ้อมสนามบินไปไกลถึงเพียงนั้น เขาเคยแนะนำเดมาฝ้าด้วยซ้ำว่าควรศึกษาเวลาหรือตารางการบินของแผนกประชาสัมพันธ์ของบริษัทการบิน แต่เดมาฝ้าปฏิเสธอย่างไม่มีไยดี¹¹⁷

คำกล่าวแนะนำของบุตรดาทำให้มองเห็นว่าเขาปรับตัวเข้ากับวิถีแบบใหม่ได้เป็นอย่างดี ขณะที่การดำเนินชีวิตยังคงเป็นไปตามวิถีเดิมของท้องถิ่น ทั้งนี้เป็นเพราะบุตรดาไม่มีอดีตเกี่ยวข้องกับสนามบินดังเช่นที่เดมาฝ้ามี บุตรดาจึงเป็นดังตัวแทนของแนวคิดผสมผสานที่ปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อม ในความคิดของบุตรดานั้นไม่มีอะไรเปลี่ยนแปลง ทว่าเดมาฝ้ากลับตรงข้าม สนามบินเคยเป็นทุ่งนาและหลุมฝังศพปู่ย่าตายาย สนามบินนำความเปลี่ยนแปลงอันใหญ่หลวงมาให้ เดมาฝ้า เปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตที่เคยมีอยู่จนหมดสิ้น ตัวละครจึงระบายออกมาให้ฟังด้วยความ รันทด

(...)ร่างของปู่และย่าก็ยังคงนอนสงบนิ่งเป็นถ้ำดินอยู่ใต้แผ่นดินคอนกรีตของฝรั่ง นั่นละ ข้าละอายและกลัวบาปหน้าที่ต้องขับเกวียนย่ำลงไปบนร่างของปู่ย่า ข้าอับอายที่ไม่สามารถรักษาที่นาไว้ได้ชั่วรุ่นลูกรุ่นหลาน แต่ข้าก็ไม่รู้จะไปเรียกร้องสิทธิ ตรงนี้จากใคร¹¹⁸

นอกจากนี้ลูกสาวคนเดียวของเดมาฝ้ายังหนีไปกับทหารต่างชาติที่เคยใช้สนามบินแห่งนี้ และลูกชายเดินทางไปตะวันออกกลางจากสนามบินเดียวกันแต่กลับมาแค่กระดูกในห่อผ้าขาวชะตากรรมเหล่านี้ยังความเปลี่ยนแปลงให้เดมาฝ้าเกินกว่าจะยอมรับความคิดในการปรับตัวให้เข้ากับสนามบินได้อย่างบุตรดา ทางเลือกของเดมาฝ้าคือการหลีกเลี่ยงหนีไปให้ไกลสนามบินที่สุด ถึงแม้จะกระทบกระเทือนวิถีการดำเนินชีวิตใหม่บ้างก็ตาม

¹¹⁷ ชัชวาลย์ โคตรสงคราม, "สนามบิน," ใน *ชานาผู้ประสพภัย*, หน้า 36.

¹¹⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 53.

เม่าผาดในเรื่อง *สนามบิน* แสดงถึงการหลีกเลี่ยง ทำให้เห็นว่าแนวคิดดั้งเดิมไม่อาจต้านทานความเปลี่ยนแปลงได้ ในขณะที่มัดแม้วจะมองโลกอย่างเข้าใจ ทว่าทางเลือกของเขาคือการใช้ชีวิตไม่ยึดติดกับอะไร เพราะมัดหลงเหลือความศรัทธาให้กับแนวทางของโลกสมัยใหม่รวมทั้งสิ้นหวังกับความตายของความเชื่อดั้งเดิม ฉะนั้นแนวคิดดั้งเดิมที่นำเสนอในเรื่องสั้นทั้งสองจึงไม่อาจสอดประสานกลมกลืนได้กับความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในท้องถิ่นนั้น

3.7.2.3 ผลกระทบต่อวิถีชีวิตดั้งเดิม

ใน *ความตายของชายชรา* ของ วีระ สดลิ่งซ์ ความเจริญเข้าสู่ท้องถิ่นเนื่องจากความยากลำบากในการติดต่อค้าขายหรือทำธุระ แม้กระทั่งการไปรักษาตัวในโรงพยาบาลในเมือง ด้วยความคิดที่จะพัฒนาท้องถิ่นให้ดีขึ้นสะดวกขึ้น ผู้ใหญ่บ้านจึงเสนอต่อรัฐให้สร้างถนนลาดยางตัดเข้าในหมู่บ้าน โดยหารู้ไม่ว่าถนนเส้นดังกล่าวแม้ว่าจะทำให้การติดต่อกับตัวเมืองเป็นไปอย่างง่ายดายมากขึ้น แต่ทว่าต้องแลกกับเสียงหวนกหูของรถมอเตอร์ไซด์หลากหลายชนิดและการเคลื่อนย้ายเข้าไปทำงานในเมืองของชาวบ้าน

เรื่องสั้นเรื่องนี้แสดงให้เห็นว่าแม้ว่าความเจริญจะสามารถแก้ปัญหาได้ส่วนหนึ่ง ทว่ากลับสร้างปัญหาอีกมากมายเกี่ยวเนื่องกันเป็นลูกโซ่ จุดเริ่มต้นของความเจริญในเรื่องนี้เกิดขึ้นเพราะความลำบากในการติดต่อกับพื้นที่ภายนอกท้องถิ่นนั้น อย่างไรก็ตามความเจริญดังกล่าวทำให้วิถีชีวิตดั้งเดิมเปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก จากที่เคยติดต่อค้าขายในต่างถิ่นด้วยความลำบากก็สะดวกลสบายขึ้น ทว่าในขณะเดียวกัน ผู้คนในหมู่บ้านก็เลือกที่จะเข้าสู่ตัวเมืองเพื่อขายแรงงานมากขึ้น ทำให้ลูกหลานขาดความเอาใจใส่ พ่อแม่ของวัยรุ่นเหล่านี้ทดแทนด้วยการส่งเงินมาให้เป็นค่าเลี้ยงดู และเงินดังกล่าวก็แปรผันไปเป็นรถมอเตอร์ไซด์รุ่นต่างๆ เพื่อใช้วิ่งแข่งกันบนท้องถนนสร้างความรำคาญให้กับคนในท้องถิ่น

เรื่อง *ความเจริญ* ของ ฉลอง เจยาคม เป็นอีกเรื่องหนึ่งที่วิพากษ์วิจารณ์ผลที่ตามมาจากการซื้อเชิญความเจริญเข้ามาสู่ท้องถิ่นได้อย่างชัดเจน เมื่อนายทองต้องสูญเสียควายสองตัวไปกับกลุ่มโจรขโมยควาย เขาโทษว่าเป็นเพราะท้องถิ่นไม่เจริญ ไฟฟ้าไม่สว่างไสวและถนนหนทางไม่ดีพอจึงทำให้จับโจรไม่ได้ จนเมื่อเขาได้เป็นผู้ใหญ่ทอง เขานำความเจริญมาสู่ท้องถิ่น ถนนลาดยาง ไฟฟ้าพร้อมใช้ทำให้ทุกบ้านมีโทรทัศน์ดู ด้วยเหตุนี้เองที่ทำให้ชาวบ้านไม่ค่อยมาทำบุญวันเข้าพรรษาเหมือนแต่ก่อนเพราะติดรายการโทรทัศน์ วิถีชีวิตของชาวท้องถิ่นที่มักชุมนุมกันที่วัด กลายเป็นการชุมนุมกันหน้าจอโทรทัศน์ของแต่ละบ้าน ไฟฟ้าที่สว่างไสวกลับทำให้น้ำใจของคนมีดีบอดเมื่อผู้ใหญ่พานขอให้คนในหมู่บ้านไปช่วยเมื่อควายถูกขโมย กลับไม่ได้รับความสนใจเหมือนเมื่อก่อน รวมทั้งกิจกรรมทางศาสนาก็ถูกละเลย

เรื่องสั้นเรื่องนี้ชี้ให้เห็นถึงผลลัพธ์ที่ได้จากความเจริญอย่างชัดเจน สิ่งหนึ่งที่สังเกตได้คือในเรื่องสั้นสองเรื่องคือ *ความเจริญ* และ *ความตายของชายชรา* นั้น ผู้คนมองเห็นแต่ข้อดีของความเจริญโดยไม่ตระหนักคิดถึงข้อเสียที่จะตามมา ผลที่เกิดขึ้นจึงเป็นไปในแบบเสียมากกว่าได้

ในเรื่อง *กระท่อมในดงหญ้า* ของ ประมวล มณีโรจน์ ครอบครัวของคนสติไม่ดีคนหนึ่งยินยอมที่จะนำเงินสมทบการบริจาคของชาวบ้านและปลัดอำเภอมาซื้อเครื่องรับโทรทัศน์มากกว่าที่จะนำเงินดังกล่าวไปรักษาคนในครอบครัว ผู้เขียนตั้งข้อสังเกตเกี่ยวกับการการคุกคามของความเจริญไว้อย่างน่าสนใจ

(...)ยากนักที่ใครจะรอดพ้นจากการถูกกำหนดของวัตถุนิยมใหม่ แบบแผนชีวิตที่ต่างไปจากเดิมได้สร้างความจำเป็นทางวัตถุขึ้นมากำหนดให้เราต้องตกเป็นทาสของมัน¹¹⁹

ข้อสังเกตดังกล่าวทำให้มองเห็นได้ว่า สภาพวิถีชีวิตของคนในปัจจุบันไม่ว่าอยู่ในท้องถิ่นใดก็ตามได้ตกเป็นทาสทางวัตถุแล้วทั้งสิ้น แม้ความเจริญทางด้านวัตถุยังเข้ามาไม่ถึง ทว่าคนในท้องถิ่นเองก็จะแสวงหามาให้ได้ซึ่งความเจริญนั้น แล้วจึงตระหนักได้ถึงผลเสียที่จะตามมาในภายหลังเหมือนดังชายชราผู้เป็นผู้ใหญ่บ้านในเรื่อง *ความตายของชายชรา* และ *ความเจริญ* ซึ่งกว่าจะรู้ตัวก็สายเสียแล้ว

ภาพของเสาอากาศโทรทัศน์ที่เอนดูไปตามลมเหมือนกับดงหญ้ารอบตัวแสดงความขัดแย้งเชิงสัญลักษณ์ วิถีชีวิตดังกล่าวคือการตกเป็นทาสและต้องขึ้นต่อ “ความเจริญทางวัตถุในลักษณะที่เปะปะและสับสนจนเกินไป”¹²⁰

เรื่อง *ผู้รุกราน* สะท้อนให้เห็นภาพการไหลบ่าของความเจริญที่เปลี่ยนจังหวัดบ้านเกิดของผู้เล่าเรื่องให้กลายเป็นคล้ายดังกรุงเทพฯ เมื่อตัวละคร “ผม” ผู้เล่าเรื่องกลับมาลงหลักปักฐานที่บ้านเพราะเบื่อกรุงเทพฯ เต็มทน ทว่าสภาพที่เห็นก็คือกรุงเทพฯ ย่อส่วน ศูนย์การค้าใหญ่ๆ ผุดขึ้นแทนทุ่งกว้างๆ รวมทั้งค่านิยมบริโภคอาหารจานด่วนแบบแฮมเบอร์เกอร์หรือพิซซ่า เขาตั้งข้อสังเกตว่าเหตุที่วัยรุ่นส่วนใหญ่นิยมไปรับประทานไม่ได้เกิดจากความอ้อยอิ่ง หากแต่เป็นความอยากทันสมัย

¹¹⁹ ประมวล มณีโรจน์, “กระท่อมในดงหญ้า,” ใน *บ้านหลังสุดท้ายของดวงตะวัน* (ปฐมธานี : นาค, 2542), หน้า 99.

¹²⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า 100.

(...)ผมเชื่อว่าที่น้องๆ บอกว่า 'อร่อยดี' คงไม่ใช่เหตุผลหลักของการรับประทานอาหารผิดถิ่นมากกว่าได้เข้าไปนั่งเฝ้าๆ อยู่ในร้านชื่อดัง เหมือนที่คนเมืองหลวงประพฤติผิดวัตถุประสงค์ จากที่ต้นตำรับดั้งเดิมสร้างขึ้นเพื่อเป็น 'อาหารรับประทานด่วน' (ภาษาสุขภาพ) สำหรับคนในบ้านเมืองของเขา¹²¹

ผู้เล่ามองว่าวิถีชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไปเช่นนี้คือการรุกรานอีกรูปแบบหนึ่งหลังจากการรุกรานซึ่งเคยเกิดขึ้นจากทหารอเมริกันที่มาตั้งฐานทัพในบ้านเกิดของเขาเมื่อสมัยยังเป็นวัยรุ่น วิถีชีวิตแบบชาวกรุงเทพฯ เข้าครอบงำวิถีชีวิตดั้งเดิมของจังหวัดบ้านเกิด จากการที่วัยรุ่นสมัยก่อนมักจะรวมตัวกันตามโรงภาพยนตร์เพื่อจับสาว หนีเรียน หรือแอบสูบบุหรี่ เปลี่ยนเป็นการจับคู่จูงมือถือแชนตามห้างสรรพสินค้าใหญ่ กินแฮมเบอร์เกอร์และพิซซ่า มอเตอร์ไซค์รับจ้างเข้ามาแทนที่รถสามล้อถีบ แสดงให้เห็นถึงความริบเร่มากขึ้นของคนท้องถิ่น โรงภาพยนตร์ที่มีขนาดใหญ่และใช้เสียงคนพากย์สดหายไปจนหมดแต่เปลี่ยนเป็นภาพยนตร์เสียงในฟิล์มที่ฉายในโรงภาพยนตร์ขนาดเล็กในห้างแทน ผู้เขียนแสดงให้เห็นว่าวิถีชีวิตของท้องถิ่นถูกรุกรานและกลืนกินจากวิถีชีวิตแบบกรุงเทพฯจนหมดสิ้น

เรื่อง *โทรทัศน์* ของ ตะวัน สันติภาพ แสดงให้เห็นว่าความเจริญที่เข้าสู่ชุมชนนั้น ไม่ได้สนองตอบต่อวิถีชีวิตของชาวชุมชนเลยแม้แต่น้อย เมื่อนักเรียนที่ชื่อลำสิฎฐ์เหง้ากัด บังเอิญว่าที่โรงเรียนไม่มีรถเลย ทำให้ครูต้องวิ่งขึ้นไปสุริยสารเพื่อขอความช่วยเหลือ ทว่าริสสารตอยุบนยอดเนินสูงเมื่อนักเรียนโบกไม้โบกมือเพื่อบอกให้ผู้พักอาศัยบนริสสารรับทราบความช่วยเหลือ แต่ไม่มีใครมองเห็นว่าเป็นความขอความช่วยเหลือ กลับคิดว่าเป็นฉากอันงดงามของชนบทแทน

ภาพที่เรื่องสั้นเรื่องนี้นำเสนอได้แสดงให้เห็นว่าวิถีชีวิตของชาวเมืองที่เข้าสู่ชนบทนั้นไม่ได้สอดคล้องประสานกับวิถีชีวิตดั้งเดิมของชาวชุมชนเลยแม้แต่น้อย ความเจริญที่เข้ามาสู่ชุมชนคือความเจริญที่เข้ามาอย่างไม่เข้าใจท้องถิ่น

ถนนไปชายทะเล ของ สนั่น ชูสกุล เสนอความขัดแย้งระหว่าง "เลียม" กับ "คม" เพื่อนเก่าแก่ตั้งแต่รุ่นพ่อซึ่งปะทุขึ้นเมื่อเลียมไม่ยอมสละหน้าดินสามเมตรให้โครงการตัดถนนลาดยางตัดผ่านเพื่อตรงไปยังชายทะเล แม้ว่าคมจะพยายามอธิบายถึงประโยชน์ของความเจริญที่จะนำพามาสู่หมู่บ้านพร้อมถนน แต่เลียมก็ยังคงยืนกรานหนักแน่นไม่ยอมให้เด็ดขาด คมใช้ทุกวิถีทางเพื่อจะหว่านล้อมเพื่อนเก่าโดยทั้งขู่ทั้งปลอบ สุดท้ายเลียมก็ถูกจับติดคุกในข้อหารุกล้ำป่าสงวน ถนนลาดยางจึงได้ตัดสมใจหลังจากนั้น บ้านของเลียมถูกรื้อทิ้ง ขณะที่ราคาที่ดินริมถนนสูงขึ้นพรวดพราด ชาว

¹²¹ พิสิฐ ภูศรี, "ผู้รุกราน," ใน *สัตว์แปลกหน้า*, หน้า 115.

บ้านสามารถส่งผลผลิตไปขายได้อย่างรวดเร็วและง่ายดายจนไม่จำเป็นต้องพึ่งพาอาศัยกันมีน้ำใจต่อกันเหมือนสมัยก่อนอีกต่อไป

เรื่องสั้นเรื่องนี้แสดงให้เห็นถึงผลกระทบที่ตามมาของความเจริญ น้ำใจที่เคยมีในวิถีชีวิตของชุมชนดั้งเดิมเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วเพราะแต่ละคนไม่ต้องพึ่งพาอาศัยกันเหมือนก่อน ความเจริญนำมาซึ่งความสะดวกสบาย ขณะเดียวกันก็ทำให้ชุมชนแบ่งเป็นสองฝ่ายคือผู้ได้รับผลประโยชน์กับผู้เสียผลประโยชน์ ในเรื่องสั้นดังกล่าว ตัวแทนของผู้ได้รับผลประโยชน์คือคน ส่วนผู้เสียผลประโยชน์คือเลี่ยม เป็นที่น่าสังเกตว่าผู้ได้รับผลประโยชน์ในเรื่องสั้นเรื่องนี้มักจะเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือนักการเมืองเช่น ส.ส. ส.จ. รวมทั้งคนซึ่งเป็นผู้ใหญ่บ้านด้วย ขณะที่ผู้เสียผลประโยชน์คือเลี่ยมที่เป็นเพียงชาวบ้านธรรมดา เสมือนจะสื่อความหมายว่า ความเจริญที่สืบคลานเข้าสู่ชุมชนนั้น แท้จริงแล้วหาได้เกิดจากความต้องการของชาวบ้านผู้เป็นเจ้าของท้องถิ่นไม่ แต่เกิดจากการยึดยึดของเจ้าหน้าที่รัฐและนักการเมืองเพื่อแสวงประโยชน์ของชุมชนนั้นๆ ผู้ที่ขัดขวางเช่นเลี่ยมจึงต้องติดคุกและไม่เหลือแม้กระทั่งที่ดินเพียงน้อยนิดที่เขาพยายามปกป้องมาแต่ต้น ดังนั้นเมื่อความเจริญเริ่มต้นด้วยผลประโยชน์ สุดท้ายผลประโยชน์ดังกล่าวจึงเข้าไปทำลายคุณค่าของค่าน้ำใจจนหมดสิ้น

ความเปลี่ยนแปลงที่เปลี่ยนวิถีชีวิตดั้งเดิมของชุมชนทั้งหมดเกิดจากความเจริญทางด้านวัตถุที่เข้าครอบงำทั้งสิ้น และนำไปสู่วิถีชีวิตใหม่ที่ทันสมัยขึ้นโดยละทิ้งวิถีชีวิตแบบเก่าอย่างสิ้นเชิง วิถีชีวิตแบบใหม่แม้จะมากด้วยวัตถุแต่ความมีน้ำใจกลับหายไป ความสงบร่มเย็นของท้องถิ่นจึงสูญหายไปด้วยเช่นกัน

3.7.2.4 ผลกระทบต่อค่านิยมอาชีพ

แต่ละสาขาอาชีพมีคุณค่าในตัวเอง และต่อชุมชนนั้นๆ ด้วยเช่นกัน คุณค่าของบางอาชีพลดลงเมื่อเกิดความเปลี่ยนแปลง นักเขียนเสนอแนวคิดเกี่ยวกับคุณค่าที่ชุมชนมีให้แก่อาชีพ เช่นในเรื่อง *หมอลำหมอลำแคน* ของ จุฬาลักษณ์ คุณค่าทางศิลปะดนตรีพื้นบ้านอย่างหมอลำมีคุณค่าอย่างสูงในท้องถิ่นหนึ่ง แต่สำหรับอีกท้องถิ่นหนึ่งคุณค่ากลับเป็นตรงกันข้าม สำหรับท้องถิ่นอีสาน ทองปานได้รับการยกย่องว่าเป็นครูเพลงชั้นเยี่ยมเช่นเดียวกับคำเริงที่ยกย่องกันว่าเป็นนักแคนมือหนึ่ง แต่เมื่อทั้งสองเข้ามาหาเงินในกรุงเทพฯ ด้วยอาชีพเดิม กลับพบความตกต่ำจนเหมือนนักดนตรีเร่ร่อนขอเศษเงินจากผู้ใจบุญริมถนน เมื่อคำเริงมาพบทองปานจึงไม่แปลกที่ทั้งสองกอดคอกันร้องไห้ เพราะเป็นทางออกทางเดียวที่จะแสดงความรู้สึกที่มีต่อคุณค่าของอาชีพที่ไม่มีใครเหลียวแลในอีกท้องถิ่นหนึ่งซึ่งถือว่าทันสมัยกว่าเจริญกว่าในแง่วัตถุ

แม้ว่าความเปลี่ยนแปลงจะไม่ได้เกิดขึ้นในท้องถิ่นดั้งเดิมที่ตัวละครทั้งสองมีรากเหง้าอยู่ ทว่าการเดินทางเข้ามาสู่ความเจริญของคนท้องถิ่นทั้งสองจนต้องประสบกับความตกต่ำทั้งที่ทำอาชีพเดิมอย่างที่เคยทำนั้น ทำให้มองเห็นว่าคุณค่าในอาชีพของวิถีชีวิตเกษตรกรรมเช่นอีสานไม่เป็นที่ยอมรับในวิถีชีวิตของคนเมืองหลวงเลย และผู้ที่ต้องยอมจำนนต่อวิถีใหม่ก็คือคนที่เคยใช้ชีวิตในวิถีเกษตรกรรมนั่นเอง

ในทางตรงข้าม ร้านดอกไม้ของมนุษย์ต่างดาวใน *การมาเยือนของมนุษย์ต่างดาว* ของ พิลิฐู ภูศรี กลับได้รับการต้อนรับอย่างสูง ขณะที่ร้านดอกไม้เดิมถูกทอดทิ้งจากลูกค้าจนต้องปิดกิจการไป ในที่สุด ร้านดอกไม้ของมนุษย์ต่างดาวแท้จริงแล้วคือภาพแทนของธุรกิจข้ามชาติในสังคมที่เกิดขึ้นจริง นักเขียนกำลังสะท้อนความจริงในสังคมว่าการก้าวเข้ามาของกลุ่มคนแปลกปลอมที่มาพร้อมกับสติปัญญาและแผนการตลาดที่เหนือกว่านั้น ย่อมส่งผลกระทบต่อธุรกิจท้องถิ่นอย่างไม่มีทางเลี่ยง และผลกระทบดังกล่าวส่งผลร้ายแรงทำให้ธุรกิจเดียวกันในท้องถิ่นล้มละลาย ในตอนท้ายที่คนขายดอกไม้ตายอย่างอนาถในมือกำดอกไม้แห้งคือลงบอกลายณะที่กำลังมาเยือนธุรกิจท้องถิ่น

สำหรับ *ภูเขา* ของ ประมวล มณีโรจน์ ผู้อ่านจะได้มองเห็นภาพการจกฉวยทรัพยากรจากภูเขาที่ถูกรุกรานจากความเจริญบนพื้นราบ เรื่องสั้นเรื่องนี้มีแต่ผู้เล่าเรื่องที่มองเห็นความเปลี่ยนแปลง ในความคิดของเขา ภูเขาเป็นเสมือนดินแดนแห่งความฝันของนักเดินทางสำหรับสายตาของคนเมือง ทว่าแท้จริงแล้วในความงามนั้นคือดินและทรายที่เต็มไปด้วยความเหนียวยากของผู้คนที่อาศัยบนภูเขา การศึกษาและสิทธิอันไม่เท่าเทียมกันระหว่างคนเมืองและคนบนภูเขา คนเมืองไม่เคยได้รับรู้สิ่งเหล่านี้หรือถึงแม้รู้ก็ไม่ใส่ใจ สิ่งที่ความเจริญต้องการจากภูเขาคือทรัพยากรเนื่องมาจากระบบเศรษฐกิจที่ไม่เคยคำนึงถึงสิ่งแวดล้อม แผนพัฒนาที่มุ่งแต่ความทันสมัยทางด้านวัตถุและอารยธรรมแบบแผนใหม่ที่ “เราร้อนรนเร่งตั้งการโหมป่าของน้ำป่าในฤดูน้ำหลาก”¹²²

ทางหลวงหมายเลข 4 แม้จะเป็นถนนที่เชื่อมโยงภูเขาเข้ากับเมืองบนพื้นราบ ทว่าแท้จริงแล้วกลับเป็นเส้นทางลำเลียงทรัพยากรที่ภูเขามิลงมารองรับเมือง อาชีพเก็บของป่าทั้ง กกล้วยดิบ สะตอป่า น้ำผึ้ง ยาสมุนไพร ฯลฯ ถูกลำเลียงส่งลงมา “ป้อน” เมือง แม้กระทั่งคนบนภูเขาที่ประกอบอาชีพเก็บของป่าก็ทยอยลงมาเพื่อเปลี่ยนอาชีพเป็นคนงานโรงงาน

เรื่องสั้นทั้งสามเรื่องแสดงให้เห็นว่าความเปลี่ยนแปลงในสังคมกำลังก่อให้เกิดความหายนะอย่างร้ายแรงในสาขาอาชีพดั้งเดิม

¹²²ประมวล มณีโรจน์, “ภูเขา,” ใน *บ้านหลังสุดท้ายของดวงตะวัน*, หน้า 219.

3.7.2.5 ผลกระทบในความรู้สึกต่อสภาพอดีตและปัจจุบัน

อดีตอันไม่หวานคืนก่อให้เกิดการโหยหาจากคนในชุมชนที่ต้องเผชิญหน้ากับความเปลี่ยนแปลง เรื่อง *เสียงเพรียกจากซอยร้าง* ของ พิสิฐ ภูศรี สะท้อนให้เห็นถึงความรู้สึกที่มีต่อความเปลี่ยนแปลงจากสิ่งแวดล้อมดั้งเดิมที่แปรเปลี่ยนไปหมดสิ้น เรื่องสั้นเรื่องนี้เป็นเพียงเรื่องเดียวในกลุ่มเรื่องสั้นที่นำเสนอปัญหาความเปลี่ยนแปลงของสังคมเมือง ความเปลี่ยนแปลงสร้างผลกระทบทางความรู้สึกสำหรับผู้เล่าเรื่อง “ผม” ภาพลวงตาของทุ่งสว่างและแม่ช่อม้อยสำหรับผู้เล่าเรื่องจึงเป็นเสมือนการโหยหาความรู้สึกเก่าๆที่ไม่อาจกลับคืนมาอีก ขณะที่ปัจจุบันคือความเปลี่ยวเหงาเมื่อพบว่าเพื่อนๆที่เคยเที่ยวกลางคืนมาด้วยกันต่างแยกย้ายไปมีครอบครัวและภาระหน้าที่จนไม่อาจเที่ยวด้วยกันอีก วิถีชีวิตในยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงไปจากอดีตจึงเป็นวิถีชีวิตที่น่าเบื่อ เปลี่ยวเหงา และแปลกแยกดังที่ผู้เล่าเรื่องรู้สึก

เสียงเพรียกจากซอยร้าง นำเสนอสภาพแวดล้อมของซอยอันเต็มไปด้วยช่องโศกณีในอดีตของ “ทุ่งสว่าง” ซึ่งกลายเป็น “ผี” ที่คอยหลอกหลอนตัวละคร “ผม” ที่เปลี่ยวเหงากับปัจจุบันและถวิลหากลิ่นอายของอดีต เมื่อ “ผม” กลับมาบ้านเกิดอีกครั้งก็พบว่า ทุกสิ่งทุกอย่างเปลี่ยนแปลงไปหมดแล้ว ไม่เว้นแม้แต่เพื่อนเก่าที่เคยเที่ยวเตร่เตร็ดเตร่ด้วยกันสมัยวัยคะนองก็กลายเป็นคนมีครอบครัว บางคนเป็นนักการเมืองท้องถิ่น เขาพบว่าความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในปัจจุบันนั้นเต็มไปด้วยความเปลี่ยวเหงาอ้างว้าง เขาจึงเดินทางไปทุ่งสว่างเพื่อแสวงหาบรรยากาศเดิมๆอีกครั้ง แต่เมื่อไปถึงก็พบว่าทุ่งสว่างทั้งหมดกลายเป็นซอยร้าง เหลืออยู่แต่ “แม่ช่อม้อย” แม่เล่าเก่าแก่ในช่องที่เขาและเพื่อนๆเคยเที่ยว จากปากคำของแม่ช่อม้อย เขาพบว่าตำรวจกวาดล้างช่องโศกณีทั้งหมดโดยคำสั่งของเมืองบน ช่องโศกณีสั่งกล่าวเคยเป็นแหล่งเงินนอกระบบแหล่งใหญ่ของตำรวจ ทว่าเมื่อกาลเวลาเปลี่ยนไป ช่องโศกณีเปลี่ยนรูปแบบเป็นร้านค้าไอเกะหรือสวนอาหาร สนนราคาแพงขึ้นเป็นเงาตามตัวและทำให้ตำรวจรับ “ค่าน้ำ” ได้เป็นกอบเป็นกำกว่าเดิม ที่สุด ช่องโศกณีแบบเปิดเผยของทุ่งสว่างก็ต้องปิดตัวเองลง ต่อเมื่อเขาใช้บริการจากโศกณีคนหนึ่ง เมื่อตื่นเช้ากลับพบว่าแม่ช่อม้อยที่เขาพูดคุยด้วยเมื่อคืนนั้นไม่มีตัวตน บ้านที่เขาใช้บริการเป็นเพียงบ้านร้าง เขาพบว่าแท้ที่จริงแล้วเขาถูกผีแห่งอดีตกาลหลอกหลอนเอา

ผีในเรื่องสั้นดังกล่าวจึงเป็นเสมือนอดีตอันไม่หวานกลับคืนมาอีก สภาพแห่งความเป็นจริงในปัจจุบันได้เปลี่ยนแปลงไปแล้วอย่างสิ้นเชิง ความเปลี่ยนแปลงในปัจจุบันบังคับให้ผู้คนต้องอยู่กับความเหงา และอดีตเป็นเพียงสิ่งลางเลื่อนไม่จริงที่คอยหลอกหลอนเย้ยหยันสภาพแห่งการใช้ชีวิตในปัจจุบัน

กล่าวโดยสรุป เรื่องสั้นสะท้อนให้เห็นว่าความเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมล้วนสร้างผลกระทบต่อชุมชนท้องถิ่นทั้งสิ้น เรื่องสั้นนำเสนอให้เห็นถึงความเปลี่ยนแปลง 2 ลักษณะในสังคม

คือความเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ และความเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรม

ความเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ เกิดขึ้นจากฝีมือของมนุษย์ที่ตัดไม้ทำลายป่า ส่งผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของคนชนบท ทำให้เกิดความแห้งแล้ง คนในชนบทจำต้องอพยพไปทำงานในเมือง การไม่รักษาสิ่งแวดล้อมส่งผลทำให้ทัศนียภาพเปลี่ยนแปลง และทำให้เกิดมลภาวะในน้ำ

ความเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรม ล้วนเกิดจากการพัฒนาเศรษฐกิจจากสังคมเกษตรกรรมไปสู่สังคมอุตสาหกรรมใหม่ ส่งผลให้เกิดการคุกคามทางวัตถุต่อวิถีชีวิตของคนท้องถิ่นดั้งเดิม ทั้งยังกระทบต่อความคิดความเชื่อและความศรัทธาของผู้คนในสังคม ยังผลทำให้เกิดความล่มสลายในวิถีชีวิตท้องถิ่น ความเปลี่ยนแปลงดังกล่าวถึงเป็นสิ่งอันตรายแต่ยากจะปฏิเสธ และสังคมชนบทได้รับผลกระทบมากที่สุด

ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในสังคมส่งผลกระทบหลายด้านที่สำคัญคือผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมของชุมชน ความเจริญของเมืองที่คืบคลานเข้าสู่ชุมชนกระทบกระเทือนต่อความเชื่อและค่านิยมบางประการ อีกทั้งยังสามารถแปรผันคนในสังคมเกษตรกรรมท้องถิ่นให้เปลี่ยนชีวิตกลายเป็นลูกจ้างโรงงานได้

ผลกระทบต่อแนวคิดดั้งเดิม ก่อให้เกิดการล่มสลายทางความเชื่อเก่าแก่ของชุมชนและความเชื่อใหม่เข้ามาแทนที่ แม้จะมีเหตุผลกว่า ทว่าก็ไม่สามารถสอดประสานกลมกลืนไปกับความเชื่อท้องถิ่นได้

ในด้านผลกระทบต่อวิถีชีวิตดั้งเดิม เรื่องสั้นได้สะท้อนให้เห็นว่าความเจริญทำให้วิถีชีวิตดั้งเดิมหายไปและทดแทนด้วยวิถีชีวิตใหม่ที่เจริญทางด้านวัตถุแต่แห้งแล้งทางด้านจิตใจ วิถีชีวิตแบบเก่าค่อยๆ สูญหายไปจนหมดสิ้น

ส่วนผลกระทบต่ออาชีพเดิม ความเปลี่ยนแปลงที่มาจากสังคมที่เจริญกว่านำพามาซึ่งความหายนะต่ออาชีพดั้งเดิมของท้องถิ่น

ในแง่ผลกระทบด้านความรู้สึกต่อสภาพอดีตและปัจจุบัน สำหรับคนในชุมชนที่มองเห็นความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น สภาพอดีตเป็นสิ่งที่โหยหาและไม่อาจเรียกกลับคืนในขณะที่สภาพในปัจจุบันกลับเป็นความเปลี่ยนแปลงยวเห่างและอ้างว้าง

ความเปลี่ยนแปลงนำมาซึ่งความเจริญทางด้านวัตถุ แต่เป็นสิ่งที่ไม่น่าอภิมรรมสำหรับวิถีชีวิตแบบดั้งเดิม แต่ท้องถิ่นก็ไม่สามารถขวางกั้นมิให้เกิดการไหลบ่าของกระแสแห่งความเจริญได้ ความเจริญที่เกิดขึ้นในท้องถิ่นกลับทำลายวิถีชีวิตแบบดั้งเดิมในท้องถิ่นนั้นๆ โดยไม่สามารถสอดประสานกลมกลืนได้อย่างเหมาะสม อีกทั้งการทำลายธรรมชาติอย่างมากมายก่อให้เกิดเป็นมลพิษที่จะกลับมาทำร้ายชุมชนนั่นเอง

3.8 ปัญหาในวงราชการ

ข้าราชการคือเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ต้องติดต่อและคลุกคลีกับประชาชนจำนวนมาก หน่วยงานข้าราชการดำรงอยู่เพื่อรับใช้ประชาชน บางส่วนก่อปัญหาเนื่องจากข้าราชการด้วยตนเอง หรือระหว่างข้าราชการกับประชาชน ทำให้ประชาชนไม่ได้รับผลประโยชน์เท่าที่ควร เรื่องสั้นในช่วงปี พ.ศ. 2538-2542 มีหลายเรื่องที่สะท้อนเรื่องราวและปัญหาในวงราชการที่เกี่ยวข้องกับ ระบบราชการ ความสัมพันธ์ระหว่างข้าราชการกับข้าราชการด้วยตนเอง ความสัมพันธ์ระหว่างข้าราชการกับประชาชน รวมไปถึงความคิดของผู้คนที่มีต่อข้าราชการ

เรื่องสั้นที่จัดอยู่ในกลุ่มนี้มีทั้งสิ้น 10 เรื่องจากผู้เขียน 10 คน ดังนี้

- ฉลอง เจयाคม เรื่อง *ปริญญาที่ผมได้มา* และ *สัตว์ป่ากับคนเถื่อน*
- เฉลิมศักดิ์ แห่งมงาม เรื่อง *กระแสไฟแม่เพียง* และ *จิมเขี้ยวกาแยง*
- ชชาติ กอบจิตติ เรื่อง *รายงานถึง ฯพณฯ นายกรัฐมนตรี*
- ตะวัน สันติภาพ เรื่อง *บทสนทนาของชายต่างวัย*
- ไพบุลย์ พันธุ์เมือง เรื่อง *แม่บ้านปลอดแฮดส์* และ *คนโง่*
- ไพโรจน์ บุญประกอบ เรื่อง *ผู้ชายวันอาทิตย์*
- วีระ สุดสังข์ เรื่อง *ศักดิ์ศรี อ.บ.ต*

เรื่อง *กระแสไฟแม่เพียง* ของ เฉลิมศักดิ์ แห่งมงาม เป็นเรื่องเกี่ยวกับผู้ใหญ่บ้านที่เชิญผู้ใหญ่ในวงราชการมาเป็นประธานในพิธีเปิดต่างๆเช่นวันเปิดงานต่อกระแสไฟฟ้าเข้าหมู่บ้านกลายเป็นความวุ่นวายเมื่อผู้ว่าราชการจังหวัดมาถึงก่อนเวลาติดตั้งไฟฟ้าจริง และเรื่อง *จิมเขี้ยวกาแยง* ของผู้เขียนคนเดียวกัน เป็นเรื่องเกี่ยวกับผู้ใหญ่บ้านที่เอาใจเจ้านายจากในเมืองโดยต้องเตรียมอาหารด้วยความวุ่นวายและผิดวิถีชีวิตปกติของชาวบ้านธรรมดา เรื่อง *ปริญญาที่ผมได้มา* ของ ฉลอง เจयाคม กล่าวถึงค่านิยมของพ่อแม่ที่มักต้องการให้ลูกเป็นข้าราชการเพื่อความมั่นคงในหน้าที่การงาน จนกระทั่งถูกหลอกขายที่ดินจนหมดตัว และเรื่อง *สัตว์ป่ากับคนเถื่อน* ของผู้เขียนคนเดียวกันสะท้อนให้เห็นถึงความไม่ยุติธรรมระหว่างข้าราชการกับประชาชน เรื่อง *ผู้ชายวันอาทิตย์* ของ ไพโรจน์ บุญประกอบสะท้อนความไม่เอาใจใส่ในความเดือดร้อนของประชาชนของเจ้าหน้าที่บ้านเมือง เรื่องสั้นขนาดยาวเรื่อง *รายงานถึง ฯพณฯ นายกรัฐมนตรี* ของ ชชาติ กอบจิตติ สะท้อนให้เห็นถึงความล่าช้าในระบบราชการ *บทสนทนาของชายต่างวัย* ของ ตะวัน สันติภาพ สะท้อนให้เห็นถึงความเปื้อนหนายในระบบราชการ *ศักดิ์ศรี อ.บ.ต.* ของ วีระ สุดสังข์ สะท้อนให้เห็นว่าค่านิยมแบบราชการไม่เชื่อให้ประกอบอาชีพได้อย่างเต็มที่ และยังคงจ่ายเงินชดเชยงานบุญงานศพหรืองานต่างๆอีกมากมายทำให้ครอบครัวขาดรายได้จนต้องทำลายศักดิ์ศรีของตัวเองเพื่อความอยู่รอด เรื่อง *แม่บ้านปลอดแฮดส์* สะท้อนความสัมพันธ์ที่ไม่ดีนักระหว่างข้าราชการกับประชาชน และ *คนโง่* ของ ไพบุลย์ พันธุ์เมือง เป็นเรื่องของสามีผู้ยึดติดกับค่านิยมเก่าที่ว่าเป็นข้าราชการดีกว่าค้า

ชาย เขาคิดตลอดเวลาว่าภรรยาเป็นคนโง่ที่มาค้าขายแทนที่จะรับราชการ จนกระทั่งตัวเขาเอง กลายเป็นคนโง่ในสายตาชาวบ้าน

เนื้อหาของเรื่องสั้นทั้งหมด สามารถแยกได้เป็น 4 ประเด็นสำคัญคือ ปัญหาในระบบราชการ ความสัมพันธ์ข้าราชการกับข้าราชการ ความสัมพันธ์ข้าราชการกับประชาชน และค่านิยมของ ประชาชนที่มีต่อการเป็นข้าราชการ

3.8.1 ระบบราชการ

ระบบราชการที่สะท้อนในเรื่องสั้นล้วนแล้วแต่เป็นสิ่งที่ไม่พึงปรารถนาของผู้ที่อยู่ในระบบนั้น ในเรื่อง รายงานถึง ฯพณฯ นายกรัฐมนตรี ของ ชชาติ กอบจิตติ ได้แสดงให้เห็นถึงความล่าช้าของ ระบบเอกสารราชการ โดยเล่าอย่างละเอียดทุกชั้นตั้งแต่รับรายงานระดับล่างสุดขึ้นไปจนถึงมือ นายกรัฐมนตรี ผ่านกระบวนการตรวจสอบมากมาย กระบวนการทั้งหมดใช้เวลา 27 ปี 4 เดือน 19 วัน เอกสารจึงเดินทางไปถึงหน้าห้องนายกรัฐมนตรี ในประวัติศาสตร์ชาติไทย ไม่เคยมีนายกรัฐมนตรี คนใดดำรงตำแหน่งอยู่ได้ถึง 4 ปีแม้สักคนเดียว นั่นแสดงว่ารายงานที่นายกรัฐมนตรีได้รับคือรายงานเมื่อ 27 ปีที่แล้ว ดังเช่น ฯพณฯ นายกรัฐมนตรีคนปัจจุบันในเรื่องสั้นต้องเฝ้ารอจนสิ้นอายุขัย ก็ ยังไม่สามารถทราบได้เลยว่า สิ่งที่น่าท้อใจท่านนายกรัฐมนตรีคือมุลสนัขหรือมุลสุกร

ในเรื่องสั้น บทสนทนาของชายต่างวัย ของ ตะวัน สันติภาพ “เล็ก” ครูผู้เฒ่าเล่าถึงความ เบื่อหน่ายต่อระบบข้าราชการครู เขาทำงานโดยใช้ความสามารถแต่กลับไม่ได้รับผลตอบแทนแม้แต่น้อย ผิดกับเพื่อนครูด้วยกันที่ไม่ได้ทำอะไรนอกจากคอยตามเอาใจผู้อำนวยการโรงเรียนกลับได้ดิบได้ดี เลิกเล่าสถานการณ์ให้ฟังพร้อมด้วยอารมณ์ที่เจ็บแค้นไว้ว่า

“(...)มันเขี่ยผมออกโดยไม่บอกเหตุผล ไล่คนที่ได้ไปอบรมมันไม่เคยทำเหยื่ออะไรเลยที่ แม้แต่คาบสอนมันยังเคยทิ้งเพื่อติดตาม ผอ. ไปโน่นมานี่ พี่ลองคิดดูซิ มันแฟร์ต่อผมมั๊ย สมควรที่จะให้ผมแค้นมั๊ย”¹²³

ขณะเดียวกัน ศักดิ์ คู่สนทนารุ่นพี่ลาออกจากครูมาเขียนหนังสือ เพราะรู้ว่าระบบราชการ เป็นระบบที่ไม่พึงปรารถนา เขาพบว่าหลังจากลาออกไปแล้ว ชีวิตเขามีความสุขขึ้นมาก ผิดกับเล็ก ที่ดูเหมือนจะแก่ก่อนวัย

¹²³ ตะวัน สันติภาพ, “บทสนทนาของชายต่างวัย,” ใน *ปมเหตุและนกกระจอกสามตัว*, หน้า

เรื่องสั้นทั้งสองเรื่องสะท้อนให้เห็นถึงความล่าช้าและระบบที่ไม่ให้ความสำคัญกับความสามารถของทรัพยากรบุคคล ขณะเดียวกันกลับส่งเสริมคนที่รู้ใจและคอยเอาใจผู้บังคับบัญชาเท่านั้น

3.8.2 ความสัมพันธ์ระหว่างข้าราชการกับข้าราชการ

เรื่องสั้น *กระแสไฟแม่เพียง* และ *จิมเขี้ยวกาแยง* ของ เฉลิมศักดิ์ แห่งมงามนำเสนอ ประเด็นการต้อนรับข้าราชการชั้นสูงกว่าในต่างสถานการณแต่ในความหมายที่ใกล้เคียงกัน

กระแสไฟแม่เพียง เป็นเรื่องของผู้ใหญ่หนานที่ต้องตั้งใจจะเชิญผู้ใหญ่มาเปิดไฟฟ้าที่เพิ่งเข้าสู่ตัวหมู่บ้านเป็นครั้งแรก ได้มีการเชิญผู้สื่อข่าวมาทำข่าวและเตรียมงานกันมาหลายวัน แต่ในก่อนวันงานไม่นาน ผู้ว่าราชการจังหวัดส่งข่าวว่าจะมางานเร็วกว่ากำหนด ซึ่งเป็นการมาก่อนเจ้าหน้าที่ไฟฟ้าจะมาทำการเปิดไฟ ทำให้เกิดความโกลาหลวุ่นวายทั้งหมู่บ้าน

แม้ว่าเรื่องสั้นของเฉลิมศักดิ์ แห่งมงามจะเป็นเรื่องสั้นแนวขบขัน ทว่าในลีลาดังกล่าวก็แฝงไว้ด้วยการประชดประชันธรรมเนียมดังกล่าว จากเรื่องสั้นเรื่องนี้ จะเห็นได้ชัดว่าผู้ได้ประโยชน์คือคนในหมู่บ้าน ทว่าผู้ใหญ่หนานที่กลับเชิญผู้ว่าราชการจังหวัดอันถือเป็นข้าราชการระดับสูงสุดของจังหวัดมาเปิดงาน เพื่อตอบแทนบุญคุณที่การวิ่งเต้นของผู้ว่าทำให้หมู่บ้านได้ไฟฟ้า ทั้งหมดนี้โดยแท้จริงแล้วก็เป็นหน้าที่ของข้าราชการ ธรรมเนียมอีกประการหนึ่งคือการเชิญผู้สื่อข่าวเพื่อหวังผลประโยชน์ในภายภาคหน้าดังเช่นที่นายอำเภอกล่าวชื่นชมไว้

“(...)เปิดไฟฟ้า ต้องเชิญผู้สื่อข่าวมาทำข่าว เพื่อเป็นการตีพิมพ์ให้เจ้านายได้รู้ เผลอๆอาจจะได้แหงนทองคำเป็นเกียรติแก่ตระกูล”¹²⁴

สุดท้ายด้วยความอู้อะหุก ผู้ใหญ่หนานก็ต้องเกณฑ์ผู้คนในหมู่บ้านให้มาเร็วกว่าเดิมเพื่อรอต้อนรับผู้ว่าราชการจังหวัด ในที่สุดหนานต้องก็แอบใช้เครื่องปั่นไฟแทนการเปิดไฟฟ้าจริงๆ การแก้ปัญหาของหนานต้องจึงกลายเป็น “ขายผ้าเอาหน้ารอด” และการมาเป็นประธานในพิธีของผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นการสิ้นเปลืองโดยเปล่าประโยชน์

เรื่อง *จิมเขี้ยวกาแยง* ผู้ใหญ่กาแยงแห่งหมู่บ้านเจดีย์โคะเตรียมอาหารมากมายมาให้นายอำเภอซึ่งเดินทางมาตรวจราชการ ผู้ใหญ่กาแยงต้องไหว้วานเจ้าหน้าที่ประชาสัมพันธ์ทำอาหารให้เพราะชาวหมู่บ้านเจดีย์โคะกินแต่ลาบก้อยดิบซึ่งไม่ถูกปากนายอำเภอและเคยถูกตำหนิไปเมื่อปี

¹²⁴ เฉลิมศักดิ์ แห่งมงาม, “กระแสไฟแม่เพียง,” ใน *จิมเขี้ยวกาแยง* (กรุงเทพฯ : ต้นอ่อนแถมมี, 2539), หน้า 79.

ก่อน การที่ผู้ใหญ่อย่าเตรียมอาหารอย่างดีให้นายอำเภอก็เพื่อให้ช่วยเรื่องโครงการอ่างเก็บน้ำ และถนนตัดเข้าสู่หมู่บ้าน ซึ่งอาจเป็นไปได้ดีหากไม่ใช่เพราะไม้จิ้มฟันที่ผู้ใหญ่อย่าเตรียมไว้ให้เป็นไม้จิ้มฟันที่นายอำเภอคนเก่าใช้แล้วเมื่อปีก่อน

เรื่องสั้นดังกล่าวนอกจากสะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างข้าราชการชั้นผู้ใหญ่และผู้น้อยที่จะต้องคอยปรนนิบัติรับใช้แล้ว ยังแสดงให้เห็นถึงอำนาจในการเปลี่ยนแปลงใดๆก็ตามที่จะเกิดขึ้นในหมู่บ้านเป็นของข้าราชการชั้นสูงราวกับว่าข้าราชการชั้นผู้ใหญ่คือเทวดาที่ประทานความเจริญมาให้ในความคิดของผู้ใหญ่อย่า ขณะเดียวกันยังสะท้อนให้เห็นถึงประเพณีการต้อนรับในลักษณะนายกับบ่าวที่ยึดถือปฏิบัติกันมาอีกด้วย

เรื่องสั้นทั้งสองแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของข้าราชการที่ต่างระดับกัน ระดับน้อยกว่ามีหน้าที่รับใช้ข้าราชการระดับสูงกว่าจนมีผลกระทบต่อไปถึงชุมชนด้วยเช่นกัน

3.8.3 ความสัมพันธ์ระหว่างข้าราชการกับประชาชน

ความสัมพันธ์ระหว่างข้าราชการกับประชาชนที่สะท้อนอยู่ในเรื่อง *สัตว์ป่ากับคนเถื่อน* ของ ฉลอง เจยาคม *ผู้ชายวันอาทิตย์* ของ ไพโรจน์ บุญประกอบ และ *แม่บ้านพลอดเฮดส์* ของ ไพบุญย์ พันธุ์เมือง เป็นไปในลักษณะที่ไม่เป็นธรรม ประชาชนอยู่ในสถานะที่ต่ำกว่าข้าราชการ เช่น ในเรื่อง *สัตว์ป่ากับคนเถื่อน* สะท้อนให้เห็นว่าการล่าสัตว์ในเขตป่าสงวนเป็นความผิดสำหรับประชาชนเท่านั้น แต่สำหรับตำรวจตระเวนชายแดนนั้นแม้จะล่าไก่ป่าสักก็ตัวก็ไม่มีความผิดแต่อย่างใด จนหลานชายของลุงคงที่ยืนดูตำรวจหิวปิ่นพร้อมไก่ป่ามาตีมีเหล่าที่ร้านโกกุกกล่าวอย่างพาชิวว่า เหตุที่พ่อของตัวเองถูกจับเพราะใช้ปืนไม่ทันสมัย

สำหรับเรื่อง *ผู้ชายวันอาทิตย์* สะท้อนภาพของการไม่เอาใจใส่ต่อความเดือดร้อนของประชาชน เมื่อเวรดีถูกกระชากสร้อยเธอลุกขึ้นไปแจ้งความกับตำรวจ แต่สิ่งแรกที่เขาประสบคือการสั่งให้ถอดรองเท้าแตะก่อนขึ้นสถานีตำรวจ นอกจากนี้เธอและพ่อยังถูกดำเนินคดีมาแจ้งความซ้ำ ทั้งตำรวจเองยังอดอดที่จะออกตามหาคนร้าย อ้างว่าไม่มีรถเพราะตำรวจพักกลางวัน พฤติกรรมเหล่านี้ทำให้เวรดีและพ่อโกรธมาก เวรดีถึงกับคิดเปรียบเทียบกับ ระหว่างคนขับเรือที่กักขฬะ ใจกระชากสร้อย และตำรวจ ใครเลวกว่ากัน

เรื่อง *แม่บ้านพลอดเฮดส์* สะท้อนให้เห็นถึงความไม่เอาใจใส่ของข้าราชการต่อความรู้สึกของประชาชน การรวมกลุ่มแม่บ้านในโครงการของรัฐบาลสร้างความรู้สึกไม่พอใจให้กับพ่อบ้านเป็นอย่างมากจนต้องระบายออกมาในเรื่องสั้นดังกล่าว การรวมกลุ่มของแม่บ้านก่อให้เกิดปัญหาแม่บ้านไม่ทำหน้าที่ของแม่บ้าน แต่กลับไปงานเลี้ยงและสัมมนาบ่อยๆ และทุกครั้งต้องเสียเงินค่าแต่งหน้าหลายร้อยบาท ทำให้แม่บ้านฟุ้งเฟ้อ เหนื่อยส และทำลายศักดิ์ศรีของพ่อบ้าน

เรื่องสั้นทั้งสามเรื่องสะท้อนให้เห็นถึงการปฏิบัติอย่างไม่เป็นธรรมระหว่างข้าราชการกับประชาชน ความไม่สนใจเอาใจใส่ต่อความรู้สึกของประชาชน และการละเลยการปฏิบัติหน้าที่ของข้าราชการ ผลสะท้อนดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าความสัมพันธ์ระหว่างข้าราชการกับประชาชนไม่สู้ดีนัก ประชาชนอยู่ในสถานะที่ต่ำกว่าข้าราชการ

3.8.4 ค่านิยมของประชาชนต่อการเป็นข้าราชการ

แม้ว่าความสัมพันธ์ระหว่างข้าราชการกับประชาชนไม่สู้ดีนัก ทว่าประชาชนยังคงปรารถนาที่จะทำงานราชการเพราะมีอนาคตมั่นคงกว่า โดยเฉพาะอย่างยิ่งได้เป็นเจ้าของคนนายคน ดังที่สะท้อนออกมาในเรื่องสั้น 2 เรื่องคือ *ปริญญาที่ผมได้มา* ของ ฉลอง เจयाคม และ *คนโง่* ของ ไพบุลย์ พันธุ์เมือง

เรื่อง *ปริญญาที่ผมได้มา* สะท้อนค่านิยมของการรับราชการออกมาในความตอนหนึ่ง

(...)แม่หวังให้ผมได้รับราชการ “เป็นเจ้าของคนนายคน” อย่างที่ผู้คนส่วนใหญ่ในสังคมไทยต้องการให้ลูกให้หลานเป็นกัน แม่บอกว่าแม่คงจะรู้สึกสมหวัง และภาคภูมิใจไม่น้อย ถ้าได้เห็นลูกชายของแม่วางร่างงามสง่าอยู่ในชุดเครื่องแบบราชการ ได้ยินใครๆ เรียกลูกของแม่ว่า “นาย”¹²⁵

ค่านิยมนี้สอดคล้องกับในเรื่อง *คนโง่* ที่สามีอยากให้ภรรยาเป็นข้าราชการเหมือนตัวเอง แต่ภรรยาอยากเป็นแม่ค้ามากกว่า สำหรับสามีแล้วการเลือกเป็นแม่ค้าของภรรยาคือความโง่ เนื่องจากเขาเชื่อว่าอาชีพข้าราชการคืออาชีพที่มั่นคงและได้เป็นเจ้าของคนนายคน ความคิดเหล่านี้คือค่านิยมที่คนมีต่อข้าราชการ

ค่านิยมดังกล่าวส่งผลไปสู่ปัญหาการหลอกลวงในเรื่อง *ปริญญาที่ผมได้รับ* แม่อยากให้ลูกชายที่เป็นเซลล์แมนมาทำงานราชการ จึงยอมติดต่อกับกลุ่มคนที่เสนอว่าสามารถช่วยได้ โดยต้องใช้เงินจำนวนหนึ่ง แม่ยอมขายที่ดินนำเงินไปให้กับกลุ่มคนนั้นโดยไม่รู้เลยว่ากลุ่มบุคคลดังกล่าวคือแก๊งต้มตุ๋น

ในเรื่องสั้น *คนโง่* การวางแผนเป็นข้าราชการของสามีโดยไม่ทำอะไรเลยถูกมองว่าเป็นความโง่ ในขณะที่ฝ่ายภรรยาสามารถใช้ความเป็นคนพูดเก่งอย่างนิสัยแม่ค้าสืบหาจนพบว่าไอ้จ้อยเป็นคนขโมยของบ้านเธอ ความเป็นแม่ค้าจึงกลายเป็นความหลักแหลม

¹²⁵ ฉลอง เจयाคม, “ปริญญาที่ผมได้มา,” ใน *ฐานันดรสุดท้าย*, หน้า 22.

ค่านิยมที่ข้าราชการจะต้องใ้แก่นี้เองที่ทำให้สมชายในเรื่อง *ศักดิ์ศรี* อ.บ.ต. จำต้องขอลดด้วยการรับเงินใต้โต๊ะจาก ส.จ. ที่ขอให้ยกมือผ่านโครงการรับเหมาก่อสร้างในงบประมาณหน้า

ก่อนหน้าที่สมชายจะมาได้รับเลือกมาเป็น อ.บ.ต. เขาเป็นคนขยันขันแข็งจนมีโรงสีข้าวขนาดเล็กและเล้าหมู ด้วยความขยันขันแข็งประกอบกับเป็นคนดีมีความสามารถจึงได้รับเลือกเป็น อ.บ.ต. แต่หลังจากได้เป็นแล้ว แม้ว่าจะได้รับเกียรติมีคนนับหน้าถือตา แต่ด้วยความเป็น อ.บ.ต. ใส่ชุดสีก็ทำให้เขาไม่กล้าลงไปแบกข้าวสารเข้าโรงสีเหมือนสมัยก่อน ประกอบกับเบี้ยประชุมที่น้อย แต่ต้องจ่ายเงินช่วยตามงานบุญหรืองานกุศลอยู่เสมอ เพื่อ “ศักดิ์ศรี” ทำให้ฐานะทางการเงินของสมชายผืดเคืองขึ้นทุกขณะ จนถึงกับต้องขายหมูจนหมดเล้าเพื่อจุนเจือครอบครัวและลูกที่ยังเรียนชั้นมัธยม ในที่สุดด้วยสภาพที่บีบรัดตัว สมชายตัดสินใจยอมรับเงินจาก ส.จ. โดยมีเงื่อนไขว่าจะยอมยกมือสนับสนุนในที่ประชุมงบประมาณ

เรื่องสั้นเรื่องนี้แสดงให้เห็นถึงผลลัพธ์ของการยึดถือค่านิยมอย่างเหนียวแน่นที่สามารถเปลี่ยนคนได้จากหน้ามือเป็นหลังมือ ทั้งค่านิยมที่ต้องออกเงินช่วยการกุศลมากกว่าเดิมเมื่อเป็นข้าราชการแล้ว ค่านิยมที่มีคนนับหน้าถือตาจนไม่กล้าแม้กระทั่งจะทำงานแบกหามที่เคยทำอยู่ก่อน ทั้งที่เป็นงานสุจริต ค่านิยมทั้งหมดประกอบกันเข้าเป็นคำว่า “ศักดิ์ศรี” ด้วยศักดิ์ศรีดังกล่าวที่ยึดถืออยู่นำไปสู่การจ้อราษฎ์บังหลวง โดยไม่สมครใจของสมชาย หรืออาจเรียกได้ว่า สมชายเป็นเหยื่อของค่านิยมของประชาชนที่มีต่อข้าราชการ

อย่างไรก็ตาม เรื่องสั้นทั้งสองเรื่องสะท้อนค่านิยมของประชาชนที่ต้องการเป็นข้าราชการ เพราะความเชื่อว่าข้าราชการ มันคง สง่างาม และมีศักดิ์ศรีเหนือกว่าประชาชนธรรมดาอยู่ในที่

กล่าวโดยสรุปได้ว่า เรื่องสั้นที่สะท้อนปัญหาในวงข้าราชการนั้น นำเสนอปัญหาแยกเป็นสำคัญคือ ระบบราชการ ความสัมพันธ์ระหว่างข้าราชการกับข้าราชการ ความสัมพันธ์ระหว่างข้าราชการกับประชาชน และค่านิยมของประชาชนที่มีต่อการเป็นข้าราชการ

ด้านระบบราชการ ที่ถูกถ่ายทอดมาในเรื่องสั้นที่แสดงถึงความล่าช้าของระบบราชการและการละเลยต่อผู้มีความสามารถ ขณะเดียวกันกลับส่งเสริมคนที่คอยเอาใจผู้บังคับบัญชา

ด้านความสัมพันธ์ระหว่างข้าราชการกับข้าราชการ สะท้อนให้เห็นถึงประเพณีการต้อนรับข้าราชการชั้นสูงโดยไม่จำเป็น และทำให้สังเกตเห็นว่าข้าราชการระดับผู้น้อยต้องรับใช้ข้าราชการระดับผู้ใหญ่เป็นธรรมเนียมปฏิบัติ

สำหรับความสัมพันธ์ระหว่างข้าราชการกับประชาชน เรื่องสั้นสะท้อนให้เห็นความสัมพันธ์อันไม่สู้ดีนี้กระหว่างข้าราชการกับประชาชน ข้าราชการไม่เอาใจใส่ต่อความรู้สึกของประชาชนรวมไปถึงละเลยการปฏิบัติหน้าที่ เนื่องจากข้าราชการมองว่าประชาชนอยู่ในลำดับขั้นที่ต่ำกว่า การปฏิบัติกับประชาชนอยู่ในลักษณะที่ไม่เป็นธรรมหากเปรียบเทียบกับข้าราชการด้วยกัน

ค่านิยมของประชาชนต่อการเป็นข้าราชการ เนื่องจากความสัมพันธ์อันมีลักษณะเป็นชั้นๆ โดยระดับชั้นล่างสุดคือประชาชนนี่เอง ที่ทำให้ประชาชนยังคงปรารถนาที่จะเป็นข้าราชการ เพราะความมั่นคงในชีวิต ความก้าวหน้าของหน้าที่การงาน ความมีศักดิ์ศรี อีกทั้งมองเห็นว่าข้าราชการมีอำนาจเหนือกว่าประชาชน ปัญหาของการมีค่านิยมแบบนี้อาจนำไปสู่การฉ้อฉลในวงราชการได้ ด้วยการยึดถือศักดิ์ศรีโดยไม่คำนึงถึงความถูกต้องเหมาะสม

เรื่องสั้นทั้ง 10 เรื่องได้สะท้อนให้เห็นว่าความสัมพันธ์ระหว่างข้าราชการกับข้าราชการด้วยกัน และข้าราชการกับประชาชนนั้นยังคงอยู่ในลักษณะแบบเจ้าขุนมูลนาย ข้าราชการเป็นเจ้านายของประชาชนอีกชั้นหนึ่ง ปัญหาเหล่านี้เกิดจากระบบที่ผู้บังคับบัญชามีอำนาจซึ่งเป็นชี้ตายให้กับความก้าวหน้าในการทำงานของลูกน้อง และยังผลส่งต่อกันเป็นทอดๆ ผู้รับผลลัพธ์สุดท้ายจึงหนีไม่พ้นประชาชน

3.9 ปัญหาการทำธุรกิจ

ธุรกิจ-ร้านค้าเป็นส่วนสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ หากธุรกิจเป็นไปได้ด้วยดีผู้คนก็กินดีอยู่ดีขึ้น ทำให้ผู้คนมีรายได้มากขึ้น ขณะเดียวกันธุรกิจเองก็ต้องแข่งขันกันเพื่อจุดประสงค์สูงสุดคือกำไร โดยเฉพาะในยุคสมัยปัจจุบัน ธุรกิจต้องแข่งขันกันสูงขึ้นจนบางครั้งอาจก่อให้เกิดเป็นปัญหากระทบกระเทือนต่อสังคมเช่นกัน

เรื่องสั้นที่สะท้อนให้เห็นถึงปัญหาด้านการทำธุรกิจมีจำนวน 6 เรื่องจากผู้เขียน 4 คนดังนี้

- จุฬา ละคร เรื่อง ระหว่างหลังเที่ยงคืน และ ปุณชนนภพิราบและอีแร้ง
- ตะวัน สันติภาพ เรื่อง แก่ และ คู่สี่เหลี่ยม
- ประมวล มณีโรจน์ เรื่อง บ้านหลังสุดท้ายของดวงตะวัน
- วรณะ กวี เรื่อง เพลงขอทาน

เรื่อง แก่ ของตะวัน สันติภาพ เป็นเรื่องของกลเม็ดเล็กๆ น้อยๆ ของแม่ค้าเพื่อกำไรที่มากขึ้น ระหว่างหลังเที่ยงคืน และ ปุณชนนภพิราบและอีแร้ง ของ จุฬา ละคร สะท้อนให้เห็นถึงผู้ประสบความสำเร็จในธุรกิจทว่าความสำเร็จดังกล่าวทำให้เจ้าของกิจการแล้งน้ำใจลง เพลงขอทาน ของ วรณะ กวี เสนอเรื่องราวของการฉกชิงเพลงจากขอทานไปเป็นของตัวเองเพื่อขายออกสู่ตลาดอย่างไรรายงาย คู่สี่เหลี่ยม ของ ตะวัน สันติภาพ เล่าถึงแผนการตลาดของเครื่องดื่มไร้ประโยชน์ต่อสุขภาพที่รุกเข้าสู่โรงเรียน ทำให้ผู้บริหารและครูอยู่ในสภาพกินไม่เข้าคายไม่ออก บ้านหลังสุดท้ายของดวงตะวัน ของ ประมวล มณีโรจน์ สะท้อนเรื่องราวของการแข่งขันกันอย่างดุเดือดในธุรกิจค้าน้ำตาลสดสำเร็จรูปจนถึงขนาดเอาชีวิตกัน

เรื่องสั้นทั้งหมดสะท้อนให้เห็นถึงเป้าหมายใหญ่เพียงจุดเดียวคือ "กำไร" อันเป็นจุดหมายสูงสุดของธุรกิจ ผู้ประกอบการล้มตระหนกไปว่าได้ก่อให้เกิดปัญหาขึ้นในธุรกิจและสังคม

การประกอบธุรกิจที่เต็มไปด้วยการแข่งขันในยุคปัจจุบัน สามารถทำให้เกิดปัญหาได้ ปัญหาดังกล่าวที่นำเสนอในเรื่องสั้นสะท้อนให้เห็นว่าได้กระทบต่อสังคมโดยรวมและศีลธรรมของผู้อยู่ในวงจรของธุรกิจ

3.9.1 การแสวงหาผลประโยชน์ทางธุรกิจ

ผลประโยชน์ในภาคธุรกิจเป็นสิ่งสำคัญอันจะนำไปสู่กำไรสูงสุดของธุรกิจ อย่างไรก็ตามในเนื้อหาของเรื่องสั้น ได้สะท้อนให้เห็นถึงผลเสียของการคำนึงถึงผลประโยชน์ดังกล่าวโดยไม่สนใจผลกระทบต่อสังคม

เรื่อง เพลงขอทาน เพลงของสำเร็จที่ร้องอยู่ข้างถนนถูกขโมยไปอัดเทปขายในนามของ “ประกาย กิติกาญจน์” นักแต่งเพลงชื่อดัง และยังคงกลายเป็นเพลงยอดนิยมของตลาด โดยที่สำเร็จไม่ได้ผลประโยชน์หรือชื่อเสียงเลยแม้แต่น้อย สำเร็จยังคงเป็นขอทานที่ร้องเพลงริมถนนอยู่เช่นเดิม ผลประโยชน์ที่มากมายมหาศาลของการขายเทปไม่ได้ตกถึงมือสำเร็จผู้เป็นคนแต่งเพลงยอดนิยมนี้ อาจกล่าวได้ว่าสำเร็จถูกเอาเปรียบจากบริษัทเทปเพราะผลประโยชน์ เรื่องสั้นเรื่องนี้สะท้อนให้เห็นการเอาเปรียบของการประกอบธุรกิจที่มีให้เห็นอยู่เสมอ ผลประโยชน์ถูกฉกชิงอย่างง่ายดายสำหรับคนที่ไม่มีอำนาจมากพอ อีกทั้งยังแสดงให้เห็นว่าการเอาเปรียบนั้นเกิดขึ้นกับคนที่ไม่มีอำนาจต่อรองทางธุรกิจเช่นสำเร็จ

ครูผู้มีอุดมการณ์ในเรื่อง *ตู้สี่เหลี่ยม* ปรารถนาให้นักเรียนให้ต่อต้านไม่ดื่มเครื่องดื่มจากตู้สี่เหลี่ยมที่มาตั้งในโรงอาหาร เพราะรู้ว่าเครื่องดื่มดังกล่าวไม่มีประโยชน์ต่อร่างกาย แม้ว่าการต่อต้านนี้จะถูกต้อง แต่ก็สร้างความกระอักกระอ่วนให้กับผู้อำนวยการ เพราะเจ้าของบริษัทที่นำตู้ดังกล่าวมาตั้งได้บริจาคอุปกรณ์มากมายให้โรงเรียน ผลจากการบริจาคอุปกรณ์การเรียนและเงินสนับสนุนสามารถปิดปากผู้อำนวยการได้อย่างไม่ยากเย็นนัก ทั้งที่ผู้อำนวยการโรงเรียนเองก็รู้ว่าเครื่องดื่มดังกล่าววางแต่จะทำลายสุขภาพนักเรียน

เรื่องนี้สะท้อนให้เห็นถึงแผนการขายอันแยบยลของธุรกิจเครื่องดื่มที่รุกคืบเข้าสู่โรงเรียนเพื่อผลประโยชน์ทางการตลาดมากกว่าที่จะคำนึงถึงสุขภาพของผู้บริโภค ปัญหาเรื่องผลประโยชน์ได้กระทบต่อสุขภาพของนักเรียน

ในเรื่อง *บ้านหลังสุดท้ายของดวงตะวัน* ความขัดแย้งทางธุรกิจอย่างรุนแรงเกิดขึ้นเพราะการแย่งผลประโยชน์ทางการค้าของ 2 บริษัท อันนำมาซึ่งการจ้างมือปืนเด็ดชีวิตซึ่งกันและกัน ก่อเป็นปัญหาอาชญากรรมขึ้น

เรื่องสั้นดังกล่าวนำเสนอเรื่องของธุรกิจเครื่องดื่มน้ำตาลสดสำเร็จรูปของบริษัท “สนาม ไชยเสเตอร์ไลซ์จำกัด” ซึ่งกำลังถูกกดดันจากบริษัทคู่แข่งอย่างหนัก แม้ว่าจะใช้แผนการแย่งตลาดในทุกรูปแบบแล้วก็ตาม สินค้าจากบริษัทขายไม่ออก จนในที่สุดนักวางแผนตัดสินใจจ้างวานให้

“ล่าฝัน บาร์นี่” หามือปืนไปจัดการกับผู้จัดการบริษัทคู่แข่ง การแข่งขันดุเดือดจนถึงขนาดฆ่ากันตายในเรื่องสั้นเรื่องนี้สะท้อนให้เห็นความรุนแรงในการทำธุรกิจได้เป็นอย่างดี

กล่าวได้ว่า ปัญหาด้านผลประโยชน์ทางธุรกิจในเรื่องสั้นกลุ่มดังกล่าวเป็นต้นตอนำไปสู่ปัญหาการเอาเปรียบคนในสังคม ปัญหาด้านสุขภาพ และปัญหาอาชญากรรม

3.9.2 การฉ้อโกง

เรื่องเรื่อง *แก่* ได้แสดงให้เห็นว่าความมุ่งหมายที่จะขายหมูโดยมองเฉพาะที่การหากำไรให้ได้มากที่สุดนั้น ทำให้สนใจมองไม่เห็นว่าการโกงตางซึ่งคือความไม่ซื่อสัตย์ในการทำการค้า และเป็นการฉ้อโกงชนิดหนึ่ง เธอคิดเพียงว่านี่เป็นเพียงเทคนิคที่สามารถหากำไรได้มากขึ้นเท่านั้น

การแข่งขันของธุรกิจในปัจจุบันเป็นไปอย่างเข้มข้น รวมถึงธุรกิจระดับเล็กๆ เช่น ธุรกิจเชียงใหม่ในตลาดของสมใจ เชียงหมูทั้งหมดในตลาดไม่มีเชียงใหม่ขายดีเท่าสมใจ เพราะเธอมีกลเม็ดในการขาย เช่น ทำตัวอารมณ์ดี คุยเก่ง ยิ้มตลอดเวลาแม้ว่าลูกค้าจะต่อว่า การทำตัวสะอาดสะอ้าน และใส่เสื้อที่คอคว้านลึกพอสมควร เพียงเท่านี้เชียงใหม่ของสมใจก็กลายเป็นเชียงใหม่ที่ขายดีที่สุดในตลาด นอกจากนี้เธอยังใช้โอกาสดังกล่าวหาเศษหาเลยด้วยการโกงตางซึ่งตลอดเวลาโดยการขานคำว่า “แก่” หลังบอกจำนวนกิโลกรัมของหมูต่อลูกค้า ไม่ว่าหมูชิ้นนั้นจะมีน้ำหนักเกินหรือไม่ก็ตาม อีกกลเม็ดหนึ่งคือการวางตางซึ่งเฉียงเพื่อหลอกสายตาลูกค้า

สมใจไม่ได้มีความรู้สึกว่าการโกงตางซึ่งเป็นเรื่องผิดแต่อย่างใด เธอมีความคิดบิดเบือนว่าการโกงตางซึ่งคือเทคนิคอย่างหนึ่งที่ทำให้ได้กำไรมากขึ้น ความคิดนี้เป็นการพยายามสร้างความถูกต้องให้กับการกระทำของตัวเอง เธอเรียกสิ่งนี้ว่า “ปรากฏการณ์ธรรมชาติ”

(...)สิ่งมีชีวิตครองชีพอยู่รอดเพราะสามารถเอาเปรียบได้มากกว่า ทำนองเดียวกันไม้ใหญ่ที่ยึดตัวขึ้นสูงเหนือไม้พุ่ม ขณะที่ไม้พุ่มก็เหยียดตัวขึ้นสูงเหนือหญ้า การบดบังเงาของกันและกันไม่ใช่ความผิด มันเป็นปรากฏการณ์ธรรมชาติ¹²⁶

ข้อความดังกล่าวเผยให้เห็นอย่างชัดเจนว่าสมใจพยายามหาเหตุผลเพื่อสร้างความชอบธรรมให้กับการฉ้อโกงลูกค้าของตัวเอง

¹²⁶ ตะวัน สันติภาพ, “แก่,” ใน *เอาโลกมาทำปากกา*, หน้า 141.

3.9.3 ศิลธรรมที่เสื่อมลง

ศีลธรรมเสื่อมทรามลงเมื่อผู้ประกอบการธุรกิจนี้ถึงแต่เฉพาะผลกำไร โดยละเลยคุณธรรมหรือศีลธรรมที่ควรจะต้องควบคู่ไปด้วยกับการทำธุรกิจ ปัญหานี้ได้สะท้อนให้เห็นอย่างชัดเจนในเรื่องสั้นหลายเรื่อง เช่นเรื่อง *แก่* แสดงให้เห็นว่าสมาชิขาดคุณธรรมความซื่อสัตย์

ในเรื่อง *บ้านหลังสุดท้ายของดวงตะวัน* ความคิดของเบ้งหน้าชาวสะท้อนให้เห็นว่า คุณธรรม มโนธรรม หรือมนุษยธรรม ต้องแยกออกจากธุรกิจซึ่งถือกำไรสูงสุดเป็นสำคัญจนทำให้เขาออกคำสั่งฆ่าผู้จัดการของบริษัทคู่แข่งได้อย่างไม่สะทกสะท้าน

แม้ว่าในอดีต เบ้งหน้าชาวจะเคยเป็นนักกิจกรรมต่อต้านความไม่เป็นธรรมในสังคมด้วยสมัยเรียนมหาวิทยาลัย แต่เมื่อเข้าสู่วงการธุรกิจ เขากลายเป็นผู้จัดการและผู้วางแผนธุรกิจอันชาญฉลาดของ บริษัท "สนามไฮสเทอริโกล์จำกัด" ซึ่งผลิตน้ำตาลสดสำเร็จรูป การแข่งขันทางธุรกิจที่รุนแรงเปลี่ยนแปลงให้เขากลายเป็นนักวางแผนผู้ไม่สนใจหลักศีลธรรมอื่นใดที่เคยยึดถือนอกจากความสำเร็จในธุรกิจ

"(...)ตอนนี้เรากำลังทำธุรกิจกันนะ ไม่ใช่ทำกิจกรรมเหมือนเมื่อสิบปีก่อน แล้วแกควรเข้าใจด้วยว่าเป้าหมายของธุรกิจคือ 'กำไรสูงสุด' เพียงประการเดียวเท่านั้น มนุษยธรรม มโนธรรม คุณธรรมอะไรนั่น มันไม่ใช่อุดมการณ์ของธุรกิจ เทียวเอามาปะปนกันไม่ได้ มิฉะนั้นแกก็จะป็นนักธุรกิจที่ขาดความเด็ดเดี่ยว ขาดความมั่นใจ และไม่มีวันประสบความสำเร็จในโลกของธุรกิจ"¹²⁷

คำกล่าวของเบ้งหน้าชาวทำให้มองเห็นได้ชัดเจนว่า ในความคิดของเขา ธุรกิจอยู่ส่วนธุรกิจ คุณธรรมอยู่ในส่วนของคุณธรรม ธุรกิจไม่สามารถเติบโตได้หากมีคุณธรรม ฉะนั้นโลกของธุรกิจจึงเป็นเรื่องของผลประโยชน์เท่านั้น

เรื่อง *ระหว่างหลังเที่ยงคืน* สะท้อนให้เห็นถึงการดูถูกคนที่มีความรู้ทางการเงินหรือตำแหน่งต่ำกว่า มองคนที่เป็นลูกน้องของตัวเองว่าไม่มีค่า

"(...)พนักงานแบกของ คนขับรถและคนทำงานบ้าน พวกมันเข้ามาห้องผมทำไม คนพวกนี้ก็มาขึ้นล้อมเตียงผมและเบียดเสียดกับท่านรัฐมนตรีด้วย พวกนี้มันช่าง

¹²⁷ ประมวล มณีโรจน์, "บ้านหลังสุดท้ายของดวงตะวัน," ใน *บ้านหลังสุดท้ายของดวงตะวัน*, หน้า 106.

“ไม่เจียมกะลาหัวเอาเสียเลย บังอาจเบียดเสียดเทียบกับท่านรัฐมนตรี พวกนี้ร้ายกาจจริงๆ”¹²⁸

จะเห็นได้ว่า ความคิดของตัวละครที่มีต่อพนักงานของตัวเองนั้น เป็นความคิดของการไม่เห็นคุณค่าของคน ดังที่รัฐมนตรีในความฝันของเขากล่าวกับเขาด้วยความสงสาร

“ผมสงสารคุณ สงสารคุณมาก แต่ไม่รู้จะทำอย่างไรดี คุณมีบาปเยอะ กิเลสครอบงำทุกสิ่งในตัวคุณแม้กระทั่งจิตใจ”¹²⁹

ในข้อความดังกล่าว จะเห็นได้ว่า ศีลธรรมที่อยู่ในใจของตัวละครเสื่อมลงเพราะกิเลสที่ครอบงำตัวละครที่ร่ำรวยจากการทำธุรกิจจนมองไม่เห็นคุณค่าของมนุษย์อีกต่อไป

เรื่อง ปุณฺชนกพิราบและอีแร้ง เจ้าแก้งริณ ผู้เคยมีเมตตาต่อเด็ก ใจดี กลับเปลี่ยนเป็นคนละคนเมื่อกลายเป็นนักธุรกิจใหญ่

“แต่ที่เขาเปลี่ยนแปลงไปมากก็คือเขาไม่ร่าเริงเลย เขาเกลียดชังพวกเด็ก ๆ ที่เคยชอบเคยรักเมื่อมาอยู่ที่นี้ใหม่ๆ เขาเกลียดลูกจ้างระดับกรรมกร ชอบที่จะตะคอกอยู่เสมอ”¹³⁰

ความสำเร็จทางธุรกิจทำให้เจ้าแก้งริณกลายเป็นคนแล้งน้ำใจ เรื่องสั้นสองเรื่องนี้สะท้อนให้เห็นถึงอำนาจของเงินที่เข้าครอบงำความคิดของผู้ประกอบการธุรกิจทั้งสองคน และผลประโยชน์ของธุรกิจอยู่เหนือความรู้สึกผิดชอบชั่วดีและคุณธรรมของผู้คน

กล่าวโดยสรุปแล้วธุรกิจ-ร้านค้าเป็นส่วนสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและชาติ ในสมัยปัจจุบันธุรกิจมีการแข่งขันกันสูงขึ้น โดยคำนึงถึงเป้าหมายเดียวคือกำไร ภาวดังกล่าวได้ส่งผลกระทบต่อสังคม ก่อให้เกิดเป็นปัญหาขึ้นดังที่ได้สะท้อนให้เห็นในเรื่องสั้น

¹²⁸ จุฬาลักษณ์ ละคร, “ระหว่งหลังเที่ยงคืน,” ใน คำบอกเล่าของชายคนนั้น, หน้า 109.

¹²⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 110.

¹³⁰ จุฬาลักษณ์ ละคร, ปุณฺชนกพิราบและอีแร้ง, ใน คำบอกเล่าของชายคนนั้น, หน้า 141.

ปัญหาที่เกิดจากการทำธุรกิจส่งผลกระทบต่อหลายด้าน เช่น ปัญหาด้านผลประโยชน์ที่นำไปสู่การเอาตัวเอาเปรียบ การมุ่งแสวงหาประโยชน์โดยไม่คำนึงถึงสุขภาพของผู้บริโภคและปัญหาอาชญากรรมที่มีการลอบสังหารเพื่อกำจัดคู่แข่ง

ปัญหาการข้อโกงลูกค้าเกิดขึ้นเนื่องจากการมุ่งแสวงกำไรโดยละเลยความซื่อสัตย์ที่ควรรับผิดชอบต่อลูกค้า

ปัญหาศีลธรรมที่เสื่อมทรามลงของผู้ประกอบธุรกิจเกิดขึ้นจากการเติบโตในธุรกิจที่เข้าครอบงำและเปลี่ยนแปลงคน อีกทั้งยังสร้างผลกระทบต่อสังคมได้อย่างง่ายดาย สภาพของธุรกิจเป็นสภาพของการแข่งขันอันรุนแรง ใช้แผนการตลาดที่ซับซ้อนเพื่อให้ได้มาซึ่งกำไร ทำให้สภาพทางจิตใจของผู้ประกอบธุรกิจถูกครอบงำจนมองไม่เห็นความถูกต้องดีงามที่ควรดำรงไว้ สภาพะดังกล่าวสามารถเปลี่ยนคนที่เคยมีความโอบอ้อมอารีให้กลายเป็นคนแล้งน้ำใจได้

3.10 ปัญหาเศรษฐกิจ

เศรษฐกิจไทยเกิดวิกฤติในช่วงปี พ.ศ. 2540 จากการถูกโจมตีค่าเงินบาท ทำให้เงินคงคลังของประเทศหมดไป รัฐบาลต้องมีคำสั่งปิดกิจการเงินทุนหลักทรัพย์ 56 แห่ง และประกาศลดค่าเงินบาท ทำให้เศรษฐกิจของประเทศเสียหายอย่างร้ายแรง จนต้องขอกู้เงินกองทุนระหว่างประเทศ หรือ IMF (International Monetary Fund) เมื่อกองทุนการเงินให้ความช่วยเหลือ จึงได้สร้างเงื่อนไขแทรกแซงนโยบายเศรษฐกิจของไทย โดยให้ลดดอกเบี้ยเงินฝากและเพิ่มดอกเบี้ยเงินกู้ อีกทั้งให้จัดบัญชีหนี้เสียของระบบใหม่ เป็นผลให้เกิดหนี้เสียขึ้นในธนาคารมากมาย ด้วยเหตุนี้ธนาคารจึงไม่สามารถปล่อยกู้ให้กับธุรกิจได้อีกต่อไป เป็นผลให้ธุรกิจปิดตัวลงเป็นจำนวนมากก่อเกิดผลเสียหายเป็นลูกโซ่ตามมาไม่สิ้นสุด¹³¹

สถานการณ์ทางเศรษฐกิจลุกลามจากประเทศไทยไปสู่ญี่ปุ่น เกาหลีใต้ มาเลเซีย และทั่วทั้งภูมิภาคเอเชีย กลายเป็นวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจขนาดใหญ่ IMF ได้ดำเนินการช่วยเหลือในเกือบทุกประเทศที่เกิดวิกฤต

ศุนยวิจัยไทยพาณิชย์จำกัด ได้ศึกษาวิจัยสภาพความเป็นไปทางเศรษฐกิจและการเงินในช่วงเวลาดังกล่าวไว้

“(…)ผลพวงจากภาวะเศรษฐกิจเฟื่องฟูเริ่มปะทุขึ้นในช่วงปี 2539-2540 เมื่ออัตราการขายตัวทางเศรษฐกิจของไทยเริ่มชะลอลงเหลือร้อยละ

¹³¹ดู บริษัทศุนยวิจัยไทยพาณิชย์จำกัด, 2540 ปีแห่งความปั่นป่วนตลาดการเงินไทย (กรุงเทพฯ : ศุนยวิจัยไทยพาณิชย์, 2541).

5.5 ในปี 2539 และหดตัวลงมากในปี 2540 ซึ่งนับว่าเป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์การการเงินไทยที่อัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจติดลบร้อยละ 0.4 ตามการคาดการณ์ของกองทุนการเงินระหว่างประเทศ (International Monetary Fund : IMF) และติดตามมาด้วยปริมาณหนี้มีปัญหามูลค่ามหาศาลของภาคธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ ที่เชื่อมโยงไปยังปัญหาการขาดสภาพคล่องและความน่าเชื่อถือของภาคสถาบันการเงินผู้ปล่อยสินเชื่อ รวมทั้งการเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วของมูลค่าหนี้ที่กู้ยืมจากต่างประเทศ เพื่อปิดช่องว่างการขาดดุลบัญชีเดินสะพัดที่สูงประมาณร้อยละ 8 ของการผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (Gross Domestic Product : GDP) ในปี 2538-2539 ซึ่งนำมาสู่ข่าวลือเรื่องการลดค่าเงินบาทและเป็นที่มาของการโจมตีค่าเงินบาท จนทางการต้องตัดสินใจเปลี่ยนแปลงระบบอัตราแลกเปลี่ยนจากระบบตะกร้าเงิน (Basket of Currencies) เป็นระบบลอยตัวแบบมีการจัดการ (Managed Float) เมื่อวันที่ 2 กรกฎาคม 2540 และภายหลังจากการเปลี่ยนแปลงระบบอัตราและเปลี่ยน ค่าเงินบาทก็ผันผวนอย่างรุนแรง อันเป็นชนวนที่นำไปสู่ความปั่นป่วนต่อระบบเศรษฐกิจการเงินไทยนับตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา¹³²

จากการวิจัยดังกล่าว จะเห็นได้ว่าความผันผวนของภาวะเศรษฐกิจไทยเกิดขึ้นในแวดวงเศรษฐกิจการเงินก่อนจะลุกลามกระทบกระเทือนลงไปสู่สังคมทุกชนชั้น

เรื่องสั้นที่นำเสนอสภาพและปัญหาของวิกฤตเศรษฐกิจในครั้งนี้มี 5 เรื่องจากผู้เขียน 4 คน ดังนี้

- จำลอง ฝั่งชลจิตร เรื่อง *หวั่นไหวและเปราะบาง*
- ทินกร นุตางกูร เรื่อง *ดอกไม้สีฟ้า*
- มวนยา พร เรื่อง *เขาผู้หัวเราะด้วยความรื่นรมย์*
- วีระ สูดสังข์ เรื่อง *หมื่น และ วันสุดท้าย*

เรื่อง *ดอกไม้สีฟ้า* ของ ทินกร นุตางกูร เป็นเรื่องสั้นสะท้อนความขมขื่นของผู้ถูกกระทำท่ามกลางวิกฤตเศรษฐกิจ *หมื่น และ วันสุดท้าย* ของ วีระ สูดสังข์ สะท้อนความรู้สึกโกรธนักการเมืองระดับรัฐมนตรี และแสดงให้เห็นถึงผลลัพธ์จากวิกฤตเศรษฐกิจตามลำดับ *หวั่นไหวและเปราะบาง* ของ จำลอง ฝั่งชลจิตร เป็นเรื่องสั้นที่สะท้อนให้เห็นถึงความรู้สึกหวุ่นไหวหวาดกลัวต่ออนาคตอัน

¹³² เรื่องเดียวกัน, หน้า 1.

ไม่แน่นอน ขณะที่เราเห็นเรื่อง เขาผู้หัวเราะเพื่อความรื่นรมย์ ของ มวนยา พร สะท้อนให้เห็นถึงภาวะตกงานในรูปแบบเสียดสี

3.10.1 สภาพของปัญหาเศรษฐกิจ

เรื่องสั้นที่นำเสนอสภาพของปัญหาเศรษฐกิจในช่วงเวลาดังกล่าวนั้น สะท้อนความรู้สึกหวาดกลัวต่อความไม่แน่นอนในอนาคตของผู้คน เช่นเรื่อง *ดอกไม้สีฟ้า* ของ ทินกร หุตางกูร สะท้อนให้เห็นความกลัวและความรู้สึกของผู้ถูกระทำ ขณะที่เรื่อง *หมิ่น* ของ วีระ สุดสังข์ แสดงให้เห็นถึงความไม่พอใจที่มีต่อนักการเมือง ใน *วันสุดท้าย* ของนักเขียนคนเดียวกัน นำเสนอเรื่องราวของหนี้สินที่รุมล้อมในช่วงวิกฤตการณ์

เรื่องสั้นที่เสนออย่างชัดเจนว่าสถานการณ์วิกฤตเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นมีสาเหตุมาจากสหรัฐอเมริกาคือเรื่อง *ดอกไม้สีฟ้า* โดยเฉพาะการเปิดเรื่องในฉากที่นายกรัฐมนตรี ชวน หลีกภัย เดินทางไปสหรัฐอเมริกาเพื่อขอกู้เงินและเชิญนักลงทุนในสหรัฐไปลงทุนในประเทศไทย ผู้เขียนกล่าวถึงรอยยิ้มของนายกรัฐมนตรีว่าเป็น “ยิ้มของการยอมจำนน และสูญเสียการควบคุม”¹³³

ดอกไม้สีฟ้า เป็นเรื่องราวของอลิสซาและพุ่มซึ่งถูกมนุษย์ต่างดาวลักพาตัวอยู่เสมอ ทั้งสองขมขื่นกับการเป็นผู้ถูกระทำและการกระทำดังกล่าวเป็นการละเมิดสิทธิ แต่ก็ไม่สามารถขอร้องให้ใครช่วยได้ เรื่องราวของอลิสซาและพุ่มถูกเล่าสลับกับฉากของสถานการณ์วิกฤตเศรษฐกิจในไทย บทบาทของสหรัฐอเมริกา รวมถึงการเข้ามาในไทยของ IMF

ในที่สุด พุ่มก็คิดถึงทฤษฎีที่ว่าอาจไม่ใช่มนุษย์ต่างดาวที่ลักพาตัวทั้งสองไปอยู่บ่อยๆ แต่อาจเป็นการกระทำของสหรัฐอเมริกา

เรื่องสั้นเรื่องนี้ชี้ให้เห็นว่า วิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นทั้งหมดในประเทศไทยและทั่วทั้งโลกเป็นแผนการของสหรัฐอเมริกาเพื่อบรรลุเป้าหมายในการครองโลก อลิสซาและพุ่มคือภาพแทนของความรู้สึกขมขื่นในฐานะผู้ถูกระทำ ขณะที่มนุษย์ต่างดาวคือภาพของสหรัฐอเมริกาและกองทุนต่างๆที่กำลัง “รุกราน” ประเทศไทย

เรื่องสั้นบางเรื่องชี้ให้เห็นว่าสาเหตุส่วนหนึ่งที่ทำให้เกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจของไทยก็คือความฟุ่มเฟือยของรัฐมนตรีที่ดำรงตำแหน่งในรัฐบาล

ในเรื่อง *หมิ่น* คำว่า “หมิ่น” แปลว่า “อารมณ์หมั่นไส้บวกกับอารมณ์หงุดหงิด”¹³⁴ ลุงสีจะเกิดอาการหมิ่นทุกครั้งที่ได้ยินวิทยุและโทรทัศน์รณรงค์ให้ประหยัด กินของไทย ใช้ของไทย อันเป็นทางบรรเทาวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นกับประเทศไทยได้ทางหนึ่ง ลุงสีเห็นป้ายชักชวนให้

¹³³ ทินกร หุตางกูร, “ดอกไม้สีฟ้า,” ใน *คนใต้ลวดบนดาวสีฟ้า*, หน้า 86.

¹³⁴ วีระ สุดสังข์, “หมิ่น,” ใน *ความไม่เอาไหนของคนไม่เอาไหน*, หน้า 135.

กินของไทย ใช้ของไทยจึงทูปทั้งด้วยความโกรธ ทั้งยังกล่าวผ่านไปยังรัฐมนตรีซึ่งมีรูปอยู่ในป้ายนั้น อีกด้วย

“กูเกิดมาแต่น้อยจนใหญ่ของนอกเป็นอย่างไรกูไม่เคยรู้ กูกินแต่ผักหญ้า อาหารในป่าในดง ของใช้ก็ล้วนแต่กูทำเอง กูจะไปเที่ยวที่ไหนกัน พวกมึงนั่นแหละ ตัวดี กูเคยเป็นผู้ใหญ่บ้าน กูรู้ว่าพวกมึงกินกันอย่างไร อยู่กันอย่างไร ไร่ระยา”¹³⁵

เรื่องสั้นเรื่องนี้สะท้อนความคิดที่ผู้เขียนมีต่อนักการเมืองได้อย่างชัดเจน นักการเมืองที่ดำรงตำแหน่งทางการเมืองทั้งหลาย ล้วนแต่มีส่วนทำให้เกิดวิกฤตเศรษฐกิจในประเทศไทยด้วยการใช้จ่ายอย่างฟุ่มเฟือยด้วยกันทั้งสิ้น

จะเห็นได้ว่าเรื่องสั้นเหล่านี้ได้สะท้อนให้เห็นสภาพของวิกฤตการณ์เศรษฐกิจในประเทศไทยโดยเชื่อว่าเป็นสหรัฐอเมริกาชกโยอยู่เบื้องหลัง บางเรื่องสะท้อนให้เห็นว่ารัฐมนตรีเองก็ยังฟุ่มเฟือยในขณะที่เกิดวิกฤตการณ์ และผู้คนเกิดความหวาดกลัวต่ออนาคตอันไม่แน่นอน

3.10.2 ผลกระทบจากปัญหาเศรษฐกิจ

ปัญหาเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นนับว่าเป็นปัญหาร้ายแรงที่สุดช่วงหนึ่ง ส่งผลอันใหญ่หลวงต่อความคิดและวิถีชีวิตของผู้คนในสังคม เรื่องสั้นที่สะท้อนให้เห็นถึงปัญหาทางเศรษฐกิจช่วงเวลาดังคือ ดอกไม้สีฟ้า หมิ่น วันสุดท้าย หวันไหวและเปราะบาง และ เขาผู้หัวเราะเพื่อความรื่นรมย์ นั้น ทำให้มองเห็นผลกระทบที่สังคมได้รับจากความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจครั้งใหญ่ในช่วงเวลานี้

การล่มสลายของธุรกิจเกิดจากหนี้สินที่พอกพูนขึ้นจากตัวเลขในธนาคาร โดยไม่สามารถมองเห็นได้จากลักษณะภายนอกดังเช่น “ทวย” ในเรื่อง วันสุดท้าย ทวยจำรวยขึ้นมาจากการนำมรดกเก่าของแม่มาลงทุนเปิดร้านขายสินค้าทางการเกษตรหลายอย่าง เงินทุนนอกจากเป็นเงินมรดกแล้วยังมีส่วนที่เป็นเงินกู้จากธนาคารด้วย ในช่วงวิกฤตเศรษฐกิจนั้นแม้ว่าดูภายนอกทวยจะยังมีทรัพย์สินเหมือนเดิม มีรถ มีเงินทอง จนทำให้ “ยอด” เพื่อนรักไม่เชื่อว่าทวยไม่มีเงินให้เขายืมเพื่อชำระดอกเบี้ยที่ดินกับธนาคาร แต่ในที่สุดทวยก็ถึงตัวตายเพราะไม่สามารถทนแบกรับความเครียดจากหนี้สินได้

¹³⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 136.

เรื่องสั้นเรื่องนี้ได้สะท้อนให้เห็นถึงผลกระทบจากการที่ธุรกิจล้มส่งผลต่อความเครียดในจิตใจจนนำไปสู่ความตายในที่สุด การปิดกิจการของธุรกิจมากมายในประเทศก่อให้เกิดภาวะตกงานของคนในสังคม เรื่องสั้นสะท้อนภาวะดังกล่าวด้วยเช่นกัน

เรื่อง *เขาผู้หัวเราะเพื่อความรื่นรมย์* เสนอการเสียดสีสถานการณ์ทางเศรษฐกิจและการตกงาน ตัวละคร "เขา" ถูกให้ออกจากงานในช่วงวิกฤตเศรษฐกิจ เขากลายเป็นคนตกงานในที่สุดและไม่สามารถหางานใหม่ทำได้ ค่าเช่าห้องก็ไม่มีจ่าย ที่สุดแล้วก็ต้องจำนำของที่มีจนหมดห้อง และเขาหัวเราะอยู่อย่างโดดเดี่ยวในห้องโล่งๆ เพียงลำพัง การหัวเราะของตัวละครในทุกสถานการณ์อันเลวร้าย จึงบอกลักษณะการหัวเราะเยาะโชคชะตาและสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคม เป็นการหัวเราะอย่างขมขื่นและไม่อาจหยุดได้ ยิ่งตัวละครเขายิ่งหัวเราะดังขึ้นเมื่อสภาพของตัวเองตกต่ำลงเท่าใด ก็ยิ่งราวกับว่าเขากำลังเจ็บปวดขมขื่นในสภาพตกงานมากยิ่งขึ้นเท่านั้น

ในเรื่อง *หวนไหวและเปราะบาง* แม้ว่าตัวละครจะยังไม่ตกงาน แต่ก็อยู่ในภาวะที่เสี่ยงต่อการตกงาน จิตราถูกปรับลดเงินเดือนลงแล้ว 20 % ขณะที่เพื่อนร่วมงานถูกให้ออกหลายคน อีกทั้งในบทสนทนาหลายตอนระหว่างจิตราภิกับสามีสะท้อนให้เห็นว่า มีหลายคนแล้วในสังคมที่ตกงานจนต้องไปประกอบอาชีพอื่นเช่นขายลูกชิ้นหรือก๋วยเตี๋ยว แต่ทว่าหลายคนที่ไม่ฝีมือในการทำก็ไม่สามารถอยู่ได้เช่นกัน

วิกฤตการณ์ดังกล่าวทำให้คนที่มั่งงานทำอยู่ต้องตกอยู่ในภาวะหวนไหวต่ออนาคต ไม่รู้ว่าบริษัทที่ทำอยู่จะต้องปิดตัวลงวันใด เรื่องสั้นสะท้อนความรู้สึกนี้ผ่านบทสนทนายระหว่างจิตราและสามี ผู้ต้องทำงานหนักเพื่อแสดงให้เจ้านายเห็นว่ายังมีประโยชน์อยู่ หากไม่เช่นนั้นอาจต้องถูกขอลเลิกจ้างด้วยภาวะทางเศรษฐกิจที่โหดร้ายทั้งประเทศ จิตราภิกับสามีปรับทุกข์กันว่าหากตกงานแล้วคงไปทำอย่างอื่นไม่ได้เพราะไม่มีฝีมือพอ อีกทั้งค่าใช้จ่ายในบ้านก็มากมาย ภรรยาขอให้สามีหยุดเที่ยวหยุดดื่มเหล้าเพื่อลดค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็น ขณะเดียวกันในความรู้สึกของทั้งสองก็เต็มไปด้วยความหวนไหวต่ออนาคตอันไม่แน่นอน

ความตอหนึ่งฝ่ายสามีเล่าให้ภรรยาฟังถึงสถานการณ์ที่เกิดขึ้นรอบตัว

"เพื่อนบอกว่ามีบ้านค้ำโอนเพียบ เดือนก่อนหนุ่มสาวคู่หนึ่งแวะมาขอ ผัดผ่อนค่างวดเงินดาวน์ ไหนจะรถคนละคัน สามเดือนมาแล้วไม่ได้ส่ง เพื่อนก็เห็นใจ ยัดให้อีกเดือน แต่ดูๆแล้วรถจะโดนยึด บ้านก็ทิ้งดาวน์ ดีไม่ดีคู่รักอาจจะต้องแยกทางกันตลอดไปก็ได้ หากไม่มันคงต่อกันจริงๆ"¹³⁶

¹³⁶ จ้างลอง ผึ้งชลจิตกร, "หวนไหวและเปราะบาง," ใน *เมืองน่าอยู่*, หน้า 54.

ความหวั่นไหวดังกล่าวไม่ได้เกิดเฉพาะสองสามีภรรยาคู่นี้เท่านั้น หากแต่เกิดขึ้นพร้อมๆ กันทุกแห่ง

แม้ว่าคนที่ทำงานในบริษัทเมื่อตงงานจะกลับไปใช้ชีวิตที่บ้านในชนบท แต่ก็ไม่สามารถทำการเกษตรได้เพราะไม่เคยทำ ฉะนั้นในวิกฤตการณ์ดังกล่าวมีคนหลายคนต้องตงงานเนื่องจากธุรกิจอยู่ไม่ได้ และเมื่อตงงานแล้วก็ดูเหมือนมองไม่เห็นหนทางในการดำรงชีวิตต่อไปได้เลย ส่วนคนที่ยังทำงานอยู่ก็ตกอยู่ในสภาพหวาดผวารู้สึกว่าเมื่อไหร่จะกลายเป็นคนตงงานไปด้วยอีกคน

กล่าวโดยสรุป เรื่องสั้นที่นำเสนอสภาพปัญหาทางเศรษฐกิจนั้น ล้วนแต่สะท้อนให้เห็นถึงวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจในช่วงปี พ.ศ. 2540 ทั้งสิ้น กล่าวถึงสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นเพราะการชกโยยอยู่เบื้องหลังของสหรัฐอเมริกาและความพุ่มเฟือยของรัฐมนตรี เรื่องสั้นกลุ่มนี้ แสดงให้เห็นว่าผลกระทบจากปัญหาเศรษฐกิจโดยเฉพาะในช่วงวิกฤตเศรษฐกิจนั้นทำให้ธุรกิจล้มจนเจ้าของธุรกิจบางคนต้องฆ่าตัวตายเพื่อหนีปัญหา และผู้คนตงงานมากมาย คนตงงานในช่วงเวลานี้ก็มีทางเลือกในการดำรงชีวิตไม่มากนัก ส่วนผู้ที่ยังไม่ตงงานก็ตกอยู่ในความหวาดหวั่นว่าจะกลายเป็นคนตงงานเข้าสักวันหนึ่งในอนาคตอันไม่แน่นอน

กล่าวได้ว่า เรื่องสั้นที่สะท้อนปัญหาสังคมไทยช่วงปี พ.ศ. 2538-2542 นั้น ปรากฏปัญหาที่สำคัญคือ ปัญหาครอบครัว เด็กและคนชรา โสเภณี อาชีพการงานของคนในสังคม วิถีชีวิตในเมืองหลวง ความยากจน ความเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อม วงราชการ การทำธุรกิจ และเศรษฐกิจ

ด้านปัญหาครอบครัว เรื่องสั้นนำเสนอให้เห็นว่าปัญหาครอบครัวโดยส่วนใหญ่เกิดขึ้นเพราะฐานะทางเศรษฐกิจในครอบครัวไม่ดีนัก และความสัมพันธ์ภายในครอบครัวที่ร้ายฉาน ส่งผลกระทบต่อเนื่องไปสู่ลูก ปัญหาเกี่ยวกับเด็กและคนชราสะท้อนให้เห็นถึงสภาพชีวิตของเด็กและคนชรา ซึ่งสำหรับเด็กแล้วมักจะขาดการเลี้ยงดูที่ดีหรือมิเช่นนั้นก็ถูกทอดทิ้ง ส่วนคนชรากลายเป็นส่วนเกินของสังคม ถูกสังคมทอดทิ้ง ส่งผลสู่สภาพจิตใจของคนชรา

ปัญหาโสเภณี พบว่าการค้าประเวณีทำให้เกิดปัญหาสังคมที่ตามมาจากอาชีพโสเภณี กล่าวคือ ทำให้ศีลธรรมของสังคมเสื่อมลง ส่งผลสู่สภาพจิตใจของโสเภณีเองและสังคม รวมทั้งยังทำให้เกิดการตั้งครมภ์ไม่พึงประสงค์ ปัญหาด้านอาชีพการงานของคนในสังคมนั้นส่งผลกระทบที่เลวร้ายซึ่งกันและกันจากสังคมไปสู่ผู้ประกอบการอาชีพและจากผู้ประกอบอาชีพไปสู่สังคม

ปัญหาด้านวิถีชีวิตในเมือง เป็นวิถีชีวิตที่ไม่พึงปรารถนาแต่ไม่สามารถหลีกเลี่ยงหนีออกไปได้ด้วยอำนาจของเมืองบังคับอยู่ ปัญหาด้านความยากจน เรื่องสั้นสะท้อนให้เห็นว่าคนจนเป็นคน

ระดับล่างสุดของสังคม เป็นกลุ่มคนที่ถูกทอดทิ้งและถูกลืม คนจนจึงประสบปัญหาอย่างมากต่อวิถีชีวิตและบางครั้งจำเป็นต้องทำบางอย่างที่กระทบกระเทือนต่อสังคมเพื่อให้ตัวเองอยู่รอด

ด้านปัญหาความเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อม สะท้อนออกมาในรูปแบบของความเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติที่เกิดขึ้นจากการทำลายธรรมชาติโดยน้ำมือมนุษย์ และความเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมที่เป็นผลจากความเจริญจากวัฒนธรรมเมืองไปสู่วัฒนธรรมท้องถิ่น ความเปลี่ยนแปลงดังกล่าวกระทบต่อวิถีชีวิตดั้งเดิมและเป็นสิ่งไม่พึงปรารถนาของชุมชนท้องถิ่น

ปัญหาในวงราชการ พบว่ามีปัญหาในการปฏิบัติต่อข้าราชการด้วยกันเองที่ยึดถือระบบนายกับบ่าว ความเป็นธรรมระหว่างข้าราชการและประชาชน และสร้างปัญหาให้กับประชาชนในที่สุด

ด้านปัญหาทางธุรกิจ พบว่าการทำธุรกิจเต็มไปด้วยการแข่งขันกันอย่างรุนแรง โดยคำนึงถึงเป้าหมายสูงสุดคือกำไร ทำให้เกิดปัญหาขึ้นในสังคม กล่าวคือ ปัญหาด้านผลประโยชน์ ปัญหาการฉ้อโกงลูกค้า และศีลธรรมที่เสื่อมทรามลงของผู้ประกอบธุรกิจ ด้านปัญหาเศรษฐกิจ พบว่าเกิดวิกฤตเศรษฐกิจ สาเหตุตามเนื้อหาของเรื่องสืบมาจากการชกโยอยู่เบื้องหลังของสหรัฐอเมริกา การใช้จ่ายฟุ่มเฟือยของนักการเมือง ในภาวะวิกฤตเศรษฐกิจดังกล่าวยังสะท้อนให้เห็นถึงความกลัวและหวั่นเกรงว่าจะตกงานของคนทำงานอีกด้วย ผลจากวิกฤตเศรษฐกิจทำให้คนตกงาน และทำให้ธุรกิจต้องปิดตัวลง

ผลจากการวิเคราะห์สามารถชี้ให้เห็นได้ว่าปัญหาทุกปัญหาที่นำเสนอไว้ในเรื่องสั้นล้วนแล้วแต่เป็นสิ่งที่คนในสังคมไม่พึงปรารถนา ไม่ก่อให้เกิดความสุขความสงบในสังคม แต่นำความเลวร้ายมาสู่สังคมทั้งสิ้น

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย